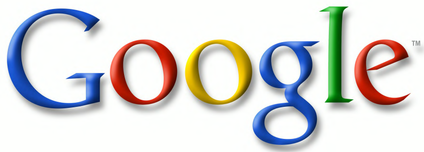
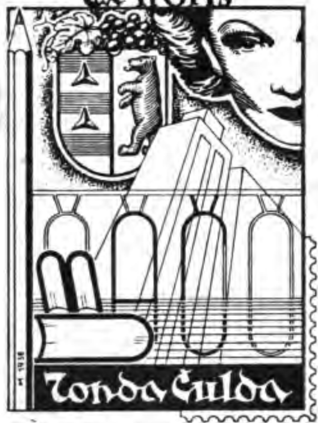
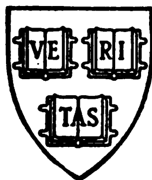

ex libris
Tonda Gulda

VE RI TAS

VÁCSLAVA BENEŠE-TŘEBÍZSKÉHO

SPISY SEBRANÉ.

SPOŘÁDAL

JOSEF BRAUN.

DÍL TŘINÁCTÝ.

Z RŮZNÝCH DOB.

POŘADÍ SEDMÉ.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1903.

Z RŮZNÝCH DOB.

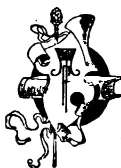
HISTORICKÉ POVÍDKY

OD

VÁCSLAVA BENEŠE-TŘEBÍZSKÉHO.

POŘADÍ SEDMÉ.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1903.

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

Pod skalami.

(Psáno: 1873.)

I.

ajemně hučely lesy na výšinách, vroubících ku západu zemi bělochorvatskou, a lehounký vánek jarní unášel odvěké, temné dumky jejich daleko, daleko, až tam, co třpytila se jitřenka, jediná již jen družka noci na promodralé klenbě nebeské. — Bylo to krásné jitro jarní, to dnešní! Všady svatý klid, věčitá samota, vyhasly hvězdy na nebi již, půvabným nachem rděly se vrcholky sosen a smrčin, tak jemným, vábivým, jako bývá první ruměnec na líčkách děvušky; kolem hučel les hymnu velebnou — cosi tajůzvěstného bylo v ní, v té dumce, jíž marně by snažil se napodobiti hlahol smrtelníkův. A prsa lidská, ňadra bědami hnětená, co myslí si as v podobných okamžicích? Ta všecko zapomínávají, jediný jimž zachvívá cit, jediná myšlénka: Bůh a věkovitá jeho říš.

Takž dumal snad i mladistvý poutník, kterýž v nepohnutí dlel na příkrém výběžku, hluboko v černobor se vinoucím.

Slunce povzneslo se již z úkrytu svého a jako vládce jakýs u veškeré nádheře a velebě své volným krokem, majestátným, vystupovalo po blankytu. Rozkošný, uchvacující to byl obraz, jenž rozvinoval se zrakům mládce

v nekonečnou dál. Však ta krásota luzné Vesny, jež povstávala ze spánku a odhrnovala záclony, jež po celou noc halily půvaby její, nezdála se poutati jej.

Smutně pozíraly oči jeho ve východní kraj, jakousi tesknotu bylo lze čísti ve svěžích, jinošských tvářích. Náhle zaleskly se zraky živěji, poruměnily se líce, mocněji asi zabušilo mladé srdce jeho; ale okamžikem zase ta dřívější zádumčivosť zachmuřila tvář poutníkovu.

Tam daleko za lesy vystoupil bělavý dým, nepovznášel se ve sloupech k nebesům, ale v modravý závoj zahalil bor, a jakési zvuky zalétaly až sem do samotin lesních.

To lidé, kteří na pokrajích hvozdů bydleli, povídali si, že bohové sestoupili dnes dolů do hájů na radu; vždy to říkávali, když prudčeji staré, pravěké kmeny šumívaly. A z hukotu jejich věštívali si zdar či nehodu. Musili pospíšiti si tedy na stráně, k potokům, do posvátných borů pod drva, aby třeby zapálili jim, třikrát se bili do prsou a poklonili se mocným spásám — bohům věkožizným.

„Opět žertva plane jim," povzdechl mládec, „to otec, bratří pod svatou lipou s národem. — Ty kolébko má, kdy tobě as vzejde spásy den a nad nivami tvými vzplane v lesku Božském svatý kříž! Tak krásně ti svítí to slunce Boží, a přece černá, čirá tma halí tě v roucho neprůhledné. Ještě ctí a vzývá zde bůžky Sláv, v rodném domovišti dosud skřítkům oběť zapaluje otec a svoje prosby vysýlá ku Bělbohu o zdar a rozkvět rodinný. Dlouho snad nezasvitne tobě dennice, kteráž navždy by zapudila onu hrůznou, šerednou noc, jež nedává paprskům slunce života pronikati na povrch tvůj! Zemře otec, bratří pohynou, a na rovech jejich synové ještě slaviti budou tryznu jim a lekati se hromu Peruna. A Ivan nesmí ti věnovati života svého, hlásati tobě Boha pravého, jediného. On nikdy již

neuzří krajů tvých. — Trudný tys osud, otče můj, vykázal synu svému. Vím, že to dílo žreců, vlchevníků, již oslepili tě, v srdce otecké proti vlastní krvi naseli zlosť a zášť, a tys dopřál sluchu jim a vyhnal syna — prvorozence... Bože, Ty vládče od věků jediný, pravý, Ty zajisté ujmeš se sluhy svého, opuštěného ode všech a vyvrženého ve svět, v cizí, neznámý kraj, protože vzýval jméno Tvé a dřevo kříže velebil. Ty štítem budeš mu mocným po všech cestách jeho — neoslyš úpěnlivých proseb mých. — S Bohem, otče, vy bratří rodní, blaze žijte, s Bohem, ty kolébko má, nebe dobré žehnejž vám!..."

Utichl. Hořem dmula se ta jará prsa jeho a oko slzami zarudlé neustále dosud pozíralo v tu krásnou, drahou oteckou zem. „S Bohem!" naposled zvolal v trudném rozechvění. „S Bohem!" opakovalo ozvěnou cosi tak smutně, tak dojímavě: to bory rozžalily se s mladinkým vypovězencem a opětovaly v hoři truchlém jeho pozdravení poslední.

Kam půjde as? Kam ho zraky povedou a kříž, jenž na holi jeho místo berly zaujímal? Vždyť ve kříž a v Onoho, jenž před osmi věky na něm pněl, skládal veškeru důvěru, a matinka, na jejímž hrobě protrávil celou dnešní noc na modlitbách, přimluví se za miláčka. Věděl to Ivan a pevná byla jeho víra a naděje jako skála čedičová.

Ku západu zaměřil jinoch k oněm horám, jež v šedé dálce se modraly a jejichž hlavy halily bělavé mráčky na jitřním perlivém azuru plovoucí. — A daleko odtud v nedohlednu vystupovaly sloupy dýmu, v modrý závoj halily bor, a temné hlaholy zaletovaly za poutníkem, poslední hlasy z domoviny za kněžicem, jejž rodný otec do cizích vlastí vypověděl. Žreci a nepřátelé Ivanovi, kteří záviděli kněžici-prvorozenci prestol po otci, namluvili Hostimyslu

vojvodovi, že zavésti chce syn v domorodé kraje víru Kristovu, s Řeky, mnichy a kupci, již z Carhradu až na sever do Slovan zacházeli, že se umluvil a pomocí jejich že křížem ozdobiti chce hrad bělochorvatských vojvodů, již s bratry východními často po Dněpru na bezpečných lodicích navštěvovali břehy trácké — carství Konstantinovo.

Nelekej se pouti své, ty mladý chodče! Všemocný Onen, v jehož ruce položils život svůj a zasvětil Mu dny pouti pozemské, hávem nepronikutelným bude ti a nedotknou se tě vzteky ječivých proudů vod, až potáceti se bude lodice tvá. Nezoufej, když povzdechy k Němu, k věčným sídlům Slitovníka ulétající, nesetrou mžikem s líci trud, nezjasní zarudlý zrak; neléčíť dnem nižádný lék hlubokých ran, nehojíť lékař mžikem choroby, ale po dnech, po týdnech, po měsících. Útěchy navykni si hledati tam, kde ony lesklé hvězdy svítávají, věstíce slávu krále králů, Jeho sílu, Jeho moc, a pohynou bědy tvé, přelétnou černé mraky tváří tvou. Jasně zasvitne ti slunce a nade dny tvými rozklene se čistá, modrá obloha, jako nikdy v životě tvém. Vyslyší tě Hospodin, bude s tebou v soužení, vytrhne tě a oslaví. Dlouhostí dnů nasytí tebe a ukáže ti spasení své.

II.

plynulo skorem čtyry sta let, co poprvé rozhlédl se s Řípu Čech po nové vlasti své, a dosti již povlhla krví půda její, nezoraná, zarostlá dosud ponejvíce lesinami. Avarské trupy pomrvily ji, jak nikdy by to nedovedla píle oráčova, a kolik Franků as, Sasíků vyšlo si umřít v tu krásnou, vábnou českou zem! Všem dovedl klidný, tichý za míru

Sláv, lev však ve válkách, vykopati hrob. Málo jich ušlo jen českým mlatům, všecky téměř je přijala ve svůj klín ona země, již přišli poplenit, popustošit, povraždit syny její a na hrobech jejich slavit divokou slavnosť vítězství.

O bědách, které tenkrát již zakoušela ta mladá, bující větev na dalekorostlém kmeni slávském, sporých jenom zpráv dochovalo se na naše dny. Onen věk, obrazy z tehdejších dob na věky zůstanou as zahalenými černou rouškou, tak černou, jako bývá noc bez měsíce, beze hvězd. Teprve polovicí devátého století probleskují paprsky těkavým zrakům po obłoze země naší za oněch dob a v ty asi zasahají obrazy, jež rozvineme v našem vypravování.

Na Vyšehradě nevojvodil již Křesomysl, slavnou tryznu již zapálili nad ním, a několik let uplynulo, co poslední jiskry dohasly nad jeho popelem.

Na kamenný stůl, jenž uprostřed svata sídla Libušina stál, nastolili Neklana, a štěstí bylo to pro mladistvou vojvodinu českou, že onen veliký válečník pro kříž a panství své odpočíval daleko na Porýní ve zlatohlavu, studený, tlející již. Ludvíkovi, jemuž Karel celou nesmírnou říši svou zanechal v dědictví, ve vlastních synech vyrostli zbůjcové. Nepodařené, zvrhlé vnuky měl slavný Pipínovec. Zdálo se, že proto jim nashromáždil tolik zemí, aby tím urputněji mohli se o ně rváti ještě za živa otce „Pobožného“ a připraviti trpké, hořké dny na stará léta roditeli.

Však slovanské čeledě — usedlé ve velikém věnci hor, jež připutovaly zároveň s Čechem-praotcem z dalekých vlastí zatatranských na západ v pustý, bezlidný bojohémský kraj, na jehož planinách dosud bělely se hromady kostí markomanských, děsné stopy po Attilovi a hordách jeho, v divém ryku pádících do zadunajských rovin po seči katalonské — také nežily v míru podle sebe, když dosavadní vrazi jejich sami na domácí půdě

se hubili a ukazovali krajanům svým, jak u těch „psů“ Slovanů to vypadá, když hoří jim dědiny a zabíjí se bezbranný lid železem německým. Vlastislavovi lučanskému zachtělo se Vyšehradu a s tím prastarým sídlem rodu Přemyslova a vojvod čeledě české i nadvlády nad ostatními rody, jakéž osoboval si a i skutečně požíval Pražský kněz.

Mírný Neklan rozdmychal ještě ctižádost vojvody luckého, ale Čestmír dovedl ochladiti ji na věky na turských planinách po levém břehu Vltavy. Krkavci, již v bezčetných hejnech slétli se na mrtvoly lutické, vyklovali oči zrádci a v zobanech roznesli těla rušitelů míru zemského. Říkávali Čechové, že za otce vytrpěl i syn, když rozvinul zvířecký Duryňk před Pražským vojvodou v plachtě hlavu pacholíčka Vlastislavovce.

A opět bylo ticho po zemích českých. Muži orali půdu, mýtili les, nové dědiny zakládali, a ženy šat šily jim, starajíce se o domácnost. Vladyka vojvodil čeledi své, rodu usedlému v dědině, na sněmy slavné chodil s kmety a lechy a doma ve vískách žertvy bohům pálil na rozmnožení rodu svého. V pokoji klaněli se po Čechách po bitvě u Levého Hrádku spásám věkožizným, a mlaty počínaly rezavěti již a držadla u nich práchnivěla.

Palčivé vedro červnové, kteréž od samého rána vyžehalo již dnes i bující, hebounký mech pod hustými korunami doubravin, vnikajíc jimi skorem až na kořeny stavěkých drv, proměnilo se západem slunce v líbezný, vábivý chlad. Svobodněji oddechly si dubiny podvečer, zase zvedaly se hlavinky kvítkův až do prsti sklopené, ale poznenáhlu z počátku jaksi bázlivě, a těšily se na ranní rosičku, jež napojí hrdélka jejich a novou svěžestí lupénky oděje, jíž setřelo slunce z nich dnem, jakoby okrášliti chtělo luznou pestrotou jejich věčně žhavou svou tvář.

Alespoň večer najala pro sebe ještě Vesna, jež ustoupiti musila ohnivé družce své, než strhnou s ní šat a daleko ji odešlou do končin zámořských, aby přežila tam jeseň a zimu a zotavila se a zase vrátila se tak svěží, lepostná. —

Naposled setřel si veliké krůpěje potu s tváře mladý poutník ve dlouhém, začernalém rouše, jenž stanul na skalách, které vyvstávají po levém břehu Mže a vinou se daleko, do nedohledna. Ani nestačil jich setírati dnes.

„Nepálilo dosud to slunce tak, co roztály sněhy a první skřivánci zapěli jaru přivítanou." Z hluboka oddechl si a podepřel se o pevnou, sukovitou hůl, jejíž ozdobou na hořením konci byl kříž.

Kříž, zde na místech, jež sídlem jsou ještě pohanských bůžků, po nichž svaté lípy hučí a třikrát se bijí otcové do prsou před bohy — z rána a po slunce západu — a v lesích bloudí vlkodlaci a běsové? — Ano, kříž osamělý na holi poutnické, a ctitelem jeho onen chodec mladý, věrným, neohroženým; vždyť mocnou záštitou mu byl, pevnou stráží na dalekých cestách, jež bylo mu konati. — Když umdlévaly síly jeho a slabost drala se v údy bujné jindy, otužilé, prosebným okem pozírával na kříž u hole, a svěžesť, síla zas rozproudívala jeho krev.

Dalekou pouť již mládec vykonal. Hory tatranské přelezl, Mojmírovu říši proputoval, tři řeky přešel, než ocitl se nade Mží naproti Tetínu.

„Na zítřek pomoz mi Bůh. Je slunovrat a tu nejvíce to pálívá," zavzdechl Ivan, kněžic bělochorvatský. Oko jeho utkvělo na protějších stráních, jež do daleka táhly se se svými zelenavými chlumy a až v šedé dáli, kde slabounký již ruměnec poléval hlavy jejich, hledům teprve unikaly — dlouho pozíralo k nim a dosud zdálo se, že se nenasytilo. Onen půvab, lahoda i hrůza jakási zdejší krajiny, ty šedé skály, mocně k nebi trčící, na

nichž věkovité kmeny, jakoby nasázeny rukou odvážlivou, mezi nebem a zemí se povznášely, snoubíce se v tajůplném šepotu s hučivými vlnami; středem skalisek těch proudívá Mže, jež prorývati se zdála nejvniternější jejich útroby, a nahoře na temeni skály hrdý hrad, smělé dílo nesmrtelníků, jež pyšně družilo se zde ku výtvorům stavitele nedostihlého, vévodíc vůkolním krajinám — to vše mocně dojalo mladá prsa poutníkova; neskytalať mu takových obrazův asi rodná jeho vlasť.

Tenkráte zíraly ještě valy Tetínské onu jarou, ryzí mysl lidu našeho — nepokaženou, čistou českou krev; vycházelať tehdáž u velebném lesku hvězda vlastem Libušiným. Však zanikl hrad — zanikla česká sláva a rumy již jen, kamení vybělené deštěm a sluncem, poházené po trávě, po mechu, a tichounký kostelík začernalý značí ti, chodče, trosky sídla Tetky kněhyně. — Ještě nyní úchvatné, rozkošné jsou břehy Berounky ve středním toku jejím. Ani nemůžeš se dosti vynazírati po zdejších krajích, jež rozehřívají krev v upomínce na dávné, dávné věky uplynulé. — Rumy a na rumech trávník, zbylý z Tetína, zdá se mi, že hrob je to, z něhož, kdo ví, povstane-li kdy ta sláva bývalá, ta stará, česká, věrná česť! Ty dlíš zde u kostelíka v němém úžase, co myslíš as? To marně by snažila se vysloviti ústa tvá. Těch myšlének, těch citů tvých tolik, kolik jar již as rozzelenalo tu trávu kolem, kolik as větrů v divém vání přeletělo zde tu příkrou, šedou Tetínskou stráň. Radosť a žal bouří v rozechvěných prsou tvých: jakási hrůza svatá, svrchovaná úcta poutá tě ku skalám těm. Tisíc již let — slyšíš — tisíc již, ba více ještě tíží skálu — hradiště, na němž dlíš! Slávu, robství, hrob, vše v té mezeře časové zažil národ tvůj, v obrazech živých vzejdou ti osudové vlasti na oči. Kolik let šumí již dole Berounka prostřed skrze vzdechy lidu zhněteného? Lkavě, smutně odráží se o skálu zdejší šumot ten,

hluboko do vnitra skalisek zaráží slujemi — kdy došumí jej as ta stříbronosná Mže? Či po věk ne?

Poutník nezvratně pozíral dosud na skály — na hrad, co poznenáhlu halil se v tajemné šero čarovným závojem. Měsíc postříbřil bělostnou září mladou, svěží jeho tvář; ústa nedovedou to vysloviti, co spočívalo v těch lících Ivanových. Cosi zbožného, skorem nebeského zrcadlilo se v nich. Není s to ruka malířova štětcem vdechnouti to do obličeje, ani v kámen vyrýti dláto umělcovo.

Nachová červeň pokryla náhle nebesa, rudé sloupy žáru vyvalily se na Tetínské skále k oblakům, provázeny jsouce jásotnými hlaholy lidu, nakupeného po hradišti. Vysoko vyšlehovaly plameny, výše ještě povzlétaly oharky k nebi a na výšinách vůkolních po celé délce hořely mohutné ohně — blahodárci slunce plápolaly na počest.

Davy lidu rozstoupily se po stráni a dlouhý půlkruh dívek, oblečených v bělounký šat, započal rej. Bujaré písně a zvuky varyta řídily jejich skok.

Každá z dívek měla na hlavě věnec upletený z černobýlu, divizny a mateřídoušky, a dlouho do noci křepčilo se kolem plamenů po hradišti. A když uhasínaly plameny, opět drva naházeli do ohně, z rozličných druhů stromoví naštípaná, a zase vyšlehly plameny a záry a znovu započal prudký rej.

Poutník nepohlížel již na skálu. K nebi, kde tolik hvězd se třpytilo, upřeny byly oči jeho.

„I zde také nejsou ještě, Hospodine, stany tvé?“ mluvil tiše, dojemně; hlas jeho podobal se zvukům oněch bytostí, které z nebes, zdá se, že slétají a v srdce pobouřená vracejí útěchyplnými slovy svatý mír. „Ty nepředvídalas, matičko má, že mezi lidem, o němž tak krásné zvěsti vyprávělas Ivanovi, ocitne se miláček tvůj, vypovězený ze země rodné — odpusť, Bože můj, otci mému, osvětiž jej — protože víru nechtěl zraditi a v památce

nehynoucí choval slova tvá, jež od nejútlejších let vštěpovalas mu v prsa dětská. Ty hniješ již, rodičko má, a nad popelem tvým dávno již tráva vybujněla, kytice krásně povykvetly; ale nikdo nebude jich již pěstovati, poschnou, povadnou. Ač matkou bylas všem, zapomenou na tebe, již zapomněli; do písku psalit dobrodiní tvá. Upomínka na tebe potěchou bude mi v krajích neznámých, kde cizím bude, nenáviděným snad Ivan tvůj. Vždyť žiješ, matičko má, vím to, a předtucha ta blaží srdce siroty. — Tam hvězda ta, jež tak jasně svítí dnes, ta soustrast cítí s Ivanem, ji ve vlasti zříval jsem již na hrobě tvém; ta svítila mi na pouti mé za večerů po čiré temnotě, mou vůdkyní zdála se býti — či žiješ v ní ty, drahá roditelko má?..."

Mžikem zablesklo se na nebi cosi, ona hvězda se zatemnila, dlouhý pruh jako stříbrná nit mihnul se oblohou; na severu pohasnul, zdálo se, že zapadl daleko odtud do borů. Viděl jej Ivan, když třpytem oslepujícím zaleskl se a pomizel v černu věkovitých drv. Zatrudily se líce jeho, oko znovu zabloudilo do těch tisíců bludiček po nebesku; hledalof mezi nimi hvězdu svou, ale ta již nesvítila.

„Či jsem u cíle pouti své?" zvolal po chvíli, „zde že můj bude až po smrť stan? Nebe samo ti, Ivane, pokynulo. Tam do lesů, co pomizel onen pruh, odeberu se a bydlo si upravím a po letech vystelu hrob. Druhou vlastí bude mi česká země. Kéž nasel by, matinko, miláček tvůj první semeno kříže v ní, ale zde neznají ho a neuvěří mu..."

Utichl a zaměřil na sever do huštin. Měsíc tak tichounce plynul dnes po nebi, jakoby ukolébával zemi ve sladkou, bezstarostnou dřímotu. Bílé líce jeho zhlížely se ve hladině Mže: umývaly se ve vlnách jejích a oplachovaly si černavé skvrny, ale bez výsledku.

III.

říkrá stráň, zvedající se nad Srbskem — dědinou, jež as půl hodiny od Tetína rozkládá se na levém břehu Berounky — šíří se nad vískou v táhlý hřeben, tehdáž hustým, neproniknutelným skoro lesem zarostlý. Toliko středem po výšině vinula se stezka hluboko v bor. Hodinu dobrou musil bys proplétati se po ní huštinami; ale marné by bylo namáhání tvé, vyprostiti se z bludiště v otevřený kraj. Hlouběji a hlouběji stoupá noha, znenáhla ztrácí se stezka; oblázky, drobivý kámen každým krokem válejí se níž a níže. Hrkot kamení, rozdrobeného pevným krokem poutníka, a křiky vyplašeného doupňáka jedinými jsou zvuky ve zdejší lesní samotě.

Náhle ustává svah, bory řídnou, bělokoré břízy, staré, mnohověké zaujímají zde místa černých družek svých, a dřív než uvykne oko změně té, dlíš v půvabné kotlině, dělící se zde ve tři údolí.

Nezalétá duch tvůj do těch blouznivých dnů dětských let, kdy při krbu vypravoval ti dědeček o zakletých jinoších, již prošli pustiny plné hrůzy a v ráji ocitli se, na půvabných nivách podzemských?

V udivení zírá oko kolem, úžas zrcadlí se v něm: ustal zde les, všady zelená, svěží tráva luční, středem tichounký potůček a nade vším usmívá se modré nebe. Však ne rozkoš jen, i hrůzu jakousi ucítíš zde. Ohromné šedivé skály, jež jako obři čnějí k oblakům, příšerně zkamenělíny, ostříhají se všech skorem stran kotlinu zdejší. Pod nimi vládne věčný, svatý, nadzemský mír. Nedovede vyrušiti ho lomoz ani světský vír. Jako smrtící rukou brání ti starci šediví, tisícivěcí, přístupu sem, a jen klidný potůček, jenž rozrývá údolinu, ve Mži donáší zvěsti

o tichém údolí pod skalami a Mže v daleký, cizinský kraj, a tam odtud z toho světa zvěsti nižádné.

A přece zde život svatý, blažený! Ty skály kolem a pod nimi hluboko ten tichounký dol obral si Ivan za bydlo.

Byl již podzim. — Ne bujným zelením, ani svatebním rouchem, jakým přiodívá Květena za vesny kraj, ale žlutým závojem, vybledlým již za palu letního, jako bývají líce dívky, dávno, dlouho po svatbě, zastřely se dubiny, štíhlé břízky kolkolem. Však i to roucho chatrné již, průhledné až na nahé, vyschlé kostry starých kmenů, neobjemných, i výrostků ještě, bidélek, možno prohlédnouti. Není to život lidský zobrazen zde v těch samotách?

V nich jediným rokem jarosť, svěžesť usychá a ve světě po letech i ty nejkrásnější zjevy chřadnou, zanikají, tonou v moři a hladina jeho navždy uzavírá nad nimi bezedný hrob.

A přece uchvácena se cítí prsa lidská u vzezření té krásoty okouzlující jindy, jež hyne, vadne a opadává. Zvláště za soumraku, když nad kotlinou, věčně klidnou, šumějí kmeny žalozpěv svůj, ni dechu nevychází z ňader, rty sevřeny: pryč v daleký, příští čas, černý jako noc, zahloubá se mysl, přemýšlí, dumá. — Bude to věčně kvésti a opadávati, na věky bude ta země roditi a vlastní plody zase v nenasytný jícen pohřbívati? Či zhyne sama kdys ta roditelka a hubitelka plodů svých? Zhyne, až nasytí se dětí svých a nebude místa na ní již pro hroby...

Poslední paprsky zapadajícího slunce odrazily se o skály, zakrvily šedivé hlavy jejich, naposled rozsvítilo se v kotlině a večer, jako by s vůkolních černoborův a vysokých stěn rozestíral síť svou, sletěl v dol.

Večery máje, bujné Květeny, zvou ve stichlý kraj; však i večery jeseně bývají vábnými oněm, již nezírají lhostejným okem rozkvétati a vadnouti přírodu. Věděl to

Ivan a každý večer prodlel pod hvězdami; když usadil se zde a dlouho sedával na mechu, až přemožen spánkem, klesl na vadnoucí trávu.

Dnes také dlí pod onou skalou, pod tou nejvyšší, nejpříkřejší všech vůkolních. V jakýsi hrob vybíhá temeno její, jako hlava starcova bělí se. Nahoře na ní čnějí černé habry, zelené buky; chrání ji před deštěm a před sněhem. Však mnohdy vichr zaburácí, z kořene vyvrací je, čas visí mezi nebem a zemí, až pekelným hřmotem kácejí se dolů strhujíce s sebou psotami rozpukané vápencovité balvany.

Ona rozpuklina na úpatí té stěny srázné je příbytkem Ivanovým. Vedle ní na zdrcených balvanech, zarostlých mechem, ční dřevěný, neotesaný kříž. Pod křížem klečí Ivan, modlí se, u nohou jeho dlí laňka ochočená, celuje nohy jeho, jako by dobrodince ctila v něm. Chudák neví, že sama jest jeho živitelkou; každodenně mlékem zásobuje jej, což s kořínky lesními jediným je téměř pokrmem zážívným, jejž skytá poustevníku nová jeho otčina.

Nalezl ji zde u laně staré, mrtvé, práchnivějící, již pokrýval mohutný kmen, věkovitá borovice. Ukryly se zde pod skalou před ječivou bouří, ulehly na mechu — usnuly. Divě zabouřil vichr nahoře nad nimi, vyvrátil sosnu na temeni skalisek a ta zavalila starou matku a zabila ji. — Každý večer sem mladá přibíhala a u potůčku, kolem skály se proudícího, přespávala noc.

Když ocitl se zde pod skalami Ivan za onoho večera, kdy zřeli jsme jej naproti Tetínu, vzepjala se a mžikem vrhla se na matku, jako by zabrániti chtěla tělem svým přístupu k ní. Ale cizinec neubližoval jí, hladil hebounkou srsť její, a ta němá, plachá tvář lízala mu ruce, lichotila se k němu a opět ulehla ku staré. Ráno zase odběhla. Ivan odvalil kládu, vyryl v měkké půdě hrob a uložil do něho starou laň. Mladá, vrátivši se k polednímu, nena-

lezla již roditelky. Ulehla na mechu, černou hlinou ještě poházeném, svěsila hlavu, a podivné, tesklivé jakési zvuky vyrážely z prsou jejích. Ivan usedl k ní, hladil ji, však marně. Po celý den ležela na hrobě roditelky své.

Přiblížila se noc. Ivan klekl pod křížem a počal se modliti. Jako hlaholy zvonů zněla po údolí vřelá, vroucí jeho modlitba.

Náhle vzpřímila hlavu laň, pozvedla se a volným krokem brala se k Ivanovi. Lahodivé zvuky lidské, jež nikdy neslýchala na samotách, zalichotily jí — neupláchla po způsobu družek svých; cítilať, že jí Ivan neublíží. A teprve když Ivan položil se ku spánku na tvrdou skálu v jeskyni, ulehla opět na hrobě roditelky. Tesk, jemuž zajisté by byla podlehla, vzdálil se a znenáhla zase dřívější bujnost vracela se jí — nevzdálila se již z údolí, přivykla Ivanovi. —

Uplynula zima. Bílý pokrov, jako rubáš umrlce, pomizel, opadaly se stromů chumáče zmrzlého sněhu, na skalách roztály ledy, rozplynuly se šedivé chmury v oblacích, nebe zmodralo, usmálo se opět po čase na zem a oblažilo ji.

V půvabný šat, v pestrý háv halí se ona vespolná lidstva máť. Vesna odívá ji, svatbu Lada chystá, ze zámoří hudce-opeřence zve. Ta zeleň bujná kolem je rouchem jejím svatebním — symbolem naděje a věnci ona zelená pásma lesů v nedohledných kruzích — odznak to neviny — panenství. — Vrátil se máj, jarý život s sebou přinesl, kde noha jeho stanula, kde vonným dechem nivy ovanul. Oživl kraj, oživl bor i údolí pod skalami oživlo, oživl i poustevník, zimou pozavřely se mu rány v prsou, znenáhla přivykl nové otčině. Jen někdy ještě zastesklo se mu po Dněpru: po rodné otčině, touhou plamennou zatoužila po ní prsa jeho v okamžicích těch.

Ale rysy mládí na tváři Ivanově pomizely. Jediná zima onu vábivost setřela s nich. A když opět rozkvetla

příroda, když zaveselil se les, zahučel háj a temena skal zase se zazelenala, nebylo již Ivana-mládce. —

Věř, když nemůže si člověk požalovati věrnému druhu a postesknouti srdci spřízněnému, nikde není mu útěchy, uslitování, když sám a sám musí nésti to břímě běd a psot, sám uzavírati v prsou hoře své, tu rychle hyne tělo, rychleji než se naděješ, a jen čas — dříve-li ubohý nepodlehne útrapám — zacelí rány jeho, ukonejší bol. — Nepodobal se Ivan plavci, jehož loď rozdrcena vlnobitím a pohroužena v bezednou tůni, osamělému na ostrově, opuštěnému ode všech? Jen vlny, brzy jako hory, věžící se k nebi zachmuřenému a opět otevírající hluboký, nenasytný jícen svůj, věčnými bývají družkami ubožáku. Přivykne po letech jim a sladce jest mu, plavci, umírati při těch hranách, jež tak slavně, tak velebně hučí moře po širokém obzoru, kam až jen dohlédnouti může uhasínající jeho zrak.

IV.

nohokráte již slavili na Tetíně slavnost sobotek od těch dob, kdy mladý poutník stanul na skalách po levém břehu Mže a zahleděl se do sídla Tetky kněhyně a naposled setřel si veliké krůpěje potu s tváří. Kolikátý již to byl as slunovrat ten zítřejší den!

Opět byl večer, líbezný, vábící ven pod širé nebe — vyhaslé. Také po celý den od samého rána hned palčivé vedro vyžehalo půdu, až na kosti hřálo to slunce dnes. Zase když první hvězdy zasvítily, rozhořely se ohně po krajích a bujaré písně utichlou nocí hlaholily odevšad; vysoko k nebi unášely žáry zvuky rozjařené...

Asi hodinu k půlnoci ode Mže, hned za tehdejších dob ležela Loděnice, arciť trochu jinak vystavěna než za našich dnů. Dřevěné byly dvorce, hlinou olepené. Snad pamatovali zakladatelé dědinky, když na vysoké skále, jež černá se nad Vltavou as tři hodiny odtud k východu, stavěli Vyšehrad a mezi stěnami jeho umístili poprvé obrazy dědů, jež praotec Čech s sebou přinesl z pravlasti bělochorvatské. —

Pod velikou lipou, již se základy ku dědině zasadili, rozezvučely se náhle zvuky varyta. Lid skupil se kolem prostičkého starce, jenž při čarovných hlaholech lyry pěl píseň bohyni Ladě na počesť.

„Lado, uslyš, Lado, nás —“

dohlaholily zvuky, jež provázely dumný kmetův zpěv, bouřněji, hučivěji. Utichl na chvilku stařík, a mocněji pak zajely prsty jeho ve struny, vesele zvučelo to po návsi, do křepotu, až nohama to pohybovalo. Ve mžiku ni jeden, ni jedna z těch, jimž věnce čerstvé uvíjí ještě Vesna, nedlel pokojně, naslouchaje jen lahodivým, okouzlujícím zvukům varyta: vše strženo v proudivý křepotu vír. Starší opodál zapředeni byli v živý hovor; muži v četném zástupu, připraveni jsouce k odchodu, ženy hovíce si na měkkém, hustém trávníku.

Utichly struny, mládež opustila kolo, podupanou trávu, by oddechli si a uchystali se v opětný rej.

„Až na Tetíně, hoši, zaplanou ohně,“ zvolal zavalitý, neveliký muž z onoho zástupu, „pak i vy nechť dobře posvítíte těm proklatým vlchvicím při svatbě.“

„Posvítíme, Kuneši, posvítíme běsovsky,“ zavýskali jinoši z plných hrdel, „že samo nebe krvavě zaplane.“

„Však nedá se as zahanbiti letos Loděnická jinošina!“ chválil rozjařené mladíky onen muž. „To upeče se při tom vašem ohni stará Lutoška. Uvidíte že!“

Hlasitý smích rozlehl se návsí po slovech těch.

„Neupeče, ha, ha, ale schromí tě, ty běsův chlape, stará Lutoška,“ zasípal děsivý jakýsi hlas ze zákoutí, a uprostřed návsi ocitla se náhle vyzáblá žena, divoce koulely se jí oči, a hrozivě rukama mávajíc, drala se po smělci, jenž odvážil se pohaniti kněžku-babičku.

Hbitým skokem uhnul se Kuneš kostnatým rukám rozběsilé dračice a mžikem zmizel v huštině, vroubící ves, očekávaje tam druhů-sousedů, již na Tetín vždy chodívali o slavnosti sobotek. Z celé župy z každé dědinky několik zašlo jich tam.

„Perun tě schvať, ty chlape kletý; vlkodlak udáviž tě,“ vřeštila divoce Lutoška zběsile lomíc rukama, jako by samo nebe na Kuneše chtěla strhnouti.

Mládeži bývaly podobné výjevy vítány; jinochům zvláště, uvykli si na ně; ve smích vypukali, když Lutoška běsívala po dědině, a to k většímu ještě vzteku babici popouzívalo. Dlouho to trvávalo, než se utišila a zase zalezla na zad vesnice ve svůj brloh.

Selky však nikdy se nesmály; strachovaly se pomsty čarodějnice, mnohokráte ucítily již, co to, pozlobiti starou Lutošku. Tam kráva Krasoňovic celé dva měsíce mléka nedala, Vítovům po celý týden dobytek trávy se nedotekl, u Drahoňů krev dojili místo mléka, u Výhoňů zase mnoho nocí skot neustále řval; každý věděl stěžovati si nač, a ty „metly Boží“ neustaly, dokud nedošli si ku staré babičce-„černokněžce“, neodprosili ji a ona pak do chlévů nevstoupila, nezaříkala a nevyhnala klokočovým prutem běsy z krav do lesů.

Dlouho povykovala dnes na návsi, kletbou hrozila dědině, že porušen byl večer bohům posvěcený a kněžka jejich vlkodlačím synem tím pohaněna. Když do syta se již vykřičela, odeběhla za ves do chatrče, nevstoupila do

vnitra, ale jakoby vzdorovati chtěla letům, jež tížila bedra její, pádila v huštiny, jimiž před chvílí odešli Loděničtí sousedé.

A zase, když zmizela stará dračice, jak ji posměšně nazývali v Loděnici, když je neslyšela, započal rej. Po chvíli v průvodu hoši a dívky a starší za nimi vyšli za veš na mýtinu, oheň zapálili tam a radostný jásot sledoval do výše plameny, jež až nad hlavy věkovitých dubů podél paseky vyšlehovaly. V úchvatném souladě zapěly dívčiny, ověnčené mateřídouškou, za ruce v dlouhém polokruhu kolem ohně se držíce; zdálo se, že víly vyrojily se z lesů — doubravin a přivábily z dědiny luzným, okouzlujícím zpěvem jinochy sem, aby v rej pustili se s nimi, v divoký, bezuzdný, a pak hluboko zanesly je do zelených skrýší svých. —

„Červený pohár hoří
s červenými jahodami;
a kdo že ho hasiť bude,
když tam mládenců nebude?

Krásné děvušky ho hasí,
u věnečkách vodu nosí,
kolik v tom věnečku vody,
tolik v děvušce ctnoty.“

Po dívkách mládci začali zase, ale ne tak luzně, vábivě; a když i ti také v dlouhém půlkruhu se držíce za ruce dopěli — znovu rozvířil se rej. Bujnou, do skoku stařec hrál, jaká ani starou krev nenechává na pokoji...

Perná to byla cesta dnes pro Kuneše, posměch tropili si z něho, že utekl před šedesátnicí jako holobrádek.

„Však s dobrou se potázal,“ jediný jej toliko omlouval, sestárlý již muž, soused Krása; „dotkla-li by se ho v proklínání, ruka uschla by mu, od ruky celé tělo, a než rok s rokem by se sešel, tryznu bychom pálili nad ním na

křižovatkách. Vím, co strýci Dobešovi udělala, jenž ve vzteku, že mu krávu pokazila, uchopil ji za dlouhé, šedivé vlasy, a pověsiti ji chtěl na bříze u chalupy. Ale běda bylo mu! Nikomu to nepřeji. Schromly mu nohy, ruce, ochromlo mu celé tělo, a dříve než minul rok, byl ženichem Morany. Však to pamatuji a mnozí z vás."

„Ba právě," ozvalo se jich několik ku stvrzení Krásových slov; „vždyť od těch dob nikdo již neodvážil se sáhnouti na Lutošku." —

Mezi řečí dorazil přívozník ku břehu. Vsedli na pramici; ale sotva několik krokův ode břehu odpluli, brzy na levo, brzy na pravo počala se potácet, voda prýštila spodkem již, přibývalo jí, pramice se potápěla...

„Perun nás chraň!" zabědovali, „z tůní těch nikdy bychom již neuzřeli Loděnice."

„Oč, že to Lutoška udělala," zavolal s hrůzou Krása, „ty, Kuneši, vždyť musíš jakéhosi běsa spískati, bodejž by tě ďas vzal pro tvou hubu; všichni můžeme nyní chytati ryby na dně Mže."

„Zaraz, ty strašpytle!" zakřikl jej Kuneš rozhněván, uchopil veslo přívozníkovi z rukou, obrovskou silou zapřel je ve vodu. Dvakrát ještě rozhrnul vlny — dvakrát se zapřel mohutnou paží o veslo a mžikem stanuli na druhém břehu.

„Po strachu," zasmál se, „ty ryby tam dole, Kráso, zbudou pro jiného, škoda jich, viď!"

„Však na mále měli jsme již. Podruhé si nezahrávej s Lutoškou, horší by tě mohlo potkati," napomínal jej Krása.

„Ty hlupče," zase horlil Kuneš, „ty bys se byl utopil, třebas i máslo a koš vajec poslal Lutošce. Však rychle nahoru nyní, již slyším s Tetína zpěv a brzo uvidíme červené sloupy nad stráněmi."

Přívozník byl povděčen, že tak lehce vyvázl se hřbetem nezmodralým, uchopilť ve spěchu starou, na mnoha místech

děravou pramici; zle by mu to bylo i ostatním posloužilo. Dobře zpozoroval Kuneš příčinu, proč pramice se potácela; ale přívozník byl mu přítelem, nechtělť vydati jej hněvu Loděnických.

* *
*

Mohlo býti as k půlnoci. Na křižovatkách na západní straně Loděnice dlela jakási ženština. Stěží bylo lze jen rozeznati rysy obličeje jejího. Vyzáblé tváře, sešedivělý vlas, vlající nočním větérkem, divého vzezření dodávaly jí. Chvílemi zdálo se, že rozevřely se její rty, zamručely cosi, ale v brzku se utišily. —

Náhle klesla na mech, po zádech šoupala se k mýtině, kde cesty se křižovaly. Temné, nesrozumitelné zvuky vyrážela; mžikem zase pozvedla se, zalomila rukama, vlasy si rvala a pak opět mrštila sebou na trávu; dlouho nevstávala — usnula. Hrůzné asi měla sny. Úpěnlivé vzdechy, žalostné draly se jí z úst a zase radostné výkřiky rušily lesní ticho.

Po chvíli procitla. Vztýčila se, rozběsilé lítici se podobala, jež hotuje se zardousiti plen svůj. Děsivěji, hrozivěji ještě zalomila rukama; ale nebyly to již posunky zuřivého vzteku, pomstychtivosti beznadějné, nýbrž líté zloby, jež jista již je nekalých svých záměrův.

„Ucítíte, ucítíte, vy bídní, můj hněv!“ zavřeštěla chroptivým jekotem. „Oněmí ústa vaše, oslepí vás, ochromí Lutoška. Děsně se bude bohů kněhyně mstíti. Tvou duši černou, ty synu psí, ve vlky zaříkám, po sto let bude bloudit po lese. To vůle boha Peruna-hromovládce, běda vám! Celý měsíc budou vám krávy červené mléko dojiti“ — divoce se baba zachechtala — „ani travinky se nedotknou. Zcepení vám, nepřijdete-li vy a neudobříte starou babičku. Dobrá pak bude vám Lutoška. He, he, he!“ a s ďábelským chechtotem zabíhala v dolinu. V úžlabince,

kterou potůček protékal od Loděnice, k zemi se sehnula, v hliněnou nádobu sbírala rosu, čarodějné květiny trhala v klín a zase ke křižovatkám spěchala, oheň rozdělala tam, na plamének položila nádobu s květinami, k nebi sepjala ruce a tak dlouho držela je sepjaty, pokud poslední jiskra nedohasla. Pak v plenu pečlivě obalila hlíněnku, popel zahrabala a černou prstí poházela, by nepodupala ho noha lidská a nepokazila divotvorný účinek koření, usušeného nad ohněm v noci před slunovratem. — Pak těsně k ňadrům přivinula nádobu, povstala a šipkou uháněla k Loděnici.

V.

Několikátý týden uplynul již od oněch výjevů svatvečera sobotek. K samým horám zase slunce dnes dostoupilo; ale v Loděnici bylo jako po vymření. Vše v chatách dlelo dosud na modlení; otcové žertvy přinášeli skřítkům na ohništi, ďasům, střežitelům blaha rodinného, v soukromí toliko na krbu domácím. — Jen v důležitých dobách, na slavné dny starešina pálil třeby pod lipou, jež daleko po návsi mohutné ratolesti rozkládala.

Soumrakem vybíhali již na náves jinoši; nedočkavě jim bouřila mladá krev, aby dovováděla se a poveselila po denním lopotu. I staří vycházeli znenáhla, usedali pod lipou na trávníku, aby pohovořili si a poslechli Mirotu — starešinu. V celé dědině byl nejmoudřejším; a když umíral starý pohlavár, jemu starešinstvo odevzdal.

— Vědomí pokrevenství vymizelo časem mezi Loděnickými, a vladyka starý, když blížily se ku konci dny jeho, vždy navrhl pohlavára jim, a oni přijali jej! vždyť

nejrozumnější navrhoval jen. A Mirota po otci převzal hodnosť vladyky: všickni volili si jej. Nepamatovali se v Loděnici již na jediný rod, a jen dědové vyprávěli vnukům a starci šediví o vladykovi, jenž nejchytřejším býval v rodě, vše řídil a celým jměním vládl, prodával a kupoval, střežil pokladnici a zastupoval na sněmích Vyšehradských svůj rod. Tehdáž počínaly se již viklati prvotinné řády, které přinesl s sebou Čech-praotec z prasídel bělochorvatských a v půdě bojohémské je zasadil. Rody vzmáhaly se znenáhla, nové dědiny se zakládaly, vytrácela se paměť svazků pokrevních.

Bez přátel byl Mirota; jedním byl synem ve dvorci, a otec jeho i děd také jedinými jen... Pro přívětivosť a dobromyslnosť svou byl miláčkem Loděnických a požíval úcty všeobecné. Když vypravovával, utichlo vše; stár i mlád kolem Miroty se skupili, napjatě poslouchávali, aby ani jediného slůvka jim neušlo. Dlouho za letních večerů sedávali pod lipou, a když pobělil sníh hlavu její, ve světnicích při krbě; vždyť tak rád poslouchává veselý lid zkazky o hrdinech, o mužích, kteří krváceli na bojišti pro rodnou zemi, za hory cizotu zahánívali a vavříny ověnčeni vracívali se v domovinu.

Kolem nich kmitala se v pozadí žena jakási. Nevšimnuli si jí dříve, až když k nim doběhla, a opět tak rychle zmizela v koutě v pozadí vesnice. Byla to Lutoška. Utichli všichni, jak by uťal, nikdo neodvážil se pokřikovati za starou babiznou a pozlobiti ji, zvláště Kuneš ne, který přece nikdy neopomenul posměšek nějaký ztropiti si z dračice, i ten jako ryba mlčel dnes; ona kletba, že bude po smrti vlkodlakem, vrtala mu hlavou, znepokojovala jej za temných bezsenných nocí, když ani oka nemohl zamhouřiti. — Dosti často se stává, že muže otrlého, neohroženého ducha schvátí nepatrná náhoda a podrtí jej. Trápí se ubohý, až se dotrápí.

Ostatním spadl kámen se srdce, když s očí zmizela jim babizna; vždyť zakusili až po uši hněvu jejího od onoho výstupu posledního, a stěží jen velikými dary udobřili ji, že opět odvrátila metly Peruna rozhněvaného a odpustila jim. Jediného Kuneše nesprostila kletby; neusmiřitelnou byla k němu.

„Což nepřijde Mirota dnes, vždyť přece slíbil mi před poledním; ani živé duše se dosud u nich nehýbe," přerušil náhle ticho Kuneš a upřel zraky na stavení, které již z daleka každého, kdo do návsi vkročil, na se upoutalo. Byla to chalupa Mirotova. — Ale i uvnitř vypadalo to tak. Jako „u županů" že je tam čisto, říkávali Loděničtí. „U nich to může býti, jedináčka mají jen, Božetěšku, děvinku teprve."

Náhle rozevřela se dvířka ve vratech u dvorce; vysoká, mužná postava objevila se tam, a krokem vážným, odměřeným kráčel Mirota k sousedům, netrpělivě čekajícím již na stařešinu. Dal dobrý večer a taktéž k nim usedl na trávník.

„Opozdils se dnes, milý brachu," oslovil jej Drahoň. „Chtěli jsme se již rozejít."

„Však neříkal jsem vám, vy nedočkavci," prohodil Kuneš, „že přijde; vždyť nerušívá Mirota připovědi své; zajisté ne bez příčiny se opozdil."

„Kýho . . . aby to rarášek, i Těchobud jde dnes na táčky," zavýsknul Krása ukazuje na postavu k lípě šerem pokulhávající, vedle níž jakési dítě poskakovalo — mladinký vnuk. — Stařec oslepl — čítal již devadesát jar — a malý Dobroslávek býval vůdcem dědouškovi. Ztratil záhy rodiče: otce francká střela zahubila — a za několik týdnů po smrti jeho slavili Loděničtí tryznu matčinu. Dobroslávek neznal rodičův a s celým srdcem přivinul se k dědouškovi, jenž pečlivě jej vychovával. Ale nikdy nevypravoval mu o rodičích, nechtěl zatruditi čisté, beze-

chmurné čílko dětinské a v letech prvního jara vzbuzovati hoře v prsou bezstarostných, v nichž tak hluboko kořenívá žal, na vždy kalí dráhu života a posypává stezky, na nichž kráčeti jest jinochu, muži a starci nejposléz: ne růžemi, ani květinami libě páchnoucími, ale hložím a trním bodavým.

„Perun vás živ, přátelé!“ pozdravil je stařec.

„A tebe Živa opatruj!“ opětovali všichni pozdravení jeho a povstali před kmetem.

„Zdá se mi, že je celá Loděnice dnes pod lipou, a Těchobud rád se ještě podívá mezi známé, než Morana uchvátí jej.“

Těsně přivinul se Dobroslávek při slovech těch k dědouškovi. Zarazil se Těchobud; ucítil, jak prudce bije to srdce dětské, a pohladiv líce Dobroslávkovy, slzy ucítil. Nechtěl mu připraviti zármutek, vždy těšíval jej, dlouho, dlouho že bude bydleti s ním a vyprávěti mu pohádky a pěti při zvucích varyta.

„Vždyť slíbil nám Mirota, že zase bude pokračovati o válkách s Karlem, o pobědách Franků, o Křesomyslovi,“ vyzvídal Výhoň.

„Nuže začni tedy, rád naslouchám proudupłným slovům tvým!“ pobízel Mirotu kmet.

„Však on dlužen jest nám, dědoušku“ — nazývali tak v Loděnici Těchobuda — „ospravedlnění, že nechal nás tak dlouho čekati,“ vytasil se Výhoň se starou vlastností svou; chtělť všemožně se dověděti, proč Mirota se dnes opozdil. „Ne nadarmo on se déle doma pozdržel,“ dodal vážně.

„Máš ty vrtochů s tím,“ smál se Mirota, „zajisté nespal bys celou noc, kdybych ti to nepověděl. Však nebudu tě déle mučiti. Dej však pozor, ať ti ani jediného slova neujde: Dnes právě je výroční den, co by mne byla dostala Morana. Hezkých let uplynulo již od těch

dob. Slavil jsem výroční památku svého záchránění — a proto později přišel jsem pod lípu. Ještě nikdy jsem se vám o tom nezmínil. Poslyšte tedy:

Za posledních let panování vojvody Křesomysla — však dobře ještě pamatují někteří z vás chrabrého knížete toho, jenž postrachem byl vrahům našim — opětně vpadli Frankové do českých zemí. Jako stáda divokých vlků, když s hor vyrazí na lup v kraj, a u vzteklém rozzuření dávivše, ne z hladu, ale z krvežíznivosti šakalí, valili se zástupové krále Šumavou a Rudohořím. Lid v davech opouštěl chýše, do lesů, do roklí nepřístupných ubíhal a hlady zmíral tam. Vy jste toho nikdy nezakusili, nezapáchla sem noha těch psích synů. Nemyslete, že to byli sami Frankové, kde by se jich zde tolik nabralo, ti bydlí až kdesi u moře. Duryňci, Bavoři a Sasíci byli to — a ty nikdo nepředčí v plenění. Potoky krve, srdcelomné úpění značily cesty jejich. Pálili, loupili, vraždili starce a ženy hanobili; ani nemluvňat u prsou matek nešetřilo to plemeno běsovské. Všude jen pobořené hrady župní, vypálené dědiny, tu a tam toliko vyskytl se obyvatel osamělý. Podupána byla pole, nezorána; vždyť kdo je oral, hrob připravili mu v prsti své. Když zíralo oko naše po údolích, po chlumech spustošených a patřilo na rumy vísek, z nichž po týdnech se kouřilo, mocně bušilo srdce, skřípaly zuby a zaťaté pěstě hrozily padouchům.

Celé Mežsko bylo zaplaveno již bezčetnými houfci Duryňků: tam zvláště běsili jako divá zvěř. K Radbuze vytáhli jsme tedy s vojvodou. Z Loděnických, již tehdáž se mnou uchopili se mlatů, zbyl jsem jediný. Nebylo nás mnoho, ale byly to paže mužné, odhodlané vykrváceti pro rodnou domovinu. Malý také hlouček vrátil se ku krbům oteckým. Kolik věrných srdcí pochovali jsme tam pod těmi duby, pod nimiž věčné temno panuje. — Ještě daleko před Radbuzou za Krakovcem potkávali jsme davy lidu

prchajícího. Byl to strašný pohled, srdce rozrývající, na vymořené jejich tváře, na malinké dítky vzlykající, jež nemohly již plakati — v loktech bědujících matek. To rozžehlo v nás plamen, jakýž neuhasíná, pokud nestráví poslední oběť svou. Děsnou pomstu přisáhli jsme těm ukrutníkům u bohů země otecké. Ve voj náš vřadili se mužové prchající — a ti hořeli jen pomstít rodiny své, zubožené, utýrané. Houfy krahujců, vyplašené ze svatých hájů, v širokých půlkruzích kroužíce nad námi, hrůzně krákoraly. I ta němá, bezrozumná tvář volala o pomstu. Rychle jsme táhli, jen málo odpočívali. Sám kněz dva dni ani očí nezamhouřil. Za Radbuzou jsme zastavili. Křesomysl s polovicí hnul se k severu; my zatarasili se zásekami. Vojvodou naším byl Bech — často již jsem vám o něm vypravoval. Drva větrem pokácená dobře nám posloužila; hradbu utvořili jsme z nich, o níž tisíce lebek by se bylo roztříštilo. — Záplava na nebi věštila nám blízkého nepřítele. Jako bludičky kmitaly se v dáli pochodně, jakési temné hučení zaráželo k nám. Podobalo se to té naší Mži, když na jaře ze břehů vystupuje, zatápí role, luka, ničí dědiny a životy. Nepřítel postupoval. Hodlal, nocí jsa kryt, přepadnouti vesničany, kteří neukryli se v lesích a nechtěli rodnou ves v plen vydati vrahům, spoléhajíce zároveň na vojska vojvodská. — Na sto pochodní náhle vzplanulo, divoký ryk rozlehl se nočním tichem; hrůzně odrazilo se to o výšiny, na nichž dleli jsme za dřevěnými hradbami. — Tam odtud byli jsme s to přehlédnouti nepřátele: v širokých proudech valili se — ale beze vší kázně. Cílem jejich byla ves, jež vinula se pod námi do dálky úžlabinou. Na několika místech vyšlehly plameny po dědině, mžikem vzplanulo vše v jediný, hrůzostrašný žár, jenž svítil plenitelům při lupu. — My posud stáli tiše, nepohnutě; asi k šesti stům bylo nás. Křečovitě svíraly ruce naše rukoviště šipek — třásly

se; bylať vhodná příležitosť aspoň na zdejší straně vyhladiti paliče.

„Vzhůru, mužně ku předu!“ zavolal vojvoda. Vysoko v záři ohně zaleskl se jeho meč, temně zaduněl polní roh — a již pádili jsme ze zásek. Asi sto kroků od vísky postanuli jsme, napjali luky; bleskem zafičelo 600 střel a mžikem as tolik těch chlapů válelo se v kalužích vlastní krve. —

Strašný zmatek strhl se v řadách nepřátel.

„Ku předu!“ znovu zavelel vojvoda. Asi dvě stě v záloze pozůstalo jich — a my s mlaty nad hlavami zdviženými vrazili jsme v střed. V silné hromady shlukli se nepřátelé a útočili nám vstříc. Kalené střely naše přivítaly první hluky jejich; ale nové davy vyřítily se proti nám. Vražedná nastala seč. Já bojoval poblízku vojvody. Koně zabili pod ním již; my obstoupli jej a utvořili nedobytnou zeď kolem něho. Ale brzy řídli jsme a nebyli s to odolati novým zástupům, jež jako mraky valily se na bojiště. Vojvoda zmizel v krvavé vřavě; my posledně se vzpřímili, napjali luky; ruce již nám ochabovaly. Zafičely střely a každá jednu černou duši vrahům urvala. Nové, svěží houfce hnaly se vztekle hromadami mrtvol k nám. Ke stu jen as zůstalo nás. Mlat rozlomil se mi těžkými ranami, luk potrhal, ani jediné střely nebylo již v toule — a zbyl mi toliko krátký, široký meč. Již cítil jsem studené paže té děvice, která tolik druhů nám odvedla dnes. Deset oštěpů namířeno bylo na prsa má. Náhle zaduněly na bojišti — za zády nepřátel — polní rohy, známé; vítané nám to byly zvuky z Křesomyslových řad. Jediný ryk chropotný — ale bouřlivý, vyrval se ze sta hrdel, vyschlých, vyprahlých, jako bývá potůček za veder letních, a silou osvěženou vrhli jsme se na Duryňky. Znovu zaduněly rohy; jako hrom otřáslo to vzduchem. Řady vojvodské obklíčily nepřítele se všech stran. Nikoho

neživili jsme, ani jeden nedonesl na Šumavu zvěsť o porážce.

Knížecí voje zůstaly na bojišti; my vrátili se do zásek. Před východem slunce opět zazvučely rohy po údolí — volaly nás v tábor vojvodský. Zase stálo vše v bitevním šiku: napřed kníže s prvními lechy na bujných ořích — neustále duněly rohy. Věřte, dosud mi to v uších zní. Do smrti nezapomenu na to, co kníže mluvil k nám. — Kolem na trupech nepřátel leželi druhové naši — a vůdce nejvýše jako na mohyle.

„Pomstili jste se,“ pravil na konci vojvoda, „pomstili jsme bratry své a zemi svou. Slavně zvítězili jste. Mežsko je svobodno. Vděčná vám bude za to vlasť a bozi odplatí hajitelům svým. Den potáboříme zde a zapálíme bratrům tryznu obrovskou.“

„Zdráv buď Křesomysl kníže, dlouhá léta bohové živte jej!“ ze všech hrdel zahřímalo to — a za nedlouho ani jeden z vesničanův ani z našich neodpočíval na bojišti; na marách ze chvojí upletených odnášeli jsme je do zásek. Duryňky naházeli jsme v jámy, jež vykopali jsme podél vypálené vsi. Ani jeden z vesničanů nezůstal na živu, nikdo neměl kdy se ukrýti. Když zapadlo slunce, slavně zaplanuly ohně, na velikou hranici položili jsme těla rodných bratrů — na zvláštní mrtvého vojvodu Becha. My stáli kolem tiše, nepohnutě, se zbraněmi k zemi skloněnými. Smutně hučely lesem rohy, smutněji opakovaly stavěké kmeny tu píseň pohřební. Když poslední plamen dožehl, v zemi uložili jsme popel jejich, prstí a mechem pokryli, navalili klad ze zásek a zase černou zemí poházeli: mohylu naváželi jsme bratřím svým. Velkolepý pohřeb měli ti bratří-vojínové! — Vesnice dosud hořela plamenem na mnoha místech, až ku hvězdám vystupovaly kotouče černého dýmu, o pomstu jako by znovu volaly

k Perunu-hromovládci. Volným krokem táhli jsme nazpět do dvorů svých.“ —

Loděničtí byli jako u vytržení, když Mirota umlkl. Ani dechu bys v jejich prsou neucítil; vždyť ještě nikdy neslyšeli starešinu takto vyprávěti. Jakýmsi podivným leskem zářily dnes oči jeho, začervenala se mu vráskovitá tvář, daleko v doby uplynulé zaletoval jeho duch. V živých barvách jevily se mu na očích a zase jednou ona stará léta rozproudila krev. — Však kdo by netěšil se jimi, těmi krásnými, blaženými dny mladistvých let! —

I stařičký Těchobud pohnut byl vypravováním Miroty. Těžce vydychovala prsa jeho, povadlé rty třásly se mu; šepotaly cosi, pozdravení snad milému synu, či kletbu vrahům jeho? —

„Což nezapěješ nám, ty bohů pěvče, dnes, jak Záboj bratry vyzýval proti vrahům v boj?“ zavolal Mirota v zanícení; mocně mu zase hlavou zabouřily ony doby, kdy pravice jeho svírala mlat a napínala luk.

Ani slova nepromluvil stařec, ze spoda řízy vyňal starou lyru, červojedlou; tou Lumír lesy snad již pohýbal. Dovedně zajel ve struny. Sladkobolné zvuky, jež tiše hučely zprvu jako předehra, proměnily se v bouř, dalekým hromem zaduněly staré struny — mužnou, válečnou započal stařec. Zvuky varyta — brzy podobaly se řinkotu mečův a zase bušení těžkých, pádných mlatův a opět jako rykot bojujících — doprovázely kmetský zpěv:

»Mužie bratrských srdec,
jiskrených zrakóv!
vám pěju najníží zdola:
piesň ide z srdce mého, z srdce najníženje
pohrúžena v hoři!
Otčík zajide k otcém,
ostavi v dědině dietky svoje
i svoje ľubice, i nereče nikomu:

»Bаťо, ty mluvi k něm oteckými slovy!«
I přijide cuzí úsilno v dědinu
i cuzími slovy zapovída!
I kak sě zdě v cuziej vlasti
ot jutra po večer, tako bie sie zdieti
dietkám i ženám, — — —
i vyháně z hájév vše krahuje,
i kací bozi v cuziej vlasti,
takým sě klaněti zdě i jim oběcati oběť.
I nesměchu sě bíti v čelo před bohy,
ni v súmrky jim dávati jésti,
kamo otčík dáváše krmě bohóm,
kamo k něm hlásat chodíváše!
Posěkachu vše drva,
i rozhrušichu vše bohy. — —
Dva syny, jejú hlasy
přecházesta v muská,
vycházévasta v les.
Tamo mečem i mlatem
i oščepem učista paži:
tamo pokrysta i vracesta sě rozkosem.
Kehdy paže jejú bieše dorostla
i jejú umi proti vrahóm
i doróstáchu druzí bratřieci:
ajta, všici vyrazichu vz vrahy!
I by krutosť jich búřúcie nebe,
i v dědiny vrátíše sě byvšie blahosť.«

Stařec dopěl; ale struny dlouho ještě zvučely — nechtělo se prstům z nich. Brzy radost a zase žal, jakési kvílení jako fičení podzimních větrův a opět oblažující hlaholy střídaly se v melodiích Těchobudových. A když utichly, ozvěna je ještě kouzelně napodobila.

„Výborně, Těchobude, v boj rozpěnit dovedl bys naši krev,“ pochvaloval Mirota stařečka.

„Hodlal bych se při zvucích těch vrhnouti v lítou seč,“ zavolal Kuneš rozjařen; „mnoho by jich skolila ruka má — a pak sladce by se to umíralo. Až půjde si Morana pro mne, Těchobude, pro tebe pošlu si, budeš-li živ, a

k smrti mi musíš hráti, až podruhé se bude Kuneš ženiti, ale s tou studenou.“

„Však budou ti hráti, ale ti v lesích, kteří v noci nedávají lidem pokoje a dáví je; však dobře je znáš!“ zasípěl protivný jakýsi hlas. Zase to byla Lutoška.

Jako podrážděný tur vzchopil se Kuneš, tesák vytrhl ze zápasí a prudce mrštil jím po babici, ale chybil se. Hluboko zaryla se ocel až po jilec ve kmenu veliké lípy.

Do prostřed kruhu vskočila Lutoška, divoce vytřeštila zraky. „Ne sto, dvě, tři sta — věčně budeš, ty synu psí, po lesích blouditi a vás děsiti bude i vaše potomky!“ zaječela až kosti to pronikalo.

„A my všichni až po krk máme již těch tvých rejdů,“ zahorlil Mirota, „jednou-li ještě co vyvedeš, na župní soud tě postavíme a tam nevysvobodí tě jekot tvůj.“

Nedočekala Lutoška jeho slov, mžikem se vytratila. Ale Kuneše zde také nebylo, jako zběsilý utekl kamsi za dědinu do huštin.

„Té až se zbude naše ves,“ pokračoval Mirota, „třikrát pomodlím se v týdnu k Moraně. Bláhovci, vy slepě té babici věříte, lekáte se hněvu jejího a hněvu bohů, že hromy jejich svolá na hlavy vám anebo duše vaše že ve vlkodlaky zakleje. Zvláště Kuneš, tenť od té doby, co proklela jej, je jako zařezán. Chlap jako skála, a přece dozrála naň stará babizna! Styďte se přece již jednou za ta zaječí prsa svá.“

Ale Loděničtí mlčeli jako duchové; cítili pravdu slov zkušeného vojína — starešiny, ale přece strach kleštěmi sevřel nitro jim před opětným vztekem té dračice. A kdyby byl Mirota nepožíval takové úcty u sousedův a nebyl starešinou, byl by již Krása pokáral jej; ale před pohlavárem Loděnickým sotva by byl pochodil.

Nenáviděli ji a všickni přáli Moranu Lutošce. Ale

všecko jí dali, když přišla do světnice ne poprosit, ale poroučet. Čím dříve, tím lépe bylo, když byla za vraty.

Všem vázla v ústech řeč, nebylo již nic po hovoru. Vlkodlak, zakletá duše, bude je děsiti, syny jejich, vnuky a pozdní potomky. Běda, kdo by se za noci v les odvážil, každého by našli ráno zadáveného a na krku ubožáka našli by hluboko do masa zaťaté drápy nestvůry. Hlava jim šla dnes kolem. Večer byl již pokažen. Mirota, vida, že není již řeči s nimi, odešel rozmrzen. Pomalu sebral se jeden po druhém — a za chvíli nikoho nebylo pod lipou kromě Těchobuda. Dobroslávek sklonil hlavu na dědouškův klín a usnul. Samoten zde stařec dlel, jediný snad Těchobud po celé Loděnici bděl. Oko jeho bílé jako vlas, jenž spoře již jen mu skráně zakrýval, vzhůru bylo upřeno; tak rád by byl ještě jednou zřel to nebe a hvězdy na něm; ústa hýbala se mu — modlil se stařec k mocným spásám. Měl za koho se modliti.

Lyra dosud spočívala na prsou jeho, v rukou svíral ji a prsty ku dřevu těsněji tiskly struny; pevněji na srdce přivinul kmet tu družku věrnou, nejvěrnější na pouti života, jež zůstala mu, když zemřela choť a dceru Střezislávku z chaty vynášeli, a která těšila jej a palné hoře chladila.

Zase zazvučely její struny utichlou vískou a zase hoře, hněv a radosť ve tklivém souladě střídaly se ve hlaholech lyry Těchobudovy. Kdo devadesát let putoval ve víru světa, blahosť a bědy zakusil a jednou nohou dlel již nad hrobem, ten může s jakousi lhostejností se radovati a žalostiti; nitro jeho podobá se dnu hladiny mořské, na němž pochován leží již všechen cit — stává se šedivělým dítětem. Však mýlil bys se v domněnce, že mrtvo je již v prsou Těchobudových, ač vyschlé, svráskovatělé byly líce jeho, povadlé rty a ruce třásly se mu. Láska k dítku dcery — jedináčku — a jakási zhrdavosť vším i omrzelosť

mocně bouřívaly v prsou jeho, zvláště když to ticho rozestřelo se po dědině a na kolenou dřímal miláček — jediná páska, jež ku světu jej poutala.

Po chvíli procitl Dobroslávek. „Ty ještě zde, dědoušku, sám a sám?“ starostlivě otázal se chlapeček Těchobuda.

„Ba sám již, miláčku,“ přisvědčoval kmet vyrušen ze zadumání, „vždyť zvykli jsme již, Dobroslávku, samotě, osiřelosti — a té, jež po dvacet let již byla družkou mou, té bych nad hrobem se měl straniti?“

Neporozuměl slovům jeho Dobroslávek. „Vždyť ne sám, se mnou, dědoušku, jsi, věčně se mnou budeš!“ vskočil mu do řeči.

„Věčně, věčně, holoubku, spolu budeme žíti,“ těšil jej dědeček; „však půjdeme již, půjdeme, dítě, noc značně as pokročila.“

Jako šídlo vyskočil chlapec, chopil se ruky dědouškovy, vedl jej do chýše, jež nejzáze za vsí se nalézala.

„Ta Lutoška mne poděsila,“ štěbetal bázlivě chlapec, „zdálo se mi o ní na tvém klíně: chytili ji, hodili do plamenů na Tetíně a za živa upekli“ — a přitulil se ku starci a plaše kolem pohlížel. „Tam u Mirotovic dvorce zase plouží ta dračice, vidí nás,“ zašeptal bázlivě.

„Neboj se jí, dítě; aby však tě ani okem neuštkla, střehni se Lutošky, na půl cesty vyhni se jí, měl-li bys se setkati s babicí. Možná, že dočkáš se vyplnění svého snu, ale nedráždi ji!“ napomínal jej Těchobud, a umlkl. „Taký tedy konec jí usouzen sudičkami,“ přemýšlel, „na vlas plnívají se dětské sny. Ta obrazotvornost nepokažená, rozbujnělá jarou svěží krví dětskou, i v temnou budoucnosť předzírává. Či nestalo se to již? — Stalo, stalo!“ hlasitě si odpovídal.

Nevyrušoval jej Dobroslávek otázkami, uvykl již, když dědeček sám s sebou mluvíval. Brzy zmizely oba za rohem Výhoňovic chalupy.

VI.

vacetkráte skorem viděl již Ivan zelenati se kmeny nahoře nad skalami, a opět bělely se vrcholky jejich. O dvě desítiletí sestárla temena šedivých, vápencovitých stěn, a bouře, jež přeletěly nad hlavami jejich, také stopy zanechaly, když utichly, na tvářích mladého poustevníka.

Nyní bys ho ani nepoznal. Dlouhý vlas, dlouhý, po černém rouše až na prsa splývající vous, osmahlé tváře — nezřels na nich již květů z jinošských let — spíše starce již značily ti, jenž nasytiv se světa, ubral se v poušť, nikoliv však muže v plné síle, v rozkvětu let.

Za krásného odpůldne jarního seděl Ivan na mechu pod křížem. Bylo to zamilované jeho místečko; celé údolí odtud mohl přehlédnouti, i ty bašty nebestrmé, samorostlé, jež kolkolem vroubily je. Často zahledělo se oko jeho ve trávu u nohou mu bující — nezvratně zíralo v zem; bývalo to tehdáž, když opět trud a hoře tísnily jej — a zase otčina, Dněpr s Tatry, ty vysoké, zelenavé chlumy, ony stepi rovné, nepřehledné, vstoupaly mu na oči. Jindy zase na potůčku utkvělo, jenž tichounce vinul se kolem skály údolinou. Nikdy již, přemítal, neuzří ty vlnky daleko ubíhající v řeku a s řekou do moře, jiné připlynou zase a opět jiné — a na věky se nevrátí — bublají tiše, lahodivě, loučí se s údolím, s poustevníkem; on rozumí jim, dobře pojímá němý šumot jejich a mlčí, neustále mlčí, jen v duchu přemítá dále. Myslí, že i jemu tak uplynuly dny dětství, léta jinošská, a jako ty vlnky, tak že uplyne vše. Dnes zase pohlíží ve vodu, sleduje poznenáhlý, ale bezkonečný její proud a opět naslouchá šepotu vlnek, co asi povídají si...

Tamo, co ustávají skály a černý, hustý bor vroubí jen údolinu, zakmitlo se cosi, plachým během vyřítila se z huštin laňka a za laňkou mladinká dívčinka. Nezpozorovala Ivana, až ku samé téměř jeskyni kvapila za ní. Laňka pocelovala nohy i ruce Ivanovy, a zase odeběhla k dívence. Ta hladila ji, brala kolem krku; zvíře se nevzpíralo, znaloť asi dávno novou družku svou. Teprve nyní pozvedl se Ivan. Seděl chvilku tiše, nevěřil zrakům; což tak blízko byla by zde lidská obydlí, či zbloudilo dítě v lesích, vábeno v houšť tím zvířetem? Povstal. Laňka zase přiběhla k němu, zase mu nohy celovala a opět vrátila se k dívčince. Pronikavý, uděšený výkřik ozval se kotlinou, když zočila dívka poustevníka. Dlouhý vlas po šíji splývající, černé až na paty sahající roucho — takového nikdy neviděla — poděsily ji. Maně zatanuly holčičce na mysl pověsti o lesních bozích, o vlkodlacích, o běsích, potulujících se mezi skalami. Běda, koho dopadnou v doupatech svých. Letem ptačím ubíhala, ale zaměřila ve strachu ke stráni protější, kde srázná stezka Ivana poprvé svedla v dol.

Zmizela již Ivanovi sledujícímu ji; teprve vysoko na stráni, krkolomné srázi, nalezl děvčátko. Štkavý, usedavý pláč, ozvěnou lesem se rozlehající, značil mu směr, kudy prchala. Pláč, hrůza a ptačí téměř let vysílily ubohou; sedla si — bez Ivana byla by zde snad zahynula. A zase zvedala se, sotva že zočila jej, posledních napjala sil — uniknouti hodlala; ale marně se namáhala, nohy klesaly jí, nemohla dále.

„Neplač, dceruško, upokoj se!“ konejšil Ivan dívku, „neboj se, pojď, snesu tě v dolinu, dovedu tě na blízko domova k matičce. Bez toho pláče již pro dcerušku, pro miláčka, hledá tě asi.“

Ty vábné, lahodivé zvuky Ivanovy mžikem zahnaly strach; utichla a oko její jasné, čisté, tak prosebně, tak důvěrně pohledělo v jeho tvář, jako jen ku otci-pěstiteli

pozírává. Vždyť dobře prozírávají zraky maličkých ve hloubí duše, čtou ve tvářích, dobře vědí, že je jim přítelem, ochráncem a střežitelem. S dětinskou důvěrou přitulila se k němu, vyschly jí slzy ve kvetoucích líčkách a vděkem zastkvělo se oko dítěte.

Ivan vzal ji na rámě své; nevzpouzela se, když ji snášel ku jeskyni a posadil utrmácenou na trávníku a mléka podal jí ku posile a občerstvení. Laňka, to němé zvíře, radovala se, jako dítě dováděla, brzy k Ivanovi, brzy ku dívce se lichotila.

„Což blízko zde, dceruško, domov tvůj, jak pak volává tě matinka?"

„Božetěško, volává mne; a naše chalupa je tam na rovině za lesem po pravé straně v Loděnici. Tam narodila jsem se," švitořila, „a každé ráno a večer k bohům Perunovi a Živě se modlívám za tatínka a za maminku a pryč daleko ve skály zaříkávám Moranu, aby mezi běsy bydlela a nepřestupovala dřevěný náš práh. Což ty se nemodlíš k bohům jako tatínek? nevidím nikde bohů-střežitelů zde. Každý večer a ráno zapaluje jim tatínek oheň, obětuje, a my tiše s maminkou klečíme, modlíme se, až oběť dohasla. Což ty nemodlíš se tak?"

„Nemodlím se, holoubku, jako ty, jako tatínek tvůj," mluvil Ivan, a povzdechy těžké draly se z prsou jeho, tak hluboké jako tehdáž, když stál na onom lesnatém hřebeně naposled, pozíraje v milenou vlasť, a bělavý dým zřel vystupovati k oblakům.

„Ty nectíš Živy, ani Morany se nebojíš, ani Lady nevzýváš, která klasům dává růsti a žně požehnává nám?" zvolala dívka udiveně. „Já vždy od maminky slýchávala, že není jiných bohův a ti naši bohové že trestávají metlami ty, kteří nemodlí se k nim a nectí jich. K žádným ty se nemodlíš?"

„Bohu pravému, jedinému klaním se, milé dítě!" — pohnutě mluvil Ivan. — „Toho neznáš ty ani tatínek ani maminka a nikdo v rodné vísce tvé. A on přece tak dobrý, tak laskavý ke všem jako otec k dítkám a střežitel ku svěřencům svým. To slunce tam na nebi, hvězdy a měsíc, to vše, kam jen pohlédne oko tvé, celá ta veliká modrá polokoule dílo je z rukou Jeho. — Ach! neznají Tě, Bože můj! pustota v nitru jejich, temná, děsná poušť — a i ta prsa dětská, ta otravují se již, umírají Tobě v nevinnosti své!"

Dlouho jí ještě vypravoval o Bohu svém, o skutcích jeho, a Božetěška napjatě sledovala slova jeho, která vycházela z čistého pramene, průzračnějšího, než ta voda údolím se vinoucí. Nadšeně zářila očka její, nikdy neslýchala podobných řečí. Co otec s matkou vyprávěli jí o bozích svých, to rozplývalo se v srdci jejím jako mlhy, když paprsky sluneční na obzor země proniknou. Čím dále, tím ohnivěji mluvil Ivan o slávě a velebnosti Stvořitelově. Ani slova neušlo Božetěšce.

Když lesem doprovázel ji a za skály zašli a ona v dáli ukázala mu cestu k dědince své — zalesklo se slzou oko muže; ale přemohl se, utlumil city, jež zase oživovaly touhu po domovině, marnou, beznadějnou, a vrátil se pod skály. Usedl pod kříž, laňka k nohoum mu ulehla a on zase ponořil se v proud myšlének. „Bože můj," přemítal hlasitě, „proč všecka srdce lidská nejsou taková jako toho dítěte, pak blaze by bylo žíti nám na světě. Ta hladina jeho bez bouří, bez vichrů byla by po věky, a tichounce plynula by naše loďka k cíli svému — do věčného přístavu. Ta dívka nevinná s takým zápalem, s takou horoucností sledovala slova, s takým zápalem, jakého jen schopno jest útlé srdce dětské. Zapomínala oteckých slov o bozích starých i na domov, na vše — tak mocně působila na nitro její víra Tvá. Osvětiž ji,

rozněť to mladistvé srdce svatým ohněm, nevyhasínajícím ku kříži, nedej, aby tma ta černá, hrůzná zabraňovala jí k Tobě přístupu; vždyť sama otevírá Ti prsa svá. — Neklamnou mi ta dívka mladinká věštkyní, že mnohých synů na české půdě Tobě vyzískám. Ty žehnati budeš dílu mému, a požehnání Tvé oblaží mi příští dny a šťastně budu pod skalami žíti."

Poklekl k modlitbě; a když se domodlil, zase usedl na mechu a zahloubal se v říši dumek — ale ne tak temných, trudovitých jako dříve, jimiž neukájí se nitro, ale prudčeji roztoužívá po předmětu kýženém. Dvacet let prožil zde již, ale tak jako dnes nebylo mu dosud pod skalami. Po tolika letech uzřel první lidskou tvář — mladinkou Božetěšku. Čím déle dumal o ní, tím jasněji vystupoval mu na oči obraz její; na těch jemných, svěžích líčkách tolik půvabu kvetlo, tolik lahody, jako když utkví oko na růžovém poupěti, jež rozvíjí se znenáhla a rozevírá žasnoucím zrakům leposť svou.

Kdo ví, odhodlal-li by se dnes opustiti zdejší skály a zase vrhnouti se ve světový proud, kdyby naděje zasvitla mu na návrat do otčiny.

K večeru odešel do lesa hledat si pokrmu; mimo trochu mléka z rána ničeho dnes nepožil.

VII.

pět několik dní tichých jako hrob uplynulo v údolí, když stanuli před jeskyní Ivanovou jakýsi muž a žena — bezpochyby jeho choť — oděni jsouce v prosté, ale úpravné, čisté roucho, jakéž nosívali za tehdejších dob dědiníci; muži v krznech, kol pasu upevněných řemeny, a na krznech

řízy lemované kožešinou, dosti vzácnou — podle mohovitosti, nohavice až po kolena sahající, neširoké, tkanicemi přiléhající na nohu, a škorně opět připevněné řeménky. Hlavu pokrývali si nizounkým kloboukem či čapkou zase kožešinou lemovanou. Ženské hlavu a prsa halily si závojem, a hlavním rouchem jim byl jakýsi plášť, za pozdějších dob nazývali roucho to karnáčkem. — —

Žena vedla za ruku dívčinku.

„Zde že, Božetěško, zachránce tvůj?" otázal se muž — otec holčičky.

„Ano, tatínku; viz, do těch vrchů za ony skály ubíhala jsem a tam na té bělavé srázi mezi borovicemi mne doběhl a snesl se skály. Zajisté bude v jeskyni, pohleď jen," pravila dívka pobíhajíc vpřed.

U vchodu ve slůj objevila se laňka a za ní Ivan. Neočekávaní hosté jej překvapili; bylo mu to znáti na tváři. Ale i tito se zarazili, když uzřeli postavu jeho. Slýchávali sice o křesťanech, o žrecích jejich; ten zde však nejkrajnější protivou byl oněm, jež viděl Mirota na výpravách proti sousedům, o nichž pak vyprávěl ženě a Loděnickým.

Hbitě přiskočila k němu Božetěška, uchopila ruku jeho lichotíc se — a vedla jej vstříc rodičům.

„To tatínek s maminkou, přišli ti poděkovat; já je přivedla v domov tvůj, nebudeš hněvati se za to na Božetěšku?" švitořila dívčinka.

„Ve jménu Božím vítejte mi," hlasem pohnutým oslovil Ivan příchozí, „vy šťastní rodičové. Dobré dítě vychovali jste si na léta stařecí. Kéž zůstalo by takové na budoucí věk!"

„Perun ti žehnej, dobrý muži, a Bůh tvůj neznámý nám tě opatruj!" pozdravil jej Mirota — starešina Loděnický — a jiskrné oko jeho, svítící jako blesk, povlhlo.

Mocně hnula slova Ivanova srdcem oteckým; ta chvála, zvlášť vychází-li z úst cizích, neznámých, lahodívá rodičům, když zvedeny jsou dítky jejich.

„Tys Moraně z náručí vytrhl Božetěšku, jediné dítě jen, jež bohové dali nám; každodenně pomodlím se za tebe k Perunovi. Živu budu vzývati, by prodloužila dny pouti tvé a Lada oslavila je až po Moranu — a ta aby daleko byla od tebe a k tobě se nepřibližovala."

„A já s Božetěškou," pokračovala žena, když otec domluvil, „budeme modliti se také za tebe, a modlitby srdcí tří libě budou povzlétati k nebesům za dýmem z žertev zápalných."

„Budeme, matinko, budeme," přisvědčovala dívka tulíc se k Ivanovi, „často zaběhnu k němu sem, a ty i tatínek půjdete s Božetěškou též pod skály; vždyť tak milo je zde."

„Ještě jednou vítejte mi! Vy první, s nimiž v hovor, ve styk přicházím ve vlasti neznámé, nemohu chleba ani soli podati vám po starém způsobu, ani nabídnouti, kde usaditi byste se mohli. Jen mech a tvrdé skály přijměte za vděk; jsem chud, bez otčiny, jako ptactvo, jež létá pod oblaky, a zvěř, jež bloudí po lesích" — opět tak pohnutě mluvil Ivan. Ona řeč těch upřímných, prostosrdečných lidí hluboce jej dojala.

„Což z dalekých zemí až, muži dobrý, přicházíš?" otázal se jej Mirota.

„Daleko přes tři řeky odtud má domovina: bělochorvatská země. Ona pláň, širá, daleká ona zelená step, jíž Dněpr protéká a na západ a na poledne hory věnčí — chlumy tatranské, ta mou otčinou," v zanícení líčil Ivan svou vlasť — „ta vaší též kolébkou. Z žírných krajů jejích vytáhla čeleď Čechova a zde na březích Vltaviných rozbila bydla trvalá."

„S Řípu, s té hory svaté“ — doložil starešina Loděnický — „požehnal praotec náš novou vlasť; na ní první žertvy české zaplály a dým vysoko nesl se k čistému nebi — a dobrým to bylo znamením. Čtyry věky žijí zde Čechové a bohové přejí jim. — Než proč opustils rodnou zemi a sám se vydal na pouť dlouhou — snad doživotní?“

„To vůle byla Boha mého, a vůli jeho svaté, nezvratné já rád se podrobil. Těžké bylo to břímě, jež uložil na bedra má, ale důvěra v Boha toho sílila mne, a kříž, jenž za rukověť byl mi u hole, těšíval poutníka, když klesaly údy unavené. — Věřte, drazí,“ pokračoval Ivan, hlas jeho se třásl, „mně nepatří dík, ale Jemu, tomu Bohu mému; On vaše dítě zachránil, malou Božetěšku; vždyť Jeho prst přivedl mne pod ty skály zdejší, v tichý, osamělý dol. Vím, vy s upřímností ke mně přicházíte, k cizinci, jenž není víry otců vašich. Vy k Perunovi chcete se za mne modliti, k Živě, k Ladě; pevný je to úmysl váš, čistý jako prameny toho potůčku zde. Vím, že věrně držíte se bohů svých, že svědomitě jim u večer žertvy pálíváte — tváře vaše mi to povídají. Vroucí, zbožná bývá modlitba vaše, ze srdce, z hlubin duše by vycházela; ale Perun, skřítkové neslyšeli vás, nemohli slyšeti. Nezanevřete na mne, že tak mluvím k vám. — Bůh jediný, Bůh můj živil vás, ač nectili jste jej a nevzývali. Dobrotivý, milosrdný jest On, tvůrce všehomíra. Ničeho nezmohou ti bůžkové vaši, to němé obrazy, bezvědomé, a jim klaníte se a zapalujete oběti; věřte, drazí, v čiré tmě, v černé noci bloudíte a marně namáhá se zrak váš prohlédnouti ku hvězdám, chmurné mraky zřívá jen tam. — Vizte ten kříž zde,“ mluvil opět Ivan po kratinké přestávce dále, „to pečeť víry mé. Pod ním tak sladce, tak blaženě se to odpočívá, člověk pozapomínává strastí, jež rušívají poklid vnitřní. Když vše ztratíte a nic vás více k zemi

neváže, když jako kmen, jemuž vítr již rozviklal kořeny, každým mžikem děsíte se, že bouřná vichřice zachvátí vás, a v bědném stavu tom — věřte, já zakusil to v míře největší — na kříž upřete zraků, zase vzdor a síla vrací se v ňadra zoufanlivá a opět jako ty skály zde nerozborné zdviháte k nebesům lící vyjasnělých, vděkuplných. — Mohou to bohové vaši, mohou vám vrátiti duševní poklid, svatý mír? — Kde kříž se zastkví, tam mizí blud a černé mraky, hrůzné jako smrt, trhají se a na zemi prosvítá slunce — jasné, zlaté, nikdy nezkalené spoustami chmur!..."

„Kříž — s křížem na praporech vrhali se Němci v náš kraj, pod ním plenili, pálili," přerušil Mirota slova Ivanova, rozhorlil se v upomínce bezděčné na doby uplynulé. „Požáry, úpění lidu a krev — takové stopy zanechával u nás po sobě kříž. Ten nepřinesl nám míru ani bratrům našim na severu, kteříž sténají pod tíží jeho. Nevíš, že pod křížem vyloupili Sasi polabské břehy? — Ale vymstili se jim za to synové ubitých otců. Kříže, jež cizota jim nastavěla v rodnou zemi, zvraceli, Němce pobili a jako bouř, když burácí v hromovém rachotu po nebi, valili se v jejich kraj, pomstili potoky otecké krve a zjednali si pokoj jako my před lety."

„Věř, příteli, ti zhanobili svatý kříž, pokáleli krví nevinných dřevo, na němž vykonáno bylo dílo nejšlechetnější. Ten, jenž umíral na něm, lásku jen, božskou, čistou — jež nezná rozdílů — v srdce lidská vštěpoval; a oni, Bože můj, vraždu seli pod zástavou Tvou."

„Nuže, proč nezdrtil je Bůh tvůj hromem svým," horlil Mirota dále, „proč dopouštěl mrzkostí a nechával hanobiti jméno své?"

„Bůh můj, otec náš, příteli" — poučoval jej Ivan — „jest láska svrchovitá. Netrestává On mžikem rušitele věčných zákonů svých; čeká, dlouho čekává, a ti rouhači

jména jeho plní míru nepravostí, plní ji dnem, hodinou — kdežto On přece shovívá. Povzrůstá, mohutně klíčí koukol ve pšenici; nevyklízí jej však, nepleje. Ale když žatva přichází, když dozrál klas i koukol dotvrdl, pak vybírá klasy prázdné a s nimi sněť, v oheň vrhá je — plamenům do jícnu. Strašný to bývá potom trest, ale spravedlivý! Hynou národové, města se propadají v útroby země, děsné metly, mor, oheň, vody, vojny zachvacují nezdárný lid. A když sousedy vaše vámi ztrestal Bůh, sám jsi doznal, že pomsta hrůzná stihla je. Shovívavý, milosrdný jest Bůh můj, ale též spravedlivý soudce, neusmiřitelný k lidu spustlému, k synům, kteří prosákli již hnilobou zla, zvláště k oněm, kteří poznavše jej, ku pohoršení jsou ostatním."

„Odpusť mi, zbožný muži, nechtěl jsem pohaněti víry tvé, neznám jí, toliko zvrhlé ctitele kříže znám," hleděl se omluviti Mirota, litoval, že popustil tak uzdu citům svým.

„Vím to, vím, příteli, chraniž mne Bůh, abych to ve zlé vykládal, neníť utvrdlé ku slovům světla věčné pravdy srdce tvé; hodláš-li ty i choť tvá mne slyšeti, povím vám o Bohu, jehož velebím."

Přisvědčili Mirota i jeho choť, jež mlčky dosud napjatě poslouchala Ivana. Obrazy příšerné uváděly jí vždy na mysl řeči o žrecích křesťanských, ale ty mlhami rozplynuly se dnes. Věrně, neporušeně zachovávala Svatava víru otců svých, již v mladé srdce vštípila jí matka, a přece vábila ji ona slova Ivanova, vlídná, upřímná, jež cizího Boha neznámého velebila, nebyla s to uzavříti jim sluchu svého.

Božetěška po celou tu chvíli dlela u Ivana, jehož řeč, posvátný zápal a lehýnký ruměnec vykouzlila jí na dětských líčkách. „Nechte maličkých přijíti ke mně; neboť jejich jest království nebeské," kázal druhdy Pán učen-

níkům svým. A kdo přístupnějším jest slovu nebes maličkých těch? Kde ujme se nejsnáze semeno víry než v srdcích, v nichž nikdo ještě nesázel? — — —

„Již mnoho tisíc let uplynulo,“ počal Ivan, „co stvořil Bůh naši zemi, neníť ona od věků, učiněna byla od Onoho, jehož život jest bez začátku, bez konce, i to slunce i hvězdy a vše, vše povstalo mocnou vůlí, všemohoucím slovem tvůrce věkovitého. Drahné věky prošly od oněch dob, a lid spustiv se Boha pravého, jediného, hlouběji a hlouběji zatápěl se do nepravostí. Ta hniloba duševní jako černý mor plížila se po zemi, hroby děsné zůstavujíc po sobě, ne však tělu, nýbrž duši, jež k Bohu se měla povznésti — do věčných sídel na slávu Jeho. — Ta však v nepravosti zabředala jako v černou tůň, z níž nebylo již možno uzříti světla pravého, kde černá panovala temnota a úmorný vanul vzduch. Tisíce tisíců tak duševně zanikaly, pomíraly na věky. To hrůzný byl tehdáž lidstva stav; ku zvířeti, k němému tvoru, bezrozumnému, člověk klesl. Lidstvo hynulo, rychle hynulo, a ten Černoboh váš, zlý duch, zavládl světem, pevnými okovy uchvátil oběti a k sobě je připoutal, a i poslední, již věrni ještě Bohu zůstali, urvati chtěl a pohroužiti v jícen pekelný. — Prosebným okem pozírali k nebi zdární synové, věrné dcery, vzývali Boha, aby seslal onoho, jehož dávno již, hned prvočlověku zaslíbil, když neuposlechl a nezachoval přikázání a jedl se stromu, jehož ovoce přineslo mu smrť, bědy a svízele — a ven ze sadu čarokrásného vypudilo jej, aby v potu tváří dobýval si vezdejší chléb. — Sželelo se Bohu člověka, jejž pánem země učinil na počátku a ráj mu vykázal za bydlo, kde po věky žíti měl, věčných slastí požívati pod tím čistým, modrým nebem, jež nikdy neměly kaliti bouře ani černý mrak, věštící záhubu — člověka, jenž zhrdl Tvůrcem svým, který z hlíny země učinil jej — a přece nezavrhl nevděčníka, když běsu důvěřoval více.

— Na východě narodilo se dítě z lůna panny, dlouho žádaný napravitel národů, který jediný mohl rozhněvanému, nejvýš spravedlivému Bohu za hříchy člověčenstva zadosť učiniti. Osm set let uplynulo od těch dob. Beze skvrny byla ta rodička Jeho, čistá, jako lesklé hvězdy, jako křišťál průsvitný. Chudinké dítě to nazvali Ježíšem. Nad rodištěm jeho zaplála hvězda, a černá noc byla dnem. Utichlým vzduchem zaznívaly nebeské hlaholy, písně oněch duchů, jež ku slávě své a na službu lidstva stvořil Bůh-Hospodin. Z dalekých krajin zavítali kněží ku dítěti, aby složili mu poklonu. Ve svátosti povyrůstal Ježíš — a když dostoupil věku třináctého, započal učiti. Ještě nikdy nebylo slýcháno učení takové. A pověsť o něm daleko šla po širých pláních asijských. Jako blesk, když bije v uschlé, spuchřelé kmeny a drtí je, ozývala se slova jeho svatá, pravdozvěstná. Třásli se zlosyni, procitli ze spánku smrti, aby zřeli hanbu svou a hlubokou kaluž, bahnitou, v niž se pohroužili — procitli naposled. A vyvolenci Boží, zbytky oněch, v jichž srdci nepokaženém měl Bůh ještě čistý svatý stan, v davech neslýchaných sledovali jej, naslouchali slovům jeho, jež jako balsám, živá voda, působily na duše již ochabující. Knězem zvoliti jej chtěli; ale on nedbal důstojenství světa. Dvanáct mužů, prostých rybářů, vybral si za druhy, a ti věrni zůstali až po smrť mistru svému, vykonavše dílo, nad nímž v němém úžase trne nitro smrtelníků, budovu vybudovali, tvrdší, pevnější zdejších skal, proti níž marné, malomocné jsou náběhy nevěrcův. A budete se ptáti, jaké bylo jeho učení? — Ve svrchovité lásce vrcholila ta nová víra, neslýchaná posud po šírém světa oboru, jež všecka srdce má družiti, bratrským svazkem slučovati dítky té veliké, bezčetné rodiny — láska vyproštěna z pout přírody i k těm, kteří zlo obmyslili nám, jež dobře činí všem, kteří nenávidí ji, a modlí se za ty, již protivenství činí a utr-

hají jí. — Veliký učitel onen všecky k sobě zval — bez rozdílu. „Pojďte ke mně všickni," volával, „kteříž pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím. Vezměte jho mé na sebe a učte se ode mne; neboť jsem tichý a pokorný srdcem, a naleznete odpočinutí duším svým. Jho mé zajisté jest sladké a břímě mé lehké." — Kam stoupala noha jeho, všude rozséval pokoj a mír; ta svatá ruka všude žehnala a ústa blahozvěstná jediným slovem prostila lidi neduhů, mrtvé k životu povolávala... Celé žití jeho podobalo se květnému sadu, v němž květy rozkvétají a nikdy neusýchají, na jichž krásu, půvab neustále oko patřívá a věčně kdyby patřilo v luzný ten sad, nenasytí se; blahostí bude nitro oplývati, člověk nezapomene na bídu světa a dobře bývá mu. — Z dalekých krajů přicházeli jej poslouchati, cizinci otevírali mu prsa svá; a lid, v jehož středu žil, v jehož vlasti každá píď té půdy hlásala slávu jeho, velebnosť a dobrodiní — bědný ten lid zanevřel proti němu, vztekem zatvrdilo se srdce jejich, záští rozhořelo proti Ježíši, popuzeno žreci zběsilými, jejichž podvod, klam a pokrytectví tak neohroženě odhaloval. — Ku smrti odsoudili jej — na kříž. „Krev jeho na nás a naše syny!" volali ve zběsilosti své, ve zvířeckém rozzuření. A Ježíš neděsil se smrti, neprchal před ní — ač jediným slovem k zemi povaliti mohl uchvatitele své, bleskem zničiti je; podrobil se jí. Jako beránek, když vlečen bývá k zabití, tiše bral se ku cestě křížové. Svatá ústa jeho modlila se za vrahy své — dobrořečila jim. A to vše činil On — bez viny, aby vzal na se dluhy naše, aby přivedl zase syny světa k Bohu — sám sebe v oběť přinesl, v oběť nejdokonalejší, nejsvětější po věky. — Mezi dvěma zbůjníky vztyčili jeho kříž; a když umíral Ježíš, černá tma zakryla kraj, země třásla se, pukaly skály a mrtví vstávali z hrobů svých. Umíralť člověk — Bůh. Ano, drazí, Bůh to byl, všemocný Bůh; jen ten mohl dokonati

dílo tak vznešené, tak čisté, nezištné... A nezdárný ten lid byli židé, jež vidíte blouditi po širém světě bez vlasti — na hanbu, na potupu. Nevinná krev lpí na čelech jejich, a kdybyste věčně žili, věčně viděli byste je potulovati od krajů ku krajům, bez bydel pospolitých, bez otčiny. — Umíral Ježíš za celý svět, za otce vaše, za vás, za dítky, za pozdní ještě potomky; a vy dosud nevěděli jste to, ve tmách jste bloudili podobni poutníku, jenž za noci marně hledí dosíci cíle pouti své, až zabočí v opačný směr a hyne pak bez pomoci v pustinách. — Ukřižovali jej, tělo mrtvé pochovali, kamenem hrobovým zavalili, stráží obstavili; však marná moudrosť a opatrnosť lidská, kde vyšší moc — Bůh — se protiví: třetího dne Ježíše ve hrobě nebylo. Z mrtvých vstal Bůh a Pán, vstal mocí svou, pobyl na zemi mezi věrnými, těšil je, sílil a pak na nebesa povznesl se, usedl na trůnu a kraluje tam a po věky bude kralovati. A až přiblíží se den, kdy shasne slunce, hvězdy pohasnou a vybledne měsíc a dnové člověčenstva dojdou ke konci — pak vzplane na nebi černém již rudý kříž, hrobové po šíré zemi se rozevrou a kosti dávno setlelé již a prach, jenž zbyl z lidských těl, vše oživne zase — a Ježíš Bůh zjeví se v plné velebnosti své a bude souditi nás — všecky od prvopočátku trvání země až na konec. To hrůzný, strašlivý bude soud, ale spravedlivý. Po soudu zhyne země, žáry stráví ji. Bude věčnosť, trvání bezkonečné, a v té věčnosti radosť, nekalená slasť pro ty, kteří věrnými zůstali Ježíši: ale také bědy neustávají i těm, kteří duše zatopili v neřestech. Život všech, dobrých i zlých, bude bez konce. — Hleďte, ten kříž, na němž umíral Ježíš a krví svou podal za lidstvo výkupné nebeskému Otci, odznakem jest oné společnosti, již založil ku spáse člověka. Pod jejím praporem četní národové jsou již skupeni; jen Slované ještě k modlám, bůžkům obracejí zraků svých. — Pojďte, drazí,

pod ten kříž, pro nějž tisícové umírali, vysoká důstojenství odvrhali, povrhli světem, aby se stali hodnými Spasitele svého. Krví jejich, těch mučenníků kříže, nové símě povzrůstalo, četnější, mnohonásobné. Marné byly vzteky hrdých vlád; veliká ona říše na jihu — vy neslýchali jste o ní snad — hranice její až k mezím vašim sáhaly, Duryňci, Frankové byli kdys v podnoží Říma — ta rozpadla se a na rumech jejích zastkvěl se svatý kříž. — Slyšte, drazí, slova Ivanova, jenž vše opustil, všeho se zřekl, jen aby Kristu Ježíši mohl žíti a Ježíši umírati. — Kéž slyšela by je země česká — ta vaše vlasť!

Těžkou odpovědnosť uvalili jste na bedra svá, vy sousedé krvelační, vy nenávisť vzbudili jste v tolika tisících duší ku Ježíši, vy zneuctili jste kříže — poskvrnili, běda, běda vám!“

Ivan utichl. Posvátným ohněm plálo oko jeho, vzhůru pohlíželo, jako by o pomoc prositi chtělo to dobré nebe v díle započatém.

Dlouho zněly zvuky Ivanovy v uších Miroty a ženy jeho; hlouběji a hlouběji drala se jim v srdce ta úchvatná řeč, čím déle o ní dumali. S takým zápalem horoucím, s takou přesvědčeností nikdy neslýchali mluviti domorodné žrece o bozích oteckých. Jakýsi slastný pocit rozechvíval prsa jejich a opět hrůza, třas pojímal je, když pomněli, že kříži-li věrni býti chtějí, zříci se musejí bohů svých, oněch strážců dětských let, že zničiti musejí obrazy postavené na ohništích, jimž oběť přinášíval otec, děd, ba praděd již a předek jeho. Ty svatým, nedotknutelným pokladem byly jim, nejdražším dědictvím po otcích. S nimi tak těsně byl sloučen život jejich, každodenně jim z rána a u večer oběti pálili, vzdychali k nim, když hoře a svízele tísnily je, s nimi se radovali, se jménem jejich na rtech umíral otec a předkové; ti v ochranu poručili jim klenot rodinný — a nyní zříci by se měli jich a uvěřiti

slovům Ivanovým, cizince, uvěřiti Ukřižovanému; či klamal je Ivan? — Ne, neklamal; výraz tváře jeho, zdálo se, že mluví k nim: „věřte mi, neníť schopno lsti to srdce mé.“ On nemohl je klamati: bylť tak vlídný, tak upřímný; nesmí podezřívati jej — pryč s myšlénkami takovými. — Nezažijí tedy slastí věčných po smrti, jen běd jim bude zakoušeti tam za hrobem, útrap věčných? — Nechť neopustí bohy své. To otec, matka v hrobě by dítkám klnuli, a kletba otcova, matčino zlořečení jako lítice stíhaly by je, až po Moranu neměli by pokoje, ani ta dívka mladistvá ne. Nésti by musila vinu rodičů, ne — nezřeknou se víry své. V té otec žil a umíral, šťastným byl v ní, v té i oni budou umírati. —

Tak oba as přemítali, a Ivan modlil se po tichu.

„Dokud Morana nevynutí nás z rodné vísky,“ přerušil Mirota ticho a povstal s trávníku, „povždy vděčnými budeme ti, dobrý muži, žes dítě naše, jediného miláčka, zachránil nám, žádej vše, co jen poskytnouti může náš dvůr, jen ne víry naší, ta svatá, nedotknutelna nám; vždyť to jediné často bývá jen, co dítkám zůstavují rodiče, a my nevážili bychom si dědictví jejich? — Ne, to nežádej, nezlořeči nám, modli se za nás k Bohu svému; oběť bohatou budeme Perunovi obětovati, by dlouhé popřál dny pouti tvé. Vyprovodiž nás v domov a přijmiž pohostinství naše, neodepřeš nám toho!“

„Pojď jen,“ zvala jej žena, „dlouho nepožils již teplého krmě, nepohrdneš zajisté dvorem naším!“

„Ne, drazí přátelé, nemohu,“ omlouval se Ivan, „chci ukrýti se zde pátravým zrakům, nechci vyrušován býti z klidu zdejšího. Neopovrhuji vaším pohostinstvím. Bůh můj, jenž stará se o ptactvo nebeské, které neseje, nesklízí aniž shromažďuje do stodol, ten poslal mi laň, která tolik let živitelkou byla mi jedinou; věru, dobré, věrné to zvíře, ono tak přivyklo mi, že by sotva vydrželo zde.

Vyprovodím vás, ale jedině o to prosím, nezmiňujte se sousedům, že žiji zde, v samotě chci žíti pod skalami."

„A ty zde zůstati chceš, Božetěško," otázala se matka děvinky, „což lépe se ti zde líbí než u nás, milejší jsou ti skály než Loděnice?"

„Ráda bych zde, maminko, zůstala u . . ." zajikla se holčička, nevěděla jak nazvati má zachránitele svého.

„U Ivana," doložil on s úsměvem. „Což vábí tě, dceruško, zde ty skály a ony kmeny nahoře na jejich temenech — ta doubravina kol, či laňka má? To můžeš, Božetěško, zaběhnouti si k Ivanovi, vždy tě uvidí rád."

Neodpovídala dívka, zardělá její tvář však za ni mluvila, zastírala ji šatem, těsněji tulila se k Ivanovi.

„Nu, to nevydržíme asi s ní, bude zde pořád chtít býti," žertoval otec, „můžeš sem také pozvati holky sousedovic, pochlubiti se jim, kdes byla s tatínkem!"

„Ne, nepovím, sama jen, samotinká budu sem chodívati, a vy dovolíte mi, nebudete se hněvati, ani maminka," pravila dívka.

Daleko za skály zašli již. Oba podali ruce Ivanovi navzájem. Bůh můj vás požehnej!" naposled je Ivan pozdravil. Smutně s hlavou sklopenou odcházela Božetěška s rodiči. Slzami vlhly jí očka, plachetkou utírala si je, neustále pohlížela za Ivanem, stěží jen uchlácholili ji rodiče, že brzy zase, zítra, půjdou k němu v údolí.

Dlouho zde Ivan stál pozíraje za nimi, až zmizeli v huštinách.

Brzy po příchodu jejich do dvorce zapadlo slunce. Byl již večer, čas k obětem. Mirota rozdmychal oheň na posvátném obětišti, bílý kouř, který jindy valil se v otvor a z otvoru sloupem vystupoval v bezkonečnou, nedohlednou výš, modravou mlhou zahalil obětiště, neprůhledným závojem zastřel skřítkům tvář. Náhle vyšlehl mraky dýmu

plamének, zarachotilo to, hustěji v kotoučích vyvalil se kouř, ne v bílých již, ne zamodralých jako blankyt, ale černých jako smrt. — Mžikem vybuchlo to, prudká rána sledovala, roztříštilo se cosi.

Znenáhla zmizely mraky dýmu, vyhasl oheň, jedině jiskry doutnaly; chvilkami zaplál ze spoda toliko plamének, osvětloval ohniště.

Smutný to byl pohled! Obrazy dědů, skřítkové, ti strážci blaha rodinného, pokáceny — částky jejich těl začernělé povalovaly se po zemi.

Mirota a choť jeho s Božetěškou v němém úžase stáli zde jako lidé na rumech obydlí oteckého dlívají, když živel rozbouřený poničil vše, co nejdražším bývá dítkám po rodičích. Plachetkou zahalila si ta žena Mirotova tvář, osykou třáslo se dítě její, bázlivě jako holubička postrašena smrtivými drápy jestřába, ukrývalo se za záhyby sukně matčiny. I Mirota, jenž přece za nejzmužilejšího byl držán v Loděnici, nemohl ubrániti se hrůzy jakési, jež sevřela železem mužná, pevná prsa jeho.

„Pohrozili nám bohové hněvem svým, vystěhovali se od nás, že sluchu přáli jsme Ivanovi, neodpírali mu a nepomstili bohy, jež znectil, za malomocné vyhlásil a víru ztupil, jíž rodiče zůstavili nám?!“ předhazoval si Mirota v duchu; divě mu kroužily hlavou ty myšlénky, jako by rozskočiti se chtěla jimi tvrdá lebka jeho, která nelekávala se ani mlatův ani oštěpův, ale vzdorovala jim jako skály bleskům. —

Ani slova dosud nikdo nepromluvil. Po chvíli popošel Mirota blíže k obětišti. Kaménky ležely na něm — oblázky, jež v nepozoru na ohništi se dřívím podpálil a jež vyprsknuty byvše plameny, sporážely sochy na obětišti rozestavené. Bleskem projela mu hlavou myšlénka jakási, podivným žárem zaplál jeho zrak, trpce usmála se ústa, trpčeji onoho, jenž sklamán byl tím, co od dětských let

nejdražšího bylo mu, v co největší naději skládal a jež k srdci mu takořka přirostlo.

„Sklamali jsme se tedy, otče, matko, vy klamali jste děti své, když učili jste je první slova k bohům promlouvati a vedli k té víře, již z dalekých sídel předkové přinesli — my sami se, Svatavo, klamali, pravdu povídal Ivan-cizinec, že bohům malomocným se klaníme. To jakýsi vnitřní hlas, mocný, neznámý dosud, jenž nikdy ještě neozval se mi v prsou, praví Mirotovi. — Opět půjdeme, Svatavo, k Ivanovi pod skály, ten neklamal nás, nemohl klamati. Věř, jako skála tíží to dnes prsa má, půjdeme tam, zjevíme mu to. Ty se mnou půjdeš, Svatavo, nebudeš se zdráhati. A ty, Božetěško, zapomeneš, co na srdce kladli jsme ti o bozích — navždy to zapomeneš.“

Svatava neodpovídala, hlavu k zemi sklonila a po tvářích jejích, přece krásných dosud, nepovadlých, ač mnoho dnů již, dobrých i zlých, jimi přeletělo, kanuly slzy jako hrách, mocně to bouřilo v ňadrech jejích — tak mocně, jako bouřívá proud, když se nemůže valiti dále a hlouběji a hlouběji zarývá se v písčinu. Svolila muži, milovalať jej, věděla, že nejednal s přechmatem, ale s rozvahou mužnou, nezvratnou v záležitostech domácích, tím více nyní v okamžiku tak vážném, rozhodném pro budoucí věk.

„Vždyť já, tatínku, nemodlívala se s vámi již tak zbožně, co Ivan mi vyprávěl o Bohu svém, a na Boha jediného, jenž učinil z ničeho nebe i zemi, myslívala jsem při vašich modlitbách,“ štěbetala Božetěška pozbavena hrůzy, jakouž ji poděsil výbuch na ohništi. —

Teprve k půlnoci chystali se u Mirotů ku spánku. Dávno usnula Božetěška Svatavě na klíně.

„Nevím, nevím, nebude-li osudným pro nás dnešní den,“ bědovala Mirotova choť, „takové teskno pojímá mne jako tehdáž, když naposled líbala jsem ruku otcovu, slza-

mi smáčela ji. Neklamala mne ta děsná předtucha. Tys viděl jej klesati, poslední pozdravení přinesls mi od něho; viď, že mluvil naposled, když držels ho v náručí: „Svatavo, drž se bohů svých, nespouštěj se jich!“ I máti má, když umírala, na srdce kladla mi víru svou. Snad Božetěška zakusí, co zavinili rodičové. Co čeká tě asi, dítě mé!“ —

„Upokoj se jen,“ těšil ji muž. „Bez starosti buď o Božetěšku, ulehneme již, dřímota zapudí příšerné myšlénky.“

* *
*

„Dnes podivné jsem měla sny,“ pravila ráno Svatava k choti svému. „Poslyš: Byla jsem na skále Tetínské. Náhle rozevřela se chrpová obloha a paní v šatě bílém — já nikdy podobného roucha neviděla — snášela se s oblak, na rukou chovala děťátko, roztomilého chlapečka, za ní rozléhal se zpěv; věř, ještě mi to v uších zní — to nebeská byla hudba. Ta paní slétala ke mně, usmívala se, prstem ukazujíc k nebesům, jež hořely jen, ani nebylo možno pohlednouti k nim. A to děťátko bylo tak milostné, tak krásné, vztahovalo ručinky po mně jako Božetěška, když s rukou tvých toužívala po matčiných loktech. A ta matka jeho, ta vznášela se nade mnou, cosi nevyslovitelného zdálo se s obličeje jejího zářiti. Mžikem pomizela; oblaka se zavřela a na nich zarděl se kříž, červený jako krev. Zahučel hrom, obloha černá jako Morana zaplanula blesky; dlouho to trvalo, než se bouře utišila. — Já sama dlela na skále, závrať pojímala mne, když nahlédla jsem v dol. Řeka hučela pod skálou jako dříve, ale ne tak, smutněji, truchlivěji; rozhlédla jsem se po temeni skály, ale hradu zde již nebylo. Rumy zde tolik zbyly z něho a i ty mechem již zarostly. Na obětišti Tetínském stál chrám boha Ivanova, vše se změ-

nilo, jen ta skála černá dosud strměla vzhůru, závrať mne pojímala, když dolů do vln podívala jsem se. Však povídala jsem ti to již."

„A ten kříž?" otázal se Mirota.

„Ten nepohnutě rděl se tam. Ale poslyš," pokračovala Svatava, „ještě nejsem u konce. Po chvíli objevila se nahoře na vlnách jakási mrtvola. Já slezla dolů k řece. Byla to dívka vyrostlá již, rozkvetlá, dlouhé vlasy její splývaly po vlnách. Roucho měla bílé, svatební a na hlavě věnec rozmarinový. Blížeji sehnula jsem se k ní a s výkřikem — zdálo mi se, jako by se srdce bylo mi utrhlo — vrhla jsem se na dívku: bylo to dítě mé a tvé — naše Božetěška. Božetěška to byla! Nedejte, bohové, ty Bože Ivanův! Ach, co čeká tě, dítě ubohé, co očekává nás!"

„Neběduj, Svatavo, to sen jenom byl. Ty zabývalas se takými myšlénkami, a proto se ti to zdálo," konejšil ji choť, „snad blahá zvěstitelka byla ta žena, jež v rouše bílém k tobě se vznášela a prstem ukazovala k nebesům, na nichž po bouři zaleskl se kříž. Netrap se tím, zapomeň na sen, ať nevidím tě smutnou až přijdu o polednách, musím se podívati na pole. Nechť nevykypí ti oběd samým bědováním," pravil vycházeje ze světnice se smíchem; ale nucený to byl smích, opravdu nebylo mu do žertů.

„To divné, děsné byly sny," mluvil sám k sobě, když přešel ves, „snad zhyne Tetín, pohyne sláva jeho. Ach, co zakusí asi ta naše vlasť; snad kříž jí ony děsné bouře přinese; ale vždyť opět bylo tak jasno — a což ta dívka? Ne, pouhý sen to toliko byl, nikdy se neuskuteční. A kdyby přece... Než děj se co děj, těm bohům již se klaněti nebudu, již nikdy ne."

* *
*

Velebně vyšlo dnes slunce nad skalami. Ve zlatohlav odělo temena jejich a v perlový, luzný šat kmeny na hoře; však vědělo proč.

Tři duše křtil Ivan u potůčku pod skalou, první po českých vlastech, již přijali kříž.

Ani mráček nekalil promodralé nebe, a to slunce tak krásně, tak mile svítilo, usmívalo se na ně.

„Chvalte Hospodina všichni národové, chvalte jej všichni lidé. Nebo utvrzeno jest nad námi milosrdenství jeho a pravda Hospodinova zůstává na věky," pěl Ivan utichlým údolím, a novokřtěnci klečeli pod křížem a volno, pokojno, jako nikdy dříve, bylo jim u srdce.

A když za Brdy dnes slunce zapadlo, modlil se Mirota modlitbu, již Ivan jej naučil, a Svatava s Božetěškou modlily se s ním. Byla to zbožná, vroucí modlitba, první pod oteckým krovem před křížem pravdy, světla, života. Dříve zdálo se, že požívají u Mirotů blahoty pozemské, ale nyní požívali jí skutečně.

Svatava zapomněla onoho hrůzného snu, a když vracela se časem vzpomínka na tehdejší noc a na oči vstoupal jí onen obraz: ta dívka mrtvá v rouše svatebním, která plynula na vlnách Mže, Božetěška, ku kříži sepínala ruce a modlitba, již Spasitel sám vložil v ústa lidská, vždy byla jí útěchou.

VIII.

ase slavili tryznu na Vyšehradě — slavnou, obrovskou; Neklana pochovávali. A po tichém, mírumilovném otci zasedl na prestolu Přemyslovců Hostivít, vojvoda ducha rázného, válečného. Potřebovala takového tehdáž česká země. Nestrašilť sice vládychtivý, výbojný Frank; ve tří bylo rozlomeno

žezlo Karlovo. Ona říše velikánská, jež za prvních dob svého trvání zdála se býti dědičkou starého Říma ve výbojích a mohutnosti, zapadla se synem svého zakladatele a na rumech jejích nová království byla vybudována, Franků na západě, za rýnskými břehy německé a uprostřed Burgundsko jako ve kmeni klín. Však kdyby se byl Ludvík, jenž Porýnsko až k Labi obdržel po otci „Pobožném", v ničem nepodobal dědici svému — Velikému Karlovi, v nenávisti ku Slovanům, ku kmenům, jež Polabí a břehy vltavské obývaly, mu nezadal.

Dobrou záminkou k válce se Slovany bývala Karlovi víra jejich, a kříž zakrýti měl ohavnosti, jež páchány byly na jeho vrub. I vnukovi bylo křesťanství vítanou zástěrou, aby podrobil si nenáviděné „psy" pohanské, zašlapal je v zemi, aby ani památky po nich nebylo.

Kdybys uměla mluviti, ty zemi severská, ty širošírý hrobe slávský, ty povídala bys pozdním potomkům povražděných synů svých a rozhlásila, co zakusilas, než zadrhli hrdlo ti a zadusili tebe, když zabodli v lůně tvém kříž, aby neklesl více — veliký to nehynoucí náhrobek — na hřbitově, na němž mrtvol odpočívalo tolik, kolik paží mužných se zvedalo pro rodnou zemi.

I pohanských Čech zachtělo se Ludvíkovi, čekal vhodné jen chvíle, aby uvrhl se letem jestřába na tichou holubici a krev její vyssál až do poslední krůpěje. Nesmyslník! Zapomněl, kolikrát vyhnali již Čechové voje Karlovy za hranice s hlavami krvavými, hluboko vniklé již v zemi — v samé útroby. A když loupeživé hluky jeho, rozbujnělé ještě úspěchem z výpravy moravské, vedraly se v českou vlasť, nezvedlo se jim lépe než rotám Karlovým.

Však první ta potěra Němců na půdě české osudnou stala se dědictví Čechovu. Co válek vedli potomci jeho,

vždy téměř proti sousedům na západě nuceni byli tasiti meč. —

Kdo z cizinců podupal nivy české nejvíce, čí to žoldnéři nosívali v požehnané kraje Libušiny zhoubu a smrť? — Hluboko v prsa zaryla se Germánům zášť proti té zemi holubičí, jež ničím neublížila jim — ani stebélko nepokřivila. —

Váním větrů roznesla se po širých vlastech českých zvěsť, že vojvoda Hostivít bude na Vyšehradě míti sborný sněm. Po vše kmety, lechy i vladyky vypravil posly Pražský kněz, aby nelenili podati hlasu na dobro země otecké.

Zahýbal se Vyšehrad silou národa, jenž sjel se sem na pokaz kněze velikého. Jako včely, když vyrojí se kolem královny, aby upíchaly žihadly odvážlivce, hučelo to po té strmé skále, na níž hrdě vypínala se k oblakům metropole Čechů pohanských. Takový rok málo as měl pamětníků. Poslední veliký sněm, na němž také tolik českých synů se účastnilo, držán byl již před půl stoletím, kdy černá mračna vojsk valila se do Čech z celých Frank jako hrůzná bouře, jež kmeny staleté vyvrací a kraje zaplavuje k nepoznání. Ani jediné čeledi skorem nebylo, která by nebyla vyslala vladyku ze středu svého k poradám na svatý Vyšehrad. Ani jediný snad lech nescházel dnes v té kolébce velikých vojvodů; každý poručil skřítkům pod ochranu rodinný krb a poslechl hlasu velikého kněze. Ani jediný že nescházel? — Však uvidíme.

V půlkruhu stěsnali se sněmovníci na náhradí, a když pojevil se vojvoda a poobětoval bohům a zasedl na kamenný stůl, velebné ticho rozhostilo se po Vyšehradě. Vystoupily dvě věhlasné děvy, vyučené věštbám vítězovým; u jedné byly pravodatné desky, u druhé meč, křivdy kárající. Proti nim plál pravdozvěstný oheň a vedle voda svatocudná.

Kolem kněze sedělo dvanáct kmetů zemských, po kmetech leššstvo a vladyci — každý podle hodnosti rodové. Po levici vojvody bylo čtrnáct prázdných míst — čtrnáct českých pánů scházelo.

Stověká lípa, jež zajisté Libuši hned, když ji za večera chovávali, šuměla ukolébavku, čtrnáct prázdných sedadel halila ve svůj stín.

Sterá prsa téměř nedýchala, zraky všech upřeny byly na Hostivíta. Zlopověstnými mraky stahovalo se jeho čelo a jasný sokolí zrak ohně metal kolkolem; zdálo se, jako by ve vřavě dobíjel vojvoda vrahy vlasti své.

„Moji kmeti, leši a vladykové!" zahájil vojvoda sněm; temný, hluboký byl jeho hlas, zvuku hromovému se podobal, když daleko ještě kdesi za horami rachotí. „Veliký kněz, hlava všech rodů, jež přišly s pluky Čechovými v novou vlasť, povolal vás v otcův hrad. Vy všichni poslechli jste vojvodu svého, jako synové jedné veliké rodiny k němu jste pospíšili. Bohů věkožizných budiž vám za to dík! Však zde také prázdná, osiřelá místa zřím. Tam Vitorad sedával, zde Velislav, ale nebudu je vypočítávati, dobře zná lechy z Pošumaví Čech — ony zrádce víry otecké, již vlasť, kolébkou svou, na psí vydali Němcům, aby svrhli Hostivíta s prestolu Pražských vojvod a dokořen vyhubili víru oteckou. Ti hluši zůstali volání kněze svého."

Hromem jako když nad samou hlavou duní, hřměl Hostivít, a jako moře, jehož vlny ve strašlivém jekotu se pobouřily, rozhučelo se to po nádvoří, sterá páže sahala k pasům po jílcích mečů, po oštěpech, na dvé broušených.

„Do Řezna zajeli na hanbu jména českého," hromem zase hřímal vojvoda Hostivít, když bouře utichla. „Ludvíka pozvali na své vlastní bratry, zvířecky kořili se mu a děkovali za pomoc slíbenou. Krkavci, vlastní matce oči chtějí vyklovati, roztrhati lůno její, které hřálo je kdysi

a nechalo růsti. Těm Čechům že oči zaplvá, jako chrty že je dá upoutati a ukovati u trůnu, na koňských kopytech roznositi půdu naši a v kámen udupati, zapřísahal se v Řezně Němců král. Vojvodu vašeho otrokem učiní, posledním chlapem na hradě, do hola že mu dá vlasy ostříhati a na krk upevní těžký železný kruh, aby mu neušel...“

Opět to Vyšehradem divoce zabouřilo: zazvonily meče, nepozdvižené oštěpy zarachotily.

Však u hromů Peruna nezůstane mu pohanu tu dlužna česká vlasť. Proto povolal vás — moji kmeti, leši a vladykové — vojvoda, aby soudili jste lešské zrádce a Němcům poslali odvetu.“ —

Domluvil. Posadil se na kamenný stůl a pokynul kmetu nejstaršímu, Domaslavovi, jenž po pravici mu seděl. Stařec se zvedl s křesla lešského. Vlas jeho byl stříbrný a vous bílý jako čerstvě napadlý sníh. Ruce se mu již třásly, a když mluvil, repetaly se uvadlé jeho rty.

„To bídný bývá syn, jenž matce zlořečívá a vydává ji na půhon,“ zvolna započal Domaslav, „takovému lítice připravují rozkoše v loktech svých, vrány a káně na zobanech roznášívají jeho mrtvolu. Duch nemá pokoje a bloudívá pustinami, kletý na věky. Bídnější však je plémě proradné, jež vrahům v plen slibuje vlasť za to, když vlastní jeho bratry povraždí a otecké bohy rozkotá. Čechové, černých zrádců nečítali jsme dosud ve středu svém. Jako pevná hráz stávali jsme proti návalům cizích vojsk; však dnes nemožno nám zkázati tak. Vy slyšeli jste hlas velikého vojvody o těch proradných leších, již matku zaprodali vrahům Němčíkům, kteří jako vlci dychtí po české krvi, po krvi vašich dítek, vašich žen. Ani Franků král nemetal takovou pohanu do tváře Čechům, když s prapory kříže vtrhl v naši zemi a, slavný vojvodo, děd tvůj jako kavky tlupy jeho rozprášil a zahnal za lesy

do jejich hnízd. A říše jeho byla veliká, třikrát větší než toho kletého vnuka jeho, jenž pohanil nás, jako nikdo ještě, ani chagán avarský za dnů světlých Sama vojvody. Však nechť Morana zachvátí mne, nesplatí-li jim potomek Křesomyslův políček ten; vniknouti je necháme přes hory v naši zemi a pak jako divokou zvěř pobijeme. Co na živu zůstane jich, dovedeme je až po hranice a vytlučeme pouty, jimiž hodlali ukovati nás."

A zase to zahučelo po všem sněmě jako bouře. —

„A nad těmi běsů spojenci hrůzný vyneseme soud, takového neslýchaly dosud snad stěny svatého Vyšehradu. Proklejeme je, ubijeme, popustošíme hrady jejich, ani dětem u prsou matek neodpustíme; dědičnou bývá zrádce krev. Nechť raději v divokou poušť změní se ta země na Šumaví, než aby nosila plémě proradné!"

Domaslav domluvil a po celém sněmě bylo ticho hrobové. Ani košatá lípa na nádvoří nešuměla; nechtěla rušiti hrůzného, děsivého klidu.

„Čechové, nejstarší z nás, za děda mého již kmet, věhlasný Domaslav, podal návrh vám," provolal Hostivít kmetům, lechům i vladykům. — „Nechtěl vojvoda váš určovati trestu lechům proradným, ani kletbu na ně vyvolávati, aby neřekli, že Hostivít, Pražský kněz, za pohanu osobní se mstí. Sám, národe, suď syny své, vojvoda jen potvrdí nález tvůj. Urči si, déle-li ještě chceš trpěti hany německé či oštěpem a mlatem je umlčeti!"

V posvátné osudí sbíraly hlasy cudné děvy, a když sebraly je, Čechům daly provolávat.

Dobrohost povstal a číslem přehlédnul hlasy a v národ provolal: „Oštěpy a mlaty chceme umlčeti paroby krále, prokleti lechy zrádné, ubiti je a celý rod jejich zahubiti."

„Kletba Černoboha stihniž Vitorada a druhy jeho a meče naše Němcův voj!" potvrdil vojvoda nález národův.

Vysoko do výše zahořel žár pravdozvěstna plamene, svatocudná voda se povlnila — bohové přejí dětem svým.

Zraky sněmovníků plály jarostí, chrabrostí, jež po sta let vodívala otce k vítězství. Z oráčů, jak potupně za hranicemi přezdíváno jim, stali se vojínové, jimž, zdálo se, že hned v kolébce války bůh údy tužíval. Neodvykli řemeslu válečnému, když pokynul vojvoda, aby těly svými zakryli matku vlasť.

Jen jediný mezi sty kupících se kolem velikého kněze necítil zápalu, jenž zanítil věrná prsa česká. V pozadí mezi lechy Mežska zástupce seděl. Brzy hněvem zarděla se mu tvář, oči zajiskřily; však mžikem pobledly zase a zoufalý jakýsi výraz, neblahý věštec citů, jež nezřídka k smrti dohánívají oběti, zazrcadlily se v těch mladých, zmužnělých rysech lecha-sněmovníka. Když vynesl kletbu Hostivít jménem národa nad syny proradnými, zase zaleskl se oko jeho; ale nebyl to lesk, jakým se oko čisté třpytívá, které každému se směle může podívatii ve tvář. Byl to výbuch bezuzdné, divoké vášně, jíž, aby nasytil se člověk, v oběť vydává vše, i česť, víru i vlasť.

Náhle vzchopil se, rozhodl se k čemusi, bleskotným okem mrštil po vojvodě a po kmetech. Cosi pohrdlivého, výhrůžka jakási zdála se přelétnouti osmahlou jeho tvář, a brzy uháněl na bujném oři z Vyšehradských bran. Kdyby si ho byl povšimnul veliký kněz, když odcházel z nádvoří, sotva byl by mu ušel a strážím, jež rozstoupily se a uklonily lechovi, opouštějícímu sněm.

Ještě dleli sněmovníci na nádvoří, rokujíce o síle, jíž by byli s to postaviti proti Němcům do pole, když přicválali ku branám dva jezdci na zpěněných ořích, uprášeni až k nepoznání. Bylo to kvapné as, důležité poselství; mžikem pustili je na náhradí. I vojvoda přerušil rokování na chvilku, pokynul poslům, a starší z nich,

podžupan kadaňský, mužným hlasem jal se mluviti ku sněmu:

„Slavní kmeti, leši i vladykové! Bohů přízeň želá vám i tobě, věhlasný vojvodo, lucká země, která zase zakouší běsoty cizácké. V bezčetných proudech vtrhli Sasíci s Bavory Smrčinami do Poohří, dva dny již vraždí a pálí, kam noha jejich páchne. Jediný Jurata zahradil jim cestu do vnitra a ukryl se se svými za zásekami. Po tři dny asi dovede zadržeti pochod jejich.“

„Bez opovědění vojny odvážili se k nám?“ zabouřil vojvoda, štíhlým smrkem vzpřímila se bohatýrská jeho postava; „bezectní ti chlapi Ludvíka! Ještě zítra vytrhneme proti nim. Do Zlicka ještě dnes vypravím rychlé posly, k Doudlebům, do Pšovan a na pochodu z Libušinska, z Dřevíčska přidruží se k nám. U Peruna, budeme moci čeliti vetřelcům!“

„Nekárej, věhlasný vojvodo, Sulislava, že osměluje se raditi velikému knězi“ — třesavým hlasem promluvil starší posel, podžupan kadaňský — „podle výpovědi uprchlíků je nepřátel tolik, že hejna kavek, jež mraky černými slunce zakrývají, nic nejsou proti nim. V poli neodolaly by jim voje tvé. Za vůdce lesy českými nejodvážlivější ze své družiny poslal Velislav a sám hodlá od západu s Vitoradem vytrhnouti k Vyšehradu. Vypravují, že prý jsou mezi nimi i někteří z těch čtrnácti, kteří v Řezně přijali křest.“

„Nechť přijdou jen,“ zahřímal Hostivít, „sotva by snesly hradby Vyšehradské zrádců ve středu svém: rozstoupily by se a sesuly na syny proradné. Však Tetínští dovedou jim také cestu zatarasiti. Dosti hluboká je Mže, aby vešli se v lůno její.“

Když domluvil vojvoda, opět pozvedl se Domaslav s křesla svého a hrobovým zvukem zněl po sněmě jeho hlas:

„U bohů předků tvých tě zapřisáhám, veliký vojvodo, abys neodpouštěl jim, až vyženete z vlasti cizince a překonáte vzpouru domácí. Jednou-li zrada zůstane bez trestu příkladného, opět a opět bude pučeti a vyrůstati ve vlastech našich, až vnuky zaplaví a jeden druhému nebude věřiti. Polabsko smutným je nám důkazem, že pravdivá jsou slova Domaslavova. Tam ani členové panujících rodin nedůvěřují si již; tak daleko přivedla to cizácká úskočnosť. — Brzy odejdu již, za nedlouho budete slaviti tryznu nad hrobem mým, věřte, nemluvil bych tak a nevzýval ku kárání bezohlednému.

Smělá to byla řeč kmeta Domaslava v oči knížeti; rady jeho však vážíval si Hostivít a nikdy ještě nepovrhl jí. Zdálo se, jako by stařec ten byl jeho dobrý, střežívý duch; vždyť i Neklan po smrti Čestmíra nemíval rádce důvěrnějšího, a když Morana přišla si pro něho, i synovi doporoučel jej. —

Slíbil to vojvoda, přísahou se bohům zavázal a jednoho ducha byli sněmovníci s velikým knězem svým. Dlouho ještě rokovali; zítra se slunce východem uzavřeli vyraziti z Vyšehradských bran, za zásekami v lesích pooharských nepřátel dočekati a pak vrhnouti se na lechy nevěrné.

„Řekněte krajanům svým, že neopustí je vojvoda," řekl Hostivít lučanským poslům, když odcházeli; „než třikrát zapadne slunce, že nebude lupičů na jejich pozemcích."

Onoho, jenž ujel dříve ještě, než přikvapili poslové, v povšechném záchvatu nikdo si nepovšimnul. Daleko asi již byl od Vyšehradu. Sotva by dostihli jej, kdyby se byli za ním pustili. Brdské hory byly by ukryly jej zrakům stihatelů.

rvním strážcem českých krajů na Šumaví od pradávných, nepamětných dob býval Tuhošťův hrad. Již vícekráte zakusili pod ním cizáci sílu českých paží, poprvé — pokud kronikáři vypravují nám — za chrabrého Sama, když Dagobert vyslal na Čechy voje své.

A kdo neznal by v pozdějších letech proslavené bojiště Domažlické, kde tolikráte slavívala svátky chrabrosť předků našich.

Však dnes nezdálo se, že by chtěl držitel Tuhoště osvědčiti známou, starou, českou česť, brány hradu svého tělem zakrýti a pod ssutinami jeho pro vojvodu umříti.

Na pokyn Vitoradův sezval Tuhošťský Velislav lechy české — druhy křesťany na rodný hrad, aby provedli černé záměry své.

Z Bozenské župy, z Práchně, z Mežska, z Vitorazska sjeli se sem, i Ludvík vyslal na Tuhošť posly pověrné, a poslání to hlavní bylo Velislavovi pohnutkou, aby drželi lechové pokřestění sjezd a usjednotili se v záměrech proti vojvodovi Pražskému.

Však nebyl to sněm, jaký zasedal na slavném Vyšehradě; to zrádců byla skupina, již na pomezí vlasti své v úkrytu se srotili a ve stínu pralesů šumavských vyjednávali s úhlavními nepřátely bratrů svých.

Mnoho jich sedělo kolem dubového stolu v síni Tuhošťské: v čele měli Velislava s Vitoradem, po straně jejich vypínali se vyslanci královi. A když utišilo se to v síni poněkud, povstal jeden z Němčíků, Gunigar duryňský, a hřmotným, pánovitým hlasem asi tak, jako když volává na paroby ve vlasti, vypravil účel poslání svého v řeči

cizí, nesrozumitelné většině ve shromáždění. Když domluvil, takto přetlumočil druhům svým Vitorad vzkázání Ludvíkovo: „Jeho Milosť vzkazuje svým milým Čechům pozdravení a přízeň královskou. Nebude nám dlouho čekati než dospějeme k cíli. Veliké jeho voje bezpočetně překročily již hranice panství Hostivítova. Dále vzkazuje nám, abychom rychle pole sebrali a vytrhli ku Praze, dvěma soupeřům nebude moci čeliti Pražský vojvoda. Lehce zmocníme se kamenného prestolu a pak, bratří lechové, podle vůle vlastní budeme voliti kněze velikého, avšak ne pohana již. Na Vyšehradě kříž musíme zatknouti a s křížem vyvrátiti panství oráče Přemysla. Však nechť vypoví nám očitý svědek, na čem usnesli se na Vyšehradě proti Vitoradovi a druhům jeho."

„Prokleli vás, kletbu Černoboha na vás vyvolali," zahořil Krakovský Mstiš, onen, jenž pokradmo ujel z Vyšehradu, „popustoší vaše statky, ubijí vás, ani dětem u prsou matčiných neodpustí. Dědičná bývá zrádců krev, řekl Domaslav kněz. Sněm přijal návrh jeho a Hostivít potvrdil jej. Že krkavci jste, vlastní matce oči že chcete vyklovati, nechť zapustne prý raději Šumaví, než aby nosilo plémě proradné..."

„U Černoboha, dosti již!" zaburácel Neplach Bozenský, „za to nám bude pykati Hostivít. Do nejhlubší věže uzavru jej, hlady umučím, vlastní rukou mu oči vyloupu, aby nezřel již světla slunečního. Mně jej dáte na starosť, a ty, Hroznato, Bořivoje si vezmeš, druhým mu budeš Duryňkem. Nezahoupáš se za to na olši, ale tučného příjmu se ti dostane— župa Tetínská, a Neplachovi podřipský kraj, na Levém Hradci bude sídlívati. Vojvoda Vitorad, veliký Pražský kněz, štědře bude odpláceti druhům svým."

Všickni vypukli při slovech těch v hlasitý smích. S opovržením na ně pohlíželi Němci, nerozuměli sice řečem jejich, ale snadno se mohli domysliti, proč se výská a ve-

selí. Však nebudou as výskati a veseliti se, myslili si; až jen na Vyšehradě usídlí se žoldnéři němečtí, pak roby se stanou, lézti budou ke stupňům trůnu královského, i ten Vitorad jejich, budoucí veliký kněz. Jim kostí se dostane jen, vysušených, že ani pes by se jich v Ríši nedotekl, tuk sami si vykořistí. Dobří, šlechetní to byli spojenci, jimž svěřil se Vitorad!

„Krakovský Mstiš také se nehnal nadarmo," pokračoval prachenský župan, „věděl, že nebude skoupým budoucí tchán Velislav Tuhošťský."

„U Peruna... Boha jediného přisáhám," zavolal rozjařený Velislav v opojení nad stkvělými záměry, „že jak zasednu na Vyšehradě na kmetskou stolici, budu slaviti svatbu dcery své s županem Krakovským."

„Hoj, bratří, to zapíti musíte na zdraví županu, ženichu," zavolal Hroznata Bozenský, a mžikem kolovaly poháry od úst k ústům a opět nové se plnily. I Němčíci přihnuli si notně z českých číší. Jen Vitoradovi nebylo jaksi veselo. Zamyšlen seděl zde, když oznámil druhům poselství německé, a zdálo se, jakoby nevšímal si, co děje se kolem, a jen záměry svými se obíral. Nelíbilo se mu to předčasné výskání, Vyšehradské skály jsou přece ještě dosti tvrdé a vysoké, aby tak ze hry daly se jen slézti. Mnoho asi hlav, a kdo ví, zdali ta lysá lebka jeho by se o ně nerozdrtila. Ještě nikdo nepokusil se o dobytí sídla vojvodského, svatyně národu, a kdo ví, zdali by netrestali bohové odvážlivce a hrob neustlali mu v bezedných hlubinách Podskalských? Bohové? — odřekl se jich a na kříž, na novou víru v Řezně přisáhal, vynésti je dal z krbu posvátného a postavil tam kříž, jejž daroval mu biskup Řezenský. — Ne, skřítků nemohl se odříci, ukryl je sice zrakům lidským, ale pod večer vždy jim přinášívá oběti a za dne před lidmi se u kříže modlívá. Příčilo se mu jednání to, ale kamenný vojvodský stůl není také zadarmo

a za ten by se leckdos víry zřekl, ba více ještě podal. Či nemůže již více člověk podati? Dobré jméno zaprodal, lechyckou česť, ale otecké bohy nezradil, v hrdlo lhal vojvoda i staroch Domaslav, když mu zrádců víry spílali. Je zrádcem, ale ne bohů svých, to těch, již svobodu lechyckou hodlají poničiti a robství zavésti po způsobu německém. „Zradil jsem vás, rouškou víry zastřel jsem zradu svou," temně zahučel pro sebe; neslyšeli ho hodovníci, již pili na zdraví Ludvíka a jeho pochopů, proklínali vojvodu a běsům jej dávali v moc. „Vždyť i Němci, kteříž tomu Ukřižovanému se klaní, vraždí pod plachetkou jednoho Boha bratry naše na Polabí, v porobu je uvádějí šiřice panství své, proč by tímže pláštěm se nemohl zakrýti Vitorad? Však až svrhnu tě, Hostivíte, i jich se dovedu zbaviti. Pak se Srby se spojím, se Stodorany proti vám a dokáži Čechům, že nejsem zrádcem, běsů zplozencem. Rozumím těm pohrdlivým jejich pohledům; však než rok s rokem se sejde, naučí se Vitorada znáti, on nepoprzní památky otců svých, již spřibuzněni byli s Čechem praotcem..."

„Nu což, Vitorade, tyť jako bys zkameněl zde. Bratří leši, páni Němci, nechť žije náš vojvoda Vitorad, veliký Pražský kněz!" zavolal Neplach a vysoko nad hlavu pozdvihl dřevěný pohár.

„Jen nevýskejte," zarazil je Vitorad, „ještě sedí pevně na Vyšehradě Hostivít; až rozprášeny budou jeho pluky a voje naše na Vyšehradě postanou: pak můžete píti, pak i Vitorad bude píti s druhy svými, věrnými lechy, na blaho české země. Však dříve sotva číše ke rtům přitiskne."

Ale i Mstiš zaražen seděl zde, jako by styděl se za zrádný svůj čin, že ruku proti vojvodovi odbojníkům podává. Rád by zase na Krakov a v lesích honil divokou zvěř, či raději s Hostivítem bojoval proti vetřelcům?

„U všech všudy běsů, co jich v našich lesích bydlí,“ zvolal Svak, vladyka z Vitoradska, „toť smutný ženich ten krakovský pán, upejpavý, jako když nevěstu vedou pod závojem. Jinak oslavil Svak den, když slíbil mu jedinou dceru tchán.“

„Mně se zdá, že jinou budeme slaviti svatbu,“ přerušil mu Krakovský řeč, „ale nám krahujci budou ku svatebnímu hodu pěti. Věřte, jinak to vypadalo na sněmě Vyšehradském, měli jste zříti onu sílu leššstva, již těly slibovali krýti prestol Přemyslův, to zvonily meče, duněly mlaty.“

„A u nás poháry cinkají, o svatbách se mluví, jako bychom k hodům se hotovili a ne ku shlazení kletby, již vyřkl na nás sborný sněm,“ chopil se náhle slova náčelník lechův odbojných, „shladiti ji musí Vitorad, i hanbu, již Hostivít mu vrhl v tvář, a všickni, trochu-li jen jim ještě české krve v žilách koluje.“

„Shladiti ji, Vitorade, chceš, o cti povídáš nám?“ jízlivě usmál se Velislav. „To zříci bychom se musili spojenců, vymítiti z našich krbů kříž a zase ochranné bůžky tam postaviti. A to-li učiníme, pak bychom mohli říci, že setřeli jsme hanbu s našich čel. Však potom bys nikdy nezasedal na Vyšehradě a my jako kmetové po straně tvé. Či učinil bys to, až pánem bys se stal kamenného prestolu? Nevzpomohlo by ti to. Ty zde a celý národ bys proti sobě měl a oběma bys zahynul. Vytknuls již, Vitorade, sobě cíl, sám naznačils jej nám a my nepopustíme již. Musíš již s druhy svými, jinak boj se hněvu jejich. I přes mrtvolu tvou dovedeme na Vyšehrad hnáti. Zhouba vojvodovi! Na zkázu jeho, bratří, pijme a na zdar náš!“ rozněcoval Velislav druhy své.

Opět zacinkaly poháry, zase plné číše kolovaly kolem stolu dubového; i Němci pili se spojenci. Sneslo něco hrdlo jejich, porýnskému navyklé.

„To píti bude s vámi, druhové, Vitorad," zaburácel ucítiv plnou, ale hrůznou pravdu Velislavových slov, jako by zalíti a umlčeti chtěl lepší, šlechetnější city, jež probouzely se snad v nitru jeho; „však dosti již nyní přípitků; k boji se hotujme, bude to perný asi s Pražskými rej. Pospěšme si, aby v doupěti nezastihli nás a nezardousili. Kdy dorazí sem, páni poslové, voje krále vašeho, dobrého spojence?" otázal se v lámané němčině cizozemců, „zítra již potřebovali bychom vašich ramen; však prozatím sami vyrazíme. Zabloudili snad v naší Šumavě? Vždyť přece vůdce poslali jsme jim. Či nechce se krajanům vašim na Čechy? Nebo utkali kdesi již vojvodu?"

„Zítra nemůžeme, bratře, vyraziti; posla musíme dočekati, jaké zprávy nám z Vyšehradu přinese. Žes déle tam neprodlel, ty nadějný zeti můj, lépe bys byl zpravil nás, než zaplacený chlap!" podotkl Velislav.

„Vždyť řekl jsem ti již, že překročili hranice," nevrle odsekl Gunigar, ani nepohlédnuv na Velislava. „U Prahy budou již, a vy zapíjíte zde, jako byste slavili vítězství, které vybojovala vám snad již německá krev. Lehce ty, Vitorade, přijdeš ke trůnu; však vděčným musíš za to našemu pánu býti a věrně držeti úmluvy, sice by se ti povedlo jako Mojmírovi, ba snad ještě hůře."

Hněvem zahořely tváře Vitoradovy, divoce zabouřil jako rozzuřený tur; nezvyklť dosud na půdě domácí úšklebkům cizáků. Na dvoře krále musil mlčeti, kořil se; jen po straně, kde nikdo ho neviděl a neslyšel, mohl zuby zaskřípati a mečem zarachotiti.

„Vězte, že nikdy Vitorad, byť by i pomocí vašeho krále se dostal na Vyšehrad, nebude jeho parobem, svobodné musí Čechy býti, svobodnější než..." zamlčel se, jako by vlastním slovům nevěřil. — „Jděte a vyřiďte mu, co řekl vám nejmocnější český lech!"

„Zadrž, Vitorade," zakřikl jej Velislav, „jsme takřka u cíle, před branami Vyšehradu, a ty bys zničiti chtěl sebe a nás, rozbořiti záměry, v nichž po tolik let jsi se již kochal, pro něž jsi víru obětoval, česť, jíž ti nikdo nikdy již nevrátí. Bláhovče, užiti musíš za to, víry a cti ani parob ani chlap se nadarmo nezříká. Nuže vol, buď s námi budeš anebo Pražanům tě vydáme, nám zajisté vojvoda odpustí."

Jen pohledem mu odpověděl Vitorad, ani slova nepromluvil. Věděl, že proudem-li plavec zachvácen, proudem se musí valiti dále, nechce-li, aby ho vlny pohltily. Jen stěží podařilo se chytrostí Velislavově upokojiti rozhněvané posly, již mžikem vyhrožovali Tuhošť opustiti a zanechati odbojné lechy hněvu velikého vojvody.

A znova plnily se poháry, zase kolovaly číše ode rtů ke rtům, a Vitorad první přípitek pronesl na zdraví Ludvíka, zapomněl na hněv, po druhé na slovo čestné, že nedotkne se poháru dříve, dokud nebudou rozprášeny pluky Hostivítovy a jeho voje nepostanou na Vyšehradě. Či na oko se jen stavěl tak, aby ponapravil, co pokazil výbuchem plamene v prsou sotva tlumeného?

Jediný jen Mstiš málo pil, vždy téměř rtoma se jen číše dotekl, nepřišel na Tuhošť, aby zde hodoval a na zdraví Němců popíjel, neodpadl od vojvody, aby kmetem mohl býti anebo dostal župu výnosnější, to vše mu mohl Hostivít dáti. Milíně k vůli se černé zrady dopustil, proto, aby ji odvésti mohl na Krakov a tam ssáti se rtů jejích slasti, jakýchž ani Perun ani ten Bůh Němců nepodá ctitelům svým. Pro ni všeho by se zřekl, hradu oteckého, cti i víry své, a běsům by se zaprodal, kdyby mu ji v náruč přilákali. „A ona ukryla se mi, pohrdla mnou, Krakovským županem, který hrdla se pro ni odvážil; však musím ji míti," zahučel pro sebe, a divokou, zvířeckou vášní zašlehly zraky jeho, „v jejích loktech musím ukojiti

žár, který krev mi rozpruzuje a užírá jarotu. Všickni dnes zapíjejí trochu té cti, která zůstala jim z dřívějších let, proč by to nedovedl Mstiš, jenž vojvodu zradil, hanbou poprznil čisté, nezkalené jméno otců svých," zachechtal se a blížeji ku stolu poposedl a dlouho do noci s ostatními hodoval.

Znenáhla, bylo již dávno po půl noci, řídnulo to v síni. Jen Velislav zůstal ještě s Vitoradem; dlouho potichu spolu rozmlouvali, a když odcházel Vitorad do ložnice uchystané po vojvodsku, potichu mluvil pro sebe:

„Tedy Zličané obsadili vojvodův hrad; liščí má čich ten prokletý potomek Stadického oráče. To tisíce Němčíků rozbilo by si hlavy o šedivé skály Vyšehradské. Chytrák je ten Velislav, dobře, že to neřekl před druhými, zajisté rozutíkali by se, ač věděli, že tučné župy čekají je za velikého kněze Vitorada. — Ty chlapy Ludvíkovy v prvních řadách musíme postaviti, v prvním šiku poženeme je na náspy; nechť třeba všickni se stopí ve Vltavě. Však nám neodolají, nevydrží asi Vyšehradské brány ran sudlic a oštěpů, jež vydlabány jsou z věkovitých dubů šumavských..."

* *
*

Během těch několika dnů, co chystali se odbojní leši na Hostivíta, pomizelo na Tuhošti ono ticho, jež zdálo se, že rozbilo mezi starými, nepřístupnými valy jeho věčný stan.

Mohutný, téměř nedobytný to byl hrad, jenž před věky vévodil krajům šumavským. Třikrát kroužily se kolem něho a kolem bydel županových vysoké náspy mechem zarostlé; jako po stupních musil chodec, chtěl-li na Tuhošťův hrad.

A za těmi vysokými vrstvami nanesené hlíny, kameny poházené, vypadalo to jako v klidném dvorci osamělém.

jen když kázal Pražský kněz županům Tuhošťským, aby do pole vytrhli s lidem svým, hučívalo to po nádvoří, dunívaly mlaty těžké, kamenné — a když větry burácely podzimem Šumavou opírajíce se o náspy, jako by je chtěly rozmetati a roznésti hlínu z nich, děsno bývalo na Tuhošti.

Však takový život jako nyní ani tehdáž neviděly snad valy jeho, když bezčetné davy Franků jej obléhaly. Rozsáhlé prostory za náspy lidem se plnily, jenž dnem se sem valil ze sousedních žup.

Ale o hlavním německém vojsku nebylo nikde ani slechu; ani z Pražska nepřicházelo žádných zpráv o pohybech vojvodských vojsk. Vypravovali sice, již z hořejšího Lechu přijížděli, že na Oharce zuří Sasíci, pálí vsi a vraždí lid; ale to sotva asi byl hlavní voj, ti přímo ku Praze by táhli, aby neměl kdy Hostivít pole sebrati a čeliti jim. Bezpochyby to byl jakýsi výpad ze sousedních hradů německých, jež nepřetržitě se dály od těch dob, co utrpěl Ludvík poprvé na české půdě porážku.

Již druhý den uplynul od oné porady a posud ničeho nevěděli na Tuhošti. Ani Krakovský Mstiš, jenž odejel na otecký hrad, se nevrací, a toho přece nevěsta vábí sem.

Vitoradovi bylo dusno za náspy Tuhoště, raději by se již v poli bil anebo na Vyšehradské valy útočil, než čekal zde a rozjímal.

I Velislava, zdálo se, že opustila veselá mysl, taková, jež nikdy ničeho si nepřipouští.

„Běs těm Němcům věř,“ zahučel pro sebe, „kdo ví, zdali nesmířili se s Pražskými, pak jistě měli bychom Hostivíta na krku. Však rukojmím dostatečným jsou nám poslové Ludvíkovi; nepustím jich dříve, dokud dobře nebudeme zpraveni. Jestli však nás přelstili, pak běda jim, sotva asi ještě uvidí svůj Rýn.“

A s hlavou sklopenou chodil po náspech, ani nepohlédl na Vitorada, budoucího pána svého, a odebral se odlehlými dveřmi do síně, kde předevčírem slavil s vrahydruhy kvas.

„Ač hrstka je nás zde, nic by nepořídil pod Tuhoštěm Hostivít, ba sami ho přece na Vyšehradě navštívíme. Nesmí nás již Vitorad opustiti a opustil-li by, pak Velislav bude náčelníkem výpravy a jeho posadí na vojvodskou stolici. Na Vyšehradě vás potom, vy praotcové, ve hlavní síni, kde se kmetská rada držívá, pověsím. Či zůstali byste raději na Tuhošti, kde tlí váš prach, kde každoročně v úmrtní den dary a oběti přináší vám vnuk?...“

Zrakv jeho utkvěly na obrazích dědů, jež rozestaveny byly nad dubovým stolem a z nichž hněvivým okem zírali dědové na potomka, jenž pro zisk, ze ctižádosti se odřekl víry otecké a podal ruky vrahům, proti nimž krvácívali kdysi na bojištích.

„Či vyhrožujete vnuku svému, že kříž vyvěsil vedle vás? Za to na svatém Vyšehradě budete sídleti, kam s úctou jen a posvátnou hrůzou pohlíželi jste na sborných sněmech. Jen tak dlouho bude podle vás kříž, dokud nedospějeme cíle svého, pak ho vyvrhneme a zase na krb bůžky postavím, jimž vy klanívali jste se a jimž po věky se bude klaněti česká země.“

Velislav se rozehřál, ani nezpozoroval, že vstoupil kdosi do síně; teprve po chvilce se ohlédl a blaze mu, že neslyšel příchozí, co sliboval dříve obrazům dědů svých.

„Ti sotva tobě, Velislave, porozumějí a kdyby rozuměli, zahýbali by těmi stěnami a rumem jejich tě pokryli,“ oslovil jej Vitorad.

„Však dnes není k žertům ani předhůzkám času: jsmeť oba téže hodnoty...“

„Arciť že není, brachu,“ přerušil župan Vitorazský úšklebky Velislavovy, „právě proto jsem tě hledal. Věz, že

Vacemil, Žitomír s Bohutou opustili již Tuhošť před chvílí a vladykové z Bozeňska právě teď odcházejí, vypověděli Vitoradovi poslušenství; milejší prý jsou jim hrdla, ženy a děti, než tučnější župa v Pražském vojvodství. Nemohl jsem jich zadržeti ani přinutiti, aby na Tuhošti zůstali — a tebe jsem marně hledal, abys jim zalichotil, upomenul na víru lešskou, jakou se mi zavázali. Nedobré to bývá znamení, když spojenci opouštívají druhův hrad. Zítra-li nevytrhneme již, na lešskou česť věř Vitoradovi, že všeho se vzdá a buď půjde prosit vojvodu anebo odejde daleko do ciziny, kde nebudou znáti lecha, který zradil bohy, byť na oko jen, a na rodnou zemi vrahy pozýval."

„Můžeš s nimi jíti, zbabělče, nebude tě držeti již Velislav, ten po Moranu nevzdá se záměrů svých," zasoptil župan Tuhošťský, a nečekaje dále na odpověď Vitoradovu, jako zběsilý ubíhal ven na náspy. Podařilo se mu ještě některé zadržeti; ve strašných barvách vylíčil jim, jaký je čeká trest, že v rumy obrátí Hostivít dvory jejich, pobije jim ženy a ani dětem u prsou matek že neodpustí. „Však víte, co navrhl Domaslav na Vyšehradě. Slyšeli jste Krakovského župana." —

To působilo. —

Vitorad více zdrcen slovy Velislavovými než pohněván, podepřel se o kamennou římsu u okna, daleko k jihovýchodu zalétal jeho zrak: k choti, dětem, utkvěl na lesích, jež černaly se v nedohledné dálce, oblak se dotýkaly, a starý lech div se nerozplakal: jediná veliká slza vyhrkla mu z očí. Kéž nikdy by byl nešel na Tuhošť a z Tuhoště do Řezna! Od těch dob nezažil chvíle pokojné.

„Tys všeho vinen, Velislave, však za to tě stihne kletba věčných bohů, kletba národa a s tebou Vitorada starce. — Či není ještě rozkotáno, čím se kochávala prsa má? Ještě můžeš býti, Vojmíro, vojvodovnou Pražskou i synové Vitoradovi děditi po otci kamenný stůl..."

Slunce zapadalo nad Šumavou, nad těmi lesy, které v bezkonečnou dáli od poledne až vysoko k půlnoci se vinou v nepřetržitém řetěze. Vitorad stopoval tu velikou zarudlou kouli, až ukryla se za bory, a ruměný závoj pozlatil temena nebetyčných, stavěkých kmenů.

Mimovolně zahleděl se tam k té stráni, na jejímž temeni zdálo se, že vyrostla vysoká, černá skála. Samotna čněla zde jako sirotek. Z daleka na mnoho mil cesty děsívala chodce příšernou svou podobou. Blesky, jež po tolik věků bily do ní za bouří, nerozdrtily jí. Náhle se tam cosi zabělelo.

„I dítě jediné je s to obětovati bezuzdné ctižádosti své," povzdechl Vitorad. „Milíno, Milíno, ty jiného bys měla otce míti, ubohá!"

A jako by byl vítr zanesl tam slova jeho na perutích svých, pojevila se na pokraji oné skály postava ženská, oděná v dlouhou světle modrou řízu, která v bezčetných záhybech zahalovala lepé rysy té mladé dívky — dcery župana Tuhošťského. Dlouhý, černolesklý její vlas, na skráni jakousi stužkou propletený — s věncem z pestrých kvítků, které v lese nasbírala, v bohatých kadeřích vinul se jí po šíji přes ramena. Tím povždy, když vyšla si do doubravin, zdobívala čílko své.

Luzný, okouzlující to byl zjev. ta Milína Tuhošťská, jež nyní v popředí na vysoké, příšerné skále postanula. Podobala se královně vil, když vznáší se nad černobory a ohnivým okem přehlédá bezkonečný okres svůj, v němž její svůdné družky držívají rej. Však mohla se Milína zváti královnou vil, vládkyní lesů šumavských: po celém okršlku, po všech hradech od Smrčin až do posledního kouta župy Vitorazské nebylo rovno dceři Velislava Tuhošťského. Svěží věnec ze zažloutlých, promodralých květů býval jí korunou; lépe slušel Milíně, než diadém carevně Carhradské. Úctu vyžadovalo to jasné, vysoké čelo, jež

hrdě klenulo se nad dvěma černýma očima — a úctu vzdávali jí. Starý, neschoulostivělý Čech nekořival se ženám, ale té velitelské dívce, která na Tuhošti vyrostla, ničeho nikdo nemohl odepříti. Velislavovo srdce bušívalo, když vidíval dceru svou, že umí i těmi zavládnouti, pro něž brzy Morana si zajde a svatbu jim ustrojí. Zvláště dnes mu to podivně vířilo hlavou. „Druhou Libuší bude vlastem českým Milína Tuhošťská; — však nepošlu bělouše ke Stadicům, aby jí přivezl ženicha“ — šeptal si snivě, když pomrzel se s Vitoradem. „Ale ani ty, župane, nebudeš chotěm jejím. Nedostalo by se ti pak již dcery velikého kněze Pražského — to jen župan Velislav ti slíbil dítě své. Slyšíš? Jen župan Velislav. Vojvoda nebude pak již vázán slibem lecha Tuhošťského,“ blouznil přecházeje po náspech.

Milína věděla sotva o záměrech otce svého, ani slovem nezmínil se jí, že by o Vyšehradě snil, o Milíně — vojvodovně — druhé Libuši. Však nešla by také na Vyšehrad, nemohla by se s Tuhoštěm rozloučiti, ani s tou velikou skalou, kde každodenně po slunce západu dlívala. Kdo přinášel by tam bohům oběti a modlil se k nim? Bez toho příčilo se jí jednání otcovo již od těch dob, kdy s Němci vstoupil ve spolek. Bohů trest stíhá jej, že zapřel starou víru a domů přinesl kříž. Matka i bratří zemřeli a jen ona sama zůstala, samojediná, poslední ratolesť slavných lechů Tuhošťských. Nenutil ji otec, aby se žertev odřekla a klekla před křížem; vždyť sám to nečinil ani ti druhové jeho, kteří se dali v Řezně pokřtiti. Dnes opět o tom přemítala, však ne s tak pokojnou myslí jako dříve — jako před týdnem. Jí si chtěl otec získati spojence. Jediné dítě zadal člověku, jemuž jen divá vášeň v ňadrech vře, jenž vojvodu zradil a hotov jest i víru zaprodati za ženu. —

„Otče můj, to v odpor se ti dcera postaví, buď vezmeš

slovo zpět, či mrtvolu, studenou nevěstu si na Krakov poveze Mstiš," zavolala v rozechvění. „Mohl by mne milovati láskou čistou, věrnou ten muž? Kdo zrady se dopouští, třeba pro Milínu, tomu ona nikdy ruky nepodá. Až vášeň by vyhasla, jež všemi údy mu prochvívá, i láska by pak vymřela, a byla bych otrokyní. Proudem hnala se mi do tváří krev, když žhavé jeho zraky na mně utkvěly, rozuměla jsem jim. Proto neuvítala jsem jej, nepodala mu s otcem chleba a soli jako ostatním. — Otče můj, hluboko jsi již zabředl, odpusť Milíně, že mluví o tobě tak, jak nesluší se dětským rtům. Vitorada vlákals ve svou síť. Proč přisáhal jsi s nimi u památky dědů svých pomstu Hostivítovi, abys nasytil ctižadostivosť? Říkávala matka, že zle se vede pod krovem, kde pán s cizáky na bratry se smlouvává. — Slyšte, vy střežitelé krbu rodinného, úpění dítěte, nezakrývejte mu jasnou tvář, vždyť nikdy na vás nezapomínává Milína. Střežte jí otce, byla by sirotkem; vždyť také za něho se modlívá. Nestihniž jej, ty veliký vládce nebes, hněvem svým, vždyť zase vrátí se k tobě a k bohům oteckým a s dcerou na skále z rána a pod večer opět bude žertvy přinášeti. Spaste Velislava..." bědovala dívka, k zemi se vrhla a ruce vzhůru spínala.

Ale bohové jí neodpovídali, ani lístek nezašuměl na kmenech, jen krahujec vylétl z rozpukliny skalní, zakrákoral, smutně se to rozlehlo tišinou jako pláč, zakroužil nad hlavou Milíny, k Tuhošti ulétal, třikráte oblétl náspy jeho a zmizel z obzoru. Marné bylo její modlení.

„Běda mi," zaúpěla, „neslyšeli proseb mých, zavrhli je, nechtějí, abych se zde ještě modlila a oběti jim pálila. To bohů hněv věštívají krahujci, odkud se vystěhují. Až vrátíš se, ty posle Perunův, jen rumy snad uzříš z Tuhoště a na rumech Velislava s jediným dítětem," volala Milína za krahujcem ulétajícím. — Dnes poprvé nevšímala si těch

úchvatných obrazů, jež zavíjely se pod ní znenáhla šerým, neprůhledným závojem. Brzy splynulo vše: obloha i země, v jedinou, nekonečnou černou spoustu. Vysoko nad hlavou její v nedohledné dálce třpytily se hvězdy jako bludičky, když mámívají chodce za čiré tmy a lákávají v močály. Od Tuhoště plály ohně tábořících vojínů po nádvoří. Milína nevšímala si ani, že přikvačila již noc; rychle se vzchopila a stezkami hadovitě se vinoucími ubíhala sráznou strání v pláň, aby dostala se do hradu, než zatarasí brány a otec se nedověděl, že zase byla na skále. Přísně jí byl zapověděl v nepokojných časech opouštěti hrad. Věděl, že dobré by to bylo rukojmí Hostivítovi. Kdo ví, vzdal-li by se ho i pak, kdyby v noci měl Vitorada s Velislavem a s druhy-spojenci...

X.

aké Loděnice vzala na sebe vojnou jinou tvář. Po několik dní již panoval čilý ruch v té tichounké vísce, jejíž obyvatelé též se chystali do pole, aby bránili proti nepřátelům rodnou zemi.

Od rána až po večer rachotila kladiva a duněly sekery; to zbroj si Loděničtí opravovali: těžké mlaty, oštěpy a sudlice. A když vytáhli třetí den, bylo zase smutno po návsi — pusto jako po vymření.

I Mirota oblékl se v kožený, nepronikuntelný skoro háv; o ten mnoho franckých střel se odrazilo, ale nerozbodlo ho, mnoho mečů se do něho nasekalo, ale neproseklo. Přes plece zavěsil si luk a do pravice vzal mlat z mladého, nad ohněm čazeného dubu, kovaného promodralou ocelí, ale zrezovatělou již. Křížem poznamenal bělounké čílko Božetiščino, políbil ji, pevně přivinul na

prsa a s ženou Svatavou se rozloučil. Také u Ivana pod skalami včera byl; ten udělil mu požehnání a to potěšilo jej. Se srdcem lehčím a pokojnějším opouštěl dvorec svůj.

Hezký to byl dav, jenž ubíral se k Libošínu údolinou, kterouž Kačák protéká. Všickni byli z půlnočních vísek župy Tetínské. Mirotu z Loděnice vůdcem jim ustanovil Hostivít.

Málo bylo jich jen ve vojích vojvodských, jež vodíval proti Frankům Křesomysl děd. Lehce bys je byl spočítal. Však ani jeden nezůstal doma, nesložil ruce v klín, když volal veliký kněz opět v boj. „Třeba by nemohly ruce tvé již, aspoň hlava dovede poraditi mladým a tělo zakrýti vojvodu,“ říkal Mirota ku přátelům. Chodíval mezi ně, neštítil se jich, že bůžkům se klaněli, ale také nepověděl jim, že nepřináší pod večer a před slunce východem žertvy šotkům a skřítkům na ohništi. Celý rok to již ukrýval před sousedy. Cítil, že nedobře by se vedlo stařešinovi, kdyby řekl jim, že před křížem se modlívá se ženou a dítětem, na soud by ho postavili, vyhlásili za zrádce jako ty proklaté lechy, kteříž křížem zastřeli si tvář. Zvláště Lutoška slídí bez toho po něm, jako by cosi čenichala. „Však až přijde čas,“ říkával, „nezapru víry své, ani před vojvodou ne;“ a Ivan utvrdil ho v jeho náhledu.

Rychlým pochodem táhli ku stanovisku vyrčenému; hlahol válečné písně ze sta hrdel odrážel se o vysoké stráně, zarostlé lesy, a daleko unášela ozvěna bouřné zvuky válečníků.

Však vůdce jejich nezpíval s nimi. Poprvé, co do bitvy šel, sevřeny byly jeho rty a zraky vzhůru k oblakům upřeny. Když poprvé do bitvy šel za Křesomysla, nic mu neleželo na srdci. Otec s matkou již dávno odpočívali, byl svoboden, jako pták když povzlétne v nekonečné modro vzduchové. Tehdáž neměl ještě Svatavy ani Božetěšky.

- Ani na Libošíně se nerozveselili, kde dorazili k řadám vojvodským. Setkal se s leckterou známou tváří, s druhem mladých let, s nímž mnoho lebek Duryňkům rozštípal nedvižným mlatem, ale nerozjasnila se jeho tvář. — —

Tři dny bylo již v Loděnici pusto jako na pohřebišti. Ženy přebíhaly návsí se skloněnými, zahalenými hlavami. Jedna před druhou ukrývala zarosené zraky. Ani děti nehrály si pod okny, nevyschly jim ještě slzy po tatínkovi.

A když po čtvrté ukrylo se slunce za černobory, co odešli Loděničtí na vojnu, zdálo se, že zase začal život s umírajícím dnem po dědině.

Jakýsi divý ryk rozlehl se návsí, pronikavý, až daleko do lesů ho bylo slyšeti, a jako na posměch opakovaly to černé, pravěké sosny.

Však znali v Loděnici vřeskotný ten zvuk a přece kdykoli se to rozječelo pod večer vískou, hrůzou se zachvěli a neměli-li zavřená vrata na závory, rychle pospíšili zastrčiti si je, aby ta babizna nevrazila k nim a jim neudělala.

To skučení Lutoščino podobalo se hučení vichrů, když do skulin vetché střechy doškové či dřevěných olepených zdí se zarážejí.

Vyvolávala cosi o zvědu, o zrádcích, a když nikdo nedbal vřeskotu jejího, k chalupám běžela od oken k oknům a opětovala lomození své. Nad hlavami že střechy jim zapálejí, upekou se, povřiskovala. Odvážlivější osmělili se odstrčiti zase závory a podívati se na náves. Vždyť do kuropění by jim nedala pokoje. Hrůzný to byl pohled na Lutošku. Nesrozumitelné řeči své provázela divokými posunky, k lípě rukama mávala, pod níž mívali muži své schůzky. „Vyjděte jen, nebojte se věrné služky bohů!“ povykovala, když uzřela je mezi dvířky na prahu. „Záhuba hrozí dnešní noci vám. Až k nám již vyslali zvědy latiníci, rychle se vypravte, cepů chopte se, vidlí, ubijeme ho a

hodíme psům. Bohové uchrání v bitvě vaše muže, oslabí střely, jež vyšlou Němci v prsa jejich a proti nim obrátí vlastní jejich zbraň za to, že vy jste je na potupu a porouhání nedali, zrádce ubili a hodili psům. Pod skalami se ukryl, v nichž vlkodlaci provádějí za nočních dob rejdy své. Ale dnes nemusíte děsiti se jich. Nezarývají drápy své v hrdlo dobrodítelům, nerdousívají ony, kdo dobré služby jim prokázali. A vy zavděčíte se jim, když mnicha vyženete z jejich skrýší a ubijete ho. Vám i vašim dětem dobře to budou pamatovati.“

Bleskem účinkovala slova baby-čarodějky, a brzy zřela kolem sebe hezký houfec žen, cepy, vidlemi ozbrojených, kvapem ženoucí se, kam jim byla ukázala.

Celá Loděnice byla dnes večer vzhůru, mžikem setřen byl smutek, jenž tři dny již dědinku zakrýval. Leckterá žena myslila, že nebude musiti jen poslouchat chotě, až se vrátí z vojny, sama že se mu hrdinským kusem pochlubí.

Kdo ví, jestli se neplíží až k Vyšehradu, myslili si, a netáhne-li za ním vojsko německé. Dříve než ho ubijí, o všem je musí zpraviti, najde se ještě v Loděnici, kdo by to donesl vojvodě. Však Lutoška by to sama dokázala. Zajisté knížecí odměna je nemine. Třeba budou muži jejich vladyky při dvoře...

I Těchobud vyšel s Dobroslávkem před chýšku, usedl na dřevěnou lávku a chlapec vmísil se mezi tlupy Loděnických, aby pověděti mohl dědečkovi, co se událo.

Stařeček zakýval povážlivě hlavou, když vypravoval mu vnuk, kam vede Lutoška ženy Loděnických. „To musím, dědoušku, také Mirotovům pověděti, dovolíš mi, abych opustil tě na chvilinku. Když jsem běžel mimo, ani okenice nebyla již u nich otevřena. Zajisté nevědí, co se děje na návsi.

„Jdi jen, dítě, ale brzy zase přijď — kéž vyplnili byste, bohové, touhy mé, pokojněji by tlel popel můj,“ zavzdechl Těchobud. Ale chlapec neslyšel posledních slov dědečkových, byl by jim asi sotva také porozuměl. —

Právě domodlili se u Mirotů. Božetěška usedla vedle matinky, hlavinku položila v její klín. „Kde tatínek as nocuje dnes, snad se nevrátí již k nám; ti ukrutníci ho zabijí, nechají ležeti na poli a ptáci roznesou po kusech jeho mrtvolu,“ povzdychla si a dala se do pláče.

„Neplač, drahoušku,“ těšila ji matka a chuďas sama se sotva pláče zdržela. Šípem pronikla ji slova bědujícího dítěte. „Však ten Bůh, jemuž se Ivan klaní a k němuž my se modlíme, věř, nedá tatínkovi zahynouti. Vždyť ho požehnal Ivan a kříž mu na památku dal. Víš, že si jej tatínek na prsa uschoval. Zajisté ho uchrání. A ta matinka Ježíškova, o níž nám tak pěkně Ivan vypravoval, zajisté ho obestře pláštěm svým, jen modli se, dceruško, k ní. Ona dobré, zvedené dětičky miluje, nikdy neoslýchá proseb jejich.“

„Modlím se, matinko, a když lehnu si a nemohu usnouti a myslím na tatínka a pomodlím se k té Bohorodičce, brzy uzavírají se mi oči a sním o tatínkovi, že je u Božetěšky a tvářičky jí líbá.“

Náhle strhl se na návsi jakýsi povyk, ani ustati nechtělo to lomození. Mirotová přistoupila k oknu a po chraptivém křehotání poznala Lutošku. Viděla z protějších dvorců ženy vybíhati, jak kupily se kolem lípy u hlásající babizny, a opět domů ubíhaly a mžikem s cepy zase a jinou zbraní domácí kvapily na náves, ve strašném povykování táhnouce za dračicí za ves.

O čem baba na návsi křičela, k čemu se as tak vyzbrojily, nemohla se dověděti. Vše splývalo v jakési divoké, nesrozumitelné zvuky, jež poděsily Svatavu a ještě více Božetěšku, jež stála u maminky a držela se sukní jejích;

bálať se Lutošky nad míru. Však i matka její osykou se repetala, znala zlobu té baby čarodějné, jež jako štír plížívala se za noci podél oken jejich, jako by slídila po čemsi a uškoditi chtěla jim.

Byla by vyšla přece ven vyzvěděti, co se to as děje v Loděnici; avšak musila by se setkati s ní, a to nejvíce jí kladl muž na srdce, když odcházel, aby vyhýbala se Lutošce, křížem z daleka se před ní znamenala a ani na oči jí dítě nepouštěla. A jeho musí poslechnouti, myslila si, nikdy ještě zle neporadil své Svatavě.

Ještě stála u okna a pohlížela pootevřenou okenicí na náves, když zabušil kdosi na dvířka u vrat a volal, aby mu otevřely.

Po hlase poznala Dobroslávka, rychle běžela mu otevřít; i Božetěška spěchala naproti chlapci, s nímž trávila ve hře dny dětských let. Po dědoušku Těchobudovi nejraději býval Slávek u Mirotů. Dvorec jejich stal se mu druhým domovem. Rádi ho tam vídali, považovali jej skoro za svého; vždyť Střezislava, roditelka jeho, dobrou družkou byla Svatavě až po Moranu, a otec Slávkův, Těchobudův zeť, v nejedné bitvě bojoval s Mirotou, až ho francká střela proklála. A dítě druha svého musil míti Mirota rád. Byl to také klučina k pomilování: oči leskly se mu jako dvě černomodré trnky a plné tváře kvetly růžemi. A kdyby i toho nebylo, ubožák byl sirotkem; ku komu měl si vyskočiti, když slepý dědeček mu dovolil. Již i k vůli slepci musili ho rádi vídati. Těchobud byl vážen nejen v Loděnici, ale i po okolních vískách; vždyť dříve, když lépe mu ještě kosti sloužily, chodíval po dědinách a zpíval staré české zpěvy, jež přinesl prý jeho děd s Čechem v novou vlasť z původní otčiny, z Bělochorvatska. A když nemohl někdy opustiti dědouška, stýskalo se Božetěšce po Slávkovi, sama zabíhala do chýšky Těchobudovy. A nikdy nepřišla holka s prázdným,

vždy po ní maminka poslala něco pro dědouška, pro otce zemřelé družky své. A Těchobud hladíval líčka Božetěščina i rusé vlásky, vlnící se v kotoučích po sněhobílém tílku. Radoval se chvilinku, co byla Božetěška u něho, a když zase odběhla k mamince, zdálo se vždy, jako by oněměl. Slávek plakával, nevěděl, proč zasmušily se tváře dědouškovy. Zajisté kdyby byly mohly slzeti zraky starcovy, s chlapcem by se byl rozplakal, a kdo ví, zdali by se mu nebylo ulehčilo. Vzpomínal si své Střezislavy, té dobré dívky, již tak brzy mu Morana urvala. Hladíval ji také tak jako Božetěšku, a když patříval v ty svěží, kvetoucí její tvářinky, které usmívaly se naň v dětinné lásce, neviděl, že brzy mraky zachvátí je a růže na nich promění ve hrobní květ. Tehdáž mohl zpívati písně jarobujné o předcích svých, vesele hučívaly struny jeho varyta a bez vůdce chodíval ode vsi ke vsi.

Svatavu ohromila zvěsť, již Slávek jim přinesl. Na to nepomyslila, že by čarodějka Ivana mohla vyslíditi. Proč právě nyní ho musila vyčenichati, kdy nikdo mu nemohl pomoci, aby zachránil jej zlosti lítice. Nemohlo ho rámě Mirotovo zaštítiti, ani slovo ukrotiti starešiny Loděnické.

„Půjdu, stezkami předběhnu je a zpravím ho o nebezpečí, jež hrozí životu jeho, byť mne to stálo cokoliv,“ zvolala v rozčilení, přehodila plachetku přes hlavu a již chystala se uskutečniti záměr svůj. „Posečkej, miláčku,“ pravila Božetěšce, „brzo se vrátí matinka, anebo pojď, dovedu tě k dědouškovi a zase přijdu pro tebe.“

„Ne, maminko, hbitější jsou nohy mé,“ zabraňovala jí dceruška, „sama poběhnu ku skalám. Ivanův Bůh zaštítí mne, vím, že nic zlého se mi nestane. Neodvažuj se ven, matinko, Lutoška by tě poznala, vyslídila a uškodila by ti. Malé Božetěšky nikdo si nevšimne a kdyby všimnul, pak přelámala by si během hnáty za mnou Lutoška.“

Ani nečekala, až by jí matka svolila, mžikem zmizela vraty na náves, a když vyběhla za ní Svatava, ani stopy nebylo nikde po dítěti. Na kvap uzavřela a zaměřila přímo ku skalám. Věděla, že zajisté sejde se tam s Božetěškou.

Ale již asi za čtvrť hodiny za vsí, kde opět počínaly huštiny, slyšela zase divoký křik: dobře rozeznala řehot Lutošky, jež bohů hněv a kletbu vyzývala na Loděnické, jež vytáhly s ní, že dříve si nepospíšily. Mohly jej míti — a nyní jim upláchl, brzy budou jim druzi jeho na krku.

„Tedy zachránilo jej to dítě," zašeptala a k nebesům pozvedla zrakův ustrašených. Byl to díkůplný vzhled té ženy-křesťanky, platil více než umělá slova, při nichž srdce zůstává netknuto. Zrychlila krok a za nedlouho byla v úžlabině, jíž vysoké, nebetyčné, mechem zarostlé skály se tří stran jsou hradbami, kde podle pověsti běsové a vlkodlaci jsou domovem. Svatava se jich však již nebála. Jindy pro živý svět by se byla neodvážila do lesa, když se stmívalo, a dnes neznala strachu ta žena Mirotova — křesťanka.

Bylo zde ticho, velebný klid, jakoby sem byla nikdy noha lidská nevstoupila. Jen povyk z dálky, jejž tropily ženy vracející se do Loděnice, který jako ozvěna zavál sem nočním větérkem; několikrát ještě zazněly jednotlivé výkřiky a pak vše utichlo.

Sotva že Svatava z huštin vystoupila, k jeskyni upřela zraků; jen letěla k vysoké skále, k té nejvyšší, jejíž temeno bělí se jako hlava starcova, vydrobené deštěm a palem slunečním. V jeskyni nebylo však ani živé duše. Kříž, pod nímž Ivan sedával za večerův a nezřídka probděl celou noc, stržen byl a přetlučen zlostí Loděnických, že nenalezly zvěda-mnicha. Na dřevo vychrlila Lutoška všechen svůj vztek.

O Ivanovi a o Božetěšce nikde ani slechu. Asi šestkrát odrazilo se to o vysoké balvany skal, když volala Svatava dcerušku. Šestkrát jí ti kamenní obrové odpověděli, opakovali volání její, ale o Božetěšce jí nepověděli.

Byla by již doma snad v chaloupce Těchobudově, či ukryla se kdesi s Ivanem? Ještě jednou zavolala, co hrdlo jí stačilo; smutně se to rozlétlo údolinou, ale Božetěška nehlásila se k roditelce.

Bystrý bývá matčin sluch, bystřejší však zrak, střežící drahocenný poklad — nevinu dětí dorůstajících. Matka slyšívá často, co nikdo nepojímá: tlukot srdce synova, dcery, a dobře mu rozumí, jakési tajné tušení povídá jí, kde dítě dlí; oko matčino prohlédává i černou noc — i nitro, nejhlubší útroby dítěte.

Svatava by to také dovedla, ta vzorem by mohla matkám býti u vychování dorůstajících dcer. Však hustý, bezkonečný takořka les, vysoké, strmé, vápencovité skály nemohla prohlédnouti. To křídloma by se musila vzhůru vznésti a vzduchem nad bory povzlétnouti, pak našla by Božetěšku, jedináčka. — S vlašťovicí, jíž mládě uletělo a ona hledá je, závoditi mohla k Loděnici zpět; krev jí z nohou již prýštěla; však necítila toho. Doma u dvorce nalezla dvéře uzavřeny, jak je byla sama zastrčila, ani nevšimnula si skupeniny, jež pod lipou v živém hovoru rušila noční klid. Dobře, že si nevšimnula, sice by se byla utrápila do rána.

Když doběhla chaty, jež na pokraji vísky za rohem Výhoňovic chalupy se černala, postála chvilenku u oken. Uvnitř bylo jako v hrobě. Silně zaklepala na okenici. Stařeček nespal. „Kdo to?“ ozval se z nitra jeho hlas. „Slávku, slyšíš? jdi otevřít, aby nikdo nepadl, v té naší síni je to jako u Černoboha; zdá se mi, že je to teta Mirotová.“

Mžikem probudil se chlapec — nebyl zvyklý na tvrdý spánek, leckdys probděl u dědečka celou noc — a vyběhl.

„Což není zde Božetěška?“ byla první slova Svatavy.

„Není, není, tetičko, sami jsme tu s dědouškem, co od vás jsem přiběhl.“

„Byla jsem až ve skalách, ale ani slechu nikde o ní,“ bědovala Svatava.

Starý, slyše o Božetěšce, že uběhla z domova, pozvedl se a drže se zdi vyšel ze světnice. „Perun tě potěš, vždyť nemůže býti daleko,“ konejšil ji, „nejspíš že vyběhla podívat se za Lutoškou, známe tu mladou dětskou krev. Jdi, Slávku, oblékni kazajku a podívej se po té holce. Když dva hledají, spíše naleznou; máš také lehčí nohy, jako vítr běháváš.“

Chlapec ani nečekal, až stařec domluvil. Kvapem hodil na sebe kazajku a již zmizel za Svatavou; v šeru nočním ubíhali ke skalám, každý jinou stranou.

Byla tichá, letní noc. Těchobud zůstal před chatou; zde lehčeji vydychovala stará prsa jeho, ssála do sebe svěží, noční vzduch. Na návsi doposud lomozili; ale stařec si jich nevšímal, nerušilo ho to. Vždyť již to bývá tak u starých lidí, že žijí takořka jen svým myšlénkám, nepřístupni světu, sami sebe se táží, sami sobě odpovídají.

„Brzy mne již zahrabou,“ šeptal, „dosti dlouho jsem žil, dva a devadesát jar jsem přečkal, mnohé bouře zaklátily mnou, oklestily mne jako strom, když mu větve odsekají a nechají toliko holý, sukovitý kmen. Ženu mi vzali, jediné dítě urvali a po něm, po té dobré dceři, zanechali jedinou památku otci, jež oslazuje mu šediny. — U nich bys, dítě mé, dobré našel rodiče a v Božetěšce věrnou družku, až nebylo by více starce Těchobuda. Kdybych tak odhrnouti mohl závoj, jenž zakrývá dny tvé, a pohlédnouti tam, a věděl, že bude šťastným dítě Stře-

zislavy, rád bych mu odevzdal obrazy dědů svých v dědictví a raději ještě odešel k nim. On bude vás, vy rodní bozi, tak ctíti, jako ctíval vás děd, a předků svých si vážiti — viď, že zavěsíš nad krbem, Slávku, obraz můj k řadám pradědů, budeš ctíti mne, vážiti si a každoročně choditi na popelniště mé a oběti přinášeti bohům spásám věkovitým — — —" a vztáhl ruce po dítěti jako by přivinouti ho chtěl na prsa, však kdo ví, kde již Slávek v lese byl.

Stařeček zapomněl, že před chvílí ho poslal se Svatavou hledat Božetěšky. Ještě dlouho seděl na dřevěné, mechem pokryté lavici, a teprve nyní, zdálo se, že naslouchá hrozivým zvukům, jež z vísky odkudsi sem dorážely. „Chytili-li pak asi toho zvěda, jejž Lutoška viděla ve skalách? Ani nezeptal jsem se té ženy. Ona sotva byla s Loděnickými, vždyť hledala dítě — byla všecka upachtěna, stěží vydychovala. Jen aby nezaběhla ta holka hluboko do lesů, do skal, kam ani za dne se nikdo samoten neodváží. Vlkodlaci pijí rádi mladou, dívčí krev, a chlapeckou vlchvice. Nerad bych také, aby ta prokletá Lutoška setkala se za noci kdesi se Slávkem. Říkávají, že, krví-li jinošskou se čarodějka umyje, omládne a nabude svěžesti jako dvacetiletá, a do nápoje-li komusi takové krve nakape, uškodí mu, že není již pomoci. — Pojď jen, miláčku, pojď, sedni si u dědouška, utrmácel jsi se," mluvil stařeček již v polosnění, hlava mu klesla na prsa, podepřel se o olepené zdi chaty své a brzy jen chrapot unavující dral se z prsou Těchobudových.

V Loděnici bylo již zase jako o půl noci. Však mnoho asi nescházelo k době té, ač teprve před chvílí utišil se hluk a ženy se rozešly z výpravy do chalup svých. Leckterés zdálo se, že chytily zvěda, Němčíka, ona první že ho vyslídila; již stěhovala se s mužem a

dětmi z Loděnice, rozdávali majetek sousedkám, přede všemi ji vojvoda pochválil, za vzor vystavil ženám...

Nikdo nebděl snad v Loděnici, jen kolem dvorce Mirotovic plížila se jakási postava, chvílemi zůstala státi a opět přecházela, zdálo se, že u okenice naslouchá; hezkou chvíli to trvalo než zmizela. Však nešla si ulehnout, pod lípu usedla, a když jasněji hvězdy na nebi zaplály, zhrozil bys se obličeje té noční tulačky. Pomstychtivosť a jakási ďábelská zloba v tak zřejmých rysech zračily se ve tvářích jejích, že by tě to zmrazilo prvním pohledem. Spravedlivým-li hněvem líce zahoří, k úctě to vyzývá; však když běsnou vášní, nenávistí naběhnou vrásky a zraky v šedivé hlavě mstivým bleskem zašlehnou, tajemnou hrůzou zachvěje se člověk a bývá rád, když s očí ušel zjevu podobnému. — Divokou vášní stahovaly se a zase mžikem se zvětšovaly brázdy na sešlých, zažloutlých tvářích Lutošky, ohněm plály jí zapadlé oči, jako by zapáliti chtěla jimi doškovou střechu Mirotovic chalupy.

Nezdařil se zase zlomyslný její pokus. „Proč ona nešla s námi dnes, ani neukázala se na návsi? Však vyslídí to Lutoška; když bohům a své pomstě sloužívá, nikdy se s cílem nemine. Dnes však hlavu potratila ta kněžka Perunova, vysmějou se jí, nebudou již věřiti Lutošce. Ha, ha! že nebudou? Arciť uplách1 nám ten proklatý chlap. Kdo jiný je tím vinen, než vy, že nemůžeme ho poslati vojvodovi; však zajisté nedonese pánu svému zvěsť. Vlkodlakům v našich lesích neujde. Brzy jen bílé, krkavci ozobané kosti zůstanou z něho. Nezadala si tím Lutoška. — Však proč ona se jen štítí mne, vyhýbá se mi, ani nepohlédne na babičku? Či nestojí za pohled bohů kněhyně? Na tobě, ty Miroto, musí se vymstíti Lutoška. Již nyní by poznala Svatava i s tím vyhejčkaným kuřetem Lutoščinu

zlosť. Ale to nedobře bych se poradila. Jí nedali by ublížiti, sesypali by se na mne, jako vosy uštípali by starou čarodějku.

Vždyť ho jako za otce považuje celá Loděnice, říkávají, že všichni Loděničtí po předcích téhož jsou rodu s Mirotou, a to krutě by se na mně vymstili. Však až vyzvím, u Peruna, u posvátné lípy jeho přisáhám, že vyzvím, oběti-li ještě bohům přináší, či sklání se před křížem, zavrhl-li víru oteckou, pak pošlu je na něj, nic ho neuchrání, ani chrabrosť ani vážnosť. Vím, Kuneše posadím naň, zruším kletbu, jež lpí na duši jeho, a proto on i s bratrem rodným, s krví matky vlastní by se bil. Však za to na půhon ho musí dáti a pak všickni budou svědčiti naň. He, he! Nezapomněla dračice Loděnická onoho večera, když vyhrožovals jí, že na soud župní ji postavíš a popravci že tam neujde. Hu! hu! Rok již slídila a nevyslídila ničeho. Běsovsky to umí zakrývati, však orlím zrakům mým ničeho dosud neušlo. Sokola vidím, když jako skvrna se černá na nebi a spouští se na holubice, a to bych neměla zříti? Zardíti byste se musily, vy žluté, scvrklé tváře, jako na posměch. Dávno se to již nestalo a také nestane. Pak vládkyní bude Lutoška na Loděnici a po okolí, všickni vy budete roby mými a dráti se budete o mou přízeň. Ne na hanbu je ti, matko, dítě tvé, službě bohů ode dávna, od nepaměti oddán je rod náš — hořky z krve naší — a nevymře se mnou, nesmí vymříti. Vdám se, jinocha nejkrásnějšího vloudím v tenata svá, omámím ho..." Divoce si zavýskla, až se Těchobud probudil, který dosud před chatou podepřen jsa o lepenou zeď, dřímal na lávce.

„Zase ta zpropadená vlchvice provádí své rejdy," zahučel stařec; „hodili ji na hromadu dříví a za živa upekli — plnívají se dětské sny" — a opět klesla mu hlava na prsa, přemožena spánkem.

Lutošky pod lipou již nebylo, zaběhla do lesa ranní rosy si nasbírat, aby zas mohla ukázati čarodějné umění.

Znenáhla se rozednívalo. Bělavá, strmá skála, pod níž Ivan prožil již tolik let v nepřetržité téměř samotě, zarděla se červánky, a brzy odhalilo slunce neprůhledný závoj, jímž noc údolinu pokryla. První paprsky jeho zasvitnuly na dvě smutné, uplakané líce. Útrpný pohled vzbuzovala ta vysoká, statná žena, jež s vlasy rozpuštěnými, vlajícími ranním vánkem, se zrakoma zarudlýma, ubíhala v před. Dlouho asi trním a ostrým kamením musila kráčeti, potokem jí řinula z nohou krev. Nemůže dále; klesla na mech, a chlapec asi osmiletý pláče vedle ní, nemůže jí pomoci. Usedl na mech, mžikem zase se zvedá, letem kvapí k potůčku středem skal se vinoucímu, nabírá čisté, jako křišťál průhledné vody do čapky, odbíhá a polévá ubohou.

Neminulo se to s účinkem; žena prohlédá, ruce se jí zdvihají, jako by objati chtěla kohosi.

„Dítě mé, dítě mé, neuzříš již matky své," volala v zimničném rozčilení, „pojď, drahoušku, ať tě křížem požehnám." Pozvédá se, však nemůže, síly ji opouštějí, opět klesá na trávu. A na obličeji jejím rozhostila se bledosť, taková, jež hrůzné předtuchy vzbuzuje v dětech, dlících u rodičů na posteli smrtelné.

„Neumírejte, tetinko," hořekoval chlapec u hlavy její, „vždyť přijde Božetěška, viďte, že neumřete; zase budete žíti a dědouškovi posýlati chléb po Slávkovi."

„Miroto můj, až domů přijdeš z války vavřínem ověnčen, poctěn vojvodou, osiřelým budeš ve dvorci samotinký, nebude tam již Svatavy tvé" — mluvila po chvíli, když přišla zase k sobě. „Ty pomodlíš se na hrobě jejím a na hrobě Božetěšky, miláčka svého. Ne, na jejím hrobě nebudeš se modliti, kde její kosti spočinou... Či přece to těch bohů trest, že jsme je zradili, vyplnil se můj sen?

Snad plyne již Mží má krev, dítě mé, kam ji asi zanesou vlny té řeky, do moře daleko. Ale tam ta byla vyrostlá již, rozkvetlá, roucho měla bílé, svatební a na hlavě věnec rozmarinový. — Již objímá mne Morana, milý chlapče, nevidíš tu ledovou, kostnatou postavu u hlavy mé, sklání se již nade mnou, vztahuje rukou svých, cítím již studené prsty její. Vidíš, k nebi se, Slávku, podívej, zase ta chrpová obloha se rozevírá a paní v bílém šatě snáší se s oblak, na rukou chová děťátko, roztomilého chlapečka, slyšíš ten zpěv? to hudba nebeská. Vztahuje po mně ručinky, volá mne k sobě, slyšíš ten zvuk? S Bohem, Miroto, zůstaň věrným nové víře své, tam nahoře uzříš Svatavu svou a Božetěšku, drahé dítě mé. — Bože můj, Bože věčný, Bože jediný!" — zašeptala ústa její — duše ulétala k nebesům. —

Když před časem dleli zde u Ivana, nepomněla Svatava, že než ta bujná tráva jednou uvadne a jednou se jarem zazelená, smrtelným ložem bude jí.

Slávek seděl nebožce u hlavy, jako by byl zkameněl. Nerozuměl slovům Svatavinym, jen to věděl, že paní jakousi viděla s pacholátkem, jež ručinky že po ní vztahovalo, o nové víře že mluvila; ale to poslední, co pronesly již zsinalé, zamodralé její rty, dobře si pamatoval. „Bože věčný, jediný!" to podivně mu znělo ušima.

Teprve po chvíli se vzpamatoval, vrhl se na mrtvolu a úpěl, že nemůže více plakati dítě pro rodnou matku. Budoucí dny zjevily se mu v tak děsných obrazech, že by byl rád se nechal pohřbiti s dobroditelkou svou. Kdo bude živiti stařečka, dědouška; nejsou sice ti Loděničtí zlí, ale co ona mu prokázala, to nikdo neudělá, ani rodný bratr ne.

A když dosyta se vyplakal u Svatavy a oči nemohly již slzeti a ústa jen štkala, běžel ku protější jeskyni, vlezl

tam, prohledal ji, snad hodlal bláhový mrtvolu v ní uložiti, než by doběhl nazpět do Loděnice a přivolal lid.

Když již odcházel, poohlédl se ještě u vchodu jeskyně, oko jeho zabloudilo do sluje, prorývající vnitro vysoké skály, začernalo se mu tam cosi, blíže přistoupil, sehnul se, bylo to dítě jakési, zabalené v sukénky. „Božetěško!“ vykřikl, co mu hrdlo stačilo, ale dítě se ani nehýbalo. Odhalil plachetku s líček, byla to ona, naslouchal, tvrdě chuďas usnula. Uchopil ji do náručí a donesl k matce — nebožce a vedle na trávě položil.

Sám opět u hlavy Svatavy se usadil a modré oko jeho utkvělo na Božetěšce. Cosi děsného asi se jí zdálo, snad zjevy noci uplynulé i ve snách stíhaly ji. Zdálo se, jako by mraky přeletovaly líčkama jejíma — chmury, jež hrozívají za prvních májových dnů zničiti vesny květ. Náhle vztáhla ručinky, objala matku kolem krku.

„Vy ukryjete mne, matinko,“ volala ze spaní, „ubráníte mne před nimi.“ Tváře její dotekly se nebožčiných vystydlých rtů, pevněji přivinula obličej svůj na líce matčiny a děsný, srdcelomný výkřik ozval se údolinou. Nepovšimnula si hocha vedle sedícího, zase klesla na mrtvolu, zakryla ji, zulíbala hlavu roditelky.

„Což neprobudíš se již? Neznáš, matinko, již Božetěšky?“ bědovala, „ona je zase u tebe, opět na klíně tvém, drahá matinko!“ zaúpěla.

Ale ani nepohnuly se oči matky její, vzhůru k nebesům pohlížely, na slunce, jež tak milostivě usmívalo se na zemi, jako by snésti chtělo na paprscích svých život z těch velikých, neobsáhlých světů v nekonečném modru na ni, sotva že ze sna procitla. Svataviny rty křečovitě byly sevřeny, nemohly již odpovídati miláčku svému, ani ruce pohladiti vlásky Božetěščiny.

„Neplač, Božetěško,“ ozval se náhle Slávek, „usnula matinka, probudí se zase.“ — — —

„Ty zde, tys u ní dlel, když umírala? mluvila o Božetěšce, vzpomněla si na ni, požehnala jí...? Že neposlechla jsem!“ zaúpěla dívka a padla chlapci do náručí a zase plakala. Slávek musil s ní naříkati, nemohl se zdržeti.

Oba klesli na mrtvolu; vždyť to byla obou matka, dobrá, upřímná, takové nenajdou již na světě. Dobře to věděla ta dětská srdce.

Slyšeli jste naříkati již někdy děti u hrobu, u rakve roditelky? Neslyšeli jste-li, nedovedete si to představiti. Co strmí zde ty skály, nezřely dosud podobného výjevu.

„Zachránila jsem jej, matinko, nenašla ho v jeskyni Lutoška“ — opět počala Božetěška, když se poněkud utišila — „ušel rozsápané dračici, což neslyšíš již? Snad probudil by tě, jak to činíval ten Bůh, jenž s nebe sestoupil a jediným slovem mrtvé volal k životu. Ivane, Ivane...“

„Tys zvěda zachránila, Božetěško, což nemodlíš se k bohům našim?“ zvolal náhle Slávek v udivení.

„Ne, to nebyl zvěd, daleko odtud je jeho vlasť, vyhnali jej z domova, že nechtěl se zříci Boha jediného, zde pod skalami mnoho let již prožil, Božetěšku Moraně vytrhl, naučil nás — neboj se mne, Slávku — jiného Boha znáti, než jakým jsme se dříve klaněli. Mohla jsem jinak jednati? Neopouštěj mne, že nectím již bohů tvých a nemodlím se k nim. — Ukryla jsem se ve skále, když odešel, chtěl houštinami dovésti mne k mamince. Že neposlechla jsem! Jako běs si Lutoška počínala, že ho nenapadla: řvala, jako by se chtěla pominouti; celou noc mi to v uších hučelo, ve snách viděla jsem ji kmitati se s druhými po údolí... Však ty nezradíš nás, Slávku, že bohy vaše jsme opustili. Viď, že nevydáš jim Božetěšky? Oni by mne roztrhali...“

„Božetěško má!“ zvolal chlapec, zakryl si oči červené jako krev, „když tebe bych ztratil...“ nedomluvil, zase mu vyhrkly slzy a v proudech ronily se po lících.

„Budu ti vypravovati o něm, on je tak dobrý, tak laskavý, musil bys ho milovati jako dědouška a jako Božetěšku“ — mluvila dívenka.

„Povíš mi o tom Bohu jeho, také bych se k němu modlil, proto že ty ho ctíš.“

„Vše, vše ti povím, a až Ivana zase nalezneme, až se vrátí zase pod skály, budeme chodívati k němu, bude tě učiti jako učíval mne. Kéž by zde byl dobrý Ivan!“

Rtoma nebožčinýma, zdálo se, že přeletěl lehýnký úsměv a zraky její že podivnou září zaplanuly, jako by radovaly se z toho dítěte svého.

Teprve když slunce stálo jim nad hlavami, odběhl Slávek pro dědouška a pro starého čeledína Mirotovic. Ten také potají již se modlíval k Bohu křesťanskému. Mirota naučil jej znáti kříž.

Božetěška zůstala samotna u mrtvoly matky své. Zahleděla se do vybledlých lící jejích, do vyhaslých zrakův, a zase plakala.

„Neuzří vás již tatínek, co řekne Božetěšce, až mu poví, že maminka pro ni umřela? Proč jen nečekala jsem; Božetěška nemohla, matinko, odpusťte jí, ven ji to pudilo; vždyť by ho byli ubili, a to také nesnesla byste, ani Božetěška. Bože můj! kéž umřela bych s ní. Do jednoho hrobu by nás položili. A až vrátí se z vojny tatínek a Ivan zase bude pod skalami, oba budou se modlívati na hrobě našem a Slávek také na Božetěšku nezapomene. Pak lehce se mně bude u matinky spáti.“

Ubohá, zase klesla na zesnulou matku, hlavu položila na její prsa a studené ruce matčiny v ručinky své a usnula. Tak často sedávala u matinky, a ona hladívala hebounké vlásky její — celovala kvetoucí líčka své Bože-

těšky. A nyní nehýbají se již ruce ty, aby objaly dítě a přivinuly na prsa mateřská, na rty křečovitě sevřené, zamodralé již.

Ubohé děti! Nevyzpytatelní jsou soudové Boží!

Když zapadalo dnes slunce nad skalami, zdálo se, jako by nechtělo se ukrýti za bory, ale věčně svítiti nad tichým, čerstvým hrobem ženy Mirotovy — křesťanky.

Poprvé zde pod skalami v údolí pochovali mrtvolu. Nespálili ji, ani nesesbírali popel v popelnici; vždyť neklaněla se bohům, mocným spásám: před křížem se modlívala a bila v prsa.

Dvé dětí sedělo na černé, nově vyházené prsti, ani slova nemluvily; ale výraz těch jasných, nevinných tváří pověděl by ti asi, jak vypadá to v nitru jejich.

Opodál nich dlel sehnutý stařec; oko jeho, bílým závojem potažené, upřeno bylo nahoru ke kamenům skal.

Byli to Božetěška a Slávek s Těchobudem.

Stařec si myslil, že bohové potrestali Svatavu, a modlil se, aby odvrátil Perun hrůzy kletby od dítěte a od muže ve válce a nezdrtil je za to, že vyvrhli ho z krbu oteckého a postavili tam kříž.

V Loděnici říkali, že vlkodlaci ji zardousili; nejvíce to Lutoška rozkřičela; příčiny smrti její nedověděl se nikdo.

XI.

Pole proti Němcům netrvalo dlouho. Potomci poběditele Avarů zase dokázali sousedům svým, že hrobem bývá cizincům česká vlasť, když se železem přicházejí na dítky její. Ludvík král sám stěží utekl zajetí. Mrtvoly jeho krajanův ukazovaly mu cestu do zemí jeho. Než týden minul, ani jednoho roba-krále nebylo již v Lucku.

Však bylo to poprvé snad, co usadil se pod Řipem Čech, že netáhly vítězné voje na Vyšehrad zpět a vojínové nevraceli se do chat k rodinám.

V těsných řadách valila se vojska k jihozápadu Lucka, Mežstvem k Tuhošti na Vitorada, Velislava a soudruhy.

Po třídenním pochodu začernaly se jim valy hradu lechův odbojných.

Na Tuhošti nevypadalo to tak, jako by čekali nepřítele — vojvodu Pražského.

Sotva se nadáli tak brzo Hostivíta.

O porážce Němců nikdo jim zvěsti nedonesl; to léta mohly na jejich pluky čekati. Ty porůznu ležely na české půdě a krkavci srdce jim rozklobávali.

Přitrhlo sice několik vladyků s lidem k Vitoradovi a ještě jiní slíbili jim pomoc svou; ani Krakovský Mstiš, nápadník Milínin, nepřišel chránit nevěsty své.

Temně zahučely Tuhoštěm rohy válečné, za nedlouho seřadily se posádky Velislavovy v bitevní šik; lehce je mohl spočítati na travnatém, prostranném náhradí.

„Rychle nechť vypraví se poslové němečtí k Ludvíkovi," zabouřil Velislav vyřítiv se ze síně — „mohou sem v několika dnech doraziti, týden dovedeme se ubrániti Hostivítovi."

„U čerta, do sklepa je dám zavříti za tu jejich onehdejší chvástavosť" — přerval mu Vitorad další řeč — „u pohárův i parobi dovedou se vychloubati!"

„Však jsou, brachu, paroby, ale věz, na Tuhošti poroučím já; práv poselských nebude rušiti Velislav."

„Dbáš ty na česť, ty věrný lechu," zahučel za odcházejícím Vitorad, „dávno ti ji větry po Šumavě roznesly, a celý život kdybys ji hledal, již jí nesneseš!"

„Darmo pomohli by vyjísti nás ti Němci zde, a ramene jejich my snadno oželíme; nechť jdou, aspoň spolehlivé budeme míti posly, zajisté donesou pánu svému zprávu

z Tuhoště. Rádi budou, až octnou se zády k Šumavě."

Nedlouho hovořil Velislav s Němčíky a mžikem ujížděl v trysku houf Němců k Šumavě.

„A nyní na hradby, ukažme se Pražským!" křičel Velislav, „bez pomoci německé jim zde hlavy potlučeme. Pomněte, druhové, kletby, jíž pohrozili ti zde na sněmě Vyšehradském vám, že ani dítěti u prsou matek neodpustí. . „Vitorad" bude heslem naším, nechť žije budoucí kněz . . ." zahřímal a zamlčel se.

Děsně jako bývá hromu třesk, když udeřilo kamsi, zadunělo tu Tuhoštěm — nedobré znamení.

Jako černé mraky, když se valí za bouře oblohou, pojevily se voje vojvodské před hradem Velislava. V dlouhých hustých řadách zatáhli hrad, postanuli. Dobře mohlo oko rozeznati onu vysokou bohatýrskou postavu na bujném bělouši, jež širokým, nedvižným takřka mečem udílela rozkazy. Až na valy Tuhošťské zaznívala ozvěna kovového zvuku — hlasu velitelova.

Tiše dleli Vitorad s Velislavem a druhové na náspech, leckterému třas projel zrádnými údy; leckteré oko sklopilo se k půdě udupané, porostlé mechem — stydělo se; však divá vášeň okamžikem povítězila nad šlechetností a vzdorovitě, s posměchem skoro zírala na houfce vojvodské.

Pevné byly náspy Tuhoště, ještě nikdo je neslezl, hezká sta Němců polámala si o ně krky a lebky rozrážela. Znají Frankové i potomci jejich as dosud dobře Togastiburg. Valy jeho naplnily se mrtvolami pochopů Dagoberta, a kolikrát přitrhl nepřítel před Tuhošť, nikdy lépe se mu nezvedlo.

Velikolepý byl pohled na skupeninu kolem velitele — Hostivíta, na ty bohatýrské postavy, jimž chrabrosť a udatenství plály zrakoma; čistou jasnou tváří mohli se soupeři podívati do obličeje.

„Jen pokus se, Hostivíte, na Šumavě neokoušels ještě síly své," volal Vitorad, ale sotva ho slyšel vojvoda — „s otroky lehko je vítěziti, ale na mužích schromíš si údy. Kdo ví, uzříš-li kdy kamenný prestol otců svých."

Divě zafičel vítr, prach vzedmul se Vitoradovi v tvář, jako-by mu vlastní slova chtěl metati v obličej. Zarazil se Vitorad i druhové jeho; jen Velislav usmál se potměšile.

„To dobrá mně zvěsť, zahyne Vitorad na Tuhošti, osud, jejž tobě, ty synu oráče, přeje sok, zasáhne oba vás," prohodil, aby ho druzí neslyšeli.

V dlouhém kruhu rozložily se Pražské voje kolem odbojného hradu. V malé chvíli ohlašoval dole pod náspy posel vyzvání vojvodovo. Temně zahučel pod Tuhoštěm poselský roh, a ještě nedokončil vojín vzkázání kněze velikého, zafičela střela a proklála ho. První oběť, ta tisíce vyžadovala k usmíření.

Jako včely, když sršeň zalétne ve hnízdo jejich, aby ukrádal, co píle celoletá nahromadila, zahučelo to po táboře v řadách Pražských. Děsivěji se to asi rozlehlo než před týdnem, když udeřili na voje Ludvíkovy; vždyť hrůznější bývá to vřava, když rodní bratří tasí proti sobě zbraň, jedné země synové. To nebývá život nikomu darován, nikdo se nešetří, až jedna či druhá strana úplně podlehne. Jakási běsná moc rozpruzuje krev a v nejlítější vyzývá seč. Či nezažila to naše vlasť? Čtěte jen dějiny a uzříte to. Jak v letech pozdějších to bývalo, nejinak bylo asi také v dobách prvotních, když Čechové proti Čechům zvedali zbraň. —

Hromem zahřměl Hostivítův velitelský hlas, a mžikem, neodpočívali dlouho, ještě před slunce západem, valili se Pražští v bojovném ryku k náspům Tuhoště. Vesele pohlíželi Moraně vstříc. Vždyť synů šli trestat, již na rodné matce zradu spáchali, proti knězi velikému s Němci vešli ve spolek.

Jen jeden náčelník oddílu, jenž v posledních řadách se nalézal, tiše se bral v před, ani zvuk nevyšel z jeho rtů, sevřených jako by železem. Oko jeho nesvítilo bojovným žárem — mdle, bez pohnutí dlelo na náspech, a líce nerděly se zápalem, který opanoval veškeren knížecí voj. Byl to vysoký muž, obstárlý; vlas jeho již prošedivěl a čelo opálené vedrem slunečním rozryto bylo třemi hlubokými brázdami, věřte, takové nevyrývá věk. Sotva asi poznali by v něm Loděničtí Mirotu. Hezky se změnil za těch několik dnův. O smrti choti své nevěděl; ale předtucha mu cosi hrůzného povídala. Vždyť uhodne věrný muž, dcera, syn, když umírá choť, drazí roditelé, byť i neschůdné hory, nepřehledné lesy dělily je od sebe. Co přirostlo k srdci a násilím bývá zase odtrženo, cítívá to ono, třeba by dlelo až na konci světa. A hrůzný bývá takový cit, k zoufání přivádívá.

Dříve také proti rodným bratrům táhl s Čestmírem v boj, když Lučané vtrhli do Pražska a hůřeji než Frankové počínali si na pochodu ku Praze. Tehdáž jinak u Levého Hrádku si počínal než dnes před Tuhoštěm. Mlčky kráčel před oddílem svým; s udivením hleděli druhové naň, na toho muže železného, jehož netkly se střely Němcův a jemuž vyhýbaly se dvojostré meče jejich, a široké brázdy ryl těžkým mlatem v řadách robů germánských. —

V dáli od náspů, co by as šipkou dostřelil, rozstoupili se v dlouhý půlkruh, řetězem sevřeli Tuhošť, Vitorada, Velislava a druhy jejich.

Ještě jednou rozlehl se po krajině velitelský hlas vojvodův, rohy válečné ozvaly se daleko, daleko ozvěnou — a mžikem hnali útočníci ku náspům.

Heslo Tuhošťských potratilo se v ryku útočících; slabě jen, jako by nechtěl to vítr donésti k uším Pražských, ozvalo se po náspech; „vojvoda Vitorad“. Jako na posměch,

hromem když by ve skály hučelo k Šumavě: „Hostivít“, heslo vojvodských.

Deštěm sypaly se střely z náspů Tuhošťských na Pražské, již na mnoha místech utvořili z těl svých vysokou věž, s níž ti, již opírali se o ramena druhů svých, těsně doráželi na Vitoradovce.

Však zdálo se, jako by dnes nechtěly síla a udatenství vojům kněze velikého pomáhati. Lítě bránili se na Tuhošti. Těžké, nedvižné klády, balvany skal strhaly mnoho Pražských s hřmotným rachotem do příkopů.

Hostivít zaskřípal zuby. Divoce zahučel jeho roh; výkřik radosti z Tuhoště doprovázel podivný ten zvuk; vojvoda rozkázal ustoupiti. První útok se nezdařil.

„Půjde-li to podruhé tak, to polovinu svých zde zanechám,“ — mněl Hostivít — „s hanbou ve tváři odtáhnu ku Praze zpět; oni přijdou, z kolébky otců mne vyvrhnou a ten proklatý Vitorad uhnízdí se tam. — — Hoj, Hostivíte, opouští tě mysl, že babským se poddáváš úvahám? Až zítra bude slunce zapadati, pohyne sláva Tuhoště, z kořene vyvrátím jej, všecky pobiji za to, že nechali téci českou krev pro choutky své. Sřítí se Tuhošť, pohltí pány své...“

„Již ulétají havrani s krahujci s jeho zdí a zítra zas přelétnou a usednou na mrtvolách,“ zavolal za vojvodou žrec.

Hostivít zaslechl slova jeho, ale neohlédl se, pobodl oře a zajel mezi lechy, aby dal dalších rozkazů — pohřbiti mrtvé a raněné uklidititi.

Brzy zaplály kolem Tuhoště ohně tábořících. Při praskotu plamenů skupily se davy vojínů, zde vzpomínali si domova, tam opět zaháněli touhu po svých vypravováním o Němcích, mnoho-li jich každý poslal běsům za oběť, či mlat nejvíce se pokoupal v robské krvi; však všickni zbujné lechy proklínali a hrozivě pohlíželi s pě-

stěmi zaťatými k Tuhošti, pod nímž tolik věrných druhů ve válkách pohynulo a leckterýs divoce udeřil mlatem o černou půdu, jenž tak nedobré služby konal dnes poprvé, co zrobil si jej. „Zítra však neodolají nám, vždyť hrstka je jich a nás jako mravenců!“ zahučel mnohý, ale jinak zadumal v nitru svém; kdo ví, dočká-li se zítra ještě těchže dob. Snad by jich bylo dnes ještě jednou tolik pohynulo, kdyby nebyl ustal Hostivít v útočení a nezatroubil ku zpátečnímu pochodu. Však to rozhněvalo právě krev vojvodských. Věncem vítězovým ozdobeni přitrhli sem a zde aby vlastní bratří strhali jim slávu vydobytou a s jejich těly zahrabali? „To nedopustí veliký kněz, nesmí dopustiti, nevrátí se Hostivít k Vyšehradu s pohanou,“ povídali si.

K půlnoci utichlo vše, ohně uhasly; jen rohy čas po čase zahoukaly táborem.

Na východním konci ležení dlel muž podepřen jsa o siný dubový pařez. Sotva as na stráži stál, těžký mlat ležel mu u nohou a kožená čapka houpala se na ratolesti. Hlava klonila se mu na prsa, jako by neměl síly udržeti ji ve výšce, a ruce měl přeložené křížem pod kazajkou, chvílemi zakýval hlavou a opět ji sklonil na prsa, ani se nehýbal. Jen těžký, hluboký vzdech svědčil, že mocně ta jeho prsa pracují. Kolem všickni tvrdě spali po krvavém dni. On jen sám jediný bděl mimo stráže v táboře. Dvakrát se již dříve položil do trávy, ale oči nechtěly se mu zavírati, záviděl as spánek druhům svým. Po chvíli klekl, sepjal ruce a modlil se: „Bože můj, Bože Ivanův“ — tiše volal ku hvězdnatému nebi — „jenž vedl jsi jej přes tři řeky v cizou dalekou zemi, a štítem mocným jemu byl, jenž střely a rány mečův odvracel jsi od služebníka svého, vyslyš proseb mých, pokoje dej muži, otci, zachraň mi ji, tu věrnou choť a dítě mé, zachraň je, až nebudou otce míti, ochranitele na světě...

Či nežiješ již, Svatavo? Byla tys to, ona žena v bílém rouše, jež ve snách líbala, slzami smáčela obličej můj? — Nemýlí se Mirota, byla to ona, bílé jako stěna byly její líce a ruce studené, studenější než bývá led, když zamrzne Mže. Ještě cítím, kde dotekla se mne, i v bitevním ohni mrazilo mne to. Svatavo má! Tys zvala mne k sobě, o novém krásném bydlu šepotalas mi, prstem kynula— — přijde za tebou tvůj choť? A Božetěška chudinka bude sirotkem, již nepřivinu jí na prsa, nepožehnám; však ujme se jí Ivan, a když on ne, nezapomene Těchobud přítele Miroty. — — Dítě mé, vinu rodičů snad budeš pykati, trest zastihne ji, naši krev... Ne, nemysli tak, Miroto; vždyť říkával Ivan, že vždy, stihnou-li nehody člověka, říkati má: „Staniž se, Bože, vůle tvá“ — že ničeho nečiní nebeský otec na zkázu dětem svým, ani když nejtěžší kříže sešle na bedra jejich. Nedej, ty věčný Bože, zahynouti mému dítěti, nemá-li již matky. Střež Božetěšku, ať nikdy nezříká se víry té, pro niž všeho se její otec a matka zříkali. Uvěřili jsme v Tebe, s láskou k Tobě přilnuli, aspoň dítěti odplať...“

Utichl, zraky jeho utkvěly na Tuhošti. Zdálo se, jako by černým příkrovem, jejž na rakev umrlce rozvinují, byl zahalen. Ohně stráží po náspech a průsvitná záře z oken hradních zdály se býti voskovicemi, jež v obdélném půlkruhu stavívají podél umrlce — — ale v Čechách nedělávali to tak ještě za tehdejších dob, umřel-li kdos: jenom za Šumavou a od černých jejích lesův až za Rýn ku břehům mořským, kam Velislav a druhové zašli si pro novou víru a pro nový mrav. — Sotva si Velislav pomyslil, že takový obraz skýtá dnes rodný jeho hrad. — Vyznávali sice kříž, křesťansky se u nich, u těch lechů, již do Řezna šli, pochovávali, nepálili mrtvol již, do rakví je ukládali; ale kdož na Tuhošti by dnes myslil na rakev! Co hotovili se proti Hostivítu Vitorad s Velislavem a sjezdy na Tuhošti

držívali, nikdy nebylo tak bujno, tak veselo uvnitř vysokých jeho náspů. Stín byly hody, kdy Krakovský Mstiš zprávu přinesl ze sněmu Vyšehradského a kdy poslové Ludvíkovi slibovali pomoc českým lechům proti právnému vojvodovi, proti těm dnešním, kde tolik Pražských prsou dodýchalo pod Tuhoštěm.

„Neřekl jsem“ — zařičel v rozjaření Velislav — „že potlouci si přijdou na Šumavu hlavy Hostivít a chasa jeho? Dnes ukázali jsme jim, jak umějí hroby kopati na Tuhošti, a zítra je již do všech naházíme i s vojvodou. Hoj, bratří! ještě jednou na zkázu Hostivítovi a na zdraví novému knězi velikému!“ rozkřikl se a jedním douškem vyprázdnil hezký dřevěný pohár.

A vstali leši za dlouhým dubovým stolem, zapěli na zhoubu vojvodovi Pražskému a na zdar novému knězi velikému.

I Vitorad dnes s ostatními pil, trudné mraky, jež ode dávna zasídlely se na obličeji jeho, pomizely dnešním večerem; vždyť u cíle byl takořka, jednou nohou již na kamenném stole českých vojvodů. Sny, jimiž po tolik let blažil prsa svá, zdálo se, že přece jednou obrátí se ve skutečnosť. Na to, že jiný by mu urvati mohl hnízdo, jež sobě upravil, ani nepomyslil; však věrný spojenec jeho, Tuhošťský pán, věděl již, jak se o to postará, aby nedědil Vitoradův kmen Přemyslův hrad. Slabou, neodvážnou povahu spojence svého znal ode dávných dob, jméno jeho jen ku plášti použil, jímž by sobě přilákal souspřeženců. Požívalť po celém jihu největší vážnosti Vitorad, zvlášť mezi leštvem a vladyky.

„Nechť žije Vitorad,“ zaječel Neplach Bozenský; až otřáslo to síní, jak zahučeli hodovníci Vitoradovi na počesť.

Velislav se jen ušklíbl, věděl, že také budou jemu tak zpívat, až bude míti v rukou žezlo vlády vojvodské.

„Však cože nepřichází, pane tcháne, zeť?“ spustil zase Neplach, „u ďasů, málo se stará o nevěstu, nebude asi věděti, že Pražáci zavřeli holubince klec. Jen ať nechytnou holuba, bude-li chtíti letěti Tuhošti na pomoc.“

„Kdo ví, kde zase uvízl, o Mstiše se, brachu, nestarej, věz, že přijde, třeba bylo již po práci; tím lépe se bude strojiti svatba na mrtvolách vojvodských,“ vykládal Velislav. — „Hoj, to hlučný bude ples, takový neviděl Tuhošť ani za praděda, kdy uváděli mu v náspi nevěstu — Ratslavu Přemyslovnu. Celý český jih sezvu ku svatbě, stoly na náhradí pod širým nebem rozestavíme, pro hudce pošleme do celých Čech.“

„A já podar královský dám dceři druha svého,“ zavolal v rozčilení Vitorad, „první bude, Velislave, dítě tvé mezi lechyněmi českými. Ta víla šumavská ozáří na Vyšehradě můj trůn.“

„To se Mstišem se, Vitorade, rozdvojíš,“ žertoval Mežský Smil.

„Však vrásky nezavádějí již v tenata, Vitorad nevzbudí nikde žárlivosť,“ smál se budoucí veliký kněz.

Až do rána seděli za stolem. Posádka následovala příkladu pánů svých.

Jen dcera Velislavova nesúčastnila se veselí. Uzavřela se v ložnici a otec nebyl ji s to přemluviti, aby vešla mezi jeho rozveselené druhy. Ti poctu chtěli vzdáti dnes velitelce českých pralesů, ale Milína nedbala vzkazu jejich. K jedinému Vitoradovi poutala ji jakási úcta mezi těmi Velislavovými pomáhači.

„Otče můj, ještě silné voje rozloženy jsou kolem Tuhoště, třikrát, čtyřikrát tak četné, jako voje naše, nevýskej ještě, nepouštěj úzdy citům svým, slyš dítě své, pro vše, což svatým tobě jest, pro památku matky své tě prosím, abys podal ruky Hostivítovi ke smíření. Vím, že

tě bude zase ráno vyzývati, nechce, aby se marně vylévala česká krev," volala k otci Milína.

„Zase probouzí se v tobě krev báby tvé," zakřikl Velislav dítě, „víš, že nepopustí otec již, kdyby sebe i tebe měl pohrobiti pod ssutinami Tuhoště. S ním nikdy se nesmířím." Prudce bouchl dveřmi, odkvapil do síně, aby vínem zalil zlosť.

Milína zůstala samotna. Dnes nemohla oka zamhouřiti. Přistoupila k oknu, pozírala v čírou, temnou noc. Tak černý, děsný, jako ta dnešní noc, zdál se jí býti budoucí věk. Pohlížela k té vysoké skále, pod níž tak ráda dlívala, ale nemohla jí temnotou rozeznati.

„Tedy přece musí dojíti již hrůzného osudu, jejž volal k sobě po tolik let, až se ho dovolal? Bohové zasypte mezi těmito stěnami věrnou služku svou, jedinou snad ctitelkyni vaši mezi těmi druhy otce mého, mrtvolu její pokryjte krovy z kolébky otecké, aby neroznesly ji vrány a nemusila blouditi po lesích. — A přečkám-li otcovu smrť, zajdu v kraje, kde mne nikdo nezná, a dobře budu činiti lidu, abych otcovu vinu smazala. — — Vždyť prstem by ukazovali snad na mne a štítili by se Milíny, v jejíž ňadrech zrada je dědictvím. Vy přece ukřivdili jste na sněmu dětem jejich, nevinny jsou, prázdny oteckých vin. — A tobě, ty ohavný, nikdy ruky nepodám. Chudá bude Milína, ani píď půdy po celém vojvodství nebude jí náležeti. Ty vytýkal bys jí to, že z kalu vytrhl jsi ubohou, a kdo ví, nepředhazoval-li bys jí vinu otcovu. Však daji ti nevěstu na Vyšehradě — kdes v hlubokých žalářích, anebo do Němec zajdi si pro ni, v Čechách sotva nalezneš sobě podobnou. — —

Otče můj, otče můj, tys zavrhl prosby dítěte, ne, musíš mne poslechnouti, ono by nepřečkalo hanby tvé, půjdu, přede všemi vrhnu se mu k nohoum, snad pohnu jím a druhy jeho. V chatě raději budu žíti, nechť vypoví

nás z rodné země, jen když nebudou láti otci mému, když nebude klíti národ památce jeho. Odpustí mu Hostivít..." a jen v lehkém nočním oděvě ubíhala mžikem v hodovní síň. Hodovníci se jí ulekli. Bohů poselkyni se podobala, jež věštívá nehody a pohromy, kde uzří smrtelníci její tvář. Podivně leskly se veliké, černé zraky její, nachem hořely líce, a vlasy, rozpuštěné po šíjích, zdálo se, že pláčem šuměly.

Krásná byla ta dívka Tuhošťská, nevýslovně krásná v rozechvění. K nohoum vrhla se Velislavovi a objala je: „Otče, nezavírej uší prosbám jediného dítěte, slyš, aby nemusila ti Milína hrůznou věštbu pověděti. Nesneslo by to srdce její, hořem nad mrtvolou tvou by se rozskočilo. Ještě čas, neveli dosud nepřítel k útoku; vzpomeňte si, vy druhové otce mého, svých dětí a žen, ty za oběť padnou vaší ctižádostivosti. Nikdo neubrání jich vzteku, jejž vy sami jste vyvolali na hlavy své a na hlavy jejich. Odpustí vám, sama půjdu, vrhnu se na kolena před ním. Milíně Tuhošťské nikdo dosud neodolal a neodolá ani Hostivít. Vymohu milosť vám, a v pokoji odtáhnete domů k rodinám svým."

„Utiš se, dítě, otec nemůže povoliti," šeptem skoro pravil Velislav ku dceři své, dusiv s těží v prsou hněv, „nechci milosti od něho a přátelé moji také nemohou již nazpět. Buď Vyšehrad nebo smrť bude heslem naším dnes!" rozkřikl se.

„Vyšehrad anebo smrť!" zahučelo to z hrdel shromážděných stěnami, jako by rozraziti je chtěly ty zvuky hřímavé.

„Otče můj," ještě jednou zaúpěla dívka, „bez krovu bude blouditi dítě tvé po vlastech svých, za povrhel bude všem..."

„Styď se, zbabělá" — rozhorlil se Velislav a odstrčil jediné dítě své — „jejich vře v tobě krev a ne

lechů Tuhošťských. Oni nikdy se nepokořili a nepokoří se ani poslední z nich. Dobijí-li jej, nemusí se dcera styděti za otce, že v rozhodném okamžiku žebral o milosť a lízal prach před sokem svým. Pryč s očí mi, ty dítě, na něž marně stavěl otec své sny, nehodné jest svého roditele!“

„Nuže, smrť vyvolili jste si,“ temně promluvila Milína, „a Morana nečekává, kdož svévolně vyzývají ji. Než slunce zapadne dnes, pod rumy Tuhoště bude váš hrob“ — zašeptala a letem zmizela ze síně.

Jako když blesk udeří ve kmen podle chodce, zatajili skorem všickni v prsou dech, jako ozvěnou ozvalo se ještě jednou po síni: „Než slunce zapadne dnes, pod rumy Tuhoště bude váš hrob.“ —

„Z dětských řečí přece nezamrzne jazyk vám,“ zažertoval Velislav; ale divný to byl zvuk, jímž pronesl slova ta, třesavý, nejistý, jako kdyby sám nevěřil svému výroku.

Ale hovor se jim již nedařil; zvláště Vitoradovi ne. Mocně zaklátila jím věštba Milínina. Nebál se sice Morany, víeekráte již jí v oči pohlédl; ale dnes jej to přece poděsilo. Kdo ví, nepadne-li jim do rukou; na Vyšehrad jej povezou v průvodu vítězném a tam hrůzný nad ním vykonají soud. Nedorostlé ještě jeho syny i choť pobijí a vyhyne slavný Popelovcův rod. Bohů to bude trest, že slibu Němcův uposlechl a nechal se vlákati v sítě Velislavovy. Perun nezůstavuje zrádců bez pokut. Však neosmělil se již opakovati návrh Milínin, bab by mu spílali, a ďas věř Velislavovi, zdali by ho ještě neuvěznil. „Jako liška úlisný a zrádný jako kočka je ten chlap,“ zahučel pro sebe a vyšel na nádvoří. — „Ale nezahanbí se Vitorad před druhými, aby se smrti vyhýbal. Ve střed kaliště již zabředl jsem, pokusím se, abych vyvázl. Vraceti se již nebudu, byť to stálo hlavu mou. Však bude věděti žena asi;

jak má si počínati, až zví o pádu Tuhoště. Sotva ji naleznou na Vitorazi, uprchne se syny, mocné přátely mám v zemích sousedních. A v krvi mé strašní vám vyrostou mstitelé a dětem podaří se snad, co otec krví zaplatil. Synům mým s pluky Ludvíkovými sotva bude moci čeliti, Hostivíte, tvůj Bořivoj. Znám ji, tu mou choť; s mlékem mateřským bude vštěpovati pomstu Přemyslovců v prsa nemluvňat, a když budou dorůstati, neopomene vyprávěti jim, kde leží tělo otců jejich a kdo je vrahem Vitoradovým. Smrtí svou ani Velislavovou neupevníš si, Hostivíte, prestol svůj."

Znenáhla se rozednívalo. V táboře vojvodském počínalo se to již hýbati. Zdálo se, že se slunce východem poznovu hodlají udeřiti na hrad. Těsněji a těsněji svírali náspy. Opět tvořili věže útočné ze svých těl, na dostřel před náspy zaduněl ještě jednou roh, naposled vyzýval Hostivít ku vzdání Velislava. Však místo odpovědi vyhodili mu z Tuhoště prašivého psa. I zazvučely všecky rohy válečné, bitevní ryk sledoval jejich hlaholu a zase se sypal déšť smrtivých střel Pražským do tváří; když dostupovali již takořka náspův, opět těžkými kládami svrhali je do příkopův a celé řady přiváděli ve zmatek. Povždy výkřik nevázané radosti, výsměv ozval se mu na náspech. Jako lvové hnali se vzhůru vojínové Hostivítovi, a když jeden klesl, tři čtyři vrhli se do mezery, a na Tuhošti řídli branci, nikdo neplnil prázdná, opuštěná místa na náspech.

Se vzteklou zoufalostí odrazili Velislavovi útočníky, zase již hezky jich leželo ve příkopech. Divy udatnosti činil dnes Vitorad, brzy zde, brzy tam, kde nejvíce potřebovali jeho rámě, duněl jeho mlat do Pražských hlav. Dvakráte hnaly již voje kněze velikého útokem, dvakráte byli odraženi.

Po třetí zatroubeno k útoku. Zaskřípal zuby Hostivít,

seskočil s oře, v čelo se postavil lučišťníkům, vrhl se, kde nejhustší byl déšť.

Opět utvořily svrhané klády mezery v řadách vojvodských. Na východní straně, kde nejprudčeji zuřil boj, zdráhali se již útok obnoviti.

„Vzhůru, naposled již, buď slezeme náspy neb zůstaneme v příkopech," zahřímal veliký, obstarlý muž, zašvihnul těžkým mlatem nad hlavou a přes hromady mrtvol vedl ještě jednou oddíl svůj, prořídlý již, a již octnul se první na náspech, a za ním hrstka vojvodských. Zase zaduněl válečný roh, hromem zahřmělo po Tuhošti „Hostivít" z nemnoha hrdel vojvodských. Vojvoda zaslechl radostný ryk, se svěží silou vrhl se na valy protější a brzy opanovali vojvodští Velislavův hrad.

Však perná to byla ještě práce, každý krok na Tuhošti krví musili vykoupiti; do jednoho pobili posádku; Velislava, ač vojvoda rozkázal šetřiti jej, nedostali živého. Dokud vydechnouti mohl, nepustil z rukou mlat, vysoko nad mrtvolami ležel Tuhošťský pán, poset ranami bezčetnými, a podle něho bylo nakupeno zrádných těl druhů jeho, všech, již popíjeli minulé noci již na účet vítězství.

Ani slova nemluvil Hostivít, když s předními lechy prohlédal hradní nádvoří. Drahé to bylo vítězství to dnešní. Tak dosud nikdy nezvítězil. Skorem třetina věrných bojovníků zarovnala příkopy kolem Tuhoště. A co na náhradí se jich ještě nakupilo! Tam, kde nejdříve stekli zdi, nejvíce bylo mrtvol Pražanů.

„Kdo je tamo onen veliký muž, jenž dosud v rukou svírá mlat?" otázal se veliký kněz.

„Mirota, starešina Loděnický," odvětil župan Tetínský, „onen, jemuž svěřils, veliký vojvodo, oddíl ze severu Mže. První z tvých slezl hradby a proklestil ti cestu na Tuhošť."

„Smrtí svou," doložil vojvoda. — „Ty zemi má," rozvolal se s náspů Tuhošťských, „proč jen takových nemáš synů! Pak nevraždil by bratr bratra, nevolali by cizinců na tebe, proti nim by si ruku podali a ty kvetla bys. Tak hyneš, a číhají již jen supové, aby urvali dědictví, o něž se rodní bratří ubíjejí... Velislave, Velislave," pokračoval obrátiv se k mrtvole jeho, ležící opodál, „sám jsi sobě ustlal lůžko, jaké jsi sotva očekával. Kde však je Vitorad, neupláchl snad a neukryl se kdes?"

„Dosud nikdo nezřel jeho mrtvoly, veliký vojvodo!" odvětila družina Hostivítovi. —

„Prohledejte nyní hrad a co naleznete, neukrývejte zrakům vojvody, pod Tuhoštěm snesete to. Veškerá kořisť bude v oběť bohům na poděkování a očistu. Mirotu, Libušínského a Dřevíčského župana vyneste z hradu; tryznu velikou jim dole zapálíme, zasloužili to. Těla ostatních pochovejte po nádvoří, i Velislava a druhy jeho. Vlastní kolébka ať je mu také hrobem. — Nechci se déle zdržeti ve hnízdě, jehož vzduch je již zradou otráven."

Brzy octl se vojvoda za náspy Tuhošťskými. Vítězové rozběhli se do vnitra, aby snesli bohatství, jež nahromadil Velislav na hradě. Pusto bylo v síních zdejších. V hodovní světnici rozestaveny byly ještě židle kolem stolův a dřevěné poháry rozházeny ležely po podlaze. Rozlité víno stékalo se stolů. Nemile as byli přerušeni dnes ráno Velislavovi druhové duněním rohů vojvodských.

Část Pražských vrazila již do odlehlých komor v zadním stavení. Sudlicemi rozbíjeli železem pobité truhly; mnoho zde bylo pokladů, jež nastřádali předkové Velislavovi. Myslili, že jsou již na konci chodeb, někteří obrátili se zpět, vlekouce na lanech těžké, nepozdvižné skříně — poklady Tuhoště, an náhle podivný jakýsi chrapot z kouta temné jizby — ložnice Velislavovy — zaskučel. Postanuli, utichli; zase se to opakovalo. Začernalých dveří,

zdálo se, že srostlých se stěnou, nikdo si dříve nepovšimnul. Rychle rozrazili je a děsný výjev pojevil se zrakům jejich. Vojín jakýsi ležel zde v kaluži krve své. Břitká dýka, dvojostrá, vězela mu v prsou. Ještě žil, však pracoval již k poslední hodince. Podžupan Tetínský přiskočil blíže k umírajícímu, odkryl mu obličej, jejž kožená, liščinou lemovaná čapka zakrývala, a jako by nevěřil zrakům svým, až k obličeji se sehnul, jménem zavolal naň. „Vitorade," opakoval ještě jednou jméno jeho.

Oslovený pootevřel oči, nejasné byly již, strhané, rozhlédl se kolem, jakoby kohosi hledal.

„To bohů za kříž trest, chraňte dětí, ženy mé, nevinny jsou na zradě otcově — — Slavitahu — — Vojmíro — —" ještě jednou zachropotal, hrůzně mu to zachrčelo v prsou — a již nedýchal.

Mrtvé ticho bylo kolem, vojíni nechtěli rušiti duši ulétající. Přemítali snad o osudu lidstva, jenž na vrchol štěstí nejvýše pozvedá své oběti, ale aby opět tak hluboko, ba hlouběji ještě svrhl je v propasť, z níž není již vzpomožení. Teprve po chvíli chystali se odsud.

„S sebou ho na nosidlech vezmeme, vojvodovi přineseme jej," velel podžupan Tetínský s pohnutím.

Nespílali mrtvole vojínově, netropili si šašků ze zemřelého, vážná jako za života byla ta zsinalá tvář.

„Kterak až sem mohl zablouditi, či zavraždila jej zde ruka zákeřníků, dříve snad, před bojem ještě?" — přemítal podžupan Tetínský. „Vždyť viděli jsme jej vždy v prvních řadách, jako lev se rval; starého Smila zraky neklamou." —

Ale marně si tím lámal hlavu, Vitorad nemohl mluviti, smrť jeho byla hádankou všem.

Když vedrali se již vojvodští na Tuhošť a marný byl již všechen odpor, když i Velislav již klesl, ještě jednou zavelel Vitorad hrstce svých dočekati vítězových

mlatů. Všickni však padli kolem něho, jemu mlat vyrvali z rukou, dýku do prsou vrazili, ničím nemohl se již brániti. Do rukou by se byl dostal nepříteli, za živa by ho byli k Hostivítovi přivedli. Posledních napjal sil a turem, když na lovu ho porani a stíhají dále, vrhl se v před a zmizel ve hradě, nejzáze v ložnici Velislavově se ukryl, pokojně hodlal zde umříti, beze svědků. Beztoho hrad zapálí a nikdo neuzří Vitoradův pád. Však ani poslední přání nevyplnil osud nešťastné oběti své.

Ještě nevyšli se skříněmi a s mrtvolou Vitoradovou ani na nádvoří — náhle rozlehl se venku divoký ryk, k pochodu nazpět zazněly rohy; kvapem na zem položili mrtvolu pokryvkami zahalenou, i skříně a klenoty v nich zůstavili ve vnitru, a s napřaženými mlaty a oštěpy vyrazili na náhradí.

Černý, dusivý dým cestu zahradil jim; prudce valil se do chodeb, stěží jen vyvázli udusení.

V divém zmatku pádilo vše ku branám, mnoho jich zde vzalo za své, dosud temně hučely rohy, se všech stran svolávali vojvodské.

Brzy nebylo živého ducha na Tuhošti. V němém úžase stálo vojsko Pražské pod náspy, pohlíželi na rozbouřený živel, jenž bořil slavné dílo županů Tuhošťských. Vysoko šlehaly plameny, sloupy černého dýmu daleko věštily pád první stráže českých krajů na Šumavě, jež ne vrahy české vlasti zahalila pod ssutinami svými, když v rozvaliny klesala, ale syny jedné země, již rvali se na smrť — bez šetření. Sta jich nalezlo zde svůj hrob, nepotřebovali jim tryzny páliti ani jámy kopati — zříceniny Tuhoště všecky je pokryly, i Mirotu a druhy jeho, i ty zrádné lechy nevěrné. Trámy se střech, děsným lomozem se řítící, dva dny svítily duším jejich. Obrovská to byla tryzna, hrůzovitá, ta na Tuhošti.

Nemohli se nasytiti jaksi vojvodští obrazu, který šířeji a šířeji rozvinoval se před nimi.

Za chvíli, když vybuchly plameny, viděli utíkati z hradu jakousi ženštinu, oděnou v bělavé roucho, prostovlasou. Stráže ustoupily jí z cesty, pojal je třas a úcta, když doběhli k nim. Dlouho ještě cítili šípy jejích černých, velikých zraků, jež až v hloubí duše, v nejukrytější útroby vnikají.

Znalť jest tu dívku, královnu lesů šumavských, starý Boreš, dvakrát ji viděl, když s poselstvím vojvody zavítal na Tuhošť. Tehdáž v lesku ještě žila; sadu, v němž luzné kvítky rozkvétají, jež kouzlem opojují zíratele, nad nimiž klene se čisté, modré nebe, podobal se život její, a nyní je chuďas bídná jako on, žebračkou je. Bouře přihnaly se, prudký liják zanesl záhony kalem a kamením a nebe zatáhly mraky jako černá, beznvězdná noc. — —

„Pravda, nic nemá starý Boreš, než mlat s oštěpem, a to ještě mu dal vojvoda,“ zamručel vojín; „však čistá je jeho česť a samému vojvodovi dovede se podívati do očí. Na poli umřel tatík, na poli syna vycvičil, jediné dobré jméno mu zanechal — a jí ani to nezůstalo po otci, po slavném lechu kdysi a nyní zrádci ohavném. To by byl vrhl se Boreš v plameny a nepřežil by hanbu rodu svého.“ — —

Se západem slunce rozložili se zase vítězové táborem, dvojité stráže rozestaveny, kdyby snad přilákaly krvavé plameny spojence Vitoradovy ze sousedstva.

Daleko byla již Milína, jen oděv její vlál z povzdálí větrem, jenž vzedmul se pod večer a rozdmychoval ohně v prudší ještě žár.

Letěla téměř, ani půdy se nedotýkala, zaměřila ku skále, k té černé, jež daleko, na míli cesty pohlíží v kraj.

Před týdnem naposled byla zde, děsnou skutečností

stala se věštba její, ani sama to tehdáž v také míře netušila.

Nahoře, nejvýše na příkré skále, usedla; zde nikdo ji nemohl pozorovati ani stíhati sem. Nepohlížela však již na Tuhošť, nemohly to již snésti zraky její; do dlaní si tváře položila. Divě jí to dnes bouřilo v ňadrech, diváji však ve hlavě. Tolik hrůzného, co přinesl dnešní den, bylo směstnáno tam, tolik obrazů, na něž nebývá uvyklý dívčí zrak, tanulo jí na mysli.

„Že neskočila jsem raději do těch žárů, nebyla bych to již cítila," — zasténala — „otče Velislave, slavný ti pohřeb dcera vystrojila, takový ani vojvoda nikdy nebude míti. Poslední z krve Tuhošťských rozvrátila kolébku svou, aby nikdo nebydlel v ní a neklel, otče, tobě, že jsi rouhal se obrazům dědů svých. Ty odpustíš jí, že předešla rukoum jejich, nebudou moci se vychloubat, že Tuhošť vyvrátili z kořene... Bohové, dnes vám nemůže Milína ničeho v oběť přinésti; ale sama sebe vám přinese. Službě vaší, službě i lidu se bude věnovati, a vy odpustíte otci jejímu, že zradil vás, vy nezaklejete duši jeho..."

Zase zaduněly rohy po táboře vojvodském. Mocně zahučely steré hlasy utichlou nocí; až sem to zaráželo. Opět rachotily mlaty, nedlouho však trval bojovný ryk — vše zas umlklo. Jen od Tuhoště, jenž ozařoval noc plameny, tryskem uhánělo několik jezdců k černé skále. Milína sklonila se níželi na mech — aby ji nezřeli. Kolem skály uvolnili trysk; bylo rozuměti rozmluvě jejich.

„Kde ona jen je, nepadla-li jim snad v ruce," pravil jeden z jezdců v popředí. — „Mně se zdá, že upekli ti nevěstu," ozval se hrubý jakýsi hlas podle něho — „však poděkoval bych se za takového ženicha, jenž ku svatbě se nemůže vypraviti, a když přijde, utrží ještě na památku."

„Zadrž!" zarazil prostořekého první, „či mám ti za Hostivíta hlavu rozpoltit?" —

„Nu! však Krakovský pán není již vojvodským županem, a mlat můj mu mnohé služby může ještě prokázati; ale také by dovedl rány odraziti..."

„Zajisté odvezl ji Velislav do Bavor k sousedům, tam neujde mi holubička; pobodněte koně, kdo ví, nestíhají-li nás," velel opět onen první jezdec, jako by neslyšel narážek nejbližšího druha, jenž těsně vedle něho jel...

Mráz projel Milínu a opět horko palčivé krev jí do tváří vehnalo při posledních slovech jezdce-velitele; až skály se celým tělem dotekla, aby nezhlédl jí a neodnesl v brloh svůj.

„Jdi jen, jestřábe, krkavče, marně letíš po holubici, raději s té skály bych se vrhla, než abych padla za oběť vilnosti tvé," volala za prchajícím ve hvozdy Šumaviny, „pozdě jsi přišel, však aspoň křídla ti mohli utrhati, abys nemohl již lítati po lupech. Hned by ti byli vystrojili pohřeb jako těm druhům tvým, jež na svatbu s sebou jsi vzal."

Vojvodský tábor vzal na sebe zase klidnou, tichou tvář, jako bývá na návsi za nočních dob — toliko strážné rohy čas po čase duněly krajinou — a když i dupot ujíždějících dávno již zanikl v pralesích, povstala Milína — na pokraj strmé skály postoupila.

Jako krev bylo to noční nebe. Žáry oslepily dnes hvězdy daleko, v nedohlednou výš vylétaly oharky, a když mocněji zadul vítr, hluboko do lesů je zanášel. Již chytaly uschlé kmeny, brzy vzplanuly porostliny za Tuhoštěm v jeden veliký děsný žár. Dál a dále do lesů valily se plameny jako proudy vod, když z jara z řečišť se vylévají a v divém jeku vše strhují ve svůj vír.

Brzy zdálo se, že lkají pralesy Šumavy, a opět jako by v šílený chechtot se měnil pláč a zase ve skučivé

kvílení — to úpěly bory nad pádem Tuhoště, jejž vzrůstati viděly ve slávě a také klesati v rum.

Mohlo být již asi po půl noci, když opět rozléhaly se po táboře jednotvárné zvuky rohův a brzy pohybovaly se v pozdálí hradu černé pluky vojvodských vojsk, odtrhly od Tuhoště, aby nestaly se obětí rozbouřeného živlu, jenž, po šírém kraji vichrem roznášen, spoustu zasíval dál a dále.

Dosud dlela na skále ta dívka Tuhošťská. Usedla si opět na mech, zase do dlaní položila si tváře, v nichž dosud brzy chlad a zase palčivost se střídaly; a kdyby byl kdo mohl sledovati letu jejích myšlének, zhrozil by se jich. Sopce se podobala ta mladá prsa její, v níž strašlivě to bouřívá.

„Ne, již tam nepůjdu; až dohasne vše, v kamení budu hledati jeho mrtvolu, najdu ji, vím to; vždyť dobře jsem si to pamatovala, kde ležel — nejvýše na hromadě mrtvých těl. Otče můj, dobrořečiti budou ti ve dceři tvé, žehnati muže, kdo jejím je roditelem. Ne marně učila mne matka uměním Kazi Krokovy, jež Moraně zabraňují přístupu ku smrtelníkům. I soku tvému, jehož pluky ti smrtné rány zasadily, Hostivítovi, pomohla bych a z bylin léky připravila, jež síly dávají údům muže a svěžími na dlouhá léta — na pozdní věk je činívají. Smířilo by jediné dítě, poslední z Tuhošťských..."

Utichla. Hlava jí klesla nazpět do mechu — usnula. Na chvíli aspoň jí bylo blaze. Daleko svítila obrovská pochodeň nad hrobem Velislava, Vitorada a druhů jeho; a kdyby byl kráčel chodec ku skále, jež na míle cesty černá se zrakům poutníka, uzřel by nejvýše na temeni vlající bílý šat Milínin a zaslechl by slova: „sirota že bude blahem mým," jež volala ubohá ze sna.

„Sirota že bude blahem mým," ještě jednou ozvalo se s temena černé skály a daleko k žárovišti to unášel vítr a odtud ještě dále...

XII.

Opět po týdnech seděli vojínové z poslední výpravy u krbů domácích a vypravovali ženám a těm, již nemohli pro sešlost poslechnouti hlasu velikého kněze, jak vyhnali za hranice roty Ludvíkovy, jak vzali Tuhošť a jak pohřbily jeho ssutiny proradné lechy, avšak také mnohé, mnohé věrné druhy z vojvodských vojsk.

I Loděničtí byli již v kruhu rodin svých; každý přinesl něco z kořisti v táboře německém napadené. Všickni se vrátili, jen jeden nepřicházel, na věky mohli návratu jeho čekati. Však také žádný z celé Loděnice po něm netoužil. A kdyby se byl vrátil z výpravy, pustý by byl nalezl dvorec svůj, mrtvé ticho by bylo uvítalo vojína-vítěze v rodných zdích.

Dobře, že se nevrátil; šípy a mlaty by ho ušetřily a rodná ves i opuštěný dvůr — kde to asi tak vypadalo, jako když právě vynesou umrlce — hrobem by mu byly.

Daleko odtud na Tuhošti odpočíval Mirota, Loděnický starešina.

Loděničtí vypravovali svým o vůdci Mirotovi, jenž první slezl hradby ještěrčího hnízda, jako lev se bil a na hromadě Velislavovců nejvýše klesl, a když umíral, Boha křesťanského volal prý, o Ježíši mluvil, od něho záštity se dovolával pro choť a dítě své... Vojvoda kázal Mirotu a župana Tetínského s Dřevíčským z hradu vynésti a dole slaviti pohřeb jejich; ale oheň, jenž Tuhošť obrátil v rum, překazil to.

„Nechtěli to bohové, kletbu jejich na sebe by byl svolal vojvoda, a kdo ví, vrátil-li by se na Vyšehrad," zakřičela žena Kunešova, když dopověděl jí o Mirotovi muž, „celé to hnízdo jeho bylo pokaženo nevěrou, stará

to již odpykala, vlkodlaci ji pod skalami zardousili a tu žábu jeho vyhnaly jsme i s tím nezdárným klukem Těchobudovým, a staroch belhal se o berle za nimi. Pak vrazily jsme do světnice jejich. Kříž, jenž postaven byl na obětišti bohů, na kusy jsme zpřerážely, i čeledína vyhnaly. Beztoho také již načichl. Měls viděti, jak zuřila Lutoška, sama nikdy jsem ji tak neviděla. Se mnou je již, jako by se bylo mezi námi nic nestalo. Také však nejvíce potřebovala rukou mých; ale o tom ti později budu ještě povídati."

Jako osyka zatřásl se Kuneš při pojmenování té babizny. Kletba její jako běs sledovala ho, kamkoliv se obrátil, ani bitevní ryk neohlušil jí.

„Nu, tys ještě nezapomněl?" pokračovala žena jeho, „já to již s Lutoškou vyjednám; vždyť může zaříkání odvolati, jen nepopuzuj jí ku hněvu a krev svou kroť!"

„A kde že je dítě jeho?" pozvedl hlavu Kuneš a zraky upřel na ženu.

„Kdo ví, kam se zatoulala," odsekla mu, „však nebylo škoda toho kuřete, krk jí měla Lutoška zakroutiti."

„Věř, ženo, nelíbí se mi to; kdo ví, zdali bychom se vrátili do Loděnice, kdyby nebylo Miroty. Jemu má vojvoda děkovati vítězství a my život svůj. Třikrát hnali jsme, však pokaždé polovina klesla jich v našich řadách; po čtvrté sebral zbytky Mirota a brzy byly náspy v moci vojvody. Ublížily jste dítěti jeho, sirotku."

„Můžeš jen jíti a mluviti tak; uvidíš, vyčtou ti, že to se starou vírou také u tebe dobře nevypadá. Ještě jednou chceš, aby tě proklela ta dračice? A chtěl bys s kletbou její umírati, aby duše tvá na věky po lesích bloudila a nikdy neměla pokoje?"

Kuneš neodpovídal. Vstal, rychlým krokem zaměřil ku dveřím, zabouchl jimi. „Že nezůstal jsem tam raději," zahučel pro sebe.

Tak asi po celé Loděnici povídali, přišla-li řeč na Mirotu, ženu a jeho dítě.

Však přece nescházelo těch, již zlobili se naň. Bylť hned dříve trnem v oku jim pro svou přímosť, ale podtají jen, nahlas nikdo se neodvážil jediné slovo metnouti na starešinu — byť i v jeho nepřítomnosti. A ti kleli nyní jej — památku muže, poctivce — a lichotili ženám svým, když hrdinským činem se vychloubaly, že dvě děti, sirotečky, a šedivého starce vyhnaly z vísky do lesů. — Hlavou vrtalo jim, kdo poučil je o té víře křesťanské, podivné myšlénky kolovaly po Loděnici a po okolí. Kdo ví, nebyl-li ve spojení se zvědem tím! Velebili bohy své, dvojnásobnou oběť jim přinesli, že Mirota se nevrátil a kletba že zastihla jeho rod. „To na oko se jen na Tuhošti rval,“ říkali ti zlomyslní utrhači, „anebo ze zoufalství. Viděl, že by mu zrada na kůl pomohla, když spojenci jeho nemohli mu pomoci.“

* *

*

Jako nerozborná hradba vinou se vysoké, začernalé skály až dosud po březích Mže od Tetína až po Srbsko, na obou stranách řečiště. Chodci se zdá, jako by na místech těch proudy vod samy si byly v pradávných dobách cestu vyryly skrze strmé ty skály; však od těch dob od tisíciletí skoro hezky již otřeli vichrové, déšť a sníh jejich temena, a za našich dob mnoho balvanů strhala ruka lidská, rozdrobila, do řeky naházela či upravila po pravém břehu trať. Toliko v levo zarostlé jsou ještě šedivé hlavy jejich a na těch dosud to šumí jako za dávných let, kdy hrdě jim Tetín vévodil, ač prořidly namnoze kmeny již a místa staletých dubů zaujaly svěží břízky a mladá houšť.

Asi uprostřed mezi Srbskem a Tetínem seděla u samé řeky mladinká dívka. Dívala se dolů do vod, jež tak tiše

plynuly jí pod nohama, zraky její temně modré zaleskly se chvílemi slzou jedinou, velikou — ta povždy v řeku zapadla a kam ji asi unášely proudy — komu povídaly o hoři sirotka, mladinké té dívky, jež za Tetínem na břehu Mže den co den sedávala.

„Proč nazpět neobrátíš se nikdy, ty vodo tichá, abys tam daleko, co slunce zapadá, donesla slzy Božetěščiny a jimi pomáčela mechem zarostlou půdu, v níž ho pochovali... Ivane, Ivane, ty nevíš, že nemá ta holka, jíž život jsi zachoval, ani matky, ani otce již!" bědovala. „Což ani tebe již neuzřím, ty dovedl bys potěšiti Božetěšku, sirotka, ty novým modlitbám naučil bys ji, a Slávek nemohl by ti odolati. On dosud ctí bohy a modlívá se k nim a s Těchobudem oběti jim přinášívá. Bože můj, Bože Ivanův, věří v tebe Božetěška, ve všemohoucnosť Tvou — obrať srdce jeho; pak lehčeji se bude sirotkům žíti, když jednoho Boha budou vzývati..."

„Netrap se, dušičko," ozval se jí za zády chlapecký hlas, „vždyť řekl ti Slávek, že nesmí se bohů zříci, jimž klaní se dědoušek. Vidíš, že také tak se máme rádi, já za tebe se modlím k bohům svým a ty zase za mne k Bohu Ivanovu, jenž sídlí vysoko, tam kde hvězdy za noci svítívají. Dědoušek říkává, že obživl by v hrobě, kdybych víru v bohy zradil, a duše jeho že by vstala a mukami pronásledovala vnuka nevěrného. A to ani ty bys nechtěla, milá Božetěško, viď že ne — aby neměl Slávek nikdy pokoje," a objal ji kolem krku, políbil v bělounké čílko: nebránila se mu. Vždyť obou srdce byla čista, nevinna; svět, lidé zlí vyvrhli je ze středu svého, ostnem zloby rozbodali je, a obě tím pevněji jen k sobě přilnuly. A v bědách-li spojí se za útlého mládí srdce mladá, přilnou-li k sobě láskou, jakou jen dítě může milovati, nic nebývá s to tu pásku rozdrtiti, jež zdá se, že železem je k sobě upoutala.

„Ty nikdy ještě ničeho neodřekls Božetěšce, a toho jí odříkáš, vždy jen totéž namítáš. Víš, že dávno povídala jsem ti již, že Boha, jemuž já se klaním, nikdo nikdy neutvořil, ten že je bez začátku, bez konce, a proto „Bože věčný“ na modlitbách k němu voláme. Což myslíš, že vydržela by to Božetěška, kdyby nebyla ujištěna, že sejde se zase kdysi s tatínkem, s matinkou v těch říších, o nichž jí Ivan hned poprvé vypravoval, že uzří pak tváří v tvář toho Boha velikého, jenž nebe i zemi utvořil z ničeho, a ty světy, v nichž nebydlí lidé zlí, kteří vyhánějí děti do lesů divé zvěři za oběť? A o tom nikdy neříkal mi tatínek, když ještě před skřítky skláněl kolena, a zajisté ani tobě dědoušek. — Věř, kdyby zde Ivan byl, i toho stařečka by dovedl kříži získati.“

„Kraj světa půjde s tebou Slávek, Božetěško,“ nedal jí domluviti hoch, „a kdyby tě stíhali a zabiti chtěli, tělem svým bych tě zakryl; jen nechtěj, abych odřekl se víry a k bohům, mocným spásám, se nemodlil. Ty nešťastnou, sirotkem stalas se pod křížem — nevytýká ti to Slávek, u bohů jeho mu to věř — o matku, o otce tě připravil kříž, a kdo ví, neztratil-li bych tebe pak — a mohl by bez tebe Slávek žíti? Nemohl, věř, jako ty ryby, jež v řece chytávám, bez svých vln nemohou...“ a pevněji přivinuly se děti k sobě. Však náhle vymkla se chlapci Božetěška a zraky její opět upřely se ve vodu čistou jako sklo. Až hluboko na dno mohlo oko pozírati. Mraky pokryly to bělounké čelo dívčí, rozkvétající líce — kolikráte již od těch dob, co otec odešel na vojnu, aby se nikdy již nevrátil?

Zhoubný bývá účinek vichřic a bouří za vesny, když bují vše a kyne jen životem: květiny k zemi klonívají hlavinky své, usýchají, a když léto přichází, čas rozkvětu, vyvrácené zřívá je oko pěstitelovo, poničené na záhonech.

A totéž by bylo Božetěšku zastihlo. Ale víra její, ten nový Bůh, na němž lpěla s celou duší svou, nedaly jí zahynouti, a když samotinká zde u řeky sedávala, sama sobě o něm vyprávěla, rozmlouvala s tím Vykupitelem svým, jejž ukřižovali nevděčníci, kteří žluč s vínem namíchanou podávali mu za to, že přinesl jim nápoje, jímž duše lidské žijí na věky. Slovo za slovem pamatovala si, jak Ivan ji vyučoval, a vždy slzy jí vysýchaly, jasnívala se očka její, s otcem, s matičkou mluvívala; „vždyť uzří zase Božetěška vás a pak již nic ji neodloučí. Tam nahoře nikdo neumírá, přestává říše Morany," šeptávala v blahém doufání, a dobře bývalo ubohému sirotku v okamžicích těch; zdálo se, jako by odumřel světu její duch a ulétal ku drahým svým.

Však dnes nechtěly mraky jaksi přelétnouti děvinčinu tvář, chmury zatáhly čelo její, jako by strhati chtěly spoustami svými něžný Vesny květ.

„Ty se hněváš na Slávka, Božetěško, že odepřel ti prosbu tvou?" —

„Nikdy se na tebe Božetěška nehněvala," zašeptala, zakryla si rukama tváře a klesla mu na prsa.

Jako dnes jen dvakráte jí bylo po život: u mrtvoly matinky a když v Loděnici slyšela o smrti otcově. Nepozorovaně vplížila se mezi děti, jež spěchaly vstříc otcům, vracejícím se z Tetína k domovinám — ale nebylo tam tehdáž tatínka, ona nikoho nevítala. Nikdo nepřinesl ničeho Božetěšce, a když slyšela, že Mirota zůstal daleko odtud na Tuhošti, letem prchala pryč, do lesů, k řece, necítila hlavy, ani to tlukotání srdéčka...

A dnes bylo jí zase tak. Na budoucí dny nikdy dosud nepomyslila, dnes poprvé v tak děsných barvách projevila se jí sirota, jako nikdy ještě. Asi tak bylo té dívce osiřelé, jako chodci, jenž za čiré noci ve skaliskách, srázných prohlubních cestu potratil.

„Proč s sebou do nebe nevzalas, matinko, Božetěšku? Samotinkou zanechalas ji na tom šírém světě, ještě více bude musit tvé dítě zakoušeti, ani ukázati se nesmí mezi lidem, ukamenovali by je. V lesích jako zvěř musí se potulovati, na skále bydleti, do rodiště svého nesmí již. A nikdo z těch lidí nepozvedl ruky, aby ubránil sirotka, nikdo nezakřikl ty lítice..."

„Ustaň již, utiš se," konejšil ji chlapec, „vždyť stejný zastihl nás osud; vidíš, že nenaříkám, že vyvrhli nás ze středu svého, zde o samotě s tebou, s dědouškem a Bezdědem dobře se mi to žije, věčně by to mělo trvati. Uvidíš, mlatem, jejž uschovaný má dědeček, na Loděnici ti cestu proklestím do dvorce oteckého, a běda, kdo proti mně se postaví, zdrtím ho k zemi a lebku mu rozpoltím."

Bleskem hněvným zaplály oči chlapcovy, temným ruměncem polila se jeho tvář.

„Pak každý den budeme choditi na hrob matinčin," pokračoval chlapec, „kvítím ho zdobiti a modliti se za ni, ty k Bohu jedinému a já k bůžkům svým. Z jara na Tuhošť budeme spolu putovati, na tatínkův hrob, tam neznají lidé Božetěšky ani Slávka, nebudou stíhati nás, a každoročně půjde se tam Slávek s tebou pomodlit — a vyprosí tatínek s matinkou u toho Boha tvého požehnání dcerušce."

Podařilo se chlapci utišiti pobouřenou mysl její. Vyjasnily se zase líce Božetěščiny a veliké temno-modré zraky její zasvitly paprskem naděje, na obloze utkvěly, šepotaly cosi její rty a vysoko do těch končin nadvzdušných unášely větry pozdravení rodičům a modlitbu Božetěščinu — jedináčka.

„Pojď jen k dědečkovi, Bezděd bude již doma, zase něco nám poví; začíná již z ostra fičeti vítr."

Božetěška poslechla a sledovala chlapce na skály. Sráznou stezkou vedla cesta k jejich obydlí. Hezky vysoko byli již nad řekou, asi v polovici strmých balvanů, kde

ustávala sráz a jevila se prostora mechem zarostlá. Nad ní zase zvedaly se stěny vápencové, příkřeji ještě trčely vzhůru nad řekou. Na temenech jejich hučely stavěké kmeny jednozvuké písně své, věčným chladem halíce úkryt utečenců. Na pokraji dolů k řece půlkruhem ležely kmeny a kusy zpřerážených skalních stěn, zdálo se, jako by zábradlí tvořily. Možná, že před lety kdosi zde také bytoval. Dále od kraje rozevírala se skála a uzounkou slují octl se poutník v prostranné jeskyni. O té nikdo nevěděl z celého okolí. Ani když po řece plul, ani z protější strany, tím méně se shora mohl sem popatřiti. Těchobud, když byl ještě mladým a nezahalovala zraky jeho věčitá temnota, vyhledával si po smrti choti své ten úkryt zde a o samotě hrával bohům na lyru; jediná Střezislávka doprovázela ho na vycházkách ku skále Peruna. Daleko slýchávali po krajích za tichých večerů čarovné zvuky, jež kouzlem vábily chodce ku skalám nade Mží. Však zdaleka jen naslouchávali, neodvážili se blíže; „to víly tam mají svůj rej," říkávali, „zase uchvátily kdes mladou krev, kvetoucího jinocha, a to každá musí jej prováděti."

A jinde povídali si zase, že kletba na té skále spočívá od dávných dob, a kdo vzhůru se odváží, závrať že ho pojímá a vlny Mže pochovávají ve studeném lůně svém. Proto prý vždy za letních dob vrhává na ni Perun hromy své, a také ani jednoho roku nepřešlo snad, aby nebylo udeřilo do černé skály mezi Srbskem a Tetínem.

„Vidíš, Božetěško, dědeček nás již čeká," zvolal Slávek, když octli se nahoře, „měl zajisté starosť, kde tak dlouho jsme."

A kvapem běžely obě děti ku stařečkovi, jenž seděl na omšeném kameni před slují.

„Že jdete již, kde byly jste tak dlouho, nevíte, že řekl jsem vám, že nemáte vycházeti, aby nevyslídili nás? Dolů do řeky by dědouška shodili i vás."

„Seděli jsme jen dole u řeky pod skalou, dědoušku, a já slíbil Božetěšce, že z jara půjdeme na Tuhošť, na hrob tatíčkův, vy dovolíte nám, dědečku," lichotil se chlapec a hladil vyschlé, zbrázdovatělé tváře slepého stařečka.

„Dovolím, dětičky, dovolím; ale daleko odtud je Tuhošť za velikými lesy; však Bezděd vyprovodí vás."

„A ty bys zde zůstal samoten?"

„Samoten, mé děti, zůstanu zde," a z hluboka oddechl si kmet. Nerozuměli významu jeho slov.

„Také půjdeš s námi, my nenechali bychom tě zde těm lidem zlým," ozvala se dívčinka.

„Půjdu, děti, půjdu," zakýval hlavou a přivinul oba ty miláčky své na klín, a ústa jeho šepotala cosi, snad žehnala jim.

„Což nepřichází ještě Bezděd?" otázal se po hezké chvíli stařec.

Jako šipka vyskočil Slávek, aby podíval se k Tetínu.

„Jde již, dědečku, jde, hodný nese vak, bude mu to asi těžké, půjdu mu pomoci nést."

„A já také!" vzchopila se Božetěška.

„Ubožáci," povzdechl stařec, když odběhli, „ani do úst ještě nevzali dnes, jaké budou další jejich osudy, když je hned z mládí, zvláště tu holku, stíhá pohroma za pohromou. Dokud Bezděd bude živ, půjde to ještě; však až on zemře, pak nikoho nebude již, kdo by o ně pečoval. Proč nevinné též stíháte, vy bohové, vždyť neublížilo vám to dítě, aspoň jemu přejte šťastných dnů," mluvil slabě kmet a zase se zamyslil. —

Bylo již pozdě v noci. Děti, když byly ukojily hlad a pomodlily se, Božetěška ku Bohu jedinému a Slávek ku Živě, tvrdě usnuly; i Bezděda ukolébalo temné hučení kmenů nad skalou.

Jediný Těchobud oka nezamhouřil. Daleko nazpět do let uplynulých se zamyslil, matná sice byla již paměť jeho,

vysílená; zvláště někdy zdály se mu dny minulé černou jakousi rouškou zastřeny, jiż nelze více prohlédnouti, asi tak, jako nám bývají budoucí dny. Duch prost byl již pozemských pout, jen to tělo hýbalo se ještě a prsa dýchala.

Dnes však jako by slunce oslonilo stezky pouti jeho, v jasném světle zřel osudy života svého, jež blažily ho po jakýsi čas a opět celou tíži svou uvalily na bedra jeho — nerozdrtily je, ale sehnuly, až k zemi takořka potížily. Viděl ženu svou, hlasitě rozmlouval s ní, i dceru viděl Střezislávku, s níž sedával na skále Perunově za večerův a hrával písně jí a sobě, srdci na potěchu. Chtěl sáhnouti po lyře, ale nebylo jí zde; v jeskyni v koutě byla uschována; kdy nehrál na ni již? Přepukaly snad struny, či rozbily mu ty rozběsilé ženy, jež vyhnaly je z Loděnice, jediný poklad? — Ne, nerozbily, Slávek ji s sebou vzal. — Umírati viděl Střezislávku, a pak opět černá tma zakryla jeho zrak, ničeho neviděl od těch dob.

„Co odkáži tomu dítěti? ani ty šaty mé ne, pochovají mne v nich," tiše sám s sebou hovořil kmet. „Víru, již i já zdědil po rodičích, abych odkázal mu? Ctím vás dosud, vy bohové, již životem i smrtí vládnete, před slunce východem a po západu žertvy přináším vám. První slova, jež vyslovoval chovanec můj, jména vaše byla to, o vás vypravoval jsem mu, když počal se rozum jeho rozvinovati — a nikdy, nikdy nevyjde na sklonku dnů starce se rtů jeho slovo rouhavé, jež ku zradě víry otecké by mohlo dítě pohnouti. Však od těch dob, co poprvé jsem slyšel z úst té holky modlitbu k Bohu jejímu, zdá se, jako by v kořeni vysýchala ta stará víra má. Netrestejte za to sluhu svého, že přímě mluví k vám. Matka zemřela jí, otce ztratila, na své uši slyšela, že trest to nebe, kletba bohů; z rodné kolébky vyhnaly ji, musil býti Těchobud jejím ochráncem; vždyť jediný poklad svěřil mi otec, když odcházel bojovat za slávu vaši proti zrádcům. Ten její Bůh,

o němž říká, že od věků žije na věky, zdá se, že vodí ji po cestách života. Marná bývají slova má, když těšívám ji, marně staví jí ten dobrý hoch zlaté hory na budoucí věk, aby se utišila — a když pomodlí se k němu, zase sil nových nabývá a kámen spadává jí se srdce. Učí ten její Bůh dítky své trpěti a snášeti bědy a zla. — Ty nesnesl bys to, klesla by ramena tvá pod tíží takových ran, jaké zastihly ji, to dítě nevinné. Dosud to krvácí v prsou, když vzpomenu si dávno, dávno minulých dnů. Tvá víra, Těchobude, nedává pokoje smrtelníkům, když srdce rozryly útrapy a svízele. Ta nevlévá v rány balsám, aby je vyléčila. Kdo ví, kdo ví, kdyby ten Ivan zde byl, zdali bych mu odolal... Ne, Těchobud umře s vírou otců svých. A ty, dítě mé, až nebudeš míti vůdce, střežitele, jenž opatroval by stezky tvé, žij, jako učíval tě děd a bohům se klaň, ke kterým přilne s větší láskou srdce tvé. Běda však tobě, zdali oběma povrhneš; lépe by bylo, abys spočíval na dně té řeky, jež teče pod skalou..."

Mocněji zahučely vlny dole a se skal divoce zafičel vítr. Stařec utichl. Nahoře v lese smutně sýček zakulichal, kmen kmeni donášel umrlčí jeho zpěv. „To mne již voláš?" zavolal po chvíli Těchobud, „brzy, brzy přijdu," a opět utichl, ani slova již nepromluvil. — —

Odešla zima, skály opět zazelenaly se svěžím mechovím, i ona, jež útočištěm byla uprchlíkům, v příjemnější se oděla tvář. Však prázdněji vypadalo to tam z jara. Starý Těchobud nesedával již na kameni omšeném před slují, již nedočekal se jara. Sýček, jenž na podzim za onoho večera kulichal v lesích nad skalami, brzy ho vyvolal.

V údolí Ivanově byly dva rovy, jeden zarostlý již travou a ozdobený jarními květinami; druhý však ještě čerstvý. Zdaleka černala se na něm prsť, v tom Těchobud odpočíval.

Slávek s Bezdědem upletli z dubových větví nosidla, uložili na ně starce, přikryli jej lněným bílým plátnem a přes stráň odnesli v údolí. A když roztály sněhy a nebylo kluzko již na skalách a v lesích závěje, každého téměř dne chodívali Slávek s Božetěškou k těm hrobům, v nichž zahrabána byla srdce, jaká nebudou již nikdy tlouci na světě pro sirotky, ubožáky. —

Krásný den jarní se vším půvabem svým oblažil kraj. Takových málo ještě bylo za Vesny letošní. Dnes opět seděly na oněch hrobech dvě děti. Chudinky, jedno těšilo druhé, jedno chtělo druhému hoře vymluviti a každé se při tom jen stěží zdrželo slz.

„Až vyrosteme, Božetěško, půjdeme na hrob tatínkův," konejšil Slávek děvinku, „však nalezneme ho, povědí nám tam, kde Tuhošť stával, a pod ním — slyšelas Výhoně tehdáž — leží pochován. Ty nedošla bys tam nyní, víš, že celých pět dní táhlo vojsko ku Praze od Tuhoště."

„Vždyť Bezděd půjde s námi, řekneme mu to," namítala Božetěška, „neodepře nám toho..."

„Neodepře, holečku, to vím, ale také již sotva chodí, víš, že každý den nám musí po potravě, se skal zase na skály, a kdyby Morana potkala ho na cestě, hlady bychom kdes v lesích zemřeli anebo medvědům bychom padli za kořisť. Slyšelas o nich, když nám dědoušek vypravoval, tam, kde se pramení Mže, stáda že jich lesy pobíhají. Až vyrosteme, bez průvodce pak půjdeme a Slávek dovede Božetěšku ochránit paží svou proti vlkům, medvědům a lidem zlým. Kvítí natrháme zde na rově matičky a dědouška a tam je přesadíme, samy se ujmou, nebudeme jich musit zalévati, poprvé slzami je zalejeme..."

„Až vyrosteme," zavzdychla Božetěška, „to mnoho vody uplyne Mží, a kdo ví, nevezmou-li nás s sebou její proudy, zaroste jeho hrob, rozházejí ho a nový hrad vystavějí tam, rozmetou jeho prach..." do hlasitého pláče

se dala holka a proudy slz řinuly se jí po lících. Kolikrát již povlhly od těch dob, co klesla zde u mrtvoly matky své.

Po chvíli vzchopila se, poklekla, sepjala ruce k nebesům, a vzlykavým hlasem se modlila, co Ivan ji naučil a co vždycky se modlívala, když úzko jí bylo u srdce.

Slávek taktéž poklekl, sepjal ruce, a zraky jeho utkvěly na té dívce modlící se; ústa bezděky říka a za ní, nepojímalo sice srdce hluboký význam modlitby Božetěščiny; ale cosi vnitrného pudilo jej k tomu, nemohl se zdržeti, aby nemodlil se s ní. Poprvé vzniklo to v něm; vždyť také ho ten její Bůh uslyší, když jej bude prositi.

Zvlášť od těch dob, co umíral dědeček a naposled mluvil k němu, a žehnal jej, častěji mluvíval s Božetěškou o tom jediném, velikém králi věků, jenž utvořil nebe i zemi z ničeho pouhým slovem svým, jehož kralování je bez začátku, bez konce. Ani očí neodvrátil od ní, když vypravovala mu o onom velesvětci, jakého před tím nikdy nebylo ve vesmíru a nikdy nebude již, jenž umíral za lidstvo na kříži, za ty, již žili před ním, za ty, již teprve budou žíti — a lehčeji mu bývalo.

Když sedávali spolu pod šírým nebem za večerů na skále, ptával se mladistvé učitelky své, kdo drží tam ty hvězdy nesčíslné, že nespadnou a nerozdrtí lid. Říkával dědeček, jediná ta hvězda kdyby na zemi sletěla, vše že by roztříštila.

„Bůh, jemuž se klanívám, drží je pevnou rukou svou a nedává vyvrtnouti se jim,“ poučovala jej Božetěška.

Ale když chtívala na něm, aby s ní se modlíval a nepřinášel již obětí běsům a skřítkům, říkával: „Vše chtěj, Božetěško, dolů do vody skočím pro tebe, ale jen víru mou, jediné dědictví po dědouškovi mi nech. Vždyť k rozličným se Bohům modlíme, všickni nás budou střežiti — a nebudeš mne již míti tak ráda, Božetěško?“ tichounce

šeptával Slávek a ona mu neodpovídala. Rukama zakryla si tvář a vždy mu na prsa klesla.

A to vícekráte opakovalo se za večerů na skále Perunově.

„Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům, ale zbav nás od zlého...." domodlívala se Božetěška. „Od zlého" doříkával za ní Slávek — a jakýsi temný, zdálo se, že hrobový hlas dodal jim dnes za zády: „amen".

Mráz projel údy Božetěščiny, v uděšení ohlédla se.

„Otče — Ivane," odrazilo se od skály ku skále a obě děti mžikem ocitly se u muže vysokého. Dlouhý, prošedivělý vlas splýval mu až na ramena a až po pás sáhal bělavý vous. Tělo jeho kryl černý, až na paty sáhající háv, v bocích připevněný k tělu provazcem. Na první pohled poznal ho Slávek, dobře mu ho Božetěška vyobrazila. Ruce celovali příchozímu, a on každé v čelo políbil.

Mnoho sestárnul Ivan za ten čas, kdy zmizel v údolí; zdálo se, jako by byl každý měsíc brázdu mu na čele vyoral.

„Čí hroby jsou to, milé děti?" otázal se Ivan.

„Matičky a dědouška," odpovídaly obě děti a zakryly si oči rouchem Ivanovým, aby neviděl, že plakaly; „a tatínek daleko odtud leží v rumech Tuhoště," zavzlykala Božetěška.

Ivan upřel zrak k nebesům a třesavým hlasem zvolal vzhůru ku blankytu: „Bože, těžké ty kříže sesýláš na dítky své... ale kdož vyzpytuje rady tvé; dobré jest, co činíš, a nám jest nésti trpělivě kříže ty. Buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi."

A když vyplakaly se děti, usedl Ivan na hrob, na němž byl nizounký, dřevěný kříž. Obě děti pojal v náruč a tichounce, tak jako tehdáž, když poprvé ho Božetěška slyšela, proudily se zvuky s jeho rtů.

„Nuže vypravujte, miláčkové, Ivanovi o svých osudech od těch dob, kdy musil jsem se ukrýti zlobě Loděnických.“

„Bylo to jednou z večera,“ pokračovala Božetěška, když byla dopověděla, jak vyřítila se celá Loděnice na něho, a zrádce že je tam u nich, vykřikovala Lutoška, a jak matku pochovali se Slávkem, Těchobudem a Bezdědem, „vrazila Lutoška k nám do světnice, na kusy rozbila kříž, který postaven byl na obětišti, jako saň zuřila, sotva jen uklouzla jsem drápům a ubíhala ku Slávkovi, ale Lutoška pobouřila již v Loděnici všechen lid, zvláště pak ženy; shrnuly se a v proklínání pádily k chýši dědečkově...“

„Však on by se jich byl nebál, měls ho viděti, otče Ivane,“ přerušil dívku Slávek, „se silnou, sukovitou holí postavil se před Božetěšku a běda, koho by byl zasáhl. Bezděd na ramena ji uchvátil a brzy zmizel v lese. „Zabijme to plemeno ještěrčí,“ křičely ženy rozvzteklené, „se zrádci kujou pikle nám,“ vojvodou vyhrožovaly, dědouška a mne, ač jako ony klaněli jsme se bohům oteckým, vyhnaly z chýše — rozbořily ji; jen lyru jsem uchránil ze všeho, a tu s dědouškem do hrobu jsem uložil.“

„Do Loděnice již nesmíme,“ opět začala Božetěška, „dědeček úkryt vyhledal nám na skále Perunově, a tam ani Lutoška nevyslídí nás, kdyby i křídla měla...“

„Nechť jen opováží se tam přijíti,“ zahorlil chlapec, „s Bezdědem svrhli bychom ji dolů do řeky... A dědouška letos v zimě jsme pochovali vedle matinky Božetěščiny, a každý den chodíváme se sem modlit, ona k Bohu tvému a já k běsům, již vládnou duším zemřelých...“

Ivan zavzdychal při slovech chlapcových, a když zase Božetěška dala se do pláče, pevněji ji k sobě přivinul.

„Nenaříkej, dceruško, tys dobré, zvedené dítě; Bůh, jejž naučil jsem tebe znáti, dovede se o sirotka postarati, když rodiče mu vzal. Byla to vůle jeho. — A tatínek?“

„První slezl hradby Tuhoště, ale také to smrtí zaplatil. Na hromadě mrtvol nejvýše bylo jeho tělo a vojvoda sám prý politoval chrabrého vojína“ — povídal Slávek — „tak pohnutého neviděli prý ještě vojvodu — vypravovali Loděničtí, kteří domů se vrátili — jako nad mrtvolou Miroty — starešiny.“

„Samotni jsme, otče Ivane, opuštěni, až Bezděd umře, kdo bude nám dávati chléb?“ bědovala Božetěška.

„Nenaříkej, milé dítě,“ těšil ji Ivan, „já budu nyní otcem vaším, jako vlastní oko své budu vás střežiti.“

Náhle zašustilo cosi lesem, rychlé kroky ozvaly se za skalou, Ivan povstal a bázlivě přitulili se k němu Slávek s Božetěškou.

„To Bezděd!“ zvolala radostně dívka, sotva že uzřela na pokraji březoví mužskou postavu, a větrem vyletěla mu vstříc.

„Otec Ivan je zase zde, vidíš jej tam u hrobu matinky se Slávkem? Bude nás opět vyučovati, povídati o Bohu svém, pokřtí tě jako nás kdysi zde křtil z toho potůčku,“ vyprávěla mu Božetěška sotva dechu popadajíc a vedla ho za ruku k Ivanovi. — Ti brzy se spolu seznámili, nitro Bezdědovo dávno již bylo proniknuto světlem pravdy; dříve Mirota mu vždy vypravoval o té nové víře, jen neblahá vojna a zmizení Ivana překazily jeho křest.

Od Bezděda zevrubně dověděl se Ivan vše, co dálo se na půdě české od těch dob, kdy Mirota odešel proti Němcům do pole.

„Vás trestati by mělo nebe, vy bídníci,“ zavolal Ivan ve hněvu spravedlivém, „kteří s vírou Kristovou porobu zavádíte v kraj, jenž rovnosť hlásá, pravé bratrství, v níž všickni jsou synové jedné matky, jediné veliké rodiny křesťanů. Co natropili jste již zla pod praporem křesťanství! Však neujdete trestu, na vás se to vymstí a když na vás ne, tedy jistě na vašich potomcích. Nevinná krev nezů-

stává bez pomsty. Jak může pak s otevřeným srdcem přijímati ten lid věčných pravd, když ne v bratrské lásce, ale ohněm a mečem mu je vnucujete — proto ubíjí vás a nenávistí plane ke všemu, co mluví ústa vaše. Však o tom jsem tehdáž povídal již Mirotovi."

Dlouho seděli zde na hrobech; slunce líbalo již temeno skal.

„Každý den, otče, přijdeme a ty s námi se zde budeš modlívati" — pravila na odchodu Božetěška.

Ivan jí přisvědčil a zůstal zde samoten. Nezměnily se ty skály, ta šedivá čela jejich, ani jeskyně jeho nepozbyla tvářnosti své. Od té doby, co ji opustil, toliko dva bydlitelé mu přibyli; však ti práchnivějí již. Doposud u těch hrobů stál, i laňka jeho přiběhla již a ulehla k nohám jeho.

„Bože, to ruka tvá mne sem vedla," s vděkuplným pohledem zvolal Ivan, „a nevystihlá prozřetelnosť svěřila mi ty dítky-sirotečky, ať čisté vyjdou z rukou mých duše jejich, jak jsi je byl utvořil. Tobě na slávu jména Tvého je vychovám. Dejž, aby dobrá byla žatva ze semene, jež budu sázeti — dvě srdce získal jsem již tobě, vymýtil plevy z nich, požehnání spočinulo na díle mém. Oba s křížem na rtech umírali; zlo, jež na světě, na této zemi, stihlo je, ve věčnou radosť a slasť se již proměnilo. Říkávalas, ty matko má, koho Bůh miluje, toho že křížem navštěvuje. Zlatá slova ta dobře zapamatovalo si dítě tvé. Neraduješ se tam nahoře, že semeno, jež v prsa miláčka svého jsi nasela, ve svěží vyrostlo peň, a ten opět semena dobrá zasel již? — Dobře plní Ivan poslední vůli Tvou..."

A tam vysoko nad skalou, nad tou nejvyšší, jejíž témě věkem sešedivělo, zasvitla hvězda veliká, třpytivá, ta, jež vedla ho z otčiny v cizí, neznámý kraj.

„Spi tiše, ty ženo dobrá," zašeptal Ivan, ku hrobům se obrátiv, „i ty, starče, v dobrých rukou jsou děti vaše —

dobře vychovali jste je a také tak uzříte kdysi miláčky své."

Ivan klekl na hrobech a modlil se dlouho, dlouho. —

Vy budete se ptáti, kde dlel Ivan, kdy od onoho děsného večera zmizel? Daleko ušel odtud přes řeku, hluboko do Brdů za Litavu. Až tam ho laňka sledovala, nemohla se odloučiti od něho. Celou zimu prožil tam, smutnou, smutnější než pod skalami. Stýskalo se mu tam po rodině Mirotově.

Asi před týdnem po tři dny slyšel ve spaní jakýsi hlas, který volal ho, aby bez odkladu odebral se v prvotní bydlo své.

„Vstaň, jdi a neváhej, pod skalami dílo připravil jsem rukám tvým!"

A muže viděl oděného srstí velbloudí, s koženým pasem na bedrách, jenž jídal kobylky a lesní med, v pravé ruce měl kříž na veliké poutnické holi a tím k severu mu ukazoval.

O něm od dětských let slýchal již, o tom velikém, posledním proroku, jenž na březích Jordánu cesty rovnal očekávanému a srdce otevíral mu v lidu vyvoleném, ale nezdařeném.

Rád poslouchával mnichy řecké, kteří až sem do dalekých severních vlastí zacházeli, aby kříž vetknuli v písčitou, nadvislanskou zemi, když vypravovali o Janu Křestiteli, který vodou křestil lid a vodou poléval hlavu Ježíši v proudech jordánských. Za střežitele svého obral si jej hned z mladých let a zvláštní důvěru choval k tomu velikému světci předvěku křesťanského. Vzorem byl ode dávna Ivanovi Jan Křestitel — a hodným byl učeň mistra svého.

Uposlechl, viděl v tom prst Boží.

Často byly děti již u Ivana s Bezdědem; a když jednou z večera odcházely domů na skálu Perunovu, pravil

po cestě Slávek: „Božetěško, dnes nebudu páliti obětí skřítkům, s tebou budu se modliti, brzy nás pokřtí Ivan s Bezdědem, tak jako tebe křtil a tatínka s maminkou, víš, jaks mi o tom vyprávěla?“

A starý Bezděd pokýval hlavou; vždyť dávno to již očekával.

A dříve než uplynul rok, co pochovali dědouška v údolí, tři modlívali se vždy z rána a pod večer na skále Perunově k Bohu jedinému, velikému: Božetěška a Dobroslávek s Bezdědem.

XIII.

umy Tuhoště zarostly již mechem a travou, ale popálené, očazené kmeny, jež jako příšery, kostlivcové, kteří podle báje lidu z hrobů vstávají, strmily k nebesům — nevzrostly dosud. S hrůzou pohlížel chodec na místo, na němž lpěla kletba bohův a kletba národa — nezastavil se zde; vždy urychlil krok, zvláště pod večer, kde vlkodlaci ze skrýší vycházejí a číhají na oběti. Což nebyla duše Velislavova a Vitoradova a soudruhův prokleta k věčnému potulování? Bez pohřbu zůstala těla jejich, nikdo nepálil zrádcům tryznu památky — nikdo?

„Nebe samo zapálilo jim tryznu děsivou, jakou neviděla česká země, co přivedl v ni Čech pluky své,“ říkali lidé po okolí. Nevěděli, že jediné dítě mrtvole otce a přátel jeho posvítilo.

Pusté ode dvou let bylo žároviště Tuhošťské. Jen krkavec časem zalétl sem — zakrákoral a opět odlétl. Nemohl zapomenouti těch míst, kde hody připravili mu, jakých nezažil po celý, dlouhý, stoletý svůj věk.

Když chodívali slavit po Čechách památky mrtvých — na bojiště, na hroboviště — na Tuhošť nevzpomněli.

Pokrevenci těch, již s Moranou se zde zasnoubili, ušli pomstě vojvodských dílem útěkem do Bavor, dílem zastihl je týž osud jako brance sídla Velislavova. Veliký kněz dovedl vymítiti plevy z rolí svých. Kmeny po jihu, na Šumavě rozložené opět uvedeny v poslušnosť vojvodovi Vyšehradskému.

Byl výroční den stečení Tuhoště. Slunce dávno zapadlo za hory. Děsný vítr strhl se večerem po Šumaví. Drva praskala v lesích; sešlé kmeny, jež pamatovaly snad ještě gallické bydlitele, klesaly vichřicí, strhujíce s sebou k zemi v propasti sousedy své, a mech větrem vyvířený vysoko létal k oblakům.

„To Tuhošťští mají dnes svůj rej; vždyť sami sobě slavívají úmrtní den," povídal si lid po kraji, a všude uzavírali okenice, závorami dvéře zatarasili; „ani v sednici není člověk jist před vlkodlaky, když vycházejí z hrobův a navštěvují známé své."

„Br, toť čertova noc!" zahučel jezdec, jenž volným krokem vyjížděl ze Šumavy úvozem, nazvaným v pozdějších dobách stezkou Vintířovou. Neměl ani na spěch, chvílemi trhl uzdou oře, zastavil se, zdálo se, že šerem chce kamsi prohlédnouti.

„Sotva tam ještě bude před půlnocí, vždyť řekli, že tam sedává až před půlnocí," zahučel znovu, „nemusí to býti již daleko, přece snad neztratil jsem pravé cesty!" a zase povolil uzdu koni.

Časem tak prudce opřel se vichr o jezdce i koně, že oba bezmála by si byli na mechu — málo udupána byla zde cesta — mimovolně odpočinuli.

„To aby již běs vzal; vaz zde ještě zlomím, však pro ni bych třeba do hnízda vlchvic vlezl." —

Někdy tak strašlivě to zaskučelo úvozem, že mimovolně sáhl po krátkém, širokém meči po boku.

„Nyní čerstvěji, věčně by to trvalo, proklatá cesta!" zahorlil, když z lesa vyrazil.

Právě obrátil se vítr, tak že nesl téměř koně, o závod s vichrem jel. V dáli začernalo se mu cosi, jakési tmavé obrysy — byl to Tuhošť. U poloshořelého kmene, jejž sotva by dva obemkli, uvázal koně, sejmul mlat se sedla a ubíral se na sbořeniště.

Ani živé duše zde nebylo. Smutně zaskučeli vichrové, zdálo se, jako by bědovali zde ti umrlci; zatřáslo to příchozím.

„Nebědujte, druhové, nesedí pevně Hostivít. Hodně zaklátila vaše smrť prestolem Přemyslovců. Ale nedohráli spojenci vaši, nežije nadarmo, Velislave, dítě tvé, musí mi slíbili nad hrobem tvým, že podá ruky Mstišovi ku pomstě na vrahy své — musí, Velislave, a kdyby se zdráhala... — Ne, nebyla by to tvá krev. Uvedu ji na Vyšehrad, kněžnou bude lidu českému, však dříve musí býti mou. Hoj, nevíš, ty Milíno, že tě dnes čeká zde ženich tvůj? Nevymkneš se mu, drápům jestřába nikdy dosud neulítla holubice. Hu! pálí mne to, ohněm sežírá, nadarmo nejel Krakovský Mstiš dva dni a dvě noci. Buď dnes, anebo nikdy ne."

Fičení větru, zdálo se, že vysmívání jakési doprovázelo výbuch vášně župana-zrádce. Přes hodinu seděl již zde a ani stopy nikde po ní nebylo.

„Dva, tři dny, ba více kdybych zde čekati měl, dočekám se, s prázdnýma rukama nepůjdu do Řezna. To vysmáli by se mi tam..."

Náhle zakmitlo se cosi kolem něho: štíhlá, vysoká ženština, bělavý jakýsi šat, výš a výše kmital se zjev zrakům ukrytce, až nahoře na rumech pomizel.

Mstiš zdvihl se ze zákoutí jako liška, když jde po lupu, připlížil se k místu, kde zmizela ona postava. Postál nahoře chvilinku, rozhlédl se kolem žhavýma svýma očima.

„Milíno — Milíno," zavolal tiše hlasem přidušeným.

Jako zmijí uštknuta, uskočila dívka; ani slova nepromluvila. Však sotva že pokročila, uchvátila ji ruka silná, svalovitá.

„Nyní jsi mou, holubičko," ušklíbl se zákeřník a na prsa ji chtěl přivinouti.

„Padouchu — bídníku!" zajektala ubohá, levou rukou vjela za záňadří a lesklá dýka zakmitla se županu Krakovskému před očima. Však zběhlejším byl on v zápasení: mžikem vymknul jí smrtivou zbraň a mrštil jí daleko od sebe. Ale v témže okamžiku vymkla se mu dívka a vytrhla z pochvy jeho meč.

„Ani krok dále!" zabouřila. Ženich její ustoupil také o krok, věděl, že by nežertovala.

„U památky těch mrtvých zde, Milíno, mne slyš. Dva dny a dvě noci trmácel jsem se pro tebe sem, slyš, pomstiti chci krev otce tvého, Vitorada a soudruhů," temně mluvil Mstiš. „Novou válku zdvihnou sousedé na Hostivíta, nezapomněl Ludvík porážky svých a pohany spojenců. U Boha svého přisáhal, že vypleniti musí Přemyslovce, na vlastní uši slyšel jsem slova jeho. Podáš, Milíno, ruky svému mstiteli, karateli vrahů rodu tvého? Nikde tě neznají, myslí, že hniješ pod rumy Tuhoště. Blbci! Ještě žije Tuhošťských pánů krev, a dokud krůpěj bude v žilách kolovati, nesmí pokoje míti vrahové blaha tvého. Dobře, že nevědí to! Slyš, až vytrhnou voje našich přátel v Lucko, opět zajedu sem. Vojvodští pustí tě do táboru; vždyť věštkyní jsi, kněhyní bohů věkožizných — a té není uzavřen ani vojvodský stan. Dobře ty umíš léčiti; až k nám zalétá zvěsť o té dívce na Šumaví, kteráž hojí i tehdáž,

když Morana již položila studené kosti své na oběť. — Nabídneš jim služby své, chtěj hovořiti se samým vojvodou, pustí tě k němu, on důvěřuje svým. — A pak můžeš hojiti bylinami, jimiž ustydává krev — nebo-li ocelí; věř, holubičko má, vyhojíš rány, jež zasadil Hostivít rodu tvému, cti otce a spojenců. Znovu Tuhošť vystavíme, však bydleti v něm nebudeme, Vyšehrad bude sídlem tvým, a Krakovský Mstiš, veliký Pražský kněz — ale také chotěm tvým! Král by se nezdráhal dáti mu dcery své, slyšíš, německý král!"

Milína neodpovídala, dosud držela v pravici meč; ale tâ třásla se jí osykou, dobře, že neviděl jí Mstiš v obličej. Zhrozil by se asi těch chmur, které usadily se na vysokém, bílém čele té dcery Velislavovy.

„Ty neodpovídáš Mstišovi, drahá má, či bez pomsty chceš nechati pokálení rodu svého, ve hrobě aby proklínal otec dítě své? Milíno, s hanbou na čele vypálenou chceš toulati se po vlastech? Nikde nesmíš prozraditi jména lechů Tuhošťských, aby nezastihli tě pochopové jeho. Ty nechceš býti věrnou družkou Mstiše, který vojvodu zradil kdysi pro tebe a opět pro tebe zabředl dál a dále, Milíno má..." a obejmouti chtěl dívku; však meč namířený na prsa zarazil jej.

„Podám ti ruky ku pomstě, k usmíření těch pobitých těl, pohrobených pod nohama našima, však k usmíření jen, zajisté mi rozumíš!"

„Nikdy já nesmím za odměnu v loktech tvých spočinouti?" bouřily divoké jeho vášně.

„Nemluv o odměně již," přervala mu Milína řeč, „ani započata není ještě práce naše a ty již odměny požaduješ? Dnes nesluší se mluviti o vdavkách dceři, jen na hrob otce přišla, aby vyplakala se zde a pomodlila k bohům rozhněvaným. Ještě jednou opakuji ti: ku pomstě, k usmíření těch pobitých zde těl, pohrobených pod nohama na-

šima, podám ti ruky své — a o odměně až po práci. Nyní však u památky otce svého žádám tě, opusť již místa ta, nechci míti dnes svědka hoře svého. — První den, kdy vtrhnou Němci do Čech, budu tě očekávati zde; však sám musíš přijíti, sám, sice neuzříš nešťastné."

Poslední slova provázela zrakem jaksi vysmívavým; však nevšimnul si toho Mstiš, mocněji zabouřilo v prsou jeho, proudem se mu hnala do tváří krev, stěží jen dovedl se ovládnouti.

„Půjdu, Milíno, holubičko, však dlouhý, dlouhý meč, bude čas a meč..."

„Ten ponechám si na památku dnešní naší nepředvídané schůzky."

„Ani ruky mi nepodáš?"

„První den, kdy vtrhnou voje nepřátel v mou vlasť, opět se sejdeme zde; však beze svědků, pamatuj si to," pravila Milína, jako by nebyla slyšela prosebných slov Mstišových — a opouštěla rumy Tuhošťské.

Krakovský župan zaskřípal zuby; ale viděl, že nic mu to nezpomůže, vyšvihl se na oře, pobodl ho; vysoko vzepjal se kůň, zdálo se, jako by nechtělo se mu do jízdy.

„Ani tobě se nechce odtud, to věřím, pánovi také ne; ale přece jsem ji neměl nechat uklouznouti, blb jsi, slaboch, podals se ženě, nezkušené holce. Sto chutí bych měl se vrátiti. Však není s ní co žertovati; ale až dobudu záměrů svých pomocí její, pak musí, železná bude vůle Mstišova, kdybych ji i prokláti měl. Čertova to holka, zblázním se ještě pro ni, rád ji musím míti a nenáviděti —" hučel jezdec, „není to dobrým znamením, ženě nechal jsi meč, mohl jsem jí říci — ne, kdyby ruku byla chtěla, tu v zástavu byl bych jí dal..."

Když daleko, daleko již byl jezdec, opět usedla Milína na rumech nejvýše, meč široký, břitký na obou stranách, dosud držela v rukou. Ještě váli vichrové, chvílemi zdálo

se, jako by celé ty pralesy, jež černaly se v dáli po šerém nočním obzoru, chtěli z kořene vyvrátiti. Nebála se vlkodlaků, vždyť často prodlela zde noc samotinká, však tak hrůzné noci nezažila od těch dob, kdy hořela její kolébka.

„Jdi, bídníku, takového ani za roba nechtěla by Milína, který meč nechává v rukou žen“ — mluvila dívka. „Přelomím ho zde, tu památku po něm, popravce práci vykonám nad tebou, muži zbabělý! Či nejsou ty hromady rumu zde příhodny k tomu, není to popraviště? Hrůzná vykonána byla zde spravedlnosť!“ i rozlomila břitkou, křehkou ocel, a daleko rozletěly se kusy meče Mstišova po Tuhošti.

„Líbí se ti, otče, dcera tvá, viď, že na dobrých cestách chodí Milína, či chtěl bys, aby dokonáno bylo dílo tvé, abych nástrojem byla jim, těm vražedným synům, kteříž vší mocí usilují roztrhati rodnou svou zemi? Ne, to nikdy bys neměl pokoje. Podám mu ruky ku pomstě, k usmíření; pikle zákeřnické kují na Hostivíta — nevěrným rukám svěřili jste se. Stříci budu vojvodu, sami upadnou v nástrahy, jež jemu nalíčili. Pak nebude se musit dcera tvá ukrývati s rodem svým, aby neklelí jí a hanu nemetali v tvář. Jméno pánů Tuhošťských prokleté, pokálené po vší vlasti, zůstaví věkům budoucím čisté, omyté dcera Velislavova, poslední z nich. — Bídník, že víru zradil, nepodřekl se; však jinak by tě také ti druzi tvoji sotva as mezi sebou vytrpěli. Jdiž jen, potěš se a pověz jim, tomu plemeni hadímu, že získals Milínu pro zradu svou — pověz to synům Vitoradovým, utužte se jen — kdo tebe usmíří, Vitorade, s lidem tvým? Syn hlouběji otce zabředl; v pozdním koleně tě budou ještě klíti, více tě to bude tížiti, než ty rumy zde, pod nimiž odpočíváš.“

A vítr pronikavě zafičel, jako by zalkal kdosi úpěním umírajícího; kus mechu vzhůru vítr vykroužil — hromová

rána sledovala — stavěký, již ode dvou let požárem opálený kmen svalil se k zemi v třeskotném lomozu.

„Odpusťte Milíně, vy, jichž kosti tlejí pod nohama jejíma; ne výčitky přišla dělati vám dcera Velislavova, ale pomodliti se za vás bohům spásám, aby umírnili váš trest. Ona nezapomene na vás, vždyť v kolébce její spočíváte, všickni klnou vám, jediná ona modlí se za vás, za vrahy vaše," a ze spod bělavého roucha vyňala hliněnou nádobu naplněnou vínem, a pokrmy v šatě zavázené, chléb s prosem a pšenicí, vše rozestavila kolem po rumech.

Opět zakvílely kmeny kolem, zase zakroužil nad rozvalinami vítr, roznesl chléb, proso a pšenici, převrhl nádobu s vínem...

Samotinká slavila Milína na Tuhošti památku mrtvých. Nerozlévaly nad hroby jejich dívky nápoje do čtyř úhlů světa, netančily nad nimi, ani nezpívaly dumy hrobové, nikdo jim nevil věncův ani hranice dříví nepálil.

Smutno bylo dnes na Tuhošti za děsivých vichrů. Podle báje starých vstávali ti, jež ústa rodáků proklela, z hrobů v úmrtní svůj den a větrem rozlétali se po vlastech, aby prosili za pokoj. Vstali snad také ti druhové zrady Velislavovy a Vitoradovy, aby rozlétali se po vlastech a prosili o pokoj?

Ti sotva by se prohrabali vrstvami rumu, jež hrobovým byly jim kamenem.

XIV.

eště nevzpřímila se tráva podupaná kopyty válečných ořů, přilehlá proudy krve k půdě, a sotva z rumů počaly vstávati dědiny a lidé vraceli se zase v bydla svá, aby rozorali zemi a připravili ji na budoucí jeseň a jaro ku setbě — celý rok nedotknul se půdy pluh — opět věštila červeň daleko

na nebi severozápadním, že zase napadena jest ta česká vlasť od sousedů, již v ústech mívali víru, kříž a v ruce vražedný meč — po tolikráte již od těch dob, kdy usadil se praotec Čech v ní s pluky svými.

Bědné to dědictví Vlaslavovo! Dříve kněz vlastní nedával míru údělu svému, nehodlal v pokoji žíti s velikým vojvodou; neodolatelným vnadidlem byl mu kamenný stůl po oráči Stadickém. Co zakusil od Lučanů Pražský kněz! Neustal Vlaslav dříve, až káravá ruka kněze Neklana Čestmírem ho k běsům poslala.

A po smrti jeho zase Němci plenili střední břehy Oharky.

„To kletba bohů stíhá bedra naše pro kletého Vlaslava," říkávali lidé, když utíkali do lesů před ohněm a železem německým.

Zase zapustly pole a vsi, jen divoký křik rozvzteklených nájezdníků rozléhal se děsným hukotem po severu vlasti české.

Však také silnější voje vyslal Ludvík na psy Slovany. Prudčeji valily se do vnitra země tlupy německé než řeka, jejíž proudy vůdcem byly jim do srdce Čech, když z jara se rozvodní a kusy ledu rozráží vsi, unáší je daleko a klidné obyvatele uchvacuje spoustami vod.

Vojvoda Arnošt, markrabí Thakulf a síla hrabat ze Sas a z Bavor, s roby ze všech úhlů říše sehnanými, drancovali župy Kadaňskou a Loketskou. Až na pomezí župy Dřevíčské doráželi již plenitelé. Zapřisáhli se, že nevrátí se muži k ženám dříve, jinoch že nesevře v lokty nevěsty, dokud nepomstí ty spousty vojsk, jež nalezly na těchže místech před časem hrob veliký, tak dlouhý, jak daleko vine se Oharka od Smrčin až na hranice Dřevíčska. Leckdes napadli ještě bílé kosti, nepohrobené trupy, a když blížili se k nim, krkavec vylétl do povětří, divně zakrákoral, smíchu se to podobalo, takovému, jaký zlosyn

vyráží, když bývá ujištěn, že nevymkne se mu kořisť vyhlédnutá. Několik bystrých, smrtivých šípů zafičelo větrem, ale křídla krkavcova prudčeji razila si cestu k oblakům, mnoho druhů ještě k sobě přivolal pronikavým krákotem a v dlouhých kruzích kroužili nad zástupy německými — cítili již mrtvinu as...

Zdálo se, že bez branců jest ta česká vlasť, jako by v lůno její se byli propadli.

Na západě nestál již ten starý, věrný strážce, pod jehož náspy tolikrát dokrvácel cizinec. Nestál již Tuhošť — rukou českou padl; lépe bylo, že mech vyrostl na jeho rumech, než aby byl lákadlem sousedům a páni jeho rotili se proti bratrům rodným a vrahům pomáhali ostřiti ocel na české životy.

Na zříceninách jeho již zase od několika dnů dlívala Milína. Nezapomněla daného slova Mstišovi. Mnoho pluků z Bavor přešlo již mimo. Hlavní voj také byl již pryč, a vůdce jeho, Duryňský hrabě, posměšně ušklíbl se a podotkl ke družině: „To naše dílo, sami ti medvědi potloukli se zde, škoda té naší čisté krve, všude bychom měli takto umět válčiti. Však brzy hromady rumů naděláme z jejich žup, nyní neodolají nám, umačkáme je těly svými.“

Ale ani jeden oddíl nepoložil se táborem u žároviště Tuhošťského. V hezké dálce, v lesích teprve postanuli.

Pátý den již čekala zde Milína, a ženich dosud nepřicházel. Po páté zašlo již slunce za pralesy šumavské a v pozdálí zaduněla lesem kopyta oře tryskem ujíždějícího k rozvalinám. Z daleka poznalo Mstišovo sokolí oko Milíny — zimničně zachvěly se údy její; však mžikem nabyl zase odvážlivý duch převahy, přehodila závoj přes obličej, těsněji zavinula se do šatu a nejvýše na pahorku jako tehdáž za té bouře větrové očekávala nápadníka.

Divoká vašeň zase zaplála zrakoma Mstišovýma, když stanul před dívkou. Vrhnout se jí chtěl v náručí, však jako ohromen trhl sebou zpět — vítr odvál Milíně závoj s tváří — hněvem zarděla se a oči její utkvěly na odvážlivci tak pevně, že nemohl snésti šípů jejich. Říkává se, že mužná, odvážlivá nevina odhání sebe větší bídníky. Mstiš zahleděl se k zemi, neurčitě těkaly zraky jeho s místa na místo — a okamžiku toho vhodně použila Milína vědoma jsouc si převahy své nad ženichem.

„Nuže, oba dostáli jsme slovu," přerušila ticho, když opět si byla závojem líce zahalila, „jen že tys se opozdil. Pět dní již zase sténá naše vlasť, hrůzný jest ten vzlykot její, prsa mi rozrývá, slyšíš, prsa mi rozrývá. Což nebude konce těch běd?"

„Ne, zlatá, nebude, to začátek teprve, dříve vyhynouti musí Přemyslova krev, ani v jedné žíle nesmí probíhati — a za Mstiše vojvody a velko-kněhyně Milíny zase staré se vrátí časy, jaké za Sama a za Kroka bývaly. Z tábora německého, z Lucka přicházím, dva dny o přítrž koně jsem hnal — pro tebe."

„Ne, pro sebe řekni a pro záměry své..."

„Vyplníš je, Milíno, nelekej se jich; dcera, jež otce viděla umírati a rodnou kolébku vlastní rukou zapálila — nediv se, že to ví ženich tvůj — jež vrahy viděla jásati nad rumy rodiště svého, ta nebude se také pomsty báti. Věz, co Mstiš navrhl Arnoštovi, a Němec objal ženicha tvého s radostí nad osnovou."

„Vypravuj jen, Milína nebéře slova zpět."

„Česká vojska již táhnou proti nám, co nositi může jen zbraň, vytáhlo do boje, vypravuje se, že Stodořané se Srby poslali Hostivítovi posily. Čtyřikrát tak silné jsou pluky Arnoštovy, na dvou místech vrazily do země; však víš, že po běsech umí se vojvodští bíti. Užijeme lsti. Poútočíme na jejich záseky, pak ucouvneme, ku smlouvání

vyzveme je, a nepodařilo-li by se nám to tam, tobě se to podaří. Půjdeš do tábora jejich a jako kněžka bohů, věštkyně, přemluvíš je. Však nemusím ti k tomu dávati návodu. Milína nebude na pohanu otci svému — v dobrých rukou vyrostla. Z tábora jejich nemusíš se vzdáliti. Až vyšlou posly k nám a v bezstarostnosti na mechu ulehnou, dej nám znamení — beztoho bude na stráži ženich tvůj — se všech stran vrhneme se na něj, a aby vojvoda neupláchl, o to ty se postaráš," a ze spoda kožené kazajky vyndal dýku a podal ji Milíně.

„Rozumíš mi, nevěsto má?"

Dívka zakývala hlavou, sáhla po oceli a schovala ji za ňadra.

„Břitká je, dvě, tři kožené kazajky projede," dodal s úšklebkem Mstiš. „Ještě něco, to nesmíš mi odepříti. Se mnou do našeho tábora pojedeš dříve, na svého koně tě vezmu, aby nechytili tě kdes a neublížili ti. Všude v lesích hemží se jen cizích vojsk a ti sotva by v tobě poznali Milínu. V oběť upadla bys jim. Neodepřeš mi toho, holubičko; nechť uzří tu dceru, kteráž vše i život dává za otce ku pomstě — budoucí velko-vojvodovnu."

„Dopověděls již?" temným hlasem promluvila Milína, „tedy samoten pojedeš ke spojencům svým. Odvykla již jízdě dcera Velislavova, po ten čas, kdy bez domova, bez přístřeší potuluje se po krajích."

„Ne, nepustí Mstiš nevěsty své drápům krkavčím, na hnědouši mém bezpečnou budeš, jako bývalas na hradě oteckém. Nesmíš mi to odepříti. To hezká by byla již odměna za to napřed, že nabídl ti Mstiš podpory, abys rozšlapala hlavu zmiji, kteráž otce uštkla a na tebe číhá, aby také tvou vyssála krev..."

„Opět o odměně, pane županе, odměna se dává až po výsledcích, pamatuj si to. V českém táboře zase uvidíš Milínu; až krahujec vylétne do povětří nad táborem, mějtež

to za znamení — a nyní opět samotnu zanech dceru na hrobě, aby požehnání bohů si vyprosila.“

„Ne, nesmím tě zůstaviti samotnu, daleko je k Oharce z krajin zdejších, na koni za dva dny to projedeme, a ty pozdě mohla bys přijíti. Se mnou půjdeš, miláčku můj; viď, že nebudeš se zdráhati. Hnědouš již řehotá!“

„Zpátky, či chceš, abych opustila kolébku svou dříve, než s nimi zde se rozloučím? — Rychlé jsou údy mé, navyklé obtížným cestám — a ženy zahalené, vlchvice nikdo si nevšimne. Netřeba mi průvodčích. Jeden z nás musíme napřed, buď ty anebo já, spolu nepůjdeme, kdybys čekal zde třeba až po druhé slunce zapadne.“

„Milíno, tvrdší jsi té černé skály tamo, jež mne tak postrašila, když jeli jsme Tuhošti na pomoc. Když rozraženi jsme byli vojvodskými a ujížděli kolem do Bavor, cosi bílého zakmitlo se mi tam, v postavu hrůznou to vzrůstalo, zdálo se, že Morana mne tehdáž přes hranice vlasti provázela... Tvrdá jsi ty, holubičko má, necítíš se mnou, ledu máš v prsou a já ohně žáru sžíravého jako ve výhni. Pojedu tedy, budu čekati, na Vyšehradě si to nahradím, tam nebudeš se vzpouzeti objetí mému ani závojem haliti před Mstišem tváře, věř, nebudeš. Jdu, ale slovu dostojíš, budeš nevěstou mou?“

Dívka neodpověděla ani slova, jen bílá její ruka ukázala k nohám na zrezavělou rukojeť.

„Čertova holka,“ zamručel Mstiš, vztekem zahořely oči jeho a jako uštknut letěl ke koni, vyšvihl se naň a letem ptačím ujížděl v les.

„Rozlomila můj meč, kusy po rumech rozházela; však dříve již zaprodal jsem tam česť, když stály ještě hradby Tuhoště a nedobytnými se zdály náspy jeho. Však nechť si, za jedno spočinutí v náručí její život bych dal, neřku-li meč. Brzy to bude, brzy již; prudčeji, hnědouši, Arnošt s Thakulfem očekávají as již, co jsem pořídil. —

Železem se třebas oděj, Hostivíte, ta holka tě přece k běsům dostane. Mistrem by samému Velislavovi mohla býti.“

XV.

udolina, jíž protéká Oharka, hemžila se vojskem německým. Tolik hluků cizáckých nevtrhlo od Karlových dob ještě v české území; ani za poslední výpravy ne, kdy sám Ludvík stál v čele jim. Šest nocí nebylo již hvězdy viděti na nebi severním, jako by krví zalita byla obloha. V Poohří divoce to hučelo.

„Smělý, odvážný to, Dětmare, návrh, údolinou táhnouti v před,“ přerušil Thakulf — pravá ruka Arnošta, který velitelem byl výpravy — náčelníka předvoje v radě vojenské, „což zapomněls již, kolikrát za Karla byly tamější kraje hrobem předkům tvým? V Lutomiřicích jako krtek bys jim do pasti vlezl, desetkrát mohli bychom četnější býti, málo by nás doneslo poselství Jeho Milosti. Zde zůstaneme. uvidíme, odváží-li se na nás. Harcovníky jim můžeme vyslati naproti. S hlavním stanem nehnu se odtud.“

„Ba, zdá se mi,“ kroutil nedůvěřivě hlavou Arnošt, vojvoda německý — miláček Ludvíkův, „že hluboko jsme již vnikli do jejich brlohu. To ticho je mi velmi podezřelé. Kdo ví, zdali nezatarasili nám již cestu zpět, pak ani jeden nezřeli bychom již své širé vlasti.“

„To se mýlíš, pane Arnošte, kdyby všem zde hlavy potloukli, kůň můj mne jistě donese přes hranice,“ vychloubal se Thakulf.

„Neděste, věrní synové kříže, mysl podobnými přízraky,“ vložil se mezi ně muž v dlouhém až na zemi splývajícím rouchu kněze křesťanského. „Ten, jehož znak

jste si na prapory vetkali, nedá pohynouti vám. Pod záštitou jeho porobili jsme pokrevence těch modlářů, dlouho se vzpouzeli, však pokuta přece zastihla je; nevyháněli sluhy Boží bez odvety z osad svých, nevraždili je bez trestu, ani stánků jediného Boha nebořili bez odplaty. Poseta byla půda modláři, když vtrhly tam voje naše, pusté opustili jsme země ty, pokořivše rouhače Boha pravého jako Israel, když pobil Moabity a Amorrhejské. Vyhyne znenáhla po levém břehu Labe to plémě pekelné, krev svou vštěpíme tam, a vyhyne i po pravé straně od Baltu až po Dunaj. Vám potřebí vytrvalosti a udatenství. Bůh ukřižovaný požehná zbraním vašim na vyhlazení modlářů."

„Pravdu jsi řekl, biskupe, ale na ty zdejší aby celé peklo vyslal Ježíš; pak teprve by se mu klaněli," vtipkoval Thakulf.

„A ani tehdy ne," zahučel Arnošt, „raději všickni by se dali pordousiti. Tvrdé jsou jejich palice jako skály, na nichž pne se můj hrad. Kdys chytili jsme jednoho z nich, ubit se dal raději, než aby klekl před křížem a vyzradil nám stezku ku Dřevíči. Čert ví, co blábolil, nikdo mu nerozuměl. Ani nehlesl, když kolem jsme ho probodli, celý den byl živ a nezabědoval..."

„Vždyť říkám, že horší zvěře jsou, s němým hovadem mám větší útrpnosť, a proto ani jeden, kdo uzřel z nich Thakulfa, nemohl o něm vyprávěti," chlubil se markrabě.

„Odpusť, vojvodo, že odvažuje se sluha tvůj hlasu pozvednouti," jaksi nesměle, vskutku robsky ozval se mladý, svěží vojín, jenž prve radil do kraje Lutomířiců k pochodu, „nebojím se o svou krev, ale zdá se mi, že nebezpečno je ve zdejším dolíku rozbiti stany. Za předešlé výpravy šmahem klesaly právě na těchto místech řady naše. Sotva ušel jsem s králem mlatům jejich."

„Tedy víš již cestu, kudy bys mohl zase na dvůr, aspoň nezabloudíš,“ ušklíbl se vysměvavě Arnošt; „vždyť to říkám, k čemu že nám dává král takové holobrádky. Ti holky dovedou obsluhovati, ale ne s českými medvědy se bíti.“

Mladý vojín zahryzl se do rtů, ruměnec vzteku pokryl mu líce a se slovy: „Nebudu odpovídati Jeho Milosti,“ opustil radu vojenskou.

„Protože dříve utečeš, než zazní hudba mečová!“ volal za ním Thakulf.

„Ruka Páně bude nad dětmi svými bdíti, aby nepřiblížil se nepřítel a neuškodil jim,“ doložil biskup, který provázel voje německé na výpravě proti pohanům.

„Uděl, Guntrame, potřebné rozkazy již nyní. Toho hocha za pokutu po celou noc nech na stráži s jeho oddílem,“ velel Arnošt, „nechť dokáže ostražitosť svou. Zdá se mi, že od těch dob, kdy býval na Tuhošti se starým, ustydla v něm čistá, německá krev Khuenburků.“

„Může býti, že rozehřeje se mu zase v potýčce s těmi huňáky, ne-li to, pak ať se mu raději na věky ochladí,“ smál se Thakulf.

Guntram ani nehlesl, poklonil se vojvodům i biskupovi a odkvapil vyplnit rozkazů vojevůdce.

„A nyní můžeme si na chvíli pohoviti a nahraditi zase útrapy celého dne, není-li pravda, pane biskupe? Rýnského je na mém voze ještě hezká nádoba, po celou výpravu nám vystačí“ — hovořil Arnošt — „kdo ví, co tomu chlapci hlavu pomátlo, že viděl v lesích tlupy Hostivítovy. Však nechť si, uvítáme je. Ale dříve se napijeme.“

„Ať žije štědrý vůdce náš!“ zaječelo to z mnohých hrdel, a brzy seděli všichni u plných pohárů ve stanč vojvodském.

K půlnoci se teprve rozešli, jen Arnošt a Thakulf zůstali s biskupem. Arnošt sděloval jim cosi důležitého, ani na hlas nemluvili. Za chvíli přidružila se k nim osoba čtvrtá, středního vzrůstu. Opět tajně hovořili, umlouvali snad cosi. A když odcházel onen čtvrtý, neznámý, na hlas pronesl Arnošt zároveň s biskupem: „Slovem krále ti zaručujeme Vyšehrad a kamenný stůl, podaří-li se záměr tvůj."

Hluboce jako otrok uklonil se jim a mžikem zmizel v dlouhých řadách bělavých stanů.

„Těš se jen, těš, jako psa tě odkopneme, až nám posloužíš," zamručel Arnošt za odcházejícím.

„Na Vyšehradě vztyčíme kříž," pravil biskup.

„A s křížem prapor německý," zachechtal se Thakulf, „se skal do řeky shodíme kamenný jejich stůl a po zemi vydobyté hradů na návrších si vystavíme, dvojitými řetězy ty roby upoutáme, pevná to bude proti Lechům stráž."

„Dobré to hnízdo," pochvaloval si Arnošt, „takové v celé říši Ludvíkově bychom marně hledali; dovedu zde vládnouti s Brunonem biskupem. Postarám se již, aby sehnuté hlavy vladyk nevzpřímily se již, že radosť z toho bude míti Jeho Milosť královská."

Sotva ho asi Bruno poslouchal. Daleko napřed zalétal jeho duch, do časů budoucích, viděl se již svrchovníkem diecése české, vládcem neobmezeným ve věcech duchovních ve veliké provincii. Pallium a dvojitý kříž zajisté ho neminou.

Činívali to tak Němci, že s vojevůdcem — budoucím leníkem porobené země — zároveň do boje posýlali i příštího pastýře podmaněnému stádu. Že tento však nikdy skorem nebyl pastýřem dobrým, jenž béře na ramena ovečky své a stará se, aby nepřišly vlkům za kořisť, netřeba podotýkati.

Spíše takovému podobni byli ti hlasatelé světla Kristova v říších slávských, kteří vlkům. tesákům dravců házejí ubohé zvíře, když vlnu mu ostřihali a využitkovali je až na ty kosti a tuk, jež více vydrati nemohou.

Jak daleko mohlo oko dohlédnouti, plály ohně pod návršími, jež zvedají se na pravém břehu Oharky. Mnohé již dohořívaly; ostatní střežily tábor před napadnutím.

Dusné ticho bylo mezi stany. Jen vítr šuměl plachtami jejich, jež příšerně se bělely na tyčích v nočním pološeru — smutně šuměl jako na hrobech. Či to Morana kráčela ležením a znamenala si oběti na příští den?

Silné stráže postaveny byly na jihu a na východě; dobře postaral se Arnošt o život svůj. Nejdále ku předu byl pošinut oddíl, jemuž velel mladý Khuenburk.

Náčelník zahalen jsa v dlouhý, záhybovatý vojenský plášť, podepíral se o rukojeť sáhového meče. Dávno již minula půlnoc a dosud ani nezdálo se mu o spaní: dovedl se přemáhati, znal zevrubně plniti povinnosti vojenské; ale dnešní pokárání a pokuta mu z hlavy nevyšly. Ludvíkem samým přidělen byl k výpravě a Arnošt s Thakulfem odvážili se trestati Dětmara Khuenburka, když na dobro pozvedl hlasu v pokoře, a v posměch vydati jej. Mladá krev jen kypěla mu v žilách.

„Však sám sebe strestá a strestal již, když chtěl jiného pokárati," mluvil po tichu, „kdo ví — uzří-li zítra slunce zapadati. — Proč jel jsem tehdáž, otče, s tebou na Togastiburk (Tuhošť), chlapec jsem skoro byl, ale hryze mne to od těch dob. S lety to roste a až do šedin bych nezapomněl. Milíno, ty nevíš, že cizinec, ten malý hoch, kterého jsi viděla na hradě oteckém, vzpomíná tebe, marně že vzpomíná vrah, nepřítel bratrů tvých. — Třikrát jsem do té země válku zanésti pomáhal, ale věř, ne abych vraždil děti její, hubil ji, na meči mém nelpí ani krůpěje krve nevinné, ubíjením bezbranných nezkalí

Khuenburk svou zbroj jako bratři jeho — ale abych tebe zřel. Či hrob to byl tvůj tam, když jeli jsme mimo rozvaliny hradu otckého? Vykopali ti ho tam krajané, když stekli náspy a zžehli krovy? Hu, to nešetřil by již Dětmar jich, krev a plameny by také věštily, kudy táhl mladý Khuenburk. — Ne, nemstil bych se na nich, již pro památku jména tvého ne. Utajím to v prsou, nikdo nezví o tužbách mých, že od mladých let krvácí již srdce mé. Ludvíku, dítětem tvým by Dětmar pro ni povrhl, od ústí Rýnu až po Alpy nezkvétá růže podobné té z lesů hercynských, Milíno...“

„Milínu voláš, Dětmare?“ ozval se po blízku jakýsi hlas. „To na zříceniny Tuhoště bys musil jíti, tam na zemi se vrhnouti a zahoukati, co hrdlo by ti stačilo, v tu černou, osušenou prsť, a ona by tě přece neslyšela.“

Rázem zasvištěl vzduchem meč, ale opět na ocel narazil.

„Odpouštím ti to, chlapče,“ s posměchem zasípal tentýž hlas, „ale po druhé by tě ani ona nezachránila, kdyby i z hrobu vstala na obranu tvou.“

Znovu zasyčel vzduchem Dětmarův meč, ale na prázdno. Vojínové již chystali se po odvážlivci se rozběhnouti, napálili smolné pochodně.

„Zůstaňte, to z našeho tábora byl kdosi,“ zavelel Khuenburk — a opět bylo ticho.

Opodál dohořívaly již plameny, stráže již nepřikládaly. Bylo již hezky po půlnoci.

„Bídníče, to ani dravá zvěř nečiní, aby vlk na vlka dovolával se pomoci medvěda,“ zahorlil Dětmar, ale po tichu hlasem dušeným. „A ty na bratry podruhé vedeš již cizí voje — a ránu, kterou oni rodné zemi zasadili, vlastním mečem ještě rozrýváš. Či také nás zraditi chceš, že jako lupič plížíš se pod zástěrou noci od stráží ku strážím? Říkávají, že kdo zrádce užívá ku svým záměrům,

opět se musí jeho zrady báti. — Roznese mne, dobře mi rozuměl, za terč budu v říši jim na dvoře Ludvíka, však nechť opováží se kdo říci mi co v tvář — na památku mu dá můj meč. — Nechť roznese; ale nebude to skvrna na jméně Khuenburků, otec přece bude moci pyšniti se synem hrdinou. Zůstanu až do posledního; spatříš-li, otče, matko. Dětmara, mrtvého uzříte jej, aby nemohl se Arnošt s Thakulfem opět rouhati rodu Khuenburkův. Uvidíme, kdo dříve poběhne, já, nebo oni...“

Náhle zaduněl na protějších výšinách hromový jakýsi ryk, dál a dále se to šířilo doubravinami, blížeji a blížeji k táboru Němců — Čechů to byla píseň válečná.

A když utichlo to na chvíli, dlouho ještě lesy hučely ozvěnou, zdálo se, že rozumějí stavěké kmeny zvukům těm, tak dovedně uměly napodobiti hlaholy domorodné, jež hrůzou cizákům bývaly, na postrach sousedům, již tak často přicházeli s řetězy v ubohou zemi.

Jako hnízdem vos a sršní, když vyplaší je ruka pronásledovatele, pohnulo to táborem německým. Sotva uhaslé ohně opět zašlehly do výše po celé délce ležení, na tisíce pochodní mžikem rozžato a v krátce stály voje Thakulfovy v bitevním šiku. Však marný to poplach: Čechové nepřepadávají ani vrahů svých po příkladu dravé zvěře.

Na východě svítalo již. Za nedlouho pojevilo se slunce, zdálo se, že v krvi se stápělo dnes, jako by vystoupilo z moře, krví zalitého.

Na výšinách, v lesích po pravém břehu Oharky, zatarasily se české voje v zásekách. Sám vojvoda vedl pluky své. Večerem dorazili k pahorkům, a než poslední hvězda shasla na obloze, hradbu vytvořili ze spřerážených klad, pověstné záseky, jimiž otcové jejich po tolikráte dovedli vzdorovati vojskům sebraným až od břehův Atlanta.

Hrstka stála zde Pražských proti ohromné přesile nepřátel. Však mysl jejich neklesala. — Dovedl rozpla-

meniti Hostivít vojíny své k boji svatému. Viděli voje německé, jež v hustých oddílech táhli skoro v nekonečnou dáli. Dvacet bylo oněch na Čecha jediného. Pomoc slíbenou od Srbův a Stodoranův marně by byl čekal veliký Pražský kněz. Bylo jim samým brániti rodné země od nepřátel. Ludvík chytře to vyvedl, aby kmenové na severu Čech nemohli války se súčastniti a přispěti bratrům sevřeným.

Ale ti, již postavili se naproti táboru německému, nebyli také mužové, kteří meči odvykli a báli se Morany. Během několika posledních let byla válka jediným takořka zaměstnáním všech čeledí, jež usedly ve věnci hor. Kolikráte vtrhli již Němci za Ludvíka do vlasti a opět a opět nutili klidné rolníky zahoditi pluh a chopiti se mlatů s oštěpy. V mnohých krajinách, zvláště na severním pomezí a na západě, po pět let již nedotekla se půdy dřevěná radlice. Kyprá, úrodná země zarostla trávníkem. Lopata rozrývala ji, aby pohřbila v ní hromady lidských těl. A za podobných poměrův aspoň na čas utuchla tichá, mírumilovná krev v žilách lidu českého. Na chvíli stali se z holubičí povahy sokolové, aby potrhali zobany svými odvážlivce, kteří drtili hnízda jim, ubíjeli mláďata a okres jejich zaujímali pod svrchovanosť svou.

Dosud nepohnutě stáli Němci v řadách. Jako pole, na němž místo klasů vyrostla lesklá ocel, blyštěly se paprsky slunečními šiky jejich podél Oharky. Nepokojně tlouklo srdce vůdcům německým — zde nepřítele přece neočekávali. Kdo ví, jaká je síla jejich! Sebe hustší řady by sotva vydržely zde útoku.

Ale náhle přeletěl osmahlé tváře Arnoštovy úsměv takový, jaký spočine na lících, když s úspěchem dílo dokonáno.

K námitkám starých, zkušených vůdců, kteří nejednou

slyšeli duněti české mlaty, žertem odpovídal jen s Thakulfem.

„Bude to dnes hezký tanec, uvidíte, takový ani Jeho Milosť královská Ludvík nepřipraví dvořanům na dvoře svém,“ zažertoval Arnošt, „náčelníkům těch medvědů kůži přetáhneme s hlav a na ukázku ji do říše přineseme a pro památku uschováme potomkům.“

Ale vážné tváře ostatních vůdců nejevily mnoho chuti nejvyššímu svému přizvukovati.

„Toť jste asi jisti vítězstvím svým, či přátely máte v táboře?“ ozval se Roderich hrabě porýnský.

„Než slunce dostoupí polovice dráhy své, rozprášeny jsou voje jejich, a nám bude cesta ku Praze otevřena,“ chlubil se Thakulf hrdě pohlížeje na staré vojíny kolem sebe, kteří nejednou byli v Čechách a povážlivě hlavou kroutili nad vypínavostí markrabího; ale ani slova mu nikdo nenamítl. Znali vychloubavou jeho chvástavosť a leckterýs potají mu přál, aby mu ti „huňáči“ pořádně zalezli na kůži i druhovi jeho, miláčku královu.

I v českém táboře bylo ticho, jako by nechtělo se Hostivítovi z ohrad do údolí. Vskutku v nesnázích byl veliký Pražský kněz. Postavení Němců zdálo se sice slibovati výsledek. Řady jejich neměly se oč krýti, za zády jim šuměla Oharka a v předu duněly by jim do uší mláty Čechů. Znal je, že prudký útok nedlouho dovedou vydržeti, lehce by je mohl vehnati do řeky. Ale téměř všickni zrazovali ho. Pochod dále do země mohou jim zabrániti, vyhladoví je zde, či přinutí je ku zpátečnímu pochodu. Posléze ustanovil se vojvoda na posledním.

Pevněji ještě kázal se zatarasiti, hromady dřev přihotoviti na útočníky, zachtělo-li by se jim slézti výšiny. Sám nejvýše se postavil, odkud nejlépe bylo lze přehlédnouti nepřítele. Pátravě přeletoval jeho zrak řadami Němců, jako by hledal kohosi. Slunce pálo vojům Ludvíkovým do

obličeje, i z hezké dálky bylo možno rozeznati osobnosti. Na jednom z náčelníků, který nejblíže postoupil k návrší s několika málo vojíny, utkvěly zraky Hostivítovy. Zlosť a zhrdavosť jakási zazrcadlily se okamžikem v bohatýrských rysech obličeje jeho. Však i onen ani oka nespustil s míst, kde za zásekami čekali vojvodští, i družina jeho pozírala upřeně k pahorkům.

Nebylof sice možno prohlédnouti huštinami, vysoké kmeny zakrývaly nepřátelům český tábor, ale i na jiných stranách tábora německého dlely tlupy pozorovací, zdálo se, že čehosi očekávají.

„Jakási žena mermomocí žádá mluviti s vojvodou," přikvapil k Hostivítovi Domarad, jenž na péči měl stráže po zásekách, „odbývali jsme ji, že nikdo cizí nesmí do ležení, avšak ona nedala si říci. Cosi důležitého prý má tobě sděliti. U bohů věkožizných, u spásy vlasti nás zapřisáhala, abychom ji pustili. Ale ďas jí věř. Kdo ví, není-li to přestrojený Sasík jakýsi, jejž se zlým úmyslem — Perun chraniž tě a tvé věrné ctitele — poslali Němci v naše ležení."

„Nikdo nesmí do tábora," zněla odpověď Hostivítova. — „Žena? Znám já tu přímosť vaši, vy ničemníci," rozmlouval vojvoda, když vladyka odešel, „chcete-li mou krev, sem do zásek přijďte si pro ni. Pak můžete všecku do sebe vssáti a ještě přinésti pánu svému."

V malé chvíli opět přikvapil Domarad. „Lehla si u příkopu, vojvodo, a nechce s místa se hnouti. Až poženou Němci útokem, vrhne prý se jim vstříc. Lépe jí bude, když roznesou ji na oštěpech, než aby zažila porobení otčiny."

Několik okamžiků rozmýšlel se Hostivít a kázal pak, aby ji před něho pustili. „Však ani jediné podezřelé hnutí mi neujde; jednou ranou mlatu bych zákeřníku hlavu rozpoltil a trup bych dal přes záseky pánům jeho vyhoditi."

Obstárlá to byla žena, shrbená již téměř, již přivedli před vojvodu. Sešlé bylo krzno její, sotva bylo lze rozeznati, jaké bylo barvy původně. Hlavu měla zahalenu ve lněný, tlustý šat, tak že jen části obličeje vyhlédaly ze zakuklení. Stopy stáří, běd a zažilých psot patrně jevily se jí ve tvářích. Jen zraky její živé se pohybovaly pod svraskovatělým čelem — a u stařen přece bývá nejvíce oko již matné, vyhaslé. A blíže-li se kdo zahleděl v oči té staré ženy, věčně by byl chtěl do nich zírati jako do dvou hvězd, jež tím podivněji zdají se bleskotati, čím déle k nim oko pozírá. Důvěru budily a zase cosi nevyslovitelného jako by strach či hoře zakmitlo se v nich. A když upřel na ženu vojvoda bystrý svůj zrak, který až na hloubí duše, do těch nejukrytějších útrob uměl vniknouti, sklopila hlavu, nemohla snésti šípů těch, či nechtěla, hodlajíc ukrýti pohnutí?

„Nuže, co přivádí tě do mého tábora?" oslovil ji Hostivít.

„Bohů vůle a osud vlasti, mocný vojvodo," zašeptala žena, ale nebyl to hlas stařeny, to zvuky byly stříbrných strun, vyvěšených v průvanu, jimiž zahrál si větřík večerní. — „Však o samotě, beze svědků chci mluviti s tebou."

Vojvoda pokynul a vladykové poodstoupili zpět. Pravicí přejel Hostivít jílec meče, povšimla si toho žena, hluboký vzdech vydral se jí z prsou.

„Není třeba, mocný vojvodo, ocele na služku bohů, ta neodváží se zákeřnou rukou na kněze, byť byl i vrahem vlastního otce a bratrů rodných."

„Ne, služky bohů nebojí se Hostivít, ale zákeřníka v zakuklení mohl by se báti v dobách nynějších. Věřím tobě. Však vypravuj jen rychle, vůle-li bohů poslala tě v tábor náš, či jakousi veštíš nehodu..."

„Lstí chtějí se Němci zmoci tábora vašeho, útokem poženou a neztekou-li zásek, k vyjednávání chtějí vyzvati vás a v průběhu úmluv opět napadnouti ležení; vidíš, vojvodo, tuto dýku dal mně, abych ji omočila k krvi tvé. Však ta krví jeho povlhne, jako že živ je Perun, jenž hromem vládne a zradu bleskem trestává. A vniknu-li bez úrazu v tábor váš a povede-li se mi úklad, krkavce mám vypustiti, vidíš jej, vojvodo? — Až z rumů Tuhoště nesu jej sem, to jistým znamením bude jim, že povedla se lesť."

„Ne nadarmo tedy dlí tam pod zásekami běsovský ten zběh. Viď, ženo, že nemýlí se vojvoda ve strůjci piklů těch. Toho se přece Hostivít do Mstiše nenadál. Ale mýlí se; krkavec, jenž znamení dá jim, zaklobá si pod večer na mrtvolách bídných jeho soudruhů."

„Ale ani známky nesmíš, veliký vojvodo, dáti, že zpraven jsi o úkladech. Nestíhej jich, až zákeřnicky zpět se poženou, vypusť posly z tábora k úmluvám, a věř, že potřeš voje německé, jako potírali je otcové."

„Však kdo jsi ty, to musíš vojvodovi pověděti. Že svěřil se ti pesský ten chlap! Pouhé bohů kněhyni sotva by as důvěřoval. Vždyť také sklonil šíje pod křížem již, aby otročiti mohl na dvoře královĕ."

„Netaž se, vojvodo, po jménu ženy bídné," šepotem skoro odpovídá mu, „po svazcích, jež poutají ji ku Mstišovi. Věř, vojvodo, že povrhl bys mnou, kdybys zvěděl původ můj. A že víru zasluhují slova má, kaž, nechť zůstanu v táboře vašem, stráži mne můžeš dáti a pak, podvedla-li jsem tě, rozstříleti šípy tělo mé."

„Není třeba, ženo, ostrah podobných. Vojvoda Hostivít nezapomene služeb, jež prokázala jsi mu, či hodláš teprve prokázati — nebude pátrati po rodu tvém; však věz, že hotov by byl i úhlavnímu nepříteli odpustiti, když ruky podal by k vyhlazení nepřátel rodné země, byť to byla i krev těch — milosrdni buďte bohové jim — již odpo-

čívají pod rozvalinami Tuhoště, jichž děti na půdě nepřátel hledají ochrany, či v úkrytu, v nepoznání potulují se po krajích a dobroditelstvím hodlají vinu usmířiti, smýti skvrnu, jež lpí na rodě jejich. Či neslyšelas, ty ženo, o Milíně, o dceři Velislavově? Za vzor by vystavil vojvoda tu dceru otce proradného ženám českým! — Velislave — Velislave, také tak šlechetná byla před lety tvá krev, prve než zradou otrávil jsi ji...“

Zachvěla se vlchvice při slovech těch, a kdyby byl mohl proniknouti vojvodův sokolí zrak pod nátěr, jímž uměle, k nepoznání zakryla si obličej ta dívka mladá a vrásky vyryla na bílém čele, ruměnec by byl uzřel tam červenější onoho, jenž zahalil dnes ráno před východem slunce pahorky podél Ohře. Ani slova nepromluvila však. Oko její utkvělo dole na ležení německém; divným se zablesklo ohněm. Takovým zraky mstitele spravedlivého plávají, když nemůže již zlosyn ujíti trestu zaslouženému.

Dosud tam dole pod vysočinami dlela ona postava upřeně pohlížejíc vzhůru k zásekám. Dosud nehybně jako bílá zeď, lesknoucí se paprsky slunce, stály voje německé v hustých řadách připravené k útoku.

„Věříš mi tedy, vojvodo,“ zvolala žena náhle, „chceš dále mi věřiti? — Vypusť mne tedy z tábora, až vylétne krkavec k oblakům, pošlou mne pak v tábor váš, povím vám o síle jejich, ve kterém asi směru chtějí přepadnouti vás, abyste jistými byli před nehodou.“

„Jdi, nikdo ti nesmí zbraňovati výstupu,“ pravil po krátkém přemýšlení vojvoda, „a až bude po díle, pro odměnu si přijď, a uvidíš, jak umí si Pražský kněz vážiti zásluh o vlasť a o národ.“

„Přijdu, vojvodo, mrtvoly Němců schody budou mi v tábor váš,“ zvolala, a mžikem zakroužil k nebi krahujec a křídloma rozpjatýma v šíř zaletěl nad ležení nepřátel,

a o závod téměř letěla s krahujcem žena-vlchvice v údolinu k řadám německým. Mlčky pustily ji stráže české, porozuměly pokynutí vojvody.

Krátce sdělil Hostivít poselství vlchvice ostatním vojvodům. A sotva udělil velký kněz rozkazy vůdcům podřízeným, zadunělo povětřím divoké jakési vřesknutí; hluboko až do kostí pronikalo, kdo poprvé ho uslyšel. Však zvyklí byli již lechové zvukům podobným, střelhbitě stáli za zásekami v pořádku bitevním. Mrtvé ticho bylo za ohradami, jako by zdřevěněly ty šiky mužů nečetných sice, avšak odhodlaných až do těch hrdel hájiti postavení svého. Jen rohy temně hučely na znamení o postupu útočníků. Zase opakoval se onen divoký vřesk a až hýbala se skoro země duněním řad ženoucích se po vyprahlé půdě nahoru k zásekám. Již stanuly první šiky Němců na výstřel u ohrad, odpočinuly na okamžik a opět s dvojnásobněnou prudkostí dorazily až po samé skoro záseky. Zvučivěji zahoukaly rohy české: déšť smrtivých střel, jako bývá liják, když mraky se protrhnou, a dřeva těžká, nedvižné kameny na sta německých lebek uvítaly. Hustě leželo nastláno trupů pod zásekami; však útočníci neustávali, poznovu udeřili na záseky. Ale nové vrstvy mrtvých těl nakupily se pod českým táborem. Ale čím více nepřátel ulehlo šípy českými a ranami klad a balvanů skal, neubývalo jich, ba tím více množili se, jako by z vnitra země vyrůstali. Již stáli nejodvážlivější na zásekách, ale vždy srazily je oštěpy a mlaty ke druhům jejich. Však zase jiní slézali ohrady. Poslední síly napjali vojvodští, znovu zafičely šípy a každá střela hluboko zabodla se v určený terč. — Odházeli šípy, nepotřebovali již jich, kamenné mlaty pádně bušily do hlav nepřátel, a žádné rány české nevydržela lebka cizácká. Však vojvodských také ubyla hezká část, nejvýš pod zásekami na hromadách německých kupila se těla česká, jež strhli s sebou útočníci v zápasu,

či jež střely nepřátel sklátily k zemi, jako klátívá vichr kmen.

Ale úsilí Arnošta s Thakulfem, zmocniti se zásek, bylo bez úspěchu. Viděl, že byť i jich zmocnili se, nebyli by vítězi, skoro všecko vojsko jejich by bylo zaplatilo cenu vítězství. A v zálohách mohou ještě dlíti vojvodští, jež uschoval Hostivít k okamžiku rozhodnému. — Jezdec s ořem upěněným přicválal k němu, krátce pověděl mu cosi a brzy na všech stranách volaly rohy německé ku zpátečnímu pochodu.

„Však neujdete, nikdy ještě medvěd v chytrosti nevynikl nad lišku, byť i čtvernásobná byla síla jeho, ona mu přece dovede v příhodném okamžiku vyssáti krev," mručel první velitel německých vojsk.

„Nešlo to," pravil s úsměchem k biskupovi podávaje mu ruku, „nějak špatně modlils se, nevyslyšel tě Bůh jako Mojžíše, když bojoval Josue s Kananitskými, jak vypravovals mi před bitvou. Nedobře ty umíš s ním zacházeti. To nebudeš v Praze biskupem, ani pallium nedostaneš."

„Však ty také ještě nejsi vojvodou Vyšehradským, ti medvědi umějí se proklatě biti a dovedou i statné lovce hezky poškrábati," usmál se jizlivě Bruno.

Arnošt, pobodnuv oře, zanechal biskupa samotného.

„Patří ti to pro chvástavosť tvou, výsměchu a ne věnců z dubového listí dostane se ti, budeš utíkati z Čech, jako utíkali ti před tebou, toliko že ten útěk tvůj bude nejhanebnějším. Já lehce oželím tužeb svých. Dobré sídlo je Vircburk. Nikdy již nebudu vás provázeti na vaše misie. Ti modláři nedovedli by činiti rozdílu mezi krunýřem a rouchem posvátným, mezi helmicí a hlavou pomazanou."

Široké mezery naryla chrabrosť česká v řadách Arnoštových. Dobrá třetina jich pokrývala pahorek až nahoru

k zásekám. Mnoho vůdců německých s roztříštěnými lebkami leželo po bojišti.

I Thakulf, pravá ruka Arnoštova, zakusil drápů medvědích, jak s posměchem vyjadřoval se o Češích.

„Po čertech se ti chlapi perou," zahučel, podávaje pravici Arnoštovi. „Hleď, levici mi rozštěpili, již vznášel se nad hlavou mlat k opětnéráně; ale meč tvůj byl rychlejší. Nadarmo byl jsem několikrát na honbě s těmi medvědy."

Znovu zazvučely rohy německé, zase stály v řadách voje Arnoštovy, zdálo se, že k opětnému útoku se chystají.

Stráže vojvodské bedlivým okem sledovaly každé hnutí nepřítele. Hostivít sestoupil v radu s lechy-náčelníky. Se zármutkem pohlíželo oko jeho na mrtvá těla věrných bojovníků, již vykrváceli pro svou zem, za ženy a za dítky. Pořídly v prudké vřavě voje jeho; druhý podobný útok stěží by vydržely, třetí již nikoliv.

„Neustoupí vojvoda váš, poslední zůstane brániti zásek. Zde jestli je nezadržíme, volnou cestu budou míti k Vyšehradu," mluvil odhodlaně veliký kněz, „odvedou ženy vaše, děti vaše v otroctví a české jméno vyhladí. Zvědí-li, že víme záměry jejich, pak jistě znovu poženou útokem."

„Ďas té babizně věř, vojvodo, kdo ví, nevyslídila-li, kde nejslabší jsou ohrady," horlil Bolehosť.

„Ne, ta nezklamala nás, vojvodskou ctí ručím za to," tvrdil veliký kněz, „víš, že oči mé hluboko umějí pohlédnouti."

„Dodržíme s tebou, vojvodo náš, aby neřeklo se kdys, že Čechové zrádně opustili kněze svého a vrahům ho vydali v plen. Přece nepochybuješ o naší věrnosti. U Peruna ti to slibujeme," zaříkal se Ředhošť, „a podlehneme-li, těly svými tě zakryjeme a zachráníme před střelami Morany."

„Ty musíš ujíti, vojvodo, opustiti bojiště, po zemi nalezneš ještě dosti českých beder, jež opásaly by se na spásu vlasti, na pomstu bratrům povražděným. I ženy půjdou za tebou, a přece budeš moci osvoboditi zemi," navrhoval Třebík.

V tom zazvučel na zásece roh, mžikem vyhoupla se přes klády ona vlchvice; letem, jenž nezdál se srovnávati s brázdami její tváře, kvapila ke kruhu, v němž dlel Hostivít, lechy a vladyky obklopen. Všichni ti smrti zasvětili se pro otčinu.

„Po dobrém chtějí se s vámi vyrovnati!" zavolala stanuvši před vojvodou. „I Thakulfa zasáhl z části český mlat, dobíti ho měli, sotva by bez něho Arnošt co dokázal. K úmluvám posly máte vyslati z tábora. Slyšíte, již oznamují rohy stráží příchod Němců. Místo obapolně ze zásek se vyjedná dříve. Nezdráhej se, vojvodo! Několik jich přece nalezneš v táboře, kteří hodlají se blahu vlasti obětovati. Ti Moraně půjdou jistě vstříc, však nebojí se Čech jí do očí pohlédnouti. Ale na útok nejprudší mezi vyjednáváním buďte připraveni."

Opět zatroubily rohy na zásekách: vojvoda, provázen jsa několika lechy, odebral se vyslyšet poslů německých.

Samotna zůstala žena-vlchvice. Vojínové v jakési úctě dleli v povzdálí, tiše mluvili mezi sebou, ani na okamžik nepouštějíce zraků s té staruchy, štíhlé, jako mladá svěží bříza, již ještě vítr nesehnul, a sehnul-li, bující větve přece nedovedl polomiti. Podivno bylo jim, že věří vojvoda cizí ženě, neznámé, a v tábor bez zadržení vpouští ji, a opět ze zásek volně vypouští. A starší vojínové podivně kroutili hlavami; vždyť Křesomysl také, když Karel zaplavil Čechy svými otroky, dotazoval se rady ve válce vlchvice jakési stařeny, jež z nenadání zjevila se v ležení, a když za hranicemi byli cizáci, opět náhle zmizela. Jako bohyni prokazoval jí úctu Křesomysl. Zakuklenec-zákeřník

nemůže to býti, oči vojvodovy dobře umějí čísti i tam, kde málo kdo prozírá. —

Hostivít, vyslechnuv vzkázání nepřítele, po krátké poradě s druhy svými rozhodl se vyslati posly k úmluvám. Opět po táboře zazněly rohy, v bitevní šik seřadily se voje vojvodské, a když utichlo vše, velikým hlasem promluvil kněz k vojínům: „Mír chce nepřítel, k vyjednávání podává nám ruky, nuže, my nepovrhneme návrhem tím. Vizte, polovina druhů vašich skorem zaplatila okamžikové vítězství. Drahá to byla cena. Podobného výsledku nepřál bych sobě podruhé a zajisté ani vy ne. Však kdo odváží se ze zásek. Nikoho nemůže nutiti váš kněz. Sám v možnou záhubu také se nesmí vydati. Nevěřím řečem jejich. Bez vůdce byli byste a země bez vojvody a běda vlasti takové!“

Ještě nedomluvil Hostivít a z řady první vystoupil statný jinoch, opíraje se o těžký, kamenný mlat. Za ním několik mužných paží pozvedlo oštěpy a postoupilo za náčelníkem svým.

„Slavitah s druhy svými nabízí tobě, slavný vojvodo, služby své,“ pevným hlasem mluvil mládec. „Na sta Němců pobil můj mlat a oštěpy věrných společníkův, a zradu-li budou nám za zády připravovati, mnoho těch otroků dovedli bychom ještě pomlátiti.“

„Dobře; ale musíš, statný hochu, uvážiti, že neuzříš třebas již Šumavy, že vlny Oharčiny do Labe třeba zanesou tělo tvé i druhů tvých,“ varoval jej Hostivít.

„Na Šumavě jsem matce tryznu odslavil, veliký vojvodo, a otce? — K Šumavě černé jen upomínky vížou mne!“ — Zahořela tvář mladíkova při slovech těch — studem neb zlobou? Obé asi nachem polilo jaré líce, jež zajisté neovanul dvacetkrát ještě větřík májový. — „Nikdo nebude želeti Slavitaha, ani druhů jeho, neztratí podpory v nás shrbená matka neb otec sešedivělý.“

„Buďsi, přijímám návrh tvůj," vážně pravil mu vojvoda, „jména vaše nevyhynou v paměti Hostivítově, a klesnete-li za kořisť zradě, vděčná bude vám rodná země."

V dlouhý, široký šik rozstoupily se voje Pražské, středem jich kráčel volným krokem malý hlouček jinochů českých, sirých, o jichž původě nikdo nevěděl nic určitého, ani sám vojvoda ne. Lesy šumavské, říkávali, že jsou jejich kolébkou. Divy udatenství činili ve vojště Hostivítově, zvlášť mladý Slavitah. Povědomy zdály se býti rysy ve tváři mladého náčelníka Hostivítovi, leckterýs lech přisvědčil, když projevil mu vojvoda důmněnku svou. Po válce pevně umínil si Hostivít, že musí přesvědčiti se o zdání svém. Líbil se mu Slavitah i ti druhové jeho, kteříž v lesích vyrostli. Byly to pravé dítky matek českých, na spásu vlasti vychované. Že by oni právě podvolili se vyzvání jeho z celého vojska, na to nepřišel. Odmítnouti oběť jejich nemohl; nebyl by to ani s to.

„Však dovedou si oni cestu vyklestiti mlaty svými k nám," pravil k družině, když byl již hlouček českých poslů za zásekami.

Doposud bez hnutí stála zde ona neznámá žena. Nikdo nepovšimnul si jí, jak se zachvěla, když na vyzvání vojvody vystoupil onen jinoch se svými druhy z řad. K výkřiku otevíraly se již její rty, zajisté znala chrabré ty bojovníky. Nížeji na čelo přitáhla plachetku, řasnatým oděvem zakryla si obličej a postoupila několik kroků v před. Nemýlila se; byl to Slavitah, s nímž matka ukryla se v lesích, když opustila tvrz chotě po pádu Tuhoště. Druhý bratr starší pryč utekl z vlasti k nepřátelům, kdo ví, není-li ve vojště německém. Po otci zvrhl se, přemítala; však ani jediné slovo neušlo jí, co mluvil mladý vojín k vojvodovi. — „Matce tedy již tryznu odslavil? Ta dobrá matka bohům a vlasti odchovala miláčka svého. — Vitorade, i tvá krev přinese zadostučinění za tebe. Smazána bude

černá skvrna, jež na Tuhošti dosud lpí, a národ sejme kletbu s rumů těch, až doví se, že Vitoradův syn... dcera Velislavova..."

„Již čas je, vojvodo, i mne volá úloha jakási do tábora jejich," zvolala stanuvši kvapem před Hostivítem. „Vězte, že dříve než slunce se zardí nad černolesem, krkavci ohryzovati budou zobany svými zbytky německých vojsk," a mžikem odkvapila za záseky.

Již i z ležení Arnoštova vyšli poslové naproti českým vyslancům. Sám Thakulf, znatel jazyka a mravu slovanského, vyjel jim vstříc. Dlouhou chvíli rokovali. V táboře českém bylo ticho na pohled, jako by bezstarostně hovili sobě po bitvě. Ani stráže nebyly tak četně rozestaveny po ohradách jako jindy. Ani jednou po celou dobu vyrovnávání nezazněly rohy na zásekách.

Náhle rozječel se po celém Poohří divoký vřesk, hrůznější onoho prvního, když z rána udeřili Němci na české záseky. Bleskem řítily se dlouhé voje k pahorkům, v divém letu kvapila do vrchu jízda německá, zvlášť onen voj, jejž vedla žena jakási, neznámá, zahalená v řasnaté, zatemnělé roucho kněžek pohanských, prudkým rykem hnal se na ohrady.

Vedle ženy té jel na černém, vysokém oři vůdce sboru toho — Krakovský Mstiš. Již povolovaly voje německé v pádění; však jízda v zádech k prudšímu běhu doháněla je.

Otřásly se klády, z nichž navezeny byly záseky, útokem německým. Tisíce střel přeletělo v české ležení a ještě ani rámě nepohnulo se uvnitř na obranu.

Ona žena-vlchvice — ta, kteráž vplížila se v tábor Hostivítův — poznovu k prudšímu útoku dala znamení; černé, lesklé vlasy její rozpuštěny zavlály větrem — pomizely vrásky z lící, brázdy z čela vysokého. Vysoko nad hlavou zašvihl mečem Mstiš po boku krásné děvice té,

zvířecky zaleskly se zraky jeho a levicí mocně přivinul k sobě — Milínu Tuhošťskou.

Však v témže okamžiku octl se pod kopyty oře svého. V prsou jeho vězela ostrá dýka až po rukojeť. A dívka, jež vedle něho útočila v čele šiků německých, jako laň vyhoupla se smělým skokem přes záseky a již celý přední voj opět o vrstvu zvýšil sotva vystydlá těla otroků Arnoštových. Nesmírné kusy dřev po celé délce ohrad nastavených rozdrtily na sta německých hlav. — Kde nejvíce uschovaných bylo vojínů Hostivítových a nejsilněji záseky obsazeny — tam vedla Milína ženicha svého a řady zrádných cizáků. Jako stáda, když blesk udeří v jejich střed a mnoho, mnoho obětí pobije, v divém zmatku vrážejí do sebe a u vespolném prchání jsou si na obtíž, i Němci, jedni k zásekám pádili v před a padali pode mlaty vojvodských a druzí opět vstříc vrhali se druhům svým.

Hostivít použil vhodného toho okamžiku a jako pevná zeď vyřítily se voje Pražské z ohrad nad řekou a valily se přes hromady německých mrtvol s výšin do tábora Arnoštova.

Ani jediný šik nestál Čechům na odpor, vše v uděšení pádilo k Oharce. Ale dříve než doběhli řeky, jiný oddíl hnal se proti nim. Slavitah s druhy svými to byl. Děsně mstili se ti poslové vylákaní ve zrádná osidla. Mnoho předních Němců zaplatilo svou lesť. Nemohly již řady zmatené ranám mlatů českých uniknouti, odhodily zbraň a na milosť i nemilosť vydaly se vojvodským.

Kolkolem obklíčili Čechové tábor německý, ani noha nemohla již ujíti. Hluboce sklonil se před Pražským knězem Arnošt, příbuzný Ludvíkův, s Thakulfem a celé hejno vychloubavých Sasíků, hrabat a předních německých vojsk. I biskup, který provázel voje křížové, byl mezi prositeli — zajatci.

Osudné ticho nastalo po slovech Arnoštových, jenž ve jménu krajanův o šetření životů jejich požádal vítěze.

Ne hněv, ani blesky zlosti nesršely z očí vojvody; ale pohrdlivý úsměv zahrál si se rtoma Hostivítovýma, na lících muže, jehož vážné rysy, zdálo se, že vryté od věků, nikdy téměř neměnily se v radosť ani zármutek. Nezvykl nikdy Pražský kněz zhrdati nepřítelem, ani takovým, jenž přemožen ležel mu u nohou. Ctíval soky své, chrabrosti jejich vážil si a velikomyslným býval k nim.

Však nepřítele, jenž dnes mu u nohou dlel, žebroně, nemohl si vážiti.

Hadu, kterýž v úkrytu hodlá uštknouti a jemuž se nezdaří úklad, hlava bývá rozšlápnuta — a člověku zákeřníku, když překoná jej vlastní, pekelný úmysl, zhrdání dostává se za podíl a smích.

Škoda by bylo již mlatů českých na lebky zbytku vojů Ludvíkových.

„Nebaží po krvi vaší český vojvoda, tobě i druhům tvým daruje život“ — promluvil po chvíli Hostivít — „jiného pokárání dostává se vám za to, že způsobem, jenž není obvyklým u vojínů-poctivců, chtěli jste si pojistiti vítězství. Okamžitě vyšleme vás za hranice, beze zbraní však, vše ponecháte nám. Cesty vám ukážeme, kudy musíte z výpravy své, a voje naše vyprovodí vás až na pomezí. Až přijdeš ty, Arnošte, ku pánu svému, řekni mu, podobný že osud čeká všech, kdož podruhé přijdou s ohněm a železem v naši vlasť. — S otroky, již odházeli zbraň, nebije se vojín český, a vojvoda plije po těch, již prostým zákeřníkem bezectně si počínají ve válce.“

Pokynul rukou a řady české obstoupily šiky Němců. V předu vůdcové jejich a za nimi dlouhý voj, všickni nesli zprávu o vítězství Čechů pánu svému.

Až do Smrčin zavedli je vojvodští. Tam holí nařezali

jim, mladé doubce místo oštěpů; dřevěnou si nesli ti Němčíci do krajin rodných zbraň.

„Raději do Oharky bych skočil, nežli vraceti se tak pohaněnu z výpravy válečné“ — odplil si mnohý z vojvodských — „nemohl ty skety lépe veliký kněz potrestati.“ —

„Vitoradův žes syn?“ oslovil vojvoda mladého vojína, jenž sám nabídl se s druhy svými za vyslance do tábora německého, když zpět odtáhli do zásek. -- „Také takovým býval otec tvůj za mladých let, nejedenkráte nasadil život za rodnou zemi; však — ne, na rumech Tuhoště vyrostl již mech a dítě nemůže za vinu otcovu. — Tys zahladil ji, smyls černou skvrnu, jež pokálela lechů Vitorazských česť. Sejímá vojvoda Pražský kletbu s rodu tvého u přítomnosti prvních lechův a na sněmě Vyšehradském celý národ český sejme ji a se všech sejme ji, jichž synové zaplatili vlasti otců dluh. A opět přijme tě v řadu leštva a vykáže ti místa na rocích — po šest let již prázdné zůstalo — i druhům tvým. Vrátí tobě žuřpu oteckou, abys věrným byl střežitelem jihu vlasti. Souhlasíte, lechové a vladykové — vy všecky děti Čecha praotce, s vojvodou?“

„Ať žije lech Vitorazský Slavitah a jeho druhové!“ zahřmělo to po celém táboře. „Dlouhá jim léta Živa přej!“

„Ať žije vojvoda Hostivít!“ opět z tisíců hrdel to zabouřilo, a krahujci, kteříž usedli již po údolině na hromadách trupů německých v širokých kruzích, povznesli se k nebesům vyplašeni vítězným jásotem vojů českých. Chvíli trvalo, než opět utišil se radostný ryk po zásekách.

„Odpustiž, vojvodo, synu Vitoradovu, že odmítá návrh tvůj — odříkám se na čas dědictví oteckého, s tebou, ty dovolíš to Slavitahovi, půjdu na Vyšehrad, přijmeš jej i druhy jeho do družiny své?“

Rukou jen pokynul vojvoda mladému Vitoradovi; pevně utkvěly zraky jeho na tváři jinochově, hledaly tam cosi, četly a věrnosť naležly a oddanosť nelíčenou.

„Nemohl tehdáž, dobrý mládče, jinak kněz, veškerého národa výrok tak zněl,“ pohnutě promluvil k němu Hostivít, „a za to celý národ i s vojvodou svým druhým ti bude roditelem!“

„Tak zřejmě neměl dáti na jevo kněz vděčnosť svou,“ povídali si nekteří z lechů potichu, „hadí krev, hadí krví na věky zůstane. Podivným zdá se mi býti ten náš kněz.“

Ale veliká většina podobně by byla jednala, souhlasili úplně s vojvodou svým.

Však když po vlchvici té staré, jíž první patřila česť dnešního dne, se sháněli, ani památky nebylo po ní v táboře.

Viděli ji, když ubíhala s výšin k Oharce a když hnala se po boku Mstiše Krakovského na záseky; však mžikem pomizela zrakům jejich, když Němci prudčeji udeřili na ohrady. Po boku Mstiše octla se švarná děvice, rozpuštěnými vlasy jejími divoce vítr vál, bohyní války zdála se jim býti, viděli, jak přivinul ji na prsa Mstiš. Ale v téže chvíli stanula mezi nimi na zásekách, vlašťovicí letěla k vojvodovi, řekla mu cosi a v řadách zmizela. Volný měla průchod, ustupovaly voje té dívce krásné, již druhdy celé Čechy královnou vil, vládkyní lesů šumavských nazývaly.

Nevěřili ani očím svým, sám vojvoda užasl. Ba byla to ona! Milína Tuhošťská!

Ale okamžitý nával Němců dorazivších již až po samy záseky, zahladil na chvíli účinek, jakýž nechala ta dcera Velislavova objevením svým v prsou všech.

Všecky voje Arnoštovy, jež zbyly po ranních útocích na jatky, přivedla jisté záhubě v jícen, zrádného ženicha proklála dýkou. —

Však nebylo kdy k úvahám tehdáž — a nyní marně ji hledal Hostivít.

„Matčina krev koluje v ní, ani krůpěj otcovy," prohodil vojvoda.

A zase oni leši brojili potichu. „Podivný je ten náš kněz. Dnes i vrahu vlastního otce byl by s to odpustiti," horlil Radím Podbrdský.

„Spíše zlosynu, který na mé vlastní krvi se provinil, odpustím, než bídníku, jenž zradil vlasť a na druhou matku vyzval krkavce," opravoval jej Cetorad. „Veškeren národ vyřkl kletbu nad zrádci Tuhošťskými a Cetorad nikdy jí nesejme, po věky bude klíti je."

„A Radím s Cetoradem," přisvědčil mu Podbrdský.

„U všech ďasů, mlčte již, vy rýpalové," zabouřil Žirota z Dřevíčska, „kdyby té holky nebylo, krkavci by vám byli hrdla proklobali zde, na mlaty a oštěpy bychom ji měli vzíti a u vítězoslávě nésti na Vyšehrad — kdyby byla zde. — Zdráva buď Milína Tuhošťská!" zavýskal a opět tisíce hrdel sdružilo se s ním; ale neustaly, nýbrž opakovaly to na počesť dceři Velislava Tuhošťského, kteráž nemusí se již styděti za svůj rod, již velebiti bude český lid, dokud dnešní bitvy budou po Čechách vzpomínati.

Mrtvé ticho zavládlo bojištěm a hrůzné šero, poloprůhledné, jímž bylo lze proniknouti na hromady mrtvol, halilo v šat svůj bezčetné oběti Morany. Jediná prsa nedýchala snad již po údolině, již Oharka protéká. Toliko na výšinách po pravém břehu hořely ohně vítězných vojů českých. Dávno utichl jásotný jejich ryk, toliko stráže bděly na porouchaných zásekách. Tvrdě spalo se to po perném dni. I stráže k prsům skláněly hlavy; jen prudší vyšlehnutí ohně přivedlo je k sebevědomí. Však v okamžiku opět chrapot jako hrčení potoku, který přes kameny valí se s výšin, ozýval se u plamenů.

Živého Němce nebylo na blízku. Ti, jimž Pražští ukazovali cestu ze země, byli již hezky daleko. Nebylo tudíž již neunavné ostražitosti třeba.

Však kdyby byly třeba sokolím okem střežily, sotva by zřely onu ženu, která kmitala se dole po břehu Oharky. Hledala asi mezi mrtvolami kohosi. Cizí vlasti dcera zajisté to nebyla. Nemohla tam dosud stihnouti zvěsť o porážce německých vojsk. Češka to zajisté byla. Za bratrem přichvátala na bojiště bezpochyby, mezi živými nebylo ho, hledala jej mezi mrtvými.

Dobře rozeznávaly zraky její ztuhlé rysy na obličeji pobitých. Náhle stanula u hromady mrtvol, u té, kde nejvíce nakupeno bylo padlých bojovníků. Sehnula se, bystřeji pohlédla onomu, pod nímž ubit ležel kůň, ve tvář; chvíli hleděla v obličej mladému vojínovi a opět se vzpřímila, neodcházela však. Meč odepjala mu a mečem jámu vyryla ve mělkém písku a sama uložila mrtvolu. Meč opět složila k ní a rukama zahrabala čerstvý hrob Dětmara Khuenburka, jenž jediný ze všech náčelníků neúčastnil se zrádného útoku na český tábor. Nesrovnávalo se to s jeho přímou povahou. Však neprchal také — mohl zachrániti život útěkem — dočekal rozjitřených řad Hostivítových, snažil se zaraziti prchající šiky Arnoštovy a přiměti k odporu; ale nikdo neslyšel hlasu jeho, a nečetný oddíl, který byl pod velením Dětmara, po krátkém, ale čestném boji podlehl přívalu Pražských vojsk.

„Kéž všickni ti naši sousedé byli by tobě podobni, v míru na věky by žila s vlastí tvou naše země," zašeptala ona žena, a když chvíli ještě postála nad hrobem, odkvapila. Ani jediného slova již nevyšlo z jejích úst nad mrtvým Khuenburkem.

Však kdyby byl pochodeň kdo rozžal a posvítil si do jejích lící, i slzy snad by tam byl zřel; vždyť krásný mladý byl jinoch ten, jenž za mládí, když ještě Tuhošť Šumavě

vévodil, býval s otcem svým u Velislava, krásný, šlechetný...

Ale mimo ženu tu ještě někdo jiný dýchal na bojišti. Pod samými zásekami vzpřímil se poznenáhla kdosi, rozhlédl se kolem a opět schoulil se a lezl po čtyřech podél zákopův, a když minul české ležení, dlouho mu to trvalo, než ušel strážím z dostřelu, opět vzpřímil se, dolů k řece upřel zraky a skřipot zubů jen a chrochtání běsenné jakési, jímž odtahuje se zvěř, když uběhla pronásledovatelům, i jemu zdálo se býti k úlevě.

„Zhrozíš se, nevěsto, svého ženicha," ječel po chvíli, ale po tichu. „Moraně odkázalas ho, ty zmije, ale přece se ho nezbavíš. Mladé, krevnaté jsou ještě údy mé té kostnaté staruši. Nechtěla mne! Nechtěla! Miloval tě Mstiš, vše, co na zemi měl, obětoval ti, ale nyní tě opět tak bude nenáviděti. Dovede to Mstiš, jenž zradil vlasť a víru zaprodal za tebe! Jako had se bude plížiti za tebou, mým drápům neujdeš, nenáviděti tě bude, vymstí se nad tebou, byť ti bohové tvoji, či nový můj Bůh — hu! žádného nemám Boha, duši mou na věky do vlčí kůže zatratili. — Ty již Mstiše neobelstíš, nebudu chtíti tvé krve, tu až později, až... Br, zase se to otevírá, u běsů všech," zařičel, vrhl se k zemi a mechem si ránu zacelil.

Daleko bylo slyšeti zoufalý výkřik Mstiše Krakovského, jejž nedobodla dýka Milíny Tuhošťské.

Zachvěla se ona žena, jež dosud dlela na bojišti, jako by nemohla se rozloučiti s tím polem hrůzy, jevištěm lidských běd. Povědomým byl jí ten hlas. „Ječ si, bídníče, vyj, malomocným jsi již ve vzteku svém. Škoda, že jistěji jsem nevrazila ocel ve zrádná prsa tvá," mluvila klidně, „však trapnějším bude tobě nyní život než smrť. Můžeš opět jíti k nim a znovu je do své vlasti pobádati. Věř, odplata bohů nemine tě za pikle tvé — byť i Milína nemohla již pomstiti zrádce-ženicha — župana Krakovského."

Čas po čase opakovaly se ještě výkřiky z lesa, děsivé, jimiž zmrazívají se údy chodce, když zaslechne je na samotách; ale po chvíli utichlo vše.

Živé duše nebylo již na bojišti.

Pryč, daleko na jih, k lesům Šumavským odkvapila ona žena, kde dosud mech a tráva rostly na rumech Tuhoště a dosud nerozzelenaly se a nevzrostly opálené kmeny, jež jako příšerní kostlivcové strměly k oblakům. — Šla povděti těm tělům, jež odpočívala pod rozvalinami hradu oteckého, že sejmul veliký vojvoda kletbu s nich, že sejme ji národ veškeren pro Slavitaha, Vitoradovce a Milínu Tuhošťskou...

XVI.

noho let uplynulo od těch dob, kdy rozvíjely se obrazy, jež dosud jsme nastínili, po dědictví Čechově.

Orezavěly Čechům mlaty a oštěpy, za pluh vyměnili je; neměliť také proti komu jich zdvihati. Zapamatoval si Ludvík, že nedobře je vycházeti si do českých lesů na medvědy.

Však přece neuhasla docela pochodeň válečná. Mocnou pákou živlu českého na západě a jihu byla nyní Vitoraz, již znovu pomohl Slavitahu Hostivít stavěti. Všemožně staral se Slavitah, usazený Pražským vojvodou v dědictví oteckém, aby činy svými vyhladil v paměti Čechů skvrnu otce Vitorada. — Počínaliť se strachovati již Němci, aby nestala se Vitoraz druhým Tuhoštěm. Z nenadání přivalily se veliké zástupy jejich z jižních Bavor pod sídlo Slavitahovo. Otgar, biskup Eichštetský, a Arnošt, syn onoho Arnošta, jejž vyvedly před lety české tlupy se zbytky německých

vojsk až na hranice, přivedli je a s nimi zároveň nového pána Vitorazi. Až do poslední chvíle odrážela posádka útoky bezčetných vojsk, až když družina hradní až na samého pána s několika věrnými pořídla — zapálil Slavitah sídlo otecké a útěkem toliko unikl okovům, ne-li smrti, jež čekala jej v zajetí německém. Proč nepomohl vojvoda spojenci svému, nikdo nevypravuje nám.

Po druhé v rumy klesla Vitoraz. Opět vystavěl ji nový pán, proradný Vitoradovec, který posud u vyhnanství dlel, pokřtěný bratr Slavitahův. — Zlověstná sudba to!

Přece musilo dozráti semeno zrady v krvi Vitoradově. Potomek slavného lecha kdysi stal se robem německým. Neslavné, pokálené jeho jméno zaniklo v dějinách. —

Jediný Slavitah zbyl z kmene Vitoradovců, o němž vypravují dějiny, že přijal pohostinství Rastislava moravského.

Nechtěl vrátiti se na dvůr Hostivítův. Zmařeny viděl šlechetné snahy své, utvrditi na jihu násep proti záplavě německé, uchýlil se raději, kde méně znali osudy rodu jeho. Říkali o něm, že kletba, která vynesena byla na otce, přešla i na syna, ač nezasloužil jí...

A od těch dob, zdá se, že zapomněla Vitoraz původu svého a setřela se sebe český ráz...

Za dnů oněch zakoušela však ostří mečů vražích sesterská Morava. Rastislav vydobyl nepodlehlosť své otčině. Zlomeno bylo cizácké jařmo odhodlaností nového panovníka, jež zdálo se uvaleno býti na Moravu pádem Mojmírovým.

S nejlepším výsledkem jako dříve, z Čech vracely se pokořené voje Ludvíkovy do vlastí svých. V nebezpečnou sokyni sesílila Morava říši německé, zvlášť co svatými věrozvěstci Soluňskými na Velehradě vztyčen kříž. Naposled vzpřímil se Ludvík proti Rastislavovi s veškerou válečnou mocí svou. Po celém Německu sbíráno pole, dvě veliká vojska vrhla se do Moravy. Karel kralevič vnikl až po samý Velehrad; ale celá ta ohromná výprava přece minula

se s účelem. Jako skála čedicová po bouři nerozborná stála říše Rastislavova. Ale vlastní synové její pomohli Ludvíkovi v zaslepenosti své. Rastislav, chtěje ztrestati zradu Svatoplukovu, že v ochranu dal se cizozemcům a vlastního strýce se odřekl, zákeřnicky přepaden od tohoto a hanebně byl vydán úhlavním nepřátelům. Do Řezna v okovech odvedli jako zločince velikého toho Moravana, k smrti odsoudili; však z milosti toliko oči mu vyloupali a v klášteře uzavřeli jej ku dlouhému, bědnému umírání.

A Svatopluk, mladík nezkušený, v prvním výbuchu radosti nad podařenou mstou s Němci v jásotu závodil, kteří opět meče ostřili, aby hrob vyryli jimi Moravě, z něhož by již nevstala. — Špatně odměnili se Němci zrádnému synovci za hřích na strýci spáchaný. Brzy znechutilo se Svatoplukovi vladaření správců německých, jež Karlmann usadil na Velehradě. Temný, vlhký žalář přesvědčil jej o vděku přátelském. Měl alespoň dosti času rozjímati v něm o černém skutku svém a o spojencích, již s úlisností hada vtírají se v domácnosť, a když oslepili zrak, ohlušili sluch, vrhají se na obelstěného a rdousí jej.

Širá Morava stala se jevištěm lítých válkv na život a na smrť mezi domorodými a vetřelci. Rudé sloupy žárů za horami žďárskými svědčily o zoufalých pokusech hrdinných bojarů moravských, pod vůdcovstvím Slavimíra, odhodlaných buď setřásti se sebe železná pouta německá anebo raději zahynouti, než porobenu viděti onu velmocnou říši Rastislavovu, a s porobou rodné země robství své.

Krutě hospodařili zde Němci. Loupeživosť jejich, již pláštěm kříže zakrývali na výpravách proti Slovanům pohanským, pojevila se ve hnusné nahotě po pláních slavné kdysi državy Mojmírovy.

Mezi tím oželeli Čechové také Hostivíta, tryznu odslovili nad hrobem posledního vojvody, jenž bohům oběti přinášel.

„Mnoho, mnoho proměnilo se toho, tak že kdyby byl praotec z hrobu povstal a s Řipu opět přehlédl širý, daleký český kraj, sotva by byl poznal tu vlasť, jíž požehnání mocných bohů želal s té hory vysoké.

Však údolí pod skalami, ty ohromné, šedivé, holé stěny, jež jako obři zdají se brániti do vnitra přístupu, nesetřely svého rázu — na věky snad jej nesetrou.

A bydlitel jeho, jenž před lety z daleké vlasti pobratřené připutoval sem a tolikrát slyšel již větry váti nad temeny jejich?

Postříbřil se Ivanův vlas, na prsa mu splývající, probělel a na vysokém čele vyryl věk vrásku — velikou, jedinou, ale oko dosud živé, jiskrné, plápol jeho toliko ve hrobě uhasne. Tatáž jeskyně jako před lety chrání ho od deště a sněhu. Dosud skála mu byla poduškou, když ulehl, aby spánkem osvěžil a sesílil, a jedinou živitelkou dobré zvíře, samým nebem seslané v nehostinnou poušť. Balvan vápencový, na němž klekával před křížem pod širým nebem, vydrobil se již; ale kolena stárnoucího modlitele dvě jamky hlubší ještě dovedla by si vyrýti ve skále, neumdlela by na vroucích modlitbách.

Údolí pod skalami nesetřelo svého rázu a na věky snad nesetře, dokud šedivé, začernalé stěny vápenců budou je střežiti; ale ku dvěma hrobům, jež mechem a bujnou travou zarostly a jež vždy z jara, až když sněhy opět počínaly táti, pečlivě rukou lidskou vyzdobeny byly — třetí se přidružil. Dva kříže čněly nad hroby zesnulých. — Za patero duší modlíval se vždy bydlitel tichého údolí již po několik let.

Dnes také již se domodlil. Usedl na mechu a rozjímal cosi. Kdyby byl uzřel jej někdo ve chvílích těch, vytesanou sochu mněl by viděti, v jejíž obličeji dovedl umělec vrýti takové živé rysy, jaké hostívají v lících,

když pozapomínává duch tělesných pout a na chvíli žije ve styku s tvory nadzemskými.

A ptal-li bys se, co v také míře zaujalo mysl jeho, o niž tolik bouří se již odrazilo, prudčích těch, jež kmeny vyvracejí a v rumy boří dědiny — těžko by bylo tobě pověděti.

Jdi v kraje, jež hradbami strmými matka příroda opevnila, pozdrž se v nich, hleď v mělký písek — jejž vítr roznese a vlny s sebou uvlekou — na chvíli zasypati upomínky, jež ku světu tě poutají, a dovíš se, jak vydychovati budou ňadra tvá na samotě. Pak mohl bys představiti sobě, co dumal asi muž, jenž v údolí sestárnul, jemuž probělely zde sporé vlasy jako ty bělavé hlavy skal, jež slunce vypálilo a oholil vichr a sníh.

Nitro Ivanovo bylo tichounké, jako bývá jezero odevšad horami vroubené, jehož vlny nedovede bouře rozčeřiti.

Kříž, jejž vyvolil sobě za heslo života, dávno vyhladil rány, z nichž krvácelo srdce jeho, když vycházel z domoviny v cizí, neznámý kraj.

„Otče, ne má, ale tvá vůle se staň!“ modlíval se hned od dětských let s babičkou, a slova ta naučila ho, jak se zapírá bojovník kříže, Kristův stoupenec.

Nechci říci, že zapomněl snad otčiny, otce, rodných bratrů, již daleko, daleko za Krkonoši dosud asi pálili oběti — ne, pokaždé, když slunce zapadlo a on modlil se pod křížem, prosíval nebe, aby dalo zasvitnouti slunci pravdy na zemi otcckou.

Chvíli již seděl se zrakoma k nebi upřenýma. U nohou mu spočívala laň. Velebný klid panoval po údolí, ani nebylo znáti, že pod nohama Ivanovýma ubíhají vlnky potůčku, že vysoko nad hlavou jeho, na temenech skal trčí stavěká drva, jako naschvál větrům, kdykoliv na hoře zabouří, a že šumí zemi ukolébavku.

Ve žlutý, zdálo se, že zlatohlavový háv změnilo se zelení mohutných doubců na skalách; nedávno teprve slunce zapadlo a dole mezi sráznými stěnami rozestřelo se tajemné šero, průhledné, jímž umělec zahaluje výtvor svůj, aby svůdnějším, vábnějším učinil je a roztoužil cit diváků, dříve než odhalené uzří lepé rysy obrazu.

Laň u nohou starcových zastřihla náhle ušima, naslouchala, vzpřímila se, po třikrát oběhla Ivana, pocelovala mu nohy a ubíhala ku stezce, jež jediná vedla do údolí na straně protější, kde protrženy jsou skály a březoví vyrostlo místo hrdých doubcův a zasmušilých habrů.

„Dobré zvíře!“ povzdechl Ivan, „kéž lidé by byli takovými, a přece ta němá tvář nemá rozumu. Bože můj, ráj by mohl z té naší země býti, jako tehdáž v prvověku, a zahleděl se ku starým břízám, jimž věk tělo jen bělívá, ale hlavu nikdy nezbělí.

Ve chvilince vyběhla z huštin vyrostlá dívka, štíhlá jako ty mladé stromky, jimiž si byla cestu klestila. Laňka nevěděla, co počíti samou radostí, obíhala ji, do výše vyskakovala, k Ivanu se rozeběhla a opět k dívce.

„Vždyť věděl jsem, že je to ona, ke komu by se také to věrné zvíře tak tulilo?“ mínil stařec, a pozvednuv se, popošel několik kroků naproti.

„Sama, dítě, přicházíš? Což nevrátil se Dobrosláček?“ na několik kroků již oslovil ji. „Požehnej ti Pán!“ blahořečil dívce příchozí, když jej byla pozdravila a pocelovala mu vyschlou, kostnatou ruku.

„Celé odpůldne jsem již čekala, daleko jsem šla, dobrý otče, po vodě, ale ani slechu po něm. A na naší skále je dnes tak smutno, tak pusto, jako tehdáž, když vynášeli jsme dědouška a později Bezděda. Vyrušila jsem tě, odpustíš to Božetěšce a potěšíš ji. Tvá slova jí vždy bývají potěchou; vždyť na celém světě širošírém nemám ke komu jíti.“

„Ustaň, dítě, víš, že otcem je tobě starý Ivan; neplač, pomodli se, a uvidíš, že nalezneš pokoje. V dobrých rukou je Slávek; koho ty střeží, blaze bývá mu, byť i v dešti šípů stál. Rameny svými zastíní tě Hospodin a pod křídly jeho budeš doufati, poněvadž díš: „Ty jsi Hospodine, naděje má, a Nejvyššího položil jsi za útočiště své!“ Za mládí čítával jsem již v té knize, o níž onehdy vypravoval jsem tobě.“

S upokojením pohlížel Ivan na dítě Mirotovo, na dceru Svatavinu; lépe ani oni sami by ji byli nemohli vychovati až do let panenských. Vskutku andělská duše bydlela v Božetěšce, čistější, než bývá za máje květ lilije, na němž ani skvrny oko nezřívá, byť sebe déle pátralo po bělostných lístečcích.

Po deset jar sázela Božetěška kvítí na hrobech třech od těch dob, kdy naposled viděli jsme je při křestu Bezděda, a každá ta Vesna obdařila ji novými vnadami, jež nesetřela ani zima, ani vítr, ani sníh.

Tichounké bylo dosud žití její, jako hladina Mže, když ani vítr nehučí, ani u vír se vlny neproudí. O potravu Bezděd se starával, a když ho pod skály do hrobu odnesli, Slávkovi připadla jeho úloha. Ubohý, co nalopotil se, než uhonil něco: buďsi v lesích zvěř, či rybu ve vodách, jež šuměly jim pod obydlím. Za dne nikdy neopouštěla Božetěška příbytku na skále; jen za večerů chodívali se Slávkem k Ivanovi každý den, nikdy nezapomněli zajíti si do údolí — a tak po celý rok se to opětovalo a po roce opět.

Slávek také hezky vyhnal do výše od těch dob, kdy jiné události upoutaly zraky naše. Bujný, jarý jinoch, jehož paže několik vrahů by dovedlo již skoliti, jimž tak často zachtívalo se na Čechy, stal se z chlapce, který vodíval druhdy na Loděnici slepce dědouška a jehož vyhnali z chýše rodné s Těchobudem.

Nemusil by se styděti Vyšehrad za Dobroslava, jenž v lesích na pustinách vyrostl, ani veliký vojvoda za vojína, jehož otec v bitvě dokrvácel, i syn by to dovedl...

„Plno je toho již na Vyšehradě, otče Ivane,“ vypravoval Slávek, brzo za Božetěškou přišed, „co nevidět přijedou do Prahy. Veležrec Neustup soptil jen, viděl jsem jej v kruhu vlchevníků, radili se, co počíti proti Bořivojovi. Někteří lechové byli přítomni; ale před mým odchodem ještě roznesla se zpráva, že Neustup zmizel a ostatní žreci že se rozprchli. Sochu Perunovu, která stála na obětišti, ukryli kdes, i ostatní bůžkové pomizeli. Obrazy dědů, jež od příchodu Čecha vystaveny byly ve veliké síni Vyšehradské, také unesli hrůzně klnouce rodu Přemyslovu. Jaktěživ neviděl jsem podobný sběh lidstva: uděšeno spěchalo vše na hrad, a když nenalezli tam bohů svých ani předků vojvod rozvěšených v průčelí síně, k nimž v bědách volávali o pomoc, zaúpělo to Vyšehradem. Zdálo se, jako by nemohli žíti, a klnuli zároveň žrecům, že unesli jim bohy otecké. Nyní nedovedou prý již Vyšehradu ubrániti. Věř, otče Ivane, litoval jsem ubohý ten lid. — U hlavního obětiště seděl stařec, zdál se mi býti též sluhou model, ani hnouti se nechtěl s místa, ať probodne prý ho Bořivoj, až ze dvora Svatoplukova vrátí se, horlil, dočeká se ho, nebude prchati před synem proradným, jenž stolec vojvodský poskvrnil, do očí prý mu zaklne a v uši mu bude hučeti pomstu veškerého národa, jejž veliký kněz bídně zaprodal. A hradníci, kteříž střeží prestol, neubránili lidu, nevypuzovali jej, ba přidružovali se k němu a bědovali s ním. Těžko bylo jim s bohy se loučiti, bez nichž, kdo ví, ubrání-li Vyšehrad. Neznectila dosud noha svatou zemi kolem prestolu velkovojvodů. Nepamatuji si ani vše, a když ubíhal jsem se skály a byl již na druhém břehu Vltavy, věřte, nikdy nehučí kmeny tak děsně nad naší skalou, ani ty černé

habry zde nahoře, jako to Vyšehradem hučelo — byl jsem rád, že za zády již mám prestol vojvodský. — „Křestili ho, pomřeme, než abychom se dali také pokřestiti," volali vespolek; a když zeptal jsem se muže jakéhosi, kterýž mírněji si počínal, na zevrubnější zprávu, povídal mi, že Methoděj ze Soluně, jejž Rastislav s bratrem jeho do Moravy povolal, pokřestil našeho vojvodu a mnoho prvních lechů na Velehradě Svatoplukově, Dobrotaje Žirotu z Dřevíčska jmenoval a mnoho jiných z družiny vojvodské; a měli jste viděti, jak zableskly se oči jeho, zuby zaskřípaly až zmrazilo mne to, osykou jsem se zachvěl. Zdálo se, že prohlédl mi do duše a také tam viděl kříž. Mžikem však zmizel v proudu k žárovišti, u něhož onen stařec dlel. Jindy kameny by byli poházeli muže, jenž odvážil by se klnouti vojvodovi, a shodili dolů se skály a jazyk by vyřízli mu — víš, Božetěško, jak nám o tom dědoušek vypravoval z dob Neklanových."

„Veliké jest, Hospodine, jméno tvé, nevyzpytatelni tvoji skutkové!" zvolal Ivan, a nemohl dále. Tak hnula těmi starými ňadry zpráva Dobroslávka, jenž na vlastní oči přesvědčiti se chtěl o tom, co na Tetíně slyšel vypráveti. Tak nikdy ještě mu neproudila v žilách krev, co pod skalami si vybral obydlí; jen tehdáž snad, když Mirotu a Svatavu s Božetěškou křestil u potoka. „Bože můj," mluvil po chvíli, „kdo by si to byl pomyslil, když před lety zřel jsem náspy Vyšehradu, že na těch skalách vysokých, jež středištěm byly pohanstva v zemi české, na sklonku mých let zaleskne se kříž. — Dobré děti, tehdáž ni jednoho nebylo snad ctitele Boha pravého, a brzy šírá česká vlasť se mu bude kořiti. Slavte Ho, velebte Jeho moc, dokud dechu vám bude v prsou."

„Otče Ivane, ty dovolíš mi, půjdu ke knížeti, až vrátí se z Moravy, řeknu mu, že vyhnali Božetěšku pro kříž

ze dvora a chýši dědouška rozbořili, že zastal se sirotka. Budu sloužiti na dvoře jeho, se mnou půjdeš, Božetěško, viď že, a on potrestá vinníky — Lutošku.“

„Ne, Dobroslávku, chtěl-li bys, sám bys musil jíti, bez Božetěšky; kolem vojvody jsou lidé zlí, a ty neznáš drápů jejich, horší krkavčích jsou.“

„Otče, lebku bych jim rozrazil, nebál bych se, že znectím Vyšehradu, vojvoda křesťanský pochválil by Dobroslávka, že uchránil sestry své, ale poslechnu tě, tys vždy dobře nám poradil.“

„Však zimu, milé dítě, přežiješ ještě na skále Perunově. Stýskalo by se tam Božetěšce samotné; za sněhu a za vichřice neměla by ochránce. Já nemohu již, ramena má věkem seslábla. Dobře musíš si to uvážiti, Ivan mnoho, mnoho ještě musil by ti povídati, jak to bývá na dvoře vojvodském. Ryzí srdce tvé nezná úkladův — a těch tolik bývá na hradech, že bys podlehnouti mohl jim, a škoda věčná, škoda by bylo mladých tvých let — a po celý věk bez druha byla by Božetěška. Nikdo nedovedl by se o ni starati jako Dobroslávek, či jinému bys ji odkázal?“

Jinoch sklopil hlavu, zaruměnily se tváře jeho studem, že mluvil tak, či že nesmí popustiti bujné krvi a nositi mlat s oštěpem v sídle českých vojvodův a k boku připjati si dvojostrý meč!

„U věk ne, otče Ivane,“ rozhodl se brzo, „zůstanu na skále, mrtvé matičce její a dědouškovi na loži smrtelném jsem slíbil, že budu bratrem Božetěšce. Neopustí tě Slávek, drahoušku,“ těšil jinoch dívku, hlavu položil jí na prsa; a z těch krásných černomodrých očí jejích slza horká, veliká, vykanula a pokropila krásnou, svěží líci Dobroslávkovu.

„Tak, děti milé, otec s matičkou a dědoušek hledí na vás s nebe a radují se; věřte, že spočine požehnání jejich na hlavách vašich a zdaru přinese vám. Nebude to

dlouho trvati a upevní se po Čechách víra Kristova. Na pevných základech, na skále Vyšehradské vybudovanou nepodrtí tak lehce vichřice. Jako posud Vyšehrad byl středištěm žrecův a vlchevníků, tak opět stane se obráncem a šiřteleim kříže. A Bůh nezapomíná nikdy dobrých dítek, jež v bědách a útrapách nespustily se ho, a desateronásobně jim odplácí za svízele, jež pro něho vystály. Tudíž ani na vás nezapomene, vždyť tatínek s matinkou za Božetěšku a Dobrosávka orodují."

„Ještě něco, otče Ivane, o tom jsem se asi sotva zmínil. Pamatuješ se, Božetěško, jak vypravoval jsem ti o té vlchvici, která zachránila před lety vojvodu a celý tábor náš od záhuby?" zase začal Slávek, „na Tetíně slyšel jsem to tehdáž. Milína prý to byla, dcera Velislavova Tuhošťského. Však také jsem ti o ní, otče, vypravoval; jako bohyni ji od těch dob skoro všechen lid ctí, volný je jí vstup do světnic vojvodských, nikdo v ničem jí nezbraňuje. Ta také byla na Vyšehradě, viděl jsem ji. Jako Lada, o níž mi vypravovával dědeček, když učíval mne bohy znáti, vznášela se mezi lidem, zdaleka ustupovali jí, utichl lomoz, kde postanula; ale ani slova nevyšlo z jejích úst proti knížeti; několikráte prošla davy lidu, a když zaslechla, proč sběhli se z celé Prahy nahoru, zmizela zase, ani stopy nebylo po ní. A co napovídali si toho tam o Milíně, přepodivné zkazky, až hlava mi kolem šla. Víte-li, že někteří radili se — a ti neposlední místo zaujímali na rocích — aby ji, jako druhdy Libuši, vyzdvihli na kamenný prestol k zachování víry otecké? Však dle toho, co slýchával jsem vypravovati na Tetíně o Bořivoji, sotva se jim to podaří."

* *
*

Hezky se sešeřilo již, když odcházeli Dobroslávek s Božetěškou od Ivana. Pomodlili se na třech hrobech a

Ivan až ku březoví doprovodil je. Hvězdy toliko svítily jim na stezku houštinami ku skále; však by byli také po tmě nezabloudili, tolikrát přeměřili již cestu se skály Perunovy v údolí Ivanovo. — Krásné dny věstili si na budoucí věk; nedáť jim již ublížiti kněz, jejž na Velehradě křtil Methoděj, půjde k němu Slávek, vypoví mu osud svůj, dědouškův, Božetěščin a jejich rodičů, nebudou se musit ukrývati a po skalách hledati útulku jako divá zvěř. Vrátiti budou musit Božetěšce otecký dvůr, na soud zasedne na vinníky Bořivoj...

Ubozí! Co zbývá sirotě, když vyvržena od prahů lidských, pronásledována ubíhá v cizí kraj, v les, kde druhy jejími stanou se tváře němé, jež často spíše usmilovávají se, než zvrhlec jakýsi. — Což jim zbývá než naděje na lepší čas a modlitba?

Nikdy ještě neubývala jim cesta tak rychle. Ve chvilce zdálo se jim, že dorazili houštinami na skálu. Tak milá jim nebyla snad po celá ta léta, jež prožili zde, ta jeskyně studená, jako dnes. — Co vzdechů steskných jen slyšely zde ty černé, vlhké stěny nad mrtvolou Těchobuda a opět když Bezděd oči zamhouřil — a vždy jen temné dunění skal jako ozvěna odpovídalo jim po tolik trapných let. A zvykli sirotkové tomu, neděsívali se černých nocí ohlasů, ba jako rodný domov svůj zamilovali si skálu Perunovu, kde ovšem prožili mladý svůj věk.

Když odešli, zase posadil se Ivan na mech a laň k nohoum mu ulehla. Opět zahleděl se k nebi, na němž lesklo se to již hvězdami, jako luka perlívají se, když slunce na bující trávu a pestré kvítí zasvitne, jímž vesna je byla posela, a na jedné utkvěly oči jeho; dlouho pohlížely k ní. Byla to tatáž, která vůdkyní mu byla s pahorkův tatranských přes tři řeky, přes Krkonoše až k vlnám stříbronosné Mže, a která, když dorazil do údolí, leskem oslňujícím zaplanula a, zdálo se, že pohasla, a zase objevila

se mu po čase, jako zřítelnice dívky vábné, lepé krasavice, když hustý, temný závoj odhalí její líc.

„Matičko má, ty utěšenější doby vždy svému Ivanu věstíváš, jasné oko tvé sleduje jej na stezce života. Ví to syn tvůj, a nepobloudil dosud. Pět dobrých duší kříži vyzískal, kéž i v rodné zemi bylo by mu to přáno! Po tolik let žádných zvěstí odtamtud, či nežijí bratří, ani otec již? Tryznu zapálili nad nimi, či zabodli jim na rov kříž? — Ba tryznu zapálili! A ty děti, sirotci, ach! což již vytrpěly za to, že láskou přilnuly k Tobě, ke kříži! Usoudils-li jim šťastnější dny?" ale jakýsi mrak zachmuřil náhle vysoké čelo jeho; byly to vzpomínky z dřívějších dob, Svatavin sen, který tenkráte ji tak postrašil.

„Však slepý je to zrak, kdo ve sny skládá víru a důvěřuje přízrakům. Staniž se, Hospodine, Tvá svatá vůle. Vím, pak-li jsi trnité cesty jim usoudil na pouti vezdejší, že ráj jim otevřeš, kde zeleň neuvadá, kde u věk květy rozvíjejí půvaby své a těla neumírají. — Utvrdíš, Ty Bože věčný, Hospodine, na skále Vyšehradské sídlo své? Aspoň nad hrobem Ivanovým dej zasvitnouti slunci svému a světlo jeho nechť svítí daleko, daleko ode Mže až ku Tatrám a dále za Tatry v rodný můj kraj." —

Dlouho neusnul dnes Ivan, a když na mech hlava klesla mu, i ve snách viděl tu hvězdu, jež vysoko nad ním se třpytila.

V Loděnici pozapomněli již na děti, jež v lesy vyhnali mezi divou zvěř. Lutoška roznesla mezi lidem, že vlkodlaci, kteří matku zardousili, přišli si pro holku. A ostatní, Slávek se slepcem a Bezděd, témuž prý podlehli osudu.

Dvorci Mirotovu každý se vyhýbal, zvlášť za večerů; vždyť vracívají se ti, jichž duše na věky zaklety jsou do lesů, v noci v obydlí svá a běda, nalézají-li tam koho na blízku. Spuštěn byl, neboť déšť, vichr a sníh mnoho let

jediné pracovaly na střeše — a těm ani skála neodolává. Přece však byl lepší chatrče, jež nejzáze za vsí zarostlá trním a divokými křovinami se ukrývala, jako by bála se vyhlédnouti, aby jí neuřknu-li. Vypadala také tak, že bezděky sobě zraků připoutala rozedraností svou; — však více ještě bydlitelka její, ale na chvilku jen. Zděsil by se chodec obrazu toho a urychlil by krok, aby ještě jednou nemusil se setkati s těma očima, dvěma důlky, v nichž jakýsi divý oheň plál, s tím čelem, jež tak příšerně dovedlo svraštiti brázdy rozryté věkem a zlobou, s těma lícema, jež sežloutly jako listy, když na podzim spadávají. Hrůzný to byl pohled na tu starou ženu, ana sedávala na prkně před chatrčí!

Ale již dlouhý čas bylo ji tam zřídka viděti. Mirotův dvorec, nejlepší v celé Loděnici, osiřel, nikdo se k němu nehlásil, proč nemohla by tam bydleti Lutoška?

Svatava byla dobrá hospodyně, uměla si udělati pořádek a čistotu, a třeba již dávno nesetřela ruka lidská sítě pavouků po stěnách, husté, že by mřenky mohl chytati v nich, a vlašťovky hnízda na stropě si upletly a leckdes na zemi vyryli si již krtkové hromady černé prsti — to neškodilo. Desetkrát lepší bylo to přece zde, než v té chatrči za vsí.

Běsy že chodí zažehnávat a vlkodlaky zaříkávat tam, aby přece měli jednou pokoje, namluvila Loděnickým, a ti byli jí za to povděčni. Beztoho Kuneše také nespálí a zase jeden mučitel přibude rodné vsi. „Proč nepokoří se jí, sice nebude mít pokoje ani on, ani žena, ani děti," povídali si v Loděnici. A když domlouvali Kunešovi, neodpověděl a odvrátil se. Vůčihledě usýchal, podobal se doubci, jemuž kořeny užírá hmyz.

Nejraději vycházíval do lesa, tam usadil se na mech, tváře rukama si podepřel a přemítal. Divoce mu to as mozkem vířívalo a leckdys zašlehl zrak jeho na kmeny,

jež rozkládaly nad ním haluziny své; děsná myšlénka mu hlavou projela, vzchopil se, zahlédl k Loděnici, tam, kde ona stará hruška vyčnívala a vedle ní střecha došková; zamyslil se, ale na mech již nesedl, přímo do vsi zaměřil. Však nepustil se návsí, byli by se ho také lidé zděsili. Doma zalezl do kouta kdes, a blaze mu bývalo, když mohl vše prospati.

A Lutoška, když byla o samotě, chechtala se zlobou běsitou, že podařilo se jí získat si alespoň na oko úctu mezi Loděnickými. Neodvážilť se od těch dob nikdo té babizně se vysmáti do očí, ani pokřikovati po ní. Ba, když doma u krbů si povídali o Lutošce, pošeptmo mluvili, aby neslyšela je pod okny a neudělala jim. Zvlášť co Miroty nebylo v Loděnici, každý jí byl k službě, kněžkou bohů nazývali ji tváří v tvář, ovšem za zády „dračic, běsovských bab“ opět jí spílali.

Čilý, bujarý život, jako bývalo za dob Těchobuda a Miroty starešiny, umrtven byl v Loděnici. Pod lipou již nikdo nesedával pod večer, nikdo nevypravoval, ani struny varyta nerozezněly.

A litovali toho Loděničtí potichu, zvlášť když Krása zašel k jednomu či druhému porozprávět si. „Věř, že to hyne u nás každým dnem,“ mnohý posteskl si věrnému soudruhu, „nevinná krev lpí na našich rodinách, ubozí sirotkové! Živa nepožehnává nám, plna byla dříve stodola obilí, a nyní sotva že se uživíme. Trest je to na nás! Perun ji schvať tu dračici.“ A soused potahoval souseda a žena vyšla na dvůr, plachetkou zakryla si tvář, aby ji neviděli, že pláče. Vždyť také pomáhala Lutošce, když vyháněly Těchobuda s těmi dětmi z chaloupky.

Běda, umrtvující to byl duch, dech Morany, který Loděnicí zavládnul. „Nechť zastihne vaši krev, jíž na sirobě jste provinily. Spravedlivi jsou bozi!“ slabým hlasem zabědoval Těchobud tehdáž, a kdo ví, co ještě

povídal, nezaslechly více pro lomoz, překřičely ubohého slepce na stará kolena vyštvaného z přístřeší.

Když burácívali za nocí větrové a v bědném skučení zalomcovali krovy na střeše, nikdo nemohl v Loděnici usnouti, a ráno povídali druh druhu: „Zase ty děti si tak naříkaly, slyšeli jste u vás ten pláč?... Bohové, netrestejte nás — ji, tu babiznu vaše kletba zdrť!"

A Lutoška chechtávala se ve dvoře Mirotově: zaříkávala vlkodlaky v něm.

XVII.

říšerná noc zahalila skály, jež vinou se na východ od Tetína po březích Mže.

Protrhané mraky v podivných obrazech kmitaly se po nebi, bělavé a opět černé jako by běsův byly věstitelé, kteří metlami šlehávají nedobré děti, když opěť bohům u večer zapomněly zapáliti. Jen někdy polil měsíc vybledlou září ohromné stěny skal, jež na levém břehu strměly k oblakům, osvítil černá drva na temenech jejich, ukázal stezku poutníku, který volným krokem ubíral se podél utichlých vln, zaleskl se ve hladině jejich, a zase zakryla ho obrovská chmura. Poutník či spíše poutnice ohlédla se vzhůru ku mrakům, zašeptala cosi — nebylo to slyšeti, vlny unesly slova její — a ostražitěji brala se v před, aby nesmekala se jí noha po vydrobeném kamení. Čas po čase zažblunklo to ve hlubině, občas sehnula se poutnice k zemi, stezku si vyhledávala, až když opět odhalil věčně smutný měsíc utrápené líce své, rychleji jí to mizelo pod nohama.

Náhle postanula, do dálky upřela zraků, jako by se již nemohla dočekati cíle pouti své.

Na blízku, kde zdálo se, že spojují se oba břehy, obě skály po stranách, v pevnou zeď a nejvýše vyčnívaly vápencové stěny a na nich staleté sosny, otrlé habry jako starci sehnutí, černala se již skála Perunova. — Hezký kus cesty urazila již od Tetína a v malé čtvrť hodince stanula pod ohromnou stěnou, o níž tak podivné zvěsti kolovaly v lidu okolním. Bystré oko její dobře rozeznalo, kudy vydrápala se nahoru noha lidská. Octla se na skále Perunově, která zírá naproti rozvalinám Tuhoště tam na Šumavě. Zde jest klidněji než tam, jen kmeny šumí nahoře, a dole hučívá Mže, když jdou přívaly a z jara když ledy se lámou. A se skály Perunovy výše k nebi plane dým ze žertev zápalných a snadněji slyší hromovládce volání nešťastníkův o smíření a stesky svízeli zhnětených. Či nesmazala ještě Milína viny svého rodu, ani Slavitah Vitoradovec? Kdo ví, usmíří-li kdy! Vždyť druhý syn Vitoradův po otci zvrhl se, aby dokonal, co překazily žáry Tuhoště.

Nebylo asi volno poutnici na skále Perunově. Mocně jí bilo srdce pod dlouhým, řasnatým krznem, jaké nosívaly za tehdejších dob děvice, jež spásám mocným posvětily život svůj, a kdyby smělá ruka byla škrabošku odhalila, jež zakrývala tvář té kněhyni bohů, kdo ví, co by četly zraky tam.

Seděla tiše a poslouchala šplíchání vln a hučení stromů nad skalou — chtěla dověděti se asi, co přináší jí ta voda, jež daleko od západu proudí se sem.

Proputovala již celou českou vlasť, a lid ve Pšovanech, až mezi Chorvaty krkonošskými, v Luticku, v Doudlebích znal kněžku-vlchvici, jež v různém přestrojení zde a mžikem jinde zase se jevila, a teprve když za lesy byla starucha, chápali, že to byla dcera Velislavova. Brzy jako stařena jevila se a opět jako Lada luzná, unášející půvabem svým.

Nemožno, aby z tak černé krve, jež tomu zrádci v žilách proudila, vybujil tak krásný květ. Mnozí odpouštěli v srdci Velislavovi pro dceru jeho; vždyť vojvoda také sňal kletbu s hrobu jeho jménem národa... Ale jeden druhému se nezmiňoval o tom, ani druh druhu ne. Zášť proti těm, již na Šumavě pod pláštěm kříže pozvedli prapor vzpoury a vrahy úhlavní na pomoc volali na sklíčenou vlasť, hluboko v útrobách se zakořenila, a zdálo se, že vymře jen s pokolením, ba až s celým národem.

Milína byla též na Vyšehradě, když přinesli zprávu o křestu Bořivoje. „Křestili Bořivoje na dvoře Svatoplukově," hučelo to od Krkonoš až po Šumavu, jako vlny, když rozčeří je vichřice na tiché hladině a prudkostí svou kupí v závratnou výš. Žrecové olej lili v jiskry, které již již hrozily vzplanouti ve zhoubný žár, a dávní odpůrcové rodu Přemyslova zřejmě počínali odkrývati s tváří škrabošky; zvlášť ve Zlicku a mezi Chorvaty vřelo to. Hrady župní byly ohniskem hnutí, jímž rozvlnila se širá česká vlasť. Však odpůrcové kříže přece neodvážili se hoditi rukavici velikému vojvodovi; připraviltě se Bořivoj na odpor. Mocný župan Pšovanský a bohatýrský rod Slavníků stáli na straně velikého knížete. Vášnivě rozkvašeny byly mysli po Čechách. Rozvahy bylo zde třeba, ducha mírného, mužného však, jenž na uzdě dovedl by držeti stranníky své a získati si úctu a zároveň poslušnosť. A takového ducha měl také vojvoda Bořivoj v míře největší.

Na poutích svých po krajích českých slyšela Milína bědovati lid, slyšela, jak proklínali velikého kněze a rádce jeho, viděla, jak rotili se lechové vespolek, když žreci ve shromážděních blesky posýlali na proradného vojvodu a na Slaviborovnu kněhyni, viděla veležrece ubíhati z Vyšehradu a bohy vlasti unášeti, jež vystaveny byly tam na úctu všeobecnou. Věděla, kam uschoval Neustup dědy,

jež přinesl přes tři řeky Čech v novou vlasť, nikdo to nevěděl, Neustup toliko, Milína, Zlický župan a lechové z jižního Podbrdí. Hluboko v lesích ukryli je, přísahou zavázali se, že zachovají Perunovi věrnou českou vlasť. Věděla, že se zimničnou rozechvělostí chápou se všech prostředků, jimiž srazili by kříž sotva povztyčený s Vyšehradských skal a s křížem prestol vojvodů — Přemyslovcův — a na stolec knížecí usadili Vršův rod. Vždyť ratolesti prastarého rodu toho, jenž tak starý je, jako Vyšehrad, ba starší ještě — s Čechem přistěhoval se hned Vrš v novou vlasť — v popředí celého hnutí se postavily. A jí velikou úlohou podělili v boji tom, pole ku práci na samém dvoře knížecím jí vykázali.

„Jednou již vysvobodila vlasť od záhuby,“ pravili o Milíně Tuhošťské, „od poroby cizácké, a nyní nechť ji od synů domorodných uchrání.“ — Mstiše z Němec potají přivolali a jí, dceři Velislavově, dali dýku a poučili ji, aby koření, lék připravila vojvodovi. Té vždy prý přístup je otevřen do jizeb vévodských. Však tajili před ní, že župana Krakovského také si vyhlídli za nástroj piklů svých.

„Co té se nepodaří, to dovede ruka Mstišova,“ konejšil se Neustup.

A čeho nedopídila by se Milína Tuhošťská! Oči její ve tmě vidí, bystře pronikají, kde slepým je nezkušenec, a uši její doslýchají, kde se zdá, že ani stebélko se nehýbe, či kde burácí to a hrozí až ohluší. Jí nikdo ještě neoklamal...

Mraky vytratily se úplně. Tmavomodrý, nesčíslnými perlami bleskotající se závoj rozklenul se nad zemí. Neshasínaly již chmury bledé světlo měsíce, jež si na noc od slunce byl vypůjčil. Ale skála Perunova a celá ta dlouhá řada výpencovitých stěn, kam až mohlo oko dohlédnouti, nepozbyla příšerné tvářnosti své.

Milína sejmula se sebe svrchní záhybovatý šat, pod

nímž ukryté měla varyto a břitkou ocel, již podruhé na vojvodu, poprvé od Mstiše a nyní opět od domorodých. Vyňala ji ze záprsí; zraky její utkvěly na lesklé, z brusu nové dýce; té nikdy ještě nepostříkala krev a nepostříká také. Jediným mihnutím ruky zaryla se vražedná zbraň hluboko na dně vod, jež vlnily se pod skalou. „Dcera Velislavova nikdy nevloží ruky na vojvodu," zvolala, „bídný je to nepřítel, který zákeřnickou rukou plíží se za sokem a zrádce bezectné za spojence si vyhledává. Tací lidé chtějí obrániti vlasť, zachovati víru předků svých? — Dobrá je jim to výmluva ta nová víra, lehce nyní mohou svésti podrážděný lid v koleje bezecti. Zaprodal vás, zradil, říkají lišáci, a ubohý lid věří jim, vyje s vlky — ten dobrý, ubohý lid! Milína prohlédla sítě vaše, málo jen jich je mezi námi, kteří skutečně, s vřelým srdcem horlí pro starou víru, jejichž obličej bez škrabošky a srdce beze lsti. — Bořivoji, Bořivoji! Proč právě tys dal podnět k opětným rozbrojům a slyšel Svatopluka s rádci jeho. Ani tvá smrť neshasila by pochodeň, již rozžala ruka tvá! Kolik věrných dětí zhyne v plamenech, rozháraných jediným, velikým knězem Vyšehradským! Nebojíš se, že přijdou k tobě duchové otců tvých a požadovati budou od tebe lid věrný víře, již přinesli zdaleka z pravlastí svých? — Sneseš výčitky jejich? Nelekáš se, že sřítiti se mohou nad tebou ty černé Vyšehradské zdi? Nechtěla bych pod nimi prodlíti ani jediné noci — bezsenné. — A přece větší, větší byla vina otce mého — usmířila jsem ji? — Ne, ještě ne, byť i vojvoda sňal kletbu s těch, již odpočívají na hrobovišti Tuhošťském. Až nad mým popelem vyroste divoké kvítí — usmířím jej pak? — Bohové, celý život na očistu jeho podává vám Milína. Vy nechcete, nemůžete chtíti, abych pomáhala těm, již s bědnými psanci se spolčují! Zradil vás Bořivoj, na svatém Vyšehradě nebude

místa vám; však přece musím zachrániti jej, vy nebudete hněvati se proto na kněžku svou. Kde on, běsovský ten chlap, tam nikdy nemůže býti Milíny Tuhošťské."

Milína utichla a srázným údolím, jímž prodrala si cestu Mže, rozezvučely se struny varyta smutně, jako když tryznu doslavili nad popelništěm a hudec zanotí trudnou píseň za mrtvé. — Ale tak, jako dceři Velislavově, málo komu kmitaly se prsty po strunách. Zvuky písně Milíniny skála skále donášela, a na skalách kmeni kmen a pod skalami vlna vlně opakovala je a proud nesl je do Vltavy pod vysoké čediče Vyšehradské a Vltava od Vyšehradu do Labe a s Labem za českou vlasť daleko, daleko. Zasloužily to také! Takových neslyšela snad voda, co teče od Tetína. Jen Těchobud, když před lety zde hrál — ale tomu již je hezky dávno — mohl by závoditi snad s pěvkyní.

Nebudou vám, věkožizní,
žertvy na počest již plát,
ani národ v zbožném třasu
tužby k hvězdám zasýlat!
Siví krahujcové
nevznesou se v svatý háj:
Utichnou posvátné kmeny,
zpustne stan váš, nebes ráj! —
Zakvil sirá země, bědná,
roucho obleč smutivé,
v černý závoj zahal líce,
žel té doby blaživé.
Otců vírou syn tvůj zhrdá,
kterou vzkvětly kraje tvé,
skřítky pudí z rodných chýší,
daří zlobou chránce své.
Padne sídlo Libušino,
vlasť již širý vrahům stan;
osud hrozný nebem hněvným
vnukům bude v podar dán,
pro hřích otců,
jímž hněv bohů vyvolán!

Dozněla poslední slova truchlá, tesklivá, jako bývá zpěv labutě, když na tichém jezeře znenáhla uniká pod hladinu v hluboký, černý hrob. Naposled opakovaly hrdé skály po březích Mže zvuky písně Milíniny — a zase bylo kolem ticho.

Však byl to také labutí zpěv, ta píseň žalupIná — bohům, mocným spásám. Ani sama Milína snadno na to nezapomněla. Veliká byla víra její, že zase ustelou kříži pod černou skalou Vyšehradskou na dně Vltavy — ale marná.

Měsíc stanul již nad samou skalou. Ale příšerněji ještě to vypadalo na prostoře, jež ve dví dělila strmý vápenec. V pozadí rozevírala se skála a veliké, nepodvižné téměř kameny zavaleny byly u sluje, snad aby bránily vchodu v černý jícen její. Ne bez příčiny, nedobře si lidé povídali o skále Perunově.

Bystré oko Milínino dobře rozeznalo u samého vchodu sluje shrbenou postavu lidskou. Zachvěla se, hbitě zajela ruka za záňadří; však dýku opláchly již vlny pod skalou. Nepotřebovala jí také. Kdo chtěl by po celé zemi české ublížiti Milíně Tuhošťské!

Jediný jen, a ten je dosud daleko kdes, až za Šumavou, a kdo ví, zdali i ten, kdyby mu ruky podala, nezapomněl by rány pod zásekami vojvodskými na Ohři, byť sebe více ještě jej pálila.

Ona bez ocele může putovati. Lešský krov i chýše kmetské všude ji pohostinu vítají.

Snad služebník bohů je to, jejž týž záměr přivedl na skálu, či z jejich strany kdos? Snad za týmže účelem vypravený na kněžský dvůr? Slyšel ji — musil slyšeti. Mužně pokročila v před, ke všemu se odhodlala, byť i smrť ji to stálo. Musí zvěděti, kdo byl svědkem samomluvy její, kdo nahlédl do vnitra, jež dosud zrakům smrtelníků zahaleno bylo v báječnou, nevýzkumnou roušku.

Ona postava se vzpřímila; měsíc právě jasněji obličej jí osvítil. Byl to jinoch, zdálo se na první pohled, že vyrostlý sotva z dětských let; však otužilý již. Ten zajisté nebál se sněhu, ani větrů, když na cestě zastihly ho kdes. Více nocí prospal asi pod oblohou než pod krovem. Jednoduchý šat z hrubé látky, jaký za tehdejších dob všude po venkově nosívali, v pasu stažený řemenem, lépe mu slušel než bohatě vytkávaná říza lešská. Pravice jeho svírala mlat, tak těžký, že nejsilnější by se nemusil styděti za podobnou zbraň. Hustý, tmavý vlas zakrývala kožená čapka liščinou lemovaná. Veliké, pronikavé zraky jeho utkvěly na Milíně, a zdálo se, že pevněji sevřela ruka kamennou zbraň. Však dcera Velislavova předešla ho.

„Co přivedlo tě, hochu, sem?“ pevným hlasem ho oslovila. „Vyslali tě, abys slídil po stopách mých, a donášel jim zvěsti, dobře-li vykonávám úkol svůj? — Slyšel jsi, jak smýšlím o nich, na vlastní oči zřels, jak plním jejich přání. Jdi, vyzraď jim to, řekni, že dcera Velislavova nikdv nepodá ruky k boji bratrovražednému, jenž tolik krutých ran zasadil naší zemi a s požárem Tuhoště uhasnul. Jdi — a je-li mladé srdce tvé napuštěno již jedem, jenž jim ve všech žilách probíhá, přijď opět na skálu sem, až vyřídíš to pánům svým, a vytrhni si je z prsou a zahoď hluboko do vln té vody, která teče pod námi, a já přinesu oběť za tebe, jednu Bělobohu z rána a Černobohu u večer, aby nebloudila po lesích duše tvá, čili aby ji víly nezatáhly do vody.“

„Milíno, křivdíš mně, u bohů svých mi věř, že není lsti v prsou mých. Dříve, mnohem dříve, než noha tvá dotekla se skály zdejší, byl jsem zde. Vím, že nevyzradíš úkrytu našeho, kterýž mnoho již let jediným je nám příbytkem. Vyhnali nás, rodnou chýši rozbořili, daleko v les hnali se za námi, ubitím hrozili nám, vrátíme-li se. A já i dědoušek klaněli jsme se ještě tehdáž bohům...“

„A což nyní neklaníš se jim již?“ přerušila mu Milína další slova udivena nad řečí jeho. —

„Neklaním. Mnoho let se modlím již z rána a u večer Bohu jedinému, který vysoko kraluje na nebi, netajím to před tebou a před nikým bych to netajil. Však pro bohy tvé, pro památku otce... nevyzraď úkrytu našeho. Kdo ví, znovu-li by nepřišli, aby svrhli nás se skály na dno řekv. Však dříve by jich několik mlat můj skolil. Ale ani bych se pro sebe tak nebil, ale pro ni, jejíž matka odpočívá v údolí pod skalami a otec daleko, daleko pod rumy Tuhoště. Neboť jsem mrtvole matičky její slíbil, že budu ochráncem jejím, ana živila dědouška-slepce. Bůh dobrý jí to odplatiž!...“

Pohnulo to Milínou, co vypravoval jí mladý obyvatel skály Perunovy. Tolik podivných citů vzbudilo jí to v nitru, tolik, že úplně zahladily dřívější rozechvění, jež ke sluji přivedlo ji — k jinochovi. S takou otevřeností málokdo mluvil s ní. Rysy, jaké zrcadlily se ve tváři mládce, nikdy neklamou, nezakrývají černá prsa líčidlem. — Nevěděla ani zprvu, jak opět rozpřísti další řeč, zapomněla skorem, že stojí nahoře, na skále Perunově a před ní že dlí mladý, neohrožený vyznavatel kříže, toho Boha nového, jejž z Moravy přinesl do Čech na Vyšehrad a na Tetín Bořivoj. Devět let, ba více ještě, modlí se před křížem již, déle potuluje se dítě Velislavovo po Čechách bez přístřeší. Otec její také přijal kříž, přijal však s křížem také onu mysl, jež ovládala tím sirotkem? — Nesluší dceři souditi viny otcovy. — Kdo že ho vyučil as té nové víře? O dívce mluvil osiřelé, jejíž matka odpočívá kdesi v údolí pod skalami a otec daleko pod náspy Tuhoště. Byli také křesťané a on bojoval proti Velislavovi, na jehož hradě scházeli se všichni, kdož přijali v Řezně novou víru a s ní zradu za heslo své. Či padl snad otec její na Tuhošti v řadách

Velislavových? — Tolik otázek kmitalo se jí hlavou, a teprve po chvíli opět oslovila jinocha.

„Kdo naučil tě nového Boha znáti a pohrdati bohy oteckými? Vždyť řekl jsi, že děd tvůj a i ty tehdáž, když z rodné vsi vás vyhnali, bohům jste se klaněli; či také on se jich odřekl na stará kolena?“

„Ne, Milíno, starý Těchobud, tak říkali dědouškovi, umřel ve víře otců svých, však vnuku svému na vůli dal, aby tomu se klaněl, ku kterému větší láskou srdce jeho zaplane. — A kdo naučil mne pod křížem se modliti? Božetěška — a dále se neptej, více nesmím pověděti.“

Jindy by byla dcera Velislavova kletbu nebes na odpadlíka vyvolala, hromem Peruna hrozila, hněvem věčných spás, Moranou těm, již by zradili starou víru, zděděnou po otcích. Vždyť na Žďársku celou dědinu proklela, že sluchu dala novým zvěstitelům víry. A v týdnu udeřily blesky v dřevěné chýše, vylepené hlinou; vše popálily, a co nepopálily, brzy voda unesla.

Však ochroml dnes jazyk její k podobným hrozbám. Zjev mladého křesťana ji velice dojal.

„A život svůj, ubohý hochu, a té družky své, ani to nepovíš Milíně, ani o jejích rodičích. Věř, že srdce mé také nepřístupno je klamu a lsti!“ tiše, jako by nechtěla dát znáti, že třese se jí hlas, otázala se pozňovu jinocha.

Dlouho jí vypravoval Slávek — bylť to on, ten mladý, neohrožený stoupenec kříže — o Mirotovi, Svatavě a Božetěšce, vše, co věděl, vypověděl jí; jen o Ivanu se nezmínil, opětovav, že nemůže pověděti, kdo byl učitelem jejich, té nové víry, která dovede zaceliti rány, jež jinověrcům celívá jen Morana.

Napjatě poslouchala Milína ohnivým slovům Slávkovým a zvláště, když o Bohu svém povídal, o slávě jeho a o skutcích.

Měsíc zacházel již znenáhla za černé lesy, a když ráno vycházelo slunce, tři živé duše ozářilo na skále Perunově: Milínu a Slávka s Božetěškou.

S tou brzy se seznámila dcera Velislavova; vždyť obou otcové odpočívali pod zříceninami Tuhoště. Milína slíbila Božetěšce, že doprovodí ji na Šumavu navštívit veliký ten hrob, jenž tolik českých životů pohltil, až znovu se budou háje zelenati a nová vesna podaří zemi svěžestným pokrovem. To milo prý bývá na Tuhošti a kolem rumů jeho, když tak to kapradí bohatě vybují a lesní květena rozhalí po hustém mechu vnady své. Ale o těch kmenech očazených ani se nezmínila.

Jako sestra ku sestře přilnula Božetěška k ní, neštítila se, že znečistí nitro své přátelstvím s pohankou; ani Milína neuzavřela nitro své dívce křesťance, jíž sudice do kolébky vložily věnec trnový a hložím posázely cesty mladých let. Slyšela často Božetěška Slávka vypravovati o té kněžce, poslední haluzi slavných kdysi lechů pošumavských; a úcta i obdiv byly to také, jež upoutaly ji k Milíně. Poprvé uzřela ji a zjev její převýšil obraz, jejž vytvořila si v duchu o ní podle zpráv Slávkových.

Nepohody nesetřely květ s jejích lící, ani černé oči nevyplály kouzelný oheň svůj; dosud velebně klenulo se čelo její, jako tehdáž, když dlela na černé skále, krátce před pádem Tuhoště. Nenaryly tam přestálé strasti brázd a dlouhé havraní vlasy její nepozbyly dosud lesku deštěm a psotami. Vábná byla dosud, ba vábivější než dříve, ta královna lesů šumavských. —

„Zastavím se, až půjdu z Vyšehradu zpět, zase u vás, dobré děti, nepomyslila jsem, že na skále Perunově, rozkřičené po celém okolí, živou duši naleznu, a nalezla jsem přátely — křesťany,“ pravila na rozchodu. Božetěšku na čelo políbila. „A ty, hochu, ubezpečena jsem, že zdejší sráz nevyzradí úmysly Milíniny,“ obrátila se

k Slávkovi podávajíc mu ruku. Ohnivé zraky její utkěly na osmahlé tváři jinochové, zaruměnily se jí líce, však okamžikem přeletěl jimi nach, jako když zableskne se na černém nebi a mihnutím jediným, ohnivý, křivolaký pruh zase pomizí.

„Perun buď, děti, s vámi!“

„A tebe provázej Bůh náš!“ vyměnili si na rozloučenou; a brzy nebylo viděti Milíny.

As hodinu ode stěny Perunovy dala se v levo do lesů k Vyšehradu přímou cestou, nejedním putováním dobře známou.

Dnes poprvé, co vyrostla, zapomněla před svítáním na oběť bohům — pro křesťana, jehož náhodou uzřela, a kdo ví, uzří-li kdy. Ne, nepůjde již na skálu Perunovu. Trestu bohů by se musila jejich kněžka báti, nebude zase rušiti míru v prsou svých, jenž sotva z části vrátil se tam po drahých letech. — Běda, běda, vyrušila-li již jej, to marně by ho již hledala na zemi. —

„Milíno, Milíno!“ zvolala hlasitě, a staleté kmeny opětovaly slova její. Zachvěla se dcera Velislavova jména vlastního.

„Ne, nepůjdu vícekráte tam,“ zašeptala, „svatý mír těch dobrých, nevinných dětí přerušila bych. Veliká zajisté jest ta víra jejich, větší ještě ten Bůh, jehož vzývají, že nedal jim záhy zahynouti. Kdybys byl ty, otče můj, také s tak čistým srdcem přijal kříž od jiných, ne z rukou těch vrahů, s tebou by se byla Milína snad modlila před ním, mohl Tuhošť státi a sláva lechů z Pošumaví žíti. — Má dále Milína klnouti vyznavačům té nové víry, dále blesky na ně volati, aby zachvátily nezdárné syny, jako tehdáž na pomezí moravském...?“

Znovu zahučely krovy nad hlavou její; ale temněji, hrozivěji než dříve, když opakovaly jméno její.

„Rouháš se," zase zašeptala, jako by se opět bála vlastních slov. — „Kříž dosud zlo jen, bědy uvalil na ubohou vlasť, a stopy, kudy kráčel, dosud nejsou vyhlazeny, na rumech vlastní kolébky mé nejméně, a znóvu hrozí nám bouřemi. Ty krutější budou dřívějších, ve dví se rozpoltí kmeny české a nad mrtvolami jejich, teplými ještě, nepohrobenými, zasedne si cizinec — a bohové? Ti vždy přece ji uchránili; kde věrní byli jejich ctitelé, málo obětí nalezla Morana, dosti práce měla na straně protivné. Bořivoji, uvaruje tě Milína záhuby, musí uvarovati; však kletba celého národa i zotročených vnuků tvých zastihniž tě po věky, sám-li se střemhlav lehkomyslně v ni uvrhneš!"

Mžikem vzchopila se a rychlými kroky kráčela po měkkém mechoví; zdálo se, že vítr unáší ji.

Ale skála Perunova stále jí tanula na mysli. Však zapomene na ni asi na dvoře Vyšehradském.

XVIII.

ěř, že zdá se mi, jako bychom hrob kopali, tak mrtvo je zde, mrtvěji, než když umíral Hostivít."

„Jako na pohřebišti, milý brachu, také já tak myslím," přisvědčil Hovora soudruhu svému, jenž pozvedl se od práce, aby si oddechl.

Ostatních několik nevšimnulo si podotknutí Hrušova, anebo nechtělo aspoň všímati. Rychle hloubila se jim země pod nohama: základy kopali ku svatyni nového Boha, jejž přinesl Bořvioj z Velehradu.

„Ba že hroby kopáme, Hovoro," důrazněji opakoval Hruša, když opět započal pracovati — „a do těch položí slávu Vyšehradu, který tolik zlých již přečkal let, za-

hrabou v nich památku na otce, na starou víru, černou zemí zasypanou — a kdo ví, nesesují-li se po čase ty staré zdi kolem, když vyhnali z nich otecké bohy a na nádvoří vystavěli nový chrám ku poctě kříže. Věř, že bych měl sto chutí, uhoditi o zemi lopatou, aby si to sami vykopali..."

„Mírni se, Hrušo, pomni na vojvodu, víš, že tak dobrého kněze již dávno neměl náš lid. Hodný byl Hostivít, miloval své Čechy, ale Bořivoj je hodnější! A což Ludmila, zapomněl jsi již, co dětem tvým a matce udělala? — která to lechyně by se tak dovedla zapříti, aby vešla v chatrč kmetskou, kde se již hrozila uhnízditi Morana?"

„Pravdu máš, Hovoro, veliká je ta naše kněhyně; ale u věčného života mé duše věř, že ani co by za prst se vešlo, nevzal bych od ní nyní, co ji pokřestili. Ano, tehdáž byla to ještě Ludmila Slaviborovna, kteráž klaněla se bohům, před nimiž svatý oheň neuhasínal. Tehdáž se zdejší skály bych se byl odvážil skočiti pro vojvodovnu a lebku lopatou rozpoltil každému, kdo by jen slovem ji byl pohaněl," horlil Hruša.

„Však i nyní bys to, brachu, udělal, dobře tě znám — a po čase sám se budeš také modliti před křížem a říkati klukům svým, aby zapomínali, co jsi jim dříve povídal o bozích," chlácholil jej druh.

„Ne, u Peruna ne," rozkřikl se Hruša, „nesáhej mi k srdci Hovoro, to ti povídám, nestál bych pak za sebe."

Ostatní dělníci pozvedli hlav. — Hruša dosud stál v divém rozjitření, oči zlověstně koulely se mu a huňatá čepice až vstávala na hlavě pod rozježenými vlasy.

„Což zase, kýho ďasa, vjel do tebe vlkodlak?" zakřikl jej jeden. „Kdy ty přijdeš k rozumu, nevím, ani sám rarach ne."

Druzí dali se do smíchu. Hruša ani necekl, vzal opět lopatu a všemi silami začal do země rýti, až potokem

se mu s čela řinul pot. Ani slova nepromluvil již, ani Hovora, a žádný se již neodvážil ho škádliti, zle by také byl pochodil.

Pravdu měl Hruša, že mrtvo bylo na Vyšehradě, jako by hroby tam kopali. Zdálo se, že vymřel během několika týdnů život na té skále čedičové, jež po tři sta let vévodila již zemi české s tím hradem svým.

Snad ani tehdáž, když Libuši a Přemysla pohrobili, nebylo tam takové ticho. — Když Libuši a Přemysla pohrobili? — To tryznu velikou zapálili na nádvoří, vysoko k modru oblak šlehaly její plameny; daleko v Čechách viděli za noci ohnivý sloup z žáru, jenž hořel na skále Vyšehradské — nad hrobem, nad popelem Libuše a za několik let nad Přemyslem. Tehdáž hlučno bylo tam, slavno jako o svatbě; okázale slavívali staří Čechové pohřeb milých svých. Dobře že se vede duši, říkávali, nad jejímž tělem zaplála tryzna velikolepá, a teprve když poslední oharek doplanul — truchlívali; ale po tak dlouho truchlívali, po celý věk nezapomínali na mrtvé Čechové pohanští. Jarem vždy opětovali památku zesnulých. —

Pusta byla síň, v níž stávala krátce ještě před tím skvostná socha Perunova a kolem ní mnoho ochranných bůžků v širokém půlkruhu, před nimiž zbožný lid v davech skláněl obnažených hlav. Pusty, prázdny byly síně ostatní, skvostné opony, jež zahalovaly pohled do vnitra svatyně, vymizely, a místo skvostných čalounů po půdě zaujal bílý, holý pískovec. Smutně duněly kročeje po dlažbě, zavítal-li kdos v zapustlou, posvátnou síň. V průčelí, kde vypínalo se skvostně vyzdobené obětiště — zase jen bílý, holý pískovec.

Zapustlo na Vyšehradě sídlo bohů, věčných spás. Odnesli daleko do lesů na pevný hrad starodávné bohy a dědky, jež Čech praotec přinesl s sebou z pradávné

vlasti své; jedni říkali, že na Kuřím do Zlička, druzí zase že do hlubokých lesů brdských.

Temně odrážely se o vysoké klenby rány kmetských lopat, zdálo se, jako by posmívala se ozvěna těm starým stěnám Vyšehradským.

Bylo to brzy po polednách, když jakási žena stanula na nádvoří Vyšehradském. Velmi známou zde asi byla: Ani stráže, jež přecházely u brány, nezadržovaly jí, ba uvítaly ještě, jako kdyby kdo ví jak vzácný lech byl přibyl na vojvodský dvůr.

Zvolna kráčela mimo tlupy dělníků; hlavu měla tak hustým závojem zahalenu, že nebylo možno poznati jí. Teprve u posledních, kteří nejblíže svatyně pracovali, postanula; však jen málo okamžiků prodlela zde, poptala se jich cosi, snad na účel stavby, a hned zase zmizela v síních, které vedly do komnat vojvodských.

„Milína“ jediným šepotem šumělo to po nádvoří. Kdo by neznal jí, té dcery Velislava Tuhošťského, byť sebe více zahalila se v řízu a sebe hustším závojem zakryla krásnou tvář, osmahlou zimou a vedrem.

Zdaleka ji mohl poznati lid, po chůzi již, ani kněhyně z krve Přemyslovců nevznášela se tak lehkým kročejem po půdě jako Milína.

Byli by zajisté mnozí z dělníků odhodili železné rýče a motyky, Hruša mezi předními, a kdo ví ne-li i Hovora, kdyby vítr jim byl zanesl k uším slova jeji. —

„Bodejž ruce by vám zdřevěněly,“ zašeptala, když zvěděla, že na těch základech vybudují kříži chrám. „Ubohý lid!“ zavzdychla odcházejíc.

„Věřte, je to zase jakési zlé znamení,“ začal Nekrasa k sousedům v prácí, „nikdy ještě ta dcera Tuhošťského nepřišla s dobrou na Vyšehrad. Dosud však vždy dobře to pro nás na konci dopadlo. Leccos se proslýchá.“

„Slyšel jsem také již, Vrš prý je jim v čele, a jinde zase říkají, že Zlický lech," doplňoval Nekrasu soused Bezdruh.

„Ten Kuřím by měl ještě kněz srovnati se zemí," pokračoval Nekrasa. „Kdyby stála ještě Vlastislav a Tuhošť, zajisté nebyl by Bořivoj na stolci předků svých."

„A nyní nekopali bychom zde těch kletých základů," rozkřikl se náhle Hruša, jemuž ani jediné slovo neušlo, co Nekrasa s Bezdruhem povídali, a mrštil lopatou o blízkou zeď.

„Ale nechť na místě mne zdrtí Perun hromem svým, hnu-li ještě rukou zde, a vy byste to také měli udělati. Chce-li vojvoda, nechť kopá si to s těmi lechy sám, jež přivedl si s sebou, a nenutí lid ku práci, kterou beztoho budou klíti na věky vnukové a bohové trestati i v pozdním ještě koleně. Zavedl již kříž a pak robství zavede s ním, a co budete potom? Hůře než psům povede se vám. Na Kuřím půjdu, rád přijme Zlický Radslav Hrušu i s ženou i s dětmi jeho. Lépe se tam budu míti. Orati budou vámi a co odpadá se stolů jim, to s chrty budete děliti!" A jako zběsilý ubíhal Hruša z Vyšehradu.

„Hrušo!" volal za ním Hovora, ale Hruša neslyšel.

„Poběšený to člověk," řekl Nekrasa. — „Nevděčník," tvrdil Hovora, „kdyby nebylo naší kněhyně, dávno by zhynula žena jeho i děti a zdali ne i on sám? Já držím se, bratří, toho," vysvětloval ostatním, „nechť věří si kníže v kteréhokoliv boha, jen když nás nechá při víře otecké a nebude chtíti, abychom káceli svaté háje a bořili své bohy v nich. Zůstane-li k nám takovým, jakým je doposud, i co pokřestili jej, zlý by to byl člověk, jenž by na něho zanevřel, zlý, bratří, věřte, nezasloužil by jiného, než aby ho svrhli dolů do řeky. A ten Hruša dobře udělal, že odešel, bez toho bylo by ho to neminulo. Však uhlídáte, že na Kuřími brzy se mu to znechutí."

„Co, znechutí? — to nevíš, Hovoro, jak si umí dělati Radslav z čeledi otroků!“ přerušil ho Mudra. „Volno je tam, jako bez pána za pokojných dob, slavnosti stíhají radovánky, medoviny je tam jako u nás vody; ale když řekne jim Radslav: „Hoši, do ohně za mnou“ — střemhlav bez rozmýšlení se za ním v oheň vrhají. Hned bych šel za Hrušou!“

„Však můžeš jíti! Nechť vyčistí se čeleď knížecí,“ horlil Hovora, „ale pomni, že také vrány mohou někde tvé tělo klobati na drvě. Tak nesměl bys mluviti na Kuřími o svém pánu jako zde o velikém vojvodovi. Nevíš, že na Kuřími jazyk přivádí na šibenici, jediné slovo třebas jen? Radslav nerozumívá žertům, za pomluvu dává Moranu.“

Mudra umlkl a Hovora též. Zase bylo slyšeti jen rány rýčův a lopat po Vyšehradě. Ticho, mrtvo bylo na dvoře vojvodském.

Teprve, když dlouho již odešli z Vyšehradu dělníci, objevila se zase Milína na nádvoří u základů, naproti pusté svatyni bohů starých, oteckých. Zašla do síně, a kde stálo vyzdobené kdysi obětiště, usedla na kamenných stupních.

Slunce poruměnilo již výšiny na levém břehu Vltavy. Rumy Děvínských zdí, zdálo se, že poznovu planou žárem, jako by dnes byli teprve mužové vedení Přemyslem dobyli hradu Vlastina, zapálili ho a pobili všecky dívky, jež nepřirozený, nevídaný po českých vlastech roznítily boj, ač mnoho let již uplynulo od těch dob a starci v mlhavých již jen obrazích vypravovali vnukům svým o Děvíně, o Vlastě, o Šárce a Ctiradovi.

Nebe jako by krví lidskou potřísněno vrhalo červenou zář do síně, po stěnách, na obětiště zapustlé svatyně.

Podivným leskem planul obličej Milínin. Závoj nepokrýval nyní osmahlou a přece tak lepou, vábnou její líc.

Ona záplava červená nad Děvínem úchvatnou krásotou oslnila postavu dcery Velislavovy. Černé oči její neodvratně zíraly na protější výšiny ku zříceninám a dosud červenaly se září zacházejícího slunce, jako by stály v plamenech.

Poutal ji u tak veliké míře obraz ten, kde pod sutinami odpočívalo tolik družek jejích, jež životů vzdaly se raději, než aby se vrátily mužům v područí? Chvílemi zasvitly zraky její asi tak, jako když zatřpytí se hvězda za krásné, tiché noci a brzo zaniká. V okamžicích těch zdálo se, že krev se jí žene do hlavy a do tváří, vždy tmavěji zarudla její líc. A opatrně ohlédla se kolem, zdali jí nikdo nestíhá očima. Sama bála se asi vlastních myšlének, jež zmítaly jí ňadrami, jako ta řeka dole pod Vyšehradem lodičkou, když vysoko vyhání bouře vlny její a zase sráží je v hloub.

Ba vskutku bála se těch myšlének svých; takové ještě nikdy nezatanuly jí na mysli jako dnes v té síni, z níž staré bohy Vyšehradu vynesli.

Jako té čeledi, která kopala základy ku chrámu křesťanskému, i jí cizo bylo na Vyšehradě, mrtvo, jako by se byla Morana zde s tím křížem uhnízdila. Či nebylo by lépe bývalo, přemítala, kdyby otec její s Vitoradem byli svrhli Přemyslovce a vyhladili celý ten rod? Vždyť, až Němci by mu byli na Vyšehrad pomohli, byl by přerušil s nimi spojení a nazpět k Ludvíkovi vyslal je.

Poprvé po tolika letech projela hlavou dceři župana Tuhošťského myšlénka, která otce připravila o život — jako šíp, jejž vyslal zákeřník na klidného chodce, jenž marně brání se zachytávaje oběma rukama smrtivý hrot, který hluboko do srdce se zaráží. — Drvem zachvěla se Milína, když nejprudší vítr zaklátí jím. Vždyť i ona je z jejich krve, babička její vyrostla mezi zdejšími zdmi, které sešedivěly již slávou kmene Přemyslova. Mezi nimi

vzrostla haluze Stadická v mohutný, veliký peň, jehož větve dále, nekonečně dále sáhaly, než ratolesti stověké lípy na nádvoří, pod níž Libuše již soudy držívala.

„Ne, nikoliv, Milíno," zvolala v rozčilení, „až nebude Přemyslovců, mech a tráva budou růsti na rumech Vyšehradu, jako rostou na rozvalinách Tuhoště. Sotva to staré sídlo vojvodské přečká pád vnuků, jejichž otcové první k němu položili základy. — Že nedal jsi, Bořivoji, sluchu slovům té dcery Velislava, jejíž bystré oko prohlédá do dalekých, budoucích dob. Vlastní děti vyvrátí kolébku vojvodů svých a kosti jejich rozházejí po sbořeništi. Běda tobě, ty tvrdý Vyšehrade, ty slávo jména českého!"

A temně zněla klenbami vysokými věstecká slova Milínina. „Běda tobě, ty tvrdý Vyšehrade, ty slávo jména českého!" hrobovým zvukem opakovaly stěny, a lípa na nádvoří, zdálo se, že hučivěji zašuměla, jako by divý vichr opřel se o velikou její korunu, a strašlivě zaječely vlny pod skalou, až Milína sama zalekla se věštby své a křečovitě sevřela rty, aby neotevíraly se k podobným výrokům.

„Dobrého vládce máte, Čechové, nezapře otce svého," po chvíli teprve tichým hlasem mluvila k sobě, „jen kdyby vám ho byli nepokřestili. Proklatá cesta, ta moravská! Však stalo se již. Jen aby vám neposlali Bořivoje za Hostivítem. Mnoho nepřátel, jízlivých jako štír a úskočných jako had, vyrojilo se proti němu, odolá-li jim? — Drž s ním, ty lide, s vojvodou svým, a nedej se svésti lstivými jejich jazyky. — Však upraví ti, Bořivoji, Milína půdu mezi národem, spolehni se na ni. Ale víru musíš lidu nechati, tu starou víru, kterou zdědil po otcích, a oni ti budou věrni jako skála, na které stojí vojvodský tvůj hrad a roztříští se o ni sebe prudší nápady třeba celé říše německé."

„Ba že roztříští, Milíno, roztříští, jako tehdáž na

Oharce, když stáli jsme v zásekách proti Arnoštovi a Thakulfovi!“ ozval se za ní mužský hlas.

Dobře poznala známý hlahol, dávno již jej neslyšela; ale přece nevymizel jí z paměti ten čistý, kovový zvuk.

„Slavitahu!“ zvolala náhle, vzchopila se, a před ní stanul krásný, štíhlý muž, pokud podle souměrných rysů v soumraku bylo lze rozeznati. Byl to onen jinoch, který nabídl tehdáž před lety Hostivítovi život svůj a životy druhů svých, když nikdo nehlásil se za posla do tábora německého — dítě Vitoradovo. Dobré i zlé dny zažil od těch dob. Milínu však nespatřil již až teprve nyní na dvoře vojvodském. Marně se tehdáž po ní v táboře sháněli.

Podivná to sudba! Poprvé setkaly se děti Vitorada a Velislava se stejným účelem v táboře knížecím, jež podruhé týž zase k sobě svedl cíl.

Stručně jí vypravoval osudy své, jak usazen byl ve hradě oteckém a opět vypuzen, jak našel pohostinství u Rastislava moravského; všech bojů, jež vedla tehdáž Morava s králem německým, se účastnil, a když přijel po letech Bořivoj na dvůr Svatoplukův, nemohl odolati touze po vlasti a vrátil se do Čech s vojvodou svým.

„I tebe pokřestili snad tam?“ vyhrkla ze sebe Milína nemohouc již se ani konce dočkati.

„Ba, že pokřtili, Milíno? Sám Methoděj učil mne té nové víře, a ústům jeho, těm slovům, jež medem plynou z vnitra mu, když hlásá kříž a zase když kárá nemravy na dvoře Svatoplukově, nikdo nemůže odolati. Jako blesky vnikají do prsou; nediv se Slavitahovi, že zapřel víru svou a přiznal se k Bohu, jehož jménem již tolik zla natropili zlí naši sousedé, jehož jménem zakryl se otec můj i otec tvůj — nelekej se, že rány, jež vykrvácely již snad, rozevírám — aby došli cílů svých.“

„Ustaň, Slavitahu, a nekal okamžiky našeho shledání. Když ty jsi podlehl, nedivím se, že i vojvodu přemluvili...“

„Ne, Milíno, nikoliv nepřemlouvají. Víra, již hlásá Methoděj, sama si srdce otevírá. Celá Morava, veškera říše Svatoplukova, klaní se již Bohu jedinému, a brzy zavítá na Vyšehrad biskup Velehradský, a věř, že po letech, byť bychom my se nedočkali těch dob, stane se Vyšehrad střediskem křesťanství, jako býval ohniskem modloslužby.“

„Střediskem poroby, kde pouta budou kouti na ubohý lid a biče uplétati. Běda! Běda! a národ zubožený pozvedne se, rozvalí pomník robství a s ním slávu svou.“

„Černě ty myslíš o ctitelích kříže, Milíno. Arciť ti, jež jsi znala a často má jednati s nimi náš lid, ti učinili by to. Však bídní to jsou křesťané, hanobí jen znamení víry Kristovy. A nepožehnává náš Bůh zbraním těch, jejichž ruce krví nevinny jsou potřísněny a nesou na sobě známky žhářství a loupeže. Proto také marny byly výpravy jejich do vlastí našich a proti Moravě. Však poslyš, Milíno, mohla by po věky odolat naše země návalům jejich, jež se všech stran obehnána již je strážemi německými? Dobrý by to byl plášť, věř, kříž postaviti na rozvalinách oltářů pohanských. Opět a opět pole sbírali by po rozsáhlém panství svém, čerstvé a četné voje by vysýlali na vysílený lid, uhnětený bezustálým válčením. Nebyli by s to Čechové jim odolati, přes padesát let trvá již v malých přestávkách krutý boj; rozvaž, co poklesalo již českých životů na poli bitev. Řekneš, že desetkrát více německých, ale desetkrát také větší je jejich země. Jako severní Slované, poznenáhla padla by jim za kořisť i naše vlasť. Pak ani kříž by již Čechům nepomohl, a kdo ví, zdali by nebylo, dříve než jedno století uplyne, pozdě již. A Bořivoj jedním rázem přeťal choutky jejich, ruce bratrské ho pokřestily, urval jim oběť, již měli dlouho vyhlédnutou, obklíčenou odevšad. Ale také sočí již na Methoděje Velehradského, očerňují jej u představených jeho. Více mrzí je ten biskup mo-

ravský, než trn když hluboko do oka se zabodne. Však dobře ti to Bořivoj vypověděl, vím to, vím!“

„Což vyjevil ti účel cesty mé na Vyšehrad?“ udivena otázala se Slavitaha; „mluvil jsi s vojvodou, když odešla jsem od něho?“

„Vše mi pověděl, Milíno, a proto hledal jsem tě po celém Vyšehradě, věděl jsem, že jsi z hradu nevyšla; nikoho mimo ony dělníky, kteří základy zde kopali, nepouštěly stráže ze hradu. Promluviti jsem s tebou chtěl. Vždyť tak dlouho již nezřeli jsme se, mimo několik okamžiků v táboře Hostivítově. Dobře poznal jsem tě v zakuklení. Tak náhle nás ty kruté rány zasáhly a vyhnaly od krbu rodinného v cizí přístřeší. — Milíno, zřekni se bohů svých! Až utiší se to u nás — myslím, že sotva to bude dlouho trvati — poputujeme spolu na Velehrad, a Methoděj sám naučí znáti dceru Velislavovu novou víru, uvidíš, že neodoláš slovům jeho. Slavitah také neodolal jim, ani Bořivoj, ani Ludmila — a ta přece tak vroucně ctila bohy — a Milína také neodolá. Půjdeš, viď?“ —

„Jako sestra rodná tě miluji a vítaným je mi shledání naše po letech; však s tím-li tě poslal vojvoda tvůj za dítětem Velislavovým, abys vyrval jí ze srdce, co ani otec jí nezůstavil neporušené — to opět odejdi a ona bude učiti se zapomínat na druha mladých, dětských let!“

Hlas její zněl tak smutně, tak dojímavě, a přece tolik výčitek ozývalo se v něm, že každé slovo ostnem zarývalo se v prsa Slavitahova.

„Pro bohy tvé, Milíno, nekřivdi vojvodovi, ani věrnému druhu svému, slovem nezmínil se mi Bořivoj, u mého Boha mi to věř, abych ku zradě na tvé víře tě pokoušel. Z čistých záměrů, z bratrské lásky vyzval jsem tě, abys se kříži klaněla. Či nevěříš již Slavitahovi, Milíno, myslíš, že nebije v prsou křesťana srdce poctivé?“

„Ne, příteli, nemyslí Milína zle o tobě, však nemluvme již o tom. Nevytýkala jsem ti, že jsi zradil víru starou po dědcích a vyznavačem kříže žes se stal, který otce ti usmrtil a z rodné kolébky tebe vyhnal — a nikdy ti to nebudu vytýkati; však nechtěj také ku zradě sváděti mne, marné by to bylo."

„Tedy aspoň jedinou prosbu vyplň mi, ne mně, ale vojvodovi, pro lásku tvou k rodné zemi, prosím tě, jdi mezi lid, velikou vážnosť máš u něho, mnoho můžeš působiti pro Bořivoje. Věř, že žreci, zvlášť v odlehlejších krajinách, ode vsi ke vsi putují, zášť a zradu rozsévají v srdce národa, proti kmenu Přemyslovu. Ty můžeš zmařiti ovoce jejich. Pomni, podařilo-li by se Radslavu a Mstišovým spojencům podkopati kamenný prestol Vyšehradský a zbaviti na něm vlády panovníka-křesťana; osiřelá, jako vdova byla by ta naše země. Kolik soků rvalo by se asi o Vyšehrad! Či myslíš, že by po dobrém se osadilo místo vojvody? Ohněm by zaplálo nebe nad Čechami a tam ti by z toho měli nejlepší. Pochybuji, že ze své vlastní vůle Mstiš se opět míchá mezi řady spiklenců, zajisté je to také jeden z těch, již v duchu se vidí již knězem Pražským. Myslíš, že by mu byli odpustili Němci po porážce na Ohři, že na jatky je přivedl pod naše mlaty, kdyby nemyslili ho déle užívati v podnicích proti nám? Vědí, že dvojí pomstou hárají prsa jeho — však také ty to víš — a proto trpí jej mezi sebou, jinak by dávno již hnil jeho trup. — Dobře, že zdědil Bořivoj chrabrotu otcovu; dříve pobiti musejí vojvodu a věrné jeho — a těch je mnoho ještě — než stane noha jejich na zdejším nádvoří. Učiníš tak, Milíno? Pro blaho vlasti tě zaklínám, u bohů tvých, před nimiž z rána a u večer třikráte se biješ do prsou!"

„Půjdu, Slavitahu, ale ručíš mi za to, že až upevní se Bořivoj na stolci a nikdo neodváží se již proti němu,

že nebude nutiti lid, aby opustil starou víru a přiznal se k Bohu, jemuž staví již na hradě otců chrám? Těžko navraceti srdce národa vládci, když sám si je byl svou vinou odcizil. Nevíš, jak rozechvěno je to vše po krajích, mžikem mohou ty jiskry nahromaděné vybuchnouti v žár — a pak nikdo neuhasí ho. I Milínu by strávil, kdyby držela se stranou novotářův. Uznávám z části důvody Bořivoje, jež předkem ho vedly k přijetí kříže, sám mi je vyložil, u Boha jediného se zapřisáhl, že pro dobro vlasti a spasení duše své a svých věrných tak učinil. Však uzná je také lid? Nebude mu to za strach pokládati, za zbabělost? Myslíš, že prozírá do budoucnosti ten lid, kdy vášeň a zloba zaslepí mu zrak? — Milína, která tolik let již žije ve středu národa, dobře prozpytovala povahu jeho. Zdá se, jako by s mlékem mateřským ssála nemluvňata u prsou již zášť a nenávisť proti víře tvé, v krev že jim to přechází. — Těžký beru úkol na ramena svá, snad podlehnu mu. — Již dříve, než tys přišel, uzavřela jsem tak, hotova dáti život za něho, vojvodu, který jiného Boha vzývá než dcera Velislavova — budu putovati ode vsi ke vsi, zítra již do Kuříma zaměřím; tam nejvíce to vře a nejblíže je to Vyšehradu.“ — —

Dávno se již sešeřilo. Rumy Děvína příšerně vyčnívaly do výše na protějších výšinách. Náhle zazněl Vyšehradem kovový jakýsi zvuk, daleko ozvala se ozvěna, dvakrát, třikrát, několikráte po sobě než utichla.

„Dobrou noc, Milíno, volají nás na modlitby; Bůh můj, veliký, všemohoucí ostříhejž tě na pouti tvé. Slavitah v duchu bude tě provázeti a pod křížem se modliti za zdar a blaho rodné země a Milíny Tuhošťské,“ pravil syn Vitoradův na rozchodu, a když zanikl v chodbě, která vedla do síní vojvodských, zašeptal: „Bože můj, jak dobré je to srdce její, osvítiž ji a přijmi za dceru svou.“

Milína zůstala samotna ve svatyni v divorůzném zadumání. Než i tělo žádá své právo. Probděvši minulou noc na skále Perunově a dnes tolik toho zaživši, sklesla na tvrdý kámen, a ten byl jí poduškou.

Poprvé v životě přenocovala na Vyšehradě. Kdyby vstal tak Velislav a jediné dítě zřel, jež vinou jeho beze krovu bez přístřeší putovalo po českých vlastech, již vojvodkyní chtěl učiniti, snesla by to hrdá, ctižádostivá jeho krev? — Vyplnily se touhy jeho, ale zděsil by se jich. Dlí na Vyšehradě dcera jeho, jediné dítě — ale v pustém chrámě bohů odpočívá na tvrdém kameni, Milína, jež vládnouti měla jako Libuše kdysi, zemí veškerou; avšak česť její je čista, jako bledosť lilije, když lupénky vybují čerstvě z kalíška.—

Sotva první pruhy záře začervenaly nad výšinami naproti Vyšehradu, brala se rychlým krokem po nádvoří žena zahalená v roucho pohanské kněžky; závoj hustý zakrýval jí obličej. Stráže u brány křížem poznamenaly si čela — byli to již křesťané — nepoznali Milíny.

Nahoře ve vojvodských komnatách stál u okna muž v lehkém oděvě ranním, právě povstal s klekátka, nad nímž visel kříž, vykonav ranní modlitbu. Oko jeho sledovalo onu ženu, jdoucí ku bráně náhradím.

„Jdi," šeptaly jeho rty, „sílíž tě Bůh, nikdy ti toho nezapomenu. — Kdyby takým býval Velislav, jako to dítě jeho, říkával otec můj, stál by ještě Tuhošť na postrach západu a zdaleka lekali by se černých jeho nákopů nepřátelé naši. Hned vrátil bych jí Pošumaví a znovu vystavěl hrad jako otec Slavitahovi. „Nemůže dítě v přepychu lešském žíti na místech, kde otcův popel tlí a kletba národa spočívá!" řekla mi. Nuže, jdi tedy, ty dobrá dcero, a vykonáš-li úlohu svou, ani duše nebude po českých vlastech, která by klela otci tvému, i v prsou těch, již neodpustili Velislavovi před lety, vyhasne naprosto zášť. —

Budu-li míti lid po straně své, všem těm zbůjníkům odolám, a týž osud připravím jim, jako Velislavovi a spojencům jeho připravil otec můj. Vymýtiti musím semeno zrady, jež zůstalo ještě z oněch dob a opět znovu vypučelo, bych na věčné časy navrátil zemi žádoucí mír."

Byl to vojvoda Bořivoj; oko jeho těkalo po hradě oteckém a dále po městě, jež rozkládalo se k východu pod Vyšehradem na obou březích Vltavy. Slzy zatřpytily se v něm a první paprsky slunce, jež oslnily mužný, přívětivý obličej vojvodův, zdálo se, že v perly skvostné je proměnily. Viděl v duchu veliké ono město, o němž Libuše věstila kdysi: „Město vidím veliké, jehož sláva hvězd se dotýká...?" Viděl ony velkolepé, nádherné chrámy, po nichž hrdě nazývá se matka českých měst „Prahou stověžatou", o jichž velebě a skvostu báječném a přece pravdivém vypravují nám nejen domácí kronikáři, ale i cizinci? — Zajisté podobné obrazy míhaly se ve věcích budoucích zrakům jeho, které dosud vlhly ne žalem, ale radostí, posvatným nadšením.

Dobrý to byl kněz ten Bořivoj! Kdyby vždycky tací byli sedali na stolci, jejž zanechal vnukům svým, mohl dosud Vyšehrad státi. Ale běda, že nesedali, a proto také hnije to staré, věrné srdce české země; ba uhnilo již, setlelo. Ani nepoznáš, kde stávala kolébka tolika slavných, bohatýrských králův a vojvod domorodných, kdyby ti nepověděla, ptal-li bys se po ní, ta skála tam, jež na jihozápadu Prahy vyčnívá, na níž ten kostelík a těch několik zasmušilých stavení s červenými střechami, to že je Vyšehrad. — Ono nemluví to srdce k národu více; za to však tím hlasitěji volá k poutníku ten pustý, osamotnělý jeho hrob.

XIX.

a Zlicku a v župách, kde vládli potomci Vršovi, nejnebezpečněji vřelo to proti Bořivojovi, netoliko v rodech čelnějších, ale mezi lidem samým. Lechy podněcovala osobní nenávisť proti rodu Přemysla Stadického, jehož potomci zavládli stolcem vojvodským zároveň s Vyšehradem, jejž svatým považoval nejen český kmen od pradávných dob, ale všecky čeledi usedlé ve velikém věnci hor, jež se všech stran střeží velikou kotlinu bojohémskou.

A nyní vhodná naskytla se jim příležitost ve zřejmý boj se pustiti s Pražským velkovojvodou, když vyhostil otecké bohy a poskvrnil křížem svatý Vyšehrad, jak lidu říkávali.

O národ se opírali, jenž v krátkozrakosti své ve vyhaslých obětištích spatřoval vyhaslou slávu jména českého. A aby ujistili si v lidu spojence, na sousední země ukazovali, kde úpěl národ v hnusné porobě pod křížem; však zapomínali, že dříve, než ujmulo se křesťanství, nebylo lépe v zemích těch. Od jakživa kvetla u Germánů poroba.

A žrecové s vlchevníky putovali od dědiny k dědině, jitřili lid; předvídalit v úpadku staré víry vlastní svůj pád. Vítanými druhy byli lechům, jimž nejen kříž byl trnem v oku, ale i Bořivoj.

Již dříve, než byl přijal Pražský velkovojvoda křest, vešel ve svazky pokrevné s dvorem moravským.

Temná, pustá sklepení žaláře německého jiného Svatopluka vrátila Moravě, než jakého povolal k sobě Karloman a uvrhl v okovy. Příklad, jejž dali mu Němci obojetným chováním svým, hrůzně vymstil se na nich.

Až do Moravy zakryl si škraboškou Svatopluk pravou svou tvář, obelstil soky své, veliké, bezčetné voje mu

svěřili Němci bezstarostně; však na příhodném místě objevil se onen zrádný synovec Rastislavův jako děsivý mstitel křivd spáchaných na něm a na předcích a na celém národu moravském.

Všickni, jež vedl Svatopluk na rodnou zemi, hluboko do Moravy přišli uložit kostí svých. Veliké voje, sebrané po Bavořích, Korutanech a Rakousích, zahynuly v cizí zemi, již tužšími přišly sevřít okovy. „Málo kdo živen, ještě méně, kdo útěkem se zachoval."

Slavné to vítězství nad vrahy smířilo Svatopluka opět s národem. Zpomněli Moravané Svatopluka zrádce a nastolili na prestol Rastislavův Svatopluka, poběditele Němců.

Však Ludvík nepomýšlel na mír s novým vládcem Moravy, nehodlal upustiti od země, která pomrvena byla již tolika tisíci německých těl a již konečně přece, zdálo se, že uchvátil rukou železnou, že šlápl jednou na šíji národa a hrdlo mu zadrhl. Dva velikány svrhl již s Velehradu a třetímu určil osud Rastislavův, ne-li co horšího.

Svatopluk cítil běsný vztek nepřátel svých, dobře byl přesvědčen nyní, jak jednají s přemoženými a proto ohlížel se po spojencích.

Nejbližším a zároveň nejpotřebnějším byl mu český Bořivoj. Požádal za choť sestru jeho, a vojvoda Vyšehradský splnil přání Svatoplukovo.*)

Že nenáviděné bylo Němcům spřátelení dvou slovanských panovníků, sami dokázali přepadnutím mladé Pražské kněhyně, ana brala se s družinou na Velehradský dvůr. Ohromná vojska, jež zajisté přesahovala počet oněch vypravených proti Rastislavovi, hnala se k hranicím Moravy a Čech. Svatopluka nenalezla však nepřipraveného; za to tím více vychrlila se zloba jejich na jeho spojence...

---

*) Byla to, pokud víme, první Přemyslovna na cizím dvoře. Svatba slavila se brzy po návratu Svatopluka z vězení.

Na staré Kuřími divně to již po nějaký čas vypadalo. Jako o závod pracovalo se na župním hradě. Dnem vyvstávaly vysoké náspy, nepřístupné tolika hlubokými příkopy, jež řetězem kroužily se kolem velikého hradiště.

Ve veliké síni hradní, v jejímž čele naproti vchodu stály obrazy praotců, také nesedal již sám s rodinou Radslav Zličanský; hemžilo se zde postav, vysokých, bohatýrských, jež nejen ze Zlicka dnem se sjížděly sem, ale z celého jihovýchodu Čech. Nepěnila se zde medovina, ani číše nekolovaly podél pevných, dubových stolův, ani bohatý kvas, ani radovánky nepřilákaly sem ty muže železné vůle, o tom svědčilo ono dusné ticho, jež uhostilo se po síni, a mraky, jež zatáhly čela jim. Těžké, prudké kroky přecházejících po síni, po kamenných dlažbách, řinkot zbraně a dušený hovor jednotlivých skupení jakési tajemné tvářnosti dodávaly sjezdu na Kuřími. Co stojí župní Zličanský hrad, nehostily síně jeho tolik bojárů jako za oněch dob.

Celý jihovýchod považoval Radslava Zličanského za nejmocnější páku staré víry proti zmáhajícímu se křesťanství. Nikdo neopomenul na Kuřím přijíti, komu Radslav poslal vzkázání své.

Po chvíli utichlo po síni vše, lechové zasedli za stoly a na protějším konci síně pod obětištěm a podstavcem kamenným, na němž rozestaveny byly sochy předků, vystal kmet vážný, bohatýrský. Vysoká, neshrbená postava jeho, na vzdor stříbrné hlavě, bystrý, šlehavý zrak a ta velebná, mírná tvář, krásně slušely Radslavovi, hlavě sněmu Zličanského.

Jestli však slova také, uvidíme později. Mnohému, již seděli zde a upřeli zraky na lecha Kuřímského, zdálo se, že Domaslav to stojí před ním, onen, jenž na sněmích Vyšehradských uchvacoval výmluvností svou sněmovníky, oheň metal v prsa jejich a rozdráždil proudy řeči své po-

sluchače v také míře, že často zablýskávaly se široké meče ve vzduchu a hromy duněly mlaty, na znamení, že odhodláni jsou všickni pro vlasť, pro vojvodu a rodiny nasaditi hrdel svých.

„Ve službě rodné zemi sešedivěla, bratří, hlava má," mírným hlasem oslovil Radslav hosti své — ale zdálo se, jako by to nebyly přirozené zvuky, jež se rtů mu vycházely, že nátěrem míru a pokoje přikryl je — „a ve službě její chci také lebku svou uložiti na věky. Myslím, že neporušil jsem zemského řádu, když svolal jsem vás ku poradě, ne ku vzpouře, k tajemným piklům, ale k zjevnému rokování. Události, které sběhly se za minulých dnů, zvrub na rub obrátily Vyšehrad a zvrub na rub hrozí obrátiti naši vlasť. Zdá se mi, jako by neodehrán byl ještě onen děsný děj, jehož já a mnozí z vás byli jsme svědky a spolučiniteli pod náspy Tuhošťskými, že hrůzné dohry — čehož bohové uchraňte — jevištěm stane se celá naše země. Ale nyní opačné jsou poměry mezi stranami. Dříve Velislav chtěl býti šiřitelem kříže a s křížem poroby německé, a veliký kněz chranitelem víry zděděné po otcích a za ním národ veškeren, všecka čeleď usedlá od Krkonoš až daleko za Vltavu. A nyní Bořivoj znectil svatý Vyšehrad, kříž uhostil na hradě velikých vojvod, proti němuž a hlasatelům jeho, pustošícím českou vlasť, tolik výprav ve zdích jeho bylo uzavřeno. Slyšte, lechové, veliký kněz váš rozmetá chrámy bohů, ruší odvěké stánky, v nichž již Libuše žertvy přinášela, kde podle pověsti sám Samo po vítězství nad Franky v oběť přinesl bohům spásám kořisť vydobytou," tichý, mírný Radslavův hlahol změnil se ve zvuky vášně divoké, rozpoutané, a mírná jeho tvář zlověstným jakýmsi hořela leskem, křečovitě třásly se ruce jeho — ona vysoká postava schoulila se. „A až vnutí cizího Boha, jejž ukřižovali prý kdysi židé na východě" — pokračoval — „svým Čechům, na vás si zajde, bohy

na obětištích postavené roztříští jeho pochopové a obrazy dědků pohodí v prach a před křížem budete se musit ráno a u večer modliti, zapomínati modliteb, jež s matčiným mlékem ssáli jste ve krev svou, a jiným se učiti... Proto uzavřel smlouvu se Svatoplukem a vstoupil v pokrevenství s ním, aby pomocí jeho v porobu uvedl kmeny naší země a lechové aby many se stali jeho, sluhy kněze Vyšehradského, jako Svatopluk prý to počíná prováděti na Moravě. A aby utvrdil přátelství své, slíbil onomu zrádci vlastního strýce pomoc proti Ludvíkovi, který znovu sbírá pole na pokoření Moravy a na spojence velkovojvody moravského."

Utichl Radslav, ani slovo souhlasu nejevilo se po celém shromáždění; ale také ani slovo odporu. Spíše zděšení jakési zrcadlilo se ve tvářích lechův a vladyk kolem stolu rozsedlých, buď že pochybovali o podobných záměrech Bořivoje, jak jim je Radslav v křiklavých barvách vylíčil, buď že ohromeni byli neblahými zvěstmi lecha Kuřímského.

„Nuže, Radslave, bědy a svízele, jaké čekají nás, dobře pověděls nám; však rady pověz také, jak bychom se měli jim vyhnouti!" pravil Čáslav z východních krajů Zlicka, muž v plné síle, v bujarosti rozvitých let, jenž nikdy rukou ani jazykem sobě nezadal.

„Rady, Čáslave, chceš-li pro sebe a pro druhy své od Radslava, mnoho od něho požaduješ. Vás všechny k radě sezval jsem, ke společným úmluvám, ale ne abych jako mládce nezkušené vodil vás," chytře vyvlékl se župan Zličanský vyzvání Čáslavovu. „Však mužové jste dozrálí úsudkem, sami suďte o tom, co pověděl jsem já a o čem každý chlap poví vám. Jděte a ptejte se lidu svobodného, co smýšlí o velikém knězi, a bez obalu, beze strachu pravdu zřejmou řekne vám. Mužové jste, otcové, a leží-li vám na srdci osud dítek vašich, rychle položíte k činu

ruku, než bude pozdě, než svázány budou vám a ústa zacpána, aby nebylo slyšeti křiku, kletby a zlořečení. To jen řeknu vám a více ničeho. Nechcete snad, aby povídalo se po Čechách o zbojníku Radslavovi, který k odboji vyzýval leštvo a vladyky a rozněcoval bratrovražednou řež? Nic již nebude Radslav povídati vám, abyste pak nesvalovali vinu na bedra jeho. Půjde sám, dovede za právo a pravdu i s běsem vejíti v boj, a překonán-li bude, i hlavu starou dovede položiti pod sekeru popravce. Silná je Kuřím, pevná, a rámě Radslavovo nezapomnělo na stará léta vládnouti mlatem a oštěpem!"

Dobře byla promyšlena slova ta. Věděl starý lech, jak rozjitřiti mysli hostí svých: jen potřebí dotknouti se mužné, lechycké jejich cti. Předstihl myšlénky jejich řečí svou a zdálo se, jako by litoval z počátku hned, že sezval je na svůj hrad a na slabce že složil důvěru, již nemají odvahy veřejně vystoupiti proti vládci Vyšehradskému. A podařilo se Radslavovi zákeřnictví.

„U všech běsů, Radslave, smělá to byla od hostitele řeč naproti hostem," zahřímal Netolický Jarboh. — „Podruhé nesměl bys to opakovati, štěstí pro tebe, že máš již šediny. Lépe šetři hostí svých, aby oni tě sami neučili pohostinství znáti. Že ptal se tebe Čáslav, nevykládej nám ani ostatním za zbabělost. K muži zkušenému obrátili jsme se, který účast měl na sněmích za Hostivíta, který kněze Křesomysla pamatuje. Víme, že Radslav s klidnou rozvahou jednává a ne s rozechvělostí jaré krvice. Pravda-li, co jsi řekl nám, lehký bude náš soud, ale těžší asi uskutečnění."

Zlomyslně pohnula se ústa Radslavova; ani bys nepoznal onoho na první pohled vážného, velebného starce, jenž na počátku rokování hned ujal se řeči.

Potměšilost jeví-li se na lících svěžích, nezhlodaných věkem, zhrdání budí v nás; uhostí-li se však na tvářích

svraskovatělých, uvadlých, hrůzu vynucuje a zdá se, jako by zlý duch, démon jakýsi, vyhlídal ze zapadlých očí a se rtů místo slov jako by vycházel smrtivý jed.

Účastníci sjezdu zhrozili se obličeje župana Kuřímského. Cosi zvířeckého, jako by touha po krvi, sálala ze zraků jeho stařecích. Však nezkušeným dovedl ještě ukrýti pravou svou tvář; za to ti, již lépe znali uplynulý život jeho, s ošklivostí odvraceli se od něho dnes.

„I my, Radslave, dovedeme pro víru oteckou a pro svobodu pozvednouti mlatů svých. Pravdu řekl jsi, přijmul Bořivoj kříž, boří posvátná obětiště na Vyšehradě, kácí bohy a pochopové jeho roztloukají a házejí je do Vltavy. Takového kněze velikého nemůže poslouchati Libušina vlasť, který novou víru zavádí a za zády lechů smlouvy uzavírá a nepřátely k novým bojům vyzývá svévolně," ozval se Borek, vladyka Přistoupímský, a pomohl příznivci svému z nesnází.

„Nechť nebojíme se, byť celá říše šla proti nám!" zahorlil Janota Zásmucký, který nedávno teprv odbyl postřižiny a nastoupil dědictví po otci. „Však abychom krví svou cizí křesla vojvodská pomáhali upevňovati, to ani Bořivoj, ani Svatopluk nevynutí na nás se všemi pochopy. Výbornou nalíčil na nás vojvoda pasť!"

„Ve válce chce se zbaviti starého pokolení neohebného," přisvědčil mu Jarek Hradešínský, „porážeti chce, když ne on sám, tedy oštěpy německé, vyrostlé kmeny, vymýtiti mezi lechyckými rodinami ony tvrdošíjné hlavy — a lehce se mu pak podaří mladé ohnouti podle vůle své. Však u Peruna, nepovedeš, Bořivoji, nás na jatky! Zvrátíme ti tvé záměry jako otec tvůj Velislavovi a Vitoradovi."

Po celé síni zarachotily mlaty, pádné meče zařinčely. Veliká většina hostí projevila souhlas svůj s Hradešínským vladykou. Byly to ponejvíce mladší hlavy. Povážlivě však vrtěli hlavou starší lechové a vrásky hluboké jim čela

rozryly, tváře jejich znovu přeletěly mraky, zraky se zatemnily a leckterýs chystal se již, aby ráznými slovy zničil záměry lstivého hostitele. Však dobře to Radslav zpozoroval; jako hledy jestřába, když rozhlédá se po obzoru se skalin, zdali neustrojili mu kdes zálohu, a pak teprve spouští se střelhbitě na oběť svou, slídivě šlehaly oči jeho po celé síni, ani jediné hnutí neušlo jim. Aby nepokazili mu dílo hotové skorem již, mžikem vzchopil se a prouděním vod, když povytáhnou stavidlo, rozbouřil se Radslavův hlas.

„Ano, sprostiti se chce Bořivoj našich hlav a pak v jedinovládu soustřediti všechny čeledě, jako vládnou na západě, vyhladiti starý mrav, volnosť a svobodu ze srdcí lidu vytrhati, aby tím snáze zavedl kleté novoty a s nimi porobu. To na Velehradě vnukl mu Svatopluk a s takovými úmysly vrátil se v rodnou zemi. Však snáze skálu rozkotá, na níž je vystavěn jeho hrad, a balvany jejími zahradí proudy Vltaviny, než uskuteční záměry své. A nyní kvapiti musíme, bezodkladně, dokud rozechvěny jsou mysli lidu, pobouřeny proti vojvodovi. Výtečně konají žreci po krajích úlohy své, onehdy v také míře rozjitřili čeleď mou, že v zástupech přivalili se mezi ohrady a úsilovně prosili mne, abych vedl je na Vyšehrad proti vojvodovi. Jakýsi Hruša z čeledi dvorské přinesl zprávy, že ne lépe to vypadá mezi lidem ve vlastních Čechách. Ani před svou družinou není prý jist Bořivoj životem. — Z Podbrdí a Lucka podají nám ruce ku společnému dílu, a uhlídáme, odolá-li Vyšehrad s Bořivojem. V tomže čase, co dlíme zde, sešli se členové rodu Vršova — a o přátelství jejich s Přemyslovci umí každé dítě povídati. Bouřím se tří stran marně bude čeliti."

Ustal Radslav, rozhlédl se po síni, jediným mihnutím oka přelétl tváře všech, jaký účinek vyvolala as jeho slova; byl spokojen. K úsměvu stáhly se uvadlé jeho rty a nyní

tiše, zvukem dušeným, jako by napjati chtěl mysli hostí na řeč svou, započal sám se jich děsiti, těch osudných slov, jež znovu měly ve zhoubný žár roznítiti jiskry v popelu doutnající — válku domácí, jež tolik děsných stop, děsivějších, než sebe lítější nepřítel, cizinec, může učiniti.

Ne, nebál se jich Zlický lech; dávno uvyklo na ně srdce jeho, když o Vyšehradském prestolu snil, a o čem nitro v blahých chvílích rádo přemítává a čím kojívá se, ani rty neváhají vysloviti, když vhodná doba se naskytne.

„Dva návrhy předkládám vám, leši a vladykové: buď neotáleti a přepadnouti Bořivoje, bez krveprolévání zmocniti se ho a Vyšehradu s ním, anebo čekati až Němci vtrhnou do vlasti; ale čekati ve zbroji, proti dvěma bychom pak musili tasiti meč. Pak opustili bychom Bořivoje v rozhodné chvíli, v plen vydali nepřátelům, a pak jich samých utkali. Či ve zmatku bitevním uchvátiti vojvodu a unésti ho, kde nikdo by se o něm nedověděl? Tak pozbavili bychom Přemyslův rod křesla Samova!“

Ani jediné rty se nepohnuly, ani jediný z přítomných nepovstal; takové ticho zavládlo po celé síni, že kdyby mocněji byl kdo vydechl, neušlo by to sluchům Radslava, jehož čelo se zatáhlo bouří a zraky vztekem zaplanuly.

„Nuže, bratří lechové a vladykové“ — opět po chvilce promluvil Radslav s tíží utajiv hněv jej uchvacující — „svobodu volte; ale odhoditi musíte ženskou ostýchavosť a starou hrdosť lechyckou na pomoc zavolat — či porobu vlastní a dětí svých a s ní Bořivoje a kříž. Volné jsou dosud ruce vaše a na straně naší převaha. Neváhejte, vystupte s otevřenou licí, aby viděl Radslav a spojenci jeho, kdo je jim přítelem a kdo zapomněli cti bohatýrské a krbům a ženám přivykli.“

Divoce zabouřilo to síní. „Na Vyšehrad pro volnosť a víru oteckou!“ hučelo to z mnohých prsou, a málo jen bylo těch, kteří buřičů, rušitelů míru domácího spílali

stoupencům Radslavovým, a kteří povstali a zaměřili k vysokým dveřím, jež vedly ze síně.

„Ani krok ze síně," zařičel Radslav, „vladykové z Libicka a druhové jejich zůstanou na delší čas hosti na Kuřími. Překvapiti chceme Bořivoje a ne, aby připravil se na naši návštěvu."

Bleskem zafičely břitké meče v pravicích zajatců vysoko nad hlavami jejich, v těsný sestoupili kruh, do rohu síně, hotovi skláti každého, kdo by odvážil dotknouti se jich, třeba i zrádného hostitele i s jeho pomahači.

„Bídný chlape, tak ty znáš mravy otecké, k jichž obraně vyzýval jsi nás?'" zabouřil Čestibor, župan Chrudimský. — „Prohlédl jsem záměry tvé ode dávna již, ne kříž, ne poroba, ani obrana staré víry, ale prestol Vyšehradský..."

„Zadrž, kletý robe!" — zaječel Radslav, vysoko za švihl mlatem nade hlavou a pádil na mluvčího; však časně ještě zachytili ho.

„Což nikdo není zde, aby tupitele Zličanských lechů pokáral, chopte se jich, těch synů psích!" zasyčel vztekem.

Přece našlo se několik oddaných Radslavovi, kteří vrhli se na Čestibora; však dal jim na památku župan Chrudimský. Mžikem skáceli se dva rukou Čestibora omráčeni.

Již již blýskaly se po síni meče, duněly mlaty, srážkou krvavou, zdálo se, že skončí Kuřímský sjezd. —

Jako lítý tur vztekal se Zlický lech.

„Zradí nás," řval, „vypustíme-li je na svobodu, schytá nás Bořivoj a veliká žároviště toliko zůstanou z hradů našich. Pro spásu svou, pro život svých dětí a žen chopte se jich!" — Bílé, dlouhé vlasy jeho hrůzně poježily se na temeni lebky, k nepoznání byla ta Radslavova tvář, šíleně koulely se oči jeho v důlkách pod vysokým rozrytým čelem.

Dvě strany se utvořily. Několik jich přestoupilo ještě k Čestiborovi; však čtyřikrát, ba pětkrát tolik skupilo se jich kolem Radslava.

„Smrť Bořivoji a našim odpůrcům!“ hřmělo síní.

„U bohů věčných, u dědků, střežitelů rodu Zličanského, ustaňte!“ zazněl náhle jasný pronikavý ženský hlas. „U země rodné zaklínám vás!“

Sklesly ku dlažbě mlaty, meče pomizely nad hlavami a zraky všech upřely se k místu, odkud vyšel tento hlas, zdálo se, že prosebný a velící zároveň. Váním větru zašelestilo cosi po síni od úst k ústům. Úžas objevil se na obličejích hostí Radslavových, již chystali se krví na místě spečetiti výsledky rokování.

Sám Radslav a ti nejzuřivější stranníci jeho nemohli utajiti ohromení své zjevem nenadálým.

Bylať to Milína Tuhošťská v rouše kněhyně bohů.

„Dravci znovu ve velikých davech hotoví se k útoku na naši zemi, a synové její ke rvačkám se scházejí za ohradami,“ hlasem velebným promluvila. — „Veliká nesčíslná vojska sbírají znovu Němci na Čechy a na blízkou Moravu. Běda zemi české, běda družné Moravě, kdyby podařilo se jim nyní stéci náspy, o něž otcové jejich tolikrát tolik tisíc lebek si byli roztříštili. Mořem by obě země zaplavili, domorodce do jednoho vybili, kdo neschýlil by bičům jejich bedra svá — a synové té vlasti ohrožené vzpouru obmýšlejí, válku domácí proti knězi velikému, že odřekl se pro dobro otčiny staré víry a ve spolek vešel se Svatoplukem křesťanem. Přinesl oběť velikou, jakou žádný ještě, co předků jeho seděla na Vyšehradě, nepřinesl. Běda, běda zemi, která rodí syny matce nevděčné...“

„Ani slova již, ty plemeno ještěrčí, krkavčí dítě jsi, co zapomnělas to, he? Však neujdeš odměny!“ zasoptil Radslav a prudce mrštil oštěpem po Milíně, ale nezasáhl

jí, na protější straně ve dví se dřevo zlomilo a železný hrot hluboko zaryl se do stěny. Mžikem zase vytasil meč a divokým skokem vrhl se po ní; však ani nyní nepřistoupila Morana ku dceři Velislavově. Zapomněl ve vzteku Radslav, že dlí na vyvýšeném místě, tři stupně že jsou ještě na dlažbu, nohy klesly pod ním, meč daleko po kamenech zařinčel; několik okamžiků již uplynulo, ale Radslav nevstával. Co nejblíže stáli u něho, přiskočili k němu, pozvedli hlavu jeho, ale oči byly již obráceny v sloup. Rozrazila se tvrdá jeho lebka v zuřivosti pomsty a mozek již se prýštil.

Ani blesk, kdyby byl udeřil do síně mezi shromážděné, nebyl by tak působil. I ten Čestibor, ač pevné jako čedič byl povahy, zatruchlil nad nenadálou smrtí Radslavovou.

„Jednu toliko žertvu požadovala dnes uražená vlast a spravedliví bohové splnili přání její. Kéž při té jediné by to jen zůstalo!“ truchlivým hlasem zabědovala Milína. — „Vršové sotva upustí od záměrů svých, srdcem jejich ani sebe přísnější trest, jímž bohové kárávají, nepohne. Však vy budete sledovati příkladů jejich; nad mrtvolou Radslava, hostitele svého, pod jeho krovem přátelství slibte si a zahlaďte v prsou svých hořkosť proti vojvodovi. — Či dosud vy nevražíte na velikého kněze svého? Vězte, hoří vztekem Němci nad křestem Velehradským, že vytrhnuta jim příležitosť opět a opět pod praporem kříže loupežiti českou zemi. A ti, již chválili dosud jednání jejich, s opovržením od nich se odvracejí od lupičů, že ne kříž, ale panství své a s vládou robství chtěli upevniti na březích Vltavy. Čech a Morava lehce odolají Ludvíkovi, byť i Karel z hrobu vstal a sebral voje od moře až po Šumavu. Však sami-li svářiti se budete, jen ulehčíte práci úhlavním nepřátelům svým, již, zdá se, jako by za heslo si byli vzali, stůj co stůj ně-

mecké panství utvrditi na skalách Vyšehradských. Či myslíte, že Bořivoj bude ke kříži nutiti vás, že dá rozkotati bůžky vaše? — Nepřikládejte víry slovům utrhačným. — Přísný bývá trest bohů na rušitele míru vlasteneckého; nepřichází vždy v zápětí, ale přicházívá jistě, čím později, tím děsivějším bývá. Věřte to Milíně! Však zažili toho mnozí z vás!..."

Utichla na okamžik; mocně dmula se ňadra její a krůpěje potu vyvstávaly po jemných lících a pleť její zaruměnila se jako bývá nebe, když slunce zachází za hory...

„Slibte si, slavní lechové a vladykové, nad mrtvolou Radslavovou, že věrni až po Moranu zůstanete knězi svému, knězi dobrému, šlechetnému. Kéž sedávali by, ty vlasti česká, vždy tací na Vyšehradě a vládli tobě jako Bořivoj! — Vizte, neklaním se před křížem, ale Bořivoje a Ludmily nemohu nenáviděti. Mnohá léta, šťastná a pokojná..."

„Mnohá léta Bořivojovi a Ludmile!" zahučelo to slavně v síni hradu Kuřímského, kde před několika okamžiky ještě by byli ke stu mečů vrazili v prsa velikému knězi, kdyby se byl objevil uprostřed nich. Mnohem méně bylo těch nyní, již mlčeli a snad opak toho si přáli, než dříve oněch, již věrni zůstali Bořivojovi. Smrť Radslava a slova Milínina mnohým navrátily onu pravou lásku k vlasti, která nevyhledává svárův, ale smiřuje všemožně a jedná s chladnou rozvahou.

„Bohové žehnati budou počínání vaše a země rodná zaraduje se ze zdárných synů svých!" — zvolala Milína, a rychleji zmizela, než se byla objevila. Neměla zde také již co činiti. Podobná práce, arciť že méně smutná snad ale taktéž nebezpečná, na mnoha jiných ještě místech ji čekala.

„Dlouho ještě zachovejte ji, tu Velislavovu krev zemi české, vy řiditelé osudů vlasti naší! — Bez ní krev byla by se proudila po dlažbách," pravil Čestibor Chrudimský klidně ke shromážděným, „mnohý z nás by to byl zaplatil, a kteří opustili by Kuřím, se vztekem a běsovskou zlobou byli by se rozjeli, odhodláni jsouce k nejhoršímu proti vojvodovi. Nechci klnouti mrtvým, smrť Radslava smířila mne s ním i všecky soky jeho, a druhům lecha Zličanského ochladila lásku k němu i k jeho zámyslům."

Vynesli Radslava a na tryznu mu zůstati se ustanovili.

„Zajatci svému vězniteli," trpkým přízvukem dodal Vladislav z dolních Charvát.

Druhý den pochovali Radslava před ohradami a slavnou tryznu zapálili nad popelem jeho sněmovníci Kuřímští. Zdali asi pohasly také, když žáry nad hrobem lecha Zličanského dohořely, plameny záští a nenávisti, rozdmýchané na Kuřími? Ochabla láska druhů Radslavových smrtí jeho k němu a k jeho záměrům, jak byl doufal Čestibor Chrudimský, či více rozhořely ještě s ohni nad mrtvým pohlavárem jejich?

A když poslední jiskra dodoutnala, veliké kameny již určeny byly na opevnění hradu, přivalila čeleď hradní z ponuknutí Hrušova a vystavila mohylu nad pánem svým.

Až podnes strmí na cestě z Kouřími k bývalému hradu župnímu, staré Kuřími, hezky vysoký balvan, plochý nahoře, „lechův kámen" nazvaný v ústech lidu tamějšího. Však těžko určiti, zdali pod tím odpočívá popel Radslavův.

Teprve vnuk jeho, taktéž Radslav, dokončil opevnění Kuřími, a ohromné valy starého župního hradu až podnes vzbuzují obdiv poutníků. K šesti stům sáhů táhnou se do délky a v šíř zaujímají asi ke třem stům. Ale po hradu ani kámen nezůstal, holý trávník, vyschlý za parem

letních a tu a tam křoví se stromem a nejvýše na návrší spustlá kaplička jedinými jsou střežiteli ticha na hradišti Kuřímském.

Milíně dobře dařila se pouť. Všude s jásotem vítal ji lid a žrecové proklínali tu dceru župana Tuhošťského, ale potichu, aby neslyšel je lid, který ji ctil, zbožňoval. Nezřídka podařilo se jim, celou ves pobouřiti proti ní; však sotva že objevila se mezi nimi pod košatou, stavěkou lipou, rázem pomizela hořkosť a nakvašenosť. Všichni hrnuli se k Milíně, aby tváří v tvář znali dobroditelku lidu, jež nešetřila cesty, ani sebe větších obtíží, ba často ani života vlastního, aby pomohla ubohým — a blahořečili jí, když odcházela. Nezřídka mnohý večer strávili v upomínkách na tu krásnou děvici Tuhošťskou.

XX.

si uprostřed uzounké stezky, která jako had točila se hustými doubravinami z Tetína do Loděnice, odpočíval pod rozložitým bukem poutník-stařeček. Neschůdná cesta, hrbovitá, vyčnívajícími pařezy přehnilých drv a vichrem sporáženými kmeny, která mladého chodce unaví, vysílila sehnutého starce. Bílá hlava jeho podepřena byla o peň široký, neobjemný. Pruty svěží vyrážející z kořene věkovitého drva jako by dítky objímaly starého otce, dědouška, a čerstvé lístky jejich poduškou byly mu a kryly luznou zelení poněkud jeho obličej.

Jediným šatem kmeta, pokud možno bylo uzříti, zdálo se, že je dlouhý, začernalý háv, vetchý, sešlý již deštěm, psotou, palem slunečním a mnoholetým užíváním. Pravá ruka vyschlá, každou žilku bylo na ní viděti, v bezvládí ležela na prsou, a levá opírala se o bujnou travinu lesní

a měkký mech. Vedle ležela hůl, jejíž hořejší část zahalena byla lupením.

Pozapomněl asi spánkem poutník na trudy obtížné cesty své.

Však těžké, hluboké vzdechy, nepravidelně vyrážející z prsou, o jiném, kdybys blíže přistoupil, přesvědčily by tě, a rozhrnul-li bys jemné loubí, jež zakrývalo z části starci obličej, pověděla by ti ta červená krev, prýštící se z vysokého čela poutníkova, že ubohý stal se na stará léta obětí zákeřnictví. —

Náhle zašelestilo cosi na blízku a po straně, kde řídnou houštiny, vystoupil obstarožný muž v krátkém šatě, kolem života opásaný zažloutlým řemenem. Nohavice měl v kolenou utaženy tkanicemi a krbce připevněny na lýtkách řemínky. Hlavu jeho pokrývala nizounká čapka z kožešiny.

Zdaleka mohls poznati, že to obyvatel z kterési dědiny. Cesta vedla jej právě podle kmenu, pod nímž ležel stařeček.

„U Peruna, i v Tetínsku napadají pocestné. Běsův to chlap, od nepamětných dob neplatila hlavu naše ves," zvolal uděšen, když stanul pod bukem a listy s obličeje kmetova odhrnul.

Sehnul se k němu, setřel s rány krev, zahýbal jím, a když otevřel zraky čisté, jasné jako to nebe, jež klenulo se nad bukem, zašeptal tichounce: „Dobit jsi mne přišel? Odpustiž ti Bůh můj, dobrý, spravedlivý," a opět zavřel oči a ruce sepjal jako k modlitbě.

Mrak nevole usedl na obličeji příchozího — dědinníka — při slovech těch; ale mžikem přelétnul zase. Nenáviděl novověrců z celé duše své, a tento také byl zvěstitelem kříže, hlasatelem zhouby bohům starým, oteckým. Však srdce jeho bylo dobré, citlivé a otec mu říkával, že v nouzi i úhlavním nepřátelům máme pomoci, že ne-

nechávají bez odplaty bohové šlechetný čin, a mnoho krásných příkladů povídal mu. —

„Ne dobit, ale pomoci přišel jsem tobě, abys nezahynul zde na samotách. Bídník to, který šedin ve zlém úmyslu se dotýká. Z našich to někdo byl?“

Znovu otevřel zraků kmet a zase klidně odpověděl: „Tobě podoben ve kroji, ale tváří suchých, vyzáblých a z nenadání kyjem mne udeřil a byl by zajisté ubil mne, kdyby nebyl v pozdálí slyšel kohosi přicházeti. Snad tebe vedla cesta tudy! Odplatiž ti Bůh můj a tvůj, dobrý člověče!“

„Posečkej, v malé chvíli budu opět zde a dopravím tě ve statek svůj.“

„Naklonil Hospodin ucha svého ke mně, když jsem ho vzýval ve dnech svých, obklíčilyť mne bolesti smrti a úzkosti hrobu potkaly mne. — I vzýval jsem jméno Hospodinovo, znuzen jsem byl — a spomohl mi. Navrátiž se duše má k odpočinutí svému, poněvadž Hospodin jest dobrodinec tvůj!“ tiše modlil se poutník, když vrátil se dědinník do vísky své. Nemohl již dále a zase mezi lupení klesla mu hlava nazpět.

Brzy vrátil se sedlák s koněm, aby snáze stařečka dostal do dědiny. Znovu ohledal rány jeho, tři hluboké jízvy rozevíraly se mu na hlavě, obvázal mu je šátkem v čerstvé vodě smáčeným; ale ani ostatní údy nezůstaly bez úrazu, ani postaviti se na nohy nemohl.

Ne bez malé obtíže vyzvedl ho na upravené sedadlo, měkké, pohodlné, vzal koně za uzdu, pobídl jej a kráčel vedle, se starce ani oka nespouštěje.

„Co nevidět budeme již ve statku, za malou půl hodinu, matka zatím lůžko uchystá, a doufejmež v dobré bohy, že tě nedostane Morana,“ těšil ho v prostodušnosti své.

Stařec, jakoby slovy ochránce svého probuzen, zaslechl úmysl jeho, že do vsi chce s ním.

„Daleko odtud je víska tvá?“ otázal se sedláka.

„Nedaleko; či neznáš Loděnice? Nechci tě obtěžovati zbytečnými otázkami, ale to přece pověz mi, kde je rodiště tvé a jaký tvůj stav? Neboj se mne, vím, že nectíš se mnou bohů, že onomu Bohu se klaníš, jako vojvoda. Možná, že víra tvá ruku zlou proti tobě pozvedla. Však bídník to, který znectil šedin tvých, a jako zloděj přepadá bezbranné.“

„Daleko odtud je můj rodný kraj, dobrý muži, a Bohu jedinému zasvětil jsem dny pouti své. Kraj tvůj byl mi útulkem, pod skalami vysokými jediné bydlo po čtyřicet let. A na sklonku let strasti dopustil na sluhu svého Hospodin, věčná buď za to chvála jménu Jeho.“

Neptal se více dědinník, přemýšlel o slovech starcových a nemohl pochopiti, že za zlé bohům děkoval. —

„Prosím tě, dobrý muži,“ pravil po chvilce zase poutník-kmet, „nepokládej mi za zhrdání krovem tvým, do skal mých mne doprovoď; cítím, že brzo budou spočítány hodiny života mého, a rád bych si v obydlí svém odpočinul na věky. A tobě by sváry a nenávisť vznikly u sousedů, že křesťana se ujímáš — novověrce.“

„Běda tomu, kdo proto na mne by se odvážil,“ rozkřikl se, až kůň sebou trhl, „zná Loděnický Raboch starý český mrav, a neznají-li ho druhové jeho, věř, naučil by je pohostinství znáti. — Co pamětníků je v naší vsi, ani otec můj, ani děd nepamatují, aby zbili bezbranného na smrť v lesích našich, byť to i parob krále byl. Zlé časy nastávají nám. Já říkám vždy, kdo ví, čeho se dožijeme na stará léta.“ —

Jako v mlhách vystoupily bodrému sedlákovi ony doby, kdy vyháněly ženy Loděnické s Lutoškou sirotu a slepce ubožáka; pěstě zaťal, zamručel pro sebe cosi. „Ne,

nebyla tam žena má!" nahlas pronesl, ale stařec nepovšimnul si toho.

Raboch se utišil, bedlivě střežil raněného, aby na zemi nespadl a neublížil si.

„U nás pečlivého nalezneš opatření, dobrá je žena má a děti dobře zvedeny" — dodal s jakousi hrdostí.

„Ne, prosím tě, příteli, učiň mi vůli mou," mdlým, skoro sténavým hlasem vypravil stařec ze sebe. „Znáš ony vysoké skály vápencové a úžlabinu, kterou ze tří stran obstupují? vždyť blizounko již to musí býti!"

Ani slova neodvětil již Raboch a brzy ocitli se v údolí klidném, tichounkém, jehož středem vine se potůček čistý pod strmou skalou, jejíž temeno jako hlavu kmetskou pobělil déšť a sníh. — Dobře je Raboch znal, ty zdejší skály, ale kolik let uplynulo již, kdy naposled stanula jeho noha zde na mechu, ani nemohl se na to upamatovati. Dávno, dávno již je tomu, byl malý chlapec ještě, a od těch dob mnoho vody uteklo, ale ty skály kolem se nezměnily.

Pod skalou u sluje podle kříže z drva neotesaného, provětralého nepohodou, stanuli. Zlehounka sňal Raboch stařečka s koně, uložil na mech pod kříž vedle potůčku, rány vymýval, z nichž dosud proudila se čerstvá krev, a zase zavinul je čistým lněným obvazkem. Několikráte to opakoval, až přestala krev prýštiti.

„Brzy přijdu podívat se sem," pravil na rozchodu, „potřebí bude ti občerstvení, síly tvé ochabují."

„Zaplatiž ti to Bůh, dobrý člověče, a vynahraď dětem tvým, cos ubohému starci učinil. Však nikomu, prosím tě, nepovídej o kmetu, jehož v krvi nalezls pod kmenem — přišli a dobili by mne."

„U cti své zaříkám se ti, ženě toliko povím o tobě a nikomu jinému ze živých. Bohové živtež tebe, až se opět k tobě navrátím."

Stařec chtěl cosi promluviti, ale nemohl pohnutím nad šlechetnou duší tou, zakývnul hlavou toliko a ruku pozvedl jako by k žehnání.

Raboch rozhlédl se ještě než odešel po úžlabině, zraky jeho utkvěly na třech pahrbcích v pořadí vedle sebe, nedaleko kříže, pod nímž starce uložil. Kapradí lesní a pestré luční kvítí a bujná tráva zdobily je a u dvou na konci čněl kříž dřevěný, nevysoký, neotesaný.

I zablesklo se mu ve hlavě, uplynulá léta v živých barvách pojevila se zrakům jeho. Svatava, Těchobud, Božetěška se Slávkem, Bezděd pojednou zatanuli na mysli dědinníku. — Ale zde tři hroby byly toliko, a kříže jen dva. Žili by ještě děti ty, anebo beze stopy pomizely a za kořisť padly divoké zvěři?

Zaperlilo se oko jeho, slzám nezvyklé, jiš vrátiti se chtěl a pozeptati se starce; však beztoho opět přijde sem, pomyslil si, a až zotaví se poněkud kmet, zajisté poví mu o těch, již tlí pod oněmi pahrbečky.

Ivan modlil se za dobroditele svého, když odcházel; snad poznali jste jej již ve starci ubitém na smrť. A po chvíli unaven klesl nazpět do mechu a klidný spánek ulehčil mu bolesti. V plamenech, zdálo se, že hoří mu ta stará lebka jeho a že hrozí se rozpuknouti. Čerstvá voda potůčku ochladila poněkud bolesti; ale pak znovu začalo to vždy prudčeji. Smrtné rány to byly, unavením a mdlobou prchaly síly, jež zbylý ještě v údech starých, sesláblých věkem již a ubitých jakýmsi zlosynem.

O Tetínu na chvíli ubohý snil, o Slávkovi, o Božetěšce, jež k Ludmile přivedl dnes. A nepálily ho rány ve snu a blaze mu bylo.

Bylť se Ivan sešel před několika dny s vévodou Bořivojem, bohužel náhodou pro Ivana a jeho sirotky bolnou: vévoda zašel honem až blíž skály Perunovy, prchající laň se objevila, a on ji střelil šípem jistým. Doběhla pod skálu

k Ivanovi, kde i dokonala a pohřbena jest pode dřevo, kde její matka již drahně let tlela. Pronásledující ji Bořivoj nalezl Ivana; dlouho spolu rozmlouvali — i o té nové víře, a na prosbu bělhorvatského kněžice slíbil, nižádnému jeho úkrytu nevyzraditi. Nedostál však v tom slovu, Ludmile kněhyni, zdálo se mu, že nepotřebuje se tajiti šťastným tím nálezem, poučil ji o všem, a nežli slunce podruhé zapadlo, zvěděla i zbožná kněhyně Ludmila o úkrytu Ivanovu, zvěděla o jeho původu, o jeho dosavadním životě a o jeho sirotcích. Dlouho by nám bylo vyprávěti veškeren jejich rozhovor a líčiti vzájemnou radosť.

Včera odpoledne odebral se na cestu se sirotky, dostáv slovu, Ludmile danému. Po druhé opustil skály, útulek svůj, aby vyplnil slib, jejž dal vojvodovně, a vychovancům svým zaopatřil matku a lepší budoucí věk.

Kolik let nebyl již ve kruhu lidském, včera poprvé. Cizím zdálo se mu vše, a ne-li odporným, tedy alespoň lhostejným.

I na tom křesťanském Tetíně nechtěl by doputovati dnů svých. Odvykl úplně společnosti lidské pod skalami, a jediné osud ubohých sirotkův a někdy oživená léta mladistvých dnů poutaly ho ku světu.

Lahodilo oku jeho sice, když uzřel chrám Bohu jedinému zasvěcený, zaplesal jeho duch a na perutích modlitby ulétal k nebesům, když Pavel kněz, jejž Methoděj poslal Ludmile, obětoval Bohu jedinému, Otci Stvořiteli, Synu Vykupiteli. — Znovu léta mládí zalétla mu na mysl, když jsa dítětem, na kolenou klekával s matičkou a řecký mnich v úkrytu vykonával úkon nejsvětější. — Děkoval Bohu, že prodloužil dny života jeho, aby jednou ještě uzříti mohl světlo světa, jako druhdy Simeon starozákonní, oběť čistou, neposkvrněnou, již přinášeti budou národové od východu až po západ na věky. — Ale zůstati zde nemohl; nevydržel by to, cosi tajemného vábilo jej nazpět na

samotu pod skály v tiché údolí, z něhož chtěl, aby duše jeho se povznesla k soudci svému.

Jediné vyžádal si, aby v několika dnech, až připraví v srdci svém čistý stan králi nejvyššímu, až úplně vymizí z nitra jeho, co zemského ještě dlelo tam, aby přinesl mu Pavel Spasitele, posilu na cestu dlouhou, dalekou pouť do večnosti.

Z rána rozloučil se s Ludmilou a Pavlem; ale těžko bylo odděliti se mu od těch dobrých dětí, jež vychoval ku chvále Boží, těžko, tížeji snad než od těch skal, o nichž říkával, že srdce jeho přirostlo k nim. Proudy slz pomáčeny byly vyschlé jeho ruce a až k přívozu šli jej doprovodit Slávek s Božetěškou. Zraky jejich sledovaly jej, až zmizel mezi skalami. Průvodčího mu chtěl dáti; však odmítl jej. A když stanul nahoře na skalách, obrátil se, usedl chvíli, aby si odpočinul. Pod ním vinula se tichounká Mže, proti němu strměly hradní valy a nejvýše nad nimi vížka kostelní a na té nejvýše kříž a dále na východ, kde řeka se zahýbala a skály na obou březích v jednu velikou hradbu zdály se splývati, strměla skála Perunova.

„Veliký jsi ty, Bože můj, a blaze tomu, kdo svěří cesty své rukám Tvým. Ty křížem bedra naše obtěžkáváš — a blaze, trpělivě snášíme-li je a říkáme: V Bohu spasení mé a sláva má, skála síly mé, doufání mé v Bohu jest. Bůh můj silný jsi Ty; Tebeť hned ráno hledám, po Tobě žízní duše má, po Tobě touží tělo mé v zemi žíznivé a vyprahlé, v níž není vody. — Trpěli ubozí a z hlubin běd vysvobodils je, anděla poslals jim a jeho křídlům svěřils je, aby neupadli a nezatopili se v kalu světa. — Oslavuj, duše má, Hospodina, kterýž ve snížení našem pamatuje nás; neboť věčné jest dobroditelství jeho a milosť bez konce.“

Na Tetín, na skálu, nad níž se pnul starý Tetky Krokovny pamětník, zahleděl se Ivan — Svatavin sen znoyu mu přišel na mysl. Ale zdálo se mu nyní, že rozprchly se černé mraky, jimiž zachmuřeno bylo čisté modré nebe života sirotkův, a slunce štěstí, jež několik chvílí toliko zasvitlo na mladá léta jejich a na dlouhou dobu pohasnulo, opět že pojevilo se, aby svítilo jim až do Morany.

Slova Ivanova — jež řekl tehdáž dětem na útěchu, když první zprávu o křestu dvoru českého na Velehradě přinesl mu Dobroslávek a k vojvodovi jíti chtěl, zimu že ještě musejí přežíti na skále Perunově — vyplnila se.

Roztály sněhy, rozzelenaly se doubraviny a vlaštovinky z dalekých zámořských krajů, jež obletovaly vždy skálu vysokou, začernalou, novou dobu života přinesly sirotkům a když odlétaly zase, pusté byly stěny, ani živé duše v nich jako dříve. — Ale do rodné vísky přece se nevrátily pod otecký krov. Bořivoj, zprávou zemskou zaměstnán jsa, dlel na Vyšehradě. Ohrožený zemský mír, válka domácí a davy nepřátel, jež valily se již k českým hranicím a Svatopluka utkaly již, celou mysl jeho zaujaly. Nebyl s to zasednouti na soud nad Loděnickými a sirotě učiniti po právu.

Však dobře bylo jim na Tetíně. Oba, jinoch i dívka, pečlivou matku našli v Ludmile a bratry takořka v nedospělých ještě synech vojvodských: Vratislávku a Spytihněvovi, již v klidném zátiší nade Mží dleli s roditelkou svou. Jako vlastní krev milovala je vojvodovna a stěží jen ukryla slzy, když vypravovala jí Božetěška strastná léta mládí svého. V čelo líbala ji a jako vlastní krev vinula na prsa mateřská. A malý Vratislávek hladil uplakané líce té dívky, jež ve krásnou, svěží květinu vypučela o samotě na skále Perunově. Starší Spytihněv zase těšil se, až půjde s Dobroslavem na skálu a navštíví otce

Ivana v údolí a zajde si s ním na stěnu Perunovu. Nemohl se jim Slávek ani dost napovídati o bojích, jež mlatem toliko ozbrojen s divokou zvěří podnikl, kde jakého vepře skolil či přemohl medvěda. S patrnou libostí prohlížel si zbroje navěšené v síních hradu Tetínského, těžké mlaty — ani hnouti nemohl skorem jimi, ač značně vyvinuty byly síly jeho — široké, dlouhé meče ve skvostných pochvách, zlatem a stříbrem bohatě vykládaných, sáhodlouhé oštěpy a šipky, uměle ze dřeva dubového vyřezané, se skvostně vyzdobenými touly a opět kratinké dýky...

Ale když setmělo se a světničku vykázali mu v oddílu hradu a oddělili od něho Božetěšku a v jiném křídle jí vykázali byt, smutno, nevýslovně teskno bylo mu. Zastesklo se mu po čerstvém nočním vzduchu, jejž tolik let po celé noci dýchával. V té světničce, vkusně upravené sice, nikdy cosi podobného nezřely zraky jeho — nebyl s to vydržeti to, ven na skály by byl prchl; ale pro otce Ivana nechtěl toho udělati. Pokročil k oknu nizounkému, neširokému a dlouhými, zdálo se, že nenasytnými dechy ssál do sebe čerstvý vzduch.

Pod ním pod skalou tiše šuměla Mže, chvílemi zašplochtalo ve vlnách cosi, byly to lodice stráží, přejíždějících v objemu hradu k vůli bezpečnosti po řece.

Zprávy o vzpouře, arcit nezaručené, každým dnem se množily a k těm ještě přidružily se smutné zvěsti o blížícím se nepříteli k Šumavě.

Pevné bylo to sídlo Ludmilino, nedobytné téměř, toliko z jižní strany bylo k němu přístupu.

Kolik nocí proseděl Slávek na skále a zíral dolů do tichých vln naslouchaje jejích šepotání! Mocněji a mocněji bouřilo to v mladých ňadrech jeho po volnosti, hned by se byl vrátil nahoru do skal na stěnu Perunovu; ale když na Božetěšku vzpomněl, že by samotna byla

zde bez bratra, a na to, co slíbil Ivanovi a mrtvé její matičce a dědouškovi, když před lety umíral, pod kříž, umělou rukou ze dřeva lípového vyřezaný, jenž u postele visel na stěně, poklekl a modlil se dlouho, dlouho do noci za Ivana, za Ludmilu, dědouška, rodiče Božetěščiny, za Bezděda, a ulehl na měkkounké lůžko, na jakém nikdy ještě si neodpočinul, a pestrými barvami vylíčil si příští dny života svého. Ve zbrani jej budou cvičiti, bujného oře dají mu, a až ruka jeho dovede mlatem a oštěpem obratně vládnouti, proti vrahům vlasti a nepřátelům kříže pozvedne ji; viděl se po boku vojvody, vyznamenánu — a po straně Božetěšku... Krásný, blahý sen to byl, který zaujal ducha jeho. Říkají, že, co zdá se nám, poprvé-li nocujeme kde, skutečností stává se.

Božetěška se také modlila. Ale slzy horké proudily se jí po lících, slzy vděku věčnému Dárci a Ludmile dobrodějce. Kéž viděla by ji matinka nyní a tatínek na dvoře vojvodovny, kam toliko první dcery národa přicházívají! Ti také splakali by radostí nad dítětem. Však oni vidí ji a radují se tam nahoře z ní.

I jí zastesklo se po Slávkovi, tak mu byla přivykla, že zdálo se, že nevydržela by bez něho. Však zítra opět bude jej viděti po celý den. Ani nemohla se dočkati, až půjde zase do skal, v tiché údolí. — —

Asi v polovici cesty odpočinul Ivan pod vysokým, rozložitým bukem, který strměl vedle stezky, vedoucí podle mínění jeho ku skalám. Chvilku seděl zde již, náhle vyrazil z huštin jakýsi muž, plaše rozhlédl se kolem a divokým skokem vrhl se ku drvu, pod nímž Ivan unaven usednul. Jako přimrazen stanul před kmetem v začernalém, vetchém roušc, pásem zašedivělým těsně k tělu přiléhajícím. Šíleně zakoulely se zraky jeho, rozježily se na hlavě vlasy, jež k levému uchu nedbale kožená čapka pokrývala, vyzáblá, vyschlá jeho tvář nehodila se k věku,

jenž zajisté nedošel ani k půlstoletí. Však mžikem vzchopil se, ani slova nepromluvil a těžkým kyjem udeřil Ivana ve tvář, divoce se rozesmál a znovu udeřil stařečka do lebky; ale pokaždé na drvo svezla se z části prudká rána, po třetí pozvedl kyj. „V ruce Tvé poroučím ducha svého! Bůh ti odpustiž!“ — „Ne, Lutoška mi odpustí,“ rozkřikl se divoce a po třetí do čela udeřil Ivana. Ubožák nazpět klesl do lupení, jež ze zdola obvíjelo kmen. Několik ještě ran zasadil mu v šíleném vzteku do nohou, aby nemohl z místa a zahynul jistěji. A znovu ku ráně chystal se ukrutník, opět na hlavu namířil, aby roztříštil lebku poutníkovi. Ale v povzdálí bylo slyšeti jakési kroky; daleko do huštin mrštil kyjem a mžikem zmizel v doubravině. Ani stopy nikde po něm nebylo. Byl to Kuneš, jenž na vlas vyplnil rozkazy Loděnické dračice.

Bylo to v noci hrozné, když Loděničtí všichni pozavírali si okenice, aby co nejméně slyšeli jekot větrů, v nichž, podle jich domnění, běsové řádí a o duši lidskou se rvou, když toliko v chatrči tam za vsí, kapradím a trním obrostlé, světlo bylo viděti. Lutoška se neděsila těch vichřic, měla tu dobu za nejpříhodnější pro své pletichy.

„Vidíš“ — domlouvala muži na lávce sedícímu, v mysli rozervanému a jako běsům již propadlému — „vidíš, Kuneši, proto tak dnes bědují a se vztekají běsové, že zase jedna duše jim ubude. — Ale vyplniti musíš podmínku, pod kterou prokletí od tebe sejmu. — Chceš to? — Nemluvíš?“

Kuneš pozvedl hlavu, již držel ve dlaň podepřenou; jeho tváře vyschlé a oči v důlky zapadlé pohlédly příšerně na babiznu naproti sedící. Nepromluvil však ničeho.

„Či nepřišel jsi sám? volala jsem tě? Ani vlasu neslevím. Až uvidím pod skalami mrtvolu v černém dlouhém rouše, pak přijď k Lutošce, a žehnati budou tobě bohové

a odvrátí od tvých dětí namířené tresty. Ale ať o tom nikomu se nezmiňuješ..."

Kuneš již nedoslechl ani posledních slov, ale pádil již ven z chatrče Lutošky, jako by s větry o závod chtěl letěti, aby vyplnil vůli babizny a tak sproštěn byl kletby. — Toulal se dlouho, než se odhodlal k černému činu; v šílenosti své teprve dnes tak oslepl, že si vyhlídl oběť svou jako jestřáb, když na sivou holubici se spustí s oblaků. A po činu, libém toliko běsům a Lutošce, hnal se hluboko do lesův a zmizel v houštinách. Zdaž nabyl poklidu, jejž mu ona dračice za odměnu byla slíbila?

Ivan upadl do mdlob, krev proudy řinula se mu z rány na čele, beze zvěsti byl by zde zahynul, kdyby nebyla tudy cesta vedla Loděnického Rabocha.

Ruka Hospodinova, která vedla jej z rodné země přes Tatry, sněžnými Krkonošemi do českých zemí, a stezky pouti jeho střežila po celý věk, nedala mu ani nyní zahynouti.

Zkusil jej v šedinách Hospodin, na hlavu jeho vybělenou zlobu světa dopustil, aby zřejmou se stala ryzota jeho. A nalezen jest čistý, neporušený na duši, podoben zlatu zkoušenému v ohni.

XXI.

ilína vrátila se již na Vyšehrad z pouti své. Nedlouho však zdržela se v sídle vojvodském. Bojovný ryk sjíždějících se lechů k poradám nesouhlasil se stavem duševním, v jakém stanula ta dcera Velislavova na skále Libušině, na níž vysoko k nebesům pnul se křesťanský kříž.

K válce chystali se na Vyšehradě, Bořivoj soudným okem měřil-li stranu svou se soupeři, vždy vyjasnila se jeho tvář; ale když poslové ze Šumaví uprášení v klopotném běhu přikvačili na hrad a přinesli vojvodovi zvěsti o davech blížících se nepřátel, zachmuřil se a po celé vlasti rozeslal hlas všem lechům a vladykům i těm, o nichž nevěděl, drží-li s ním, či se spiklenci.

Ludmilu a mladé kněžice vypravil na Tetín, aby tím spíše, s celou duší nerozdělenou mohl se věnovati vlasti ohrožené. Horečná činnosť na Vyšehradě a po celé čeledi české dobrý slibovala výsledek. Pšované, Lutomířici, časť Charvát a celá država mocného rodu Slavníkův a východ Lucka hlásili se s pomocí svou, a když i Milína mu pověděla o smrti nejlítějšího jeho odpůrce a o nezdaření sjezdu Kuřímského, vzpřímila se mysl jeho ochabující již a pevněji než dříve doufal ve prospěch věci dobré a s důvěrou synovskou přivinul se ku kříži, a to dřevo spásy obrovskou silou obrnilo ducha jeho, byť i bědy měly utkati jej. —

Krušné bylo postavení Bořivojovo za dnů těch. Vrah zvenčí hladový jako vlk, dosud práhnoucí po pomstě za porážku nad Oharkou, a horší tohoto domácí nepřítel, jenž tajně kul, aby z nenadání mohl přepadnouti vojvodu a pohubiti celý jeho rod; čekal porážky snad a hanby vlasti, aby mohl kořistiti z ní.

„Tolik běd seslals na syna svého, otče můj, trestati ho chceš, že zradil bohy své? — Či útrapami hodláš Ty, Bože jediný, utužiti víru jeho? Tobě věrným zůstane on, byť i křesla oteckého se zříci měl a jíti do vyhnanství. Lesy vlasti mé leckdes by ukryly ještě Bořivoje-vyhnance, Ludmilu a děti jeho. — Pro víru svou mne, Bože, zachovej, aby kvetla po vlastech našich a nebyly pohubeny první její výkvěty!“ modlíval se Bořivoj dříve než ulehl na lůžko.

Ale kalich hořký dříve vypíti měl, ucítiti hlubokou ránu, jež více než oheň pálí vládce šlechetného — hanbu rodné země své a pak teprve léta tichá, blažená, až po smrt...

* *
*

Milína, když odešla z Vyšehradu, večerem se octla na březích Mže. Netrvalo jí to dlouho, ač již hezky po polední z brány vyšla. Nedaleko břehu zočila v huštinách, jimiž vedla stezka ku řece, muže jakéhosi, v rozedraném oděvu, zkrváceného, ležeti ve trávě. Jakživa neviděla zohyzdělejší tváře a zdivočilejší. Zdálo se jako by dřímal; ale sotva že zaslechl kroky na blízku, střelou vzchopil se. „Pro mne přišlas, hu, to nedostaneš Kuneše," zařičel divoce, „nepovedeš ho na soud!" jako splašený vrhl se v les, čapku zanechal zde a škorně, jež si byl odvázal...

„Ubohý člověk," zavzdechla Milína a byla ráda, že neviděla jej. Brzy zapomněla na děsivou jeho tvář. Cosi důležitějšího poutalo ducha jejího. Zaměřila na skálu Perunovu k sirotkům, jež byla náhodou nalezla tam před několika téhodny.

Dlouho jí dříve vypravoval Slavitah o víře jejich, o kříži, když na Vyšehradě setkala se s ním, a před Slavitahem Ludmila a Pavel kněz, a cesta, jíž pomáhala upevniti lásku k Bořivojovi v srdcích lidu českého, hluboko v základech poviklala jí starou vírou a ochladila lásku k těm bohům, jež dosud za všemocné pokládala a jimž ve hluboké pokoře se klaněla. Málo jen bylo těch lechů, již ve vzpouru se chystali proti vojvodovi s pravým zápalem pro víru oteckou, většina jich zastříti chtěla tím jenom černé pikle proti rodu Přemyslovu, a kříž, jejž přijal na Velehradě Bořivoj, byl vodou na jejich mlýn. — Byli sice tací, již hotovili se vykrváceti raději, než aby viděli pusté chrámy bohů na Vyšehradě, o nichž povídalo

se, že krahujci vlétávají za nocí do prázdné síně, a kulichové že tam Bořivoji modloborci smrť věštívají; ale pramálo bylo jich. A ku straně, jež viděla ve kříži vyrvanou dosavadní zbraň úhlavním vrahům jména českého, hned z počátku postavila se Milína; arciť, že ve vnitru nemohla se jakési hořkosti ubrániti.

Však již tehdáž, když poprvé stanula na skále Perunově a slyšela osudy ubohých sirotků, kteří ukryli se tam před zlobou světa a v kříži naději skládajíce po pohromách, jež byly by je sotva zastihly, kdyby rodičové věrni byli skřítkům zůstali — nebyli zklamáni v důvěře své: již téhdáž nemohla se pocitu jakéhosi ubrániti, jenž dosud nepovědomým jí byl a vždy jasněji a jasněji se ozýval v prsou. „Veliká je víra jejich — kdybys ty, otče můj, s tak čistým srdcem byl přijal kříž od jiných, a ne z rukou těch, kdo ví, nebyla-li by Milína s tebou před ním se modlila! Mohl státi Tuhošť a sláva lechů z Pošumaví! — Má dále klnouti vyznavačům té nové víry, dále blesky na ně vyvolávati z rukou Perunových?...“ častěji si opakovala od těch dob.

Žrecové, vlchevníci, obsluhovatelé chrámů po župách a po hradech lechyckých jitřili lid proti kříži a jeho vyznavačům. Sama mnohdy byla toho svědkyní. Zhnusilo se jí to. Prohlídla sobecké jejich záměry, že v niveč rozplynula by se vážnosť jejich před lidem a že zůstali by bez výživy, až klesla by víra v bohy otecké.

Věděla, jak ji proto nenávidějí, že neukryty jsou jí úmysly jejich, a pohrdala těmi, jichž dříve si vážila, když říkali jí ještě královna vil a velitelka lesů Šumavských. Víra, jež takové má ochránce a střežitele, již ne ryzotu její a neporušenosť vyhledávají, ale vlastní prospěch a zisk, ač nejlépe jsou obeznámeni s pravdami a tajemstvími jejími, není vírou pravou, takovou, jež smrtelníky dařiti má na zemi útěchou v bědách a strastech, ctnostmi,

pevností povahy, a která jest s to zaručiti jim život věčný; — ale pouhý klam, jímž dobrovolně se lidé otravují, krásně vyšperkovaná socha, jež zevnějškem sice oku lahodí, ale uvnitř pouhé dřevo, sejmul-li kdo ozdoby s ní.

K podobným koncům přišla i Milína. Rázem rozplynuly se předsudky, jež dosud překážely jí jako mlhovité páry u volném rozhledu ve věcech náboženských.

Hned, kdy Radslav Zlický zasoptil na ni a zlomil si pádem vaz, úmysl nezvratný uzrál v té dceři Velislavově, jejíž úkolem bylo usmíření kletby, která lpěla na rodu lechů Tuhošťských.

Dosáhne cíle svého pod křížem? Přemítala o tom již a uznala, že snáze dosáhne jej než po dráze dosavadní. Povědoma byla si úcty po vlastech českých, jakou chová k ní veškeren lid, viděla, že prachem, když vítr rozduje jej, rozlétaly se práce protivníků vojvody, kamkoli noha její zašla. Řekli bychom, že vítězoslávou byla její pouť; s takým jásotem vítal ji všude lid a doprovázel, jako by to byla sama Libuše, zapomínali, že otci jejímu klnuli na modlitbách před východem slunce a po západu.

Viděla, že blíže ku cíli stoupá noha její a síly svěží jsou dosud nedotknuty od bouří přežilých.

Umínila si, že k světlu pravému povede lid, jež neuhasne jako žertvy bohům na počesť zapálené, ale plane na věky i v temnotách. Uvěří jí ten lid, dobrý, prostodušný. Vždyť dříve proto jen klel hlasatelům kříže, že porobiti ho chtěli s tou novou vírou, vyrvati mu starý, otecký mrav a vyhubiti ho a když ne jej, tedy potomky. A ona rozsévati bude nejen volnosť národní, ale svobodu duchovní, která rozráží pouta, jimiž dosud ukovány byly perutě ducha, aby nemohl povzlétnouti k nebesům.

„Na kamenech, na nichž vybudováno bylo obětiště ve světnicích, postaviti kříž, ale s křížem zachovati neporušitelnosť mravu zděděného po otcích a střežiti jej

jako poklad drahý, nenahraditelný“ — přibrala si k posavadnímu působení mezi lidem po českých vsích. — —

Již zřela vysokou, začernalou skálu, jež brzo octla se pod ní u kříže dřevěného. Ale ani živého ducha zde se nehýbalo, hlouběji do jeskyně pokročila; bylo tam lůžko z mechu ustlané, veliký, kamenný mlat a hromádka popele, co zbylo snad z ohně bydlitelům, na němž vařili si pokrmy. Nad lůžkem vytesán byl ve skále zase kříž.

Ještě dále pokročila Milína, a v temnu zahoukalo cosi strašlivě, příšerný byl to zvuk, ale dcera Velislavova neděsila se ho. Byla to sova, jež usídlila se znovu v předešlé bydlo, odkud tolik let byla vyhostěna.

Opět zahoukala strašlivěji, co hrdlo jí stačilo; zachvěla se Milína a opustila jeskyni. Neveselo, tesklivo bylo tam.

Onoho jinocha a té družky jeho marně zde hledala. Což by se byl během těch několika týdnů tak proměnil osud jejich? Znovu ten jinoch pojevil se jí na mysli, jako tehdáž, když ruku na skále na rozchodu mu podávala, ta osmáhlá, ale krásná, svěží jeho líc... zamyslila se a plaše rozhlédla se kolem po skalách, jako by ani ty stěny nesměly býti svědky jejích myšlének.

Umínila si, když odtud odkvapila na Vyšehrad, že již nevrátí se sem. Ale tehdáž také říkala, když setkala se ve spustlém chrámě na Vyšehradě se Slavitahem, že vojvodské sídlo stane se střediskem poroby, kde pouta budou kouti na ubohý lid a biče uplétati. — A podruhé když uzřela jej, pozorně naslouchala slovům jeho, když vykládal jí víru svou, která otevírá lidem brány života, a plamennými slovy jí velebil a veškeru nicotu víry staré odhaloval udiveným zrakům jejím.

Však více ještě než pouhý zápal pro víru v Boha jediného bylo lze čísti ve tvářích Slavitahových. Četla-li to také asi Milína? Zpozorovala-li také, že jiná ještě

pohnutka pobádá toho horlivého zvěstitele kříže, když úchvatnou řečí vylíčil jí výhody křesťanství?

Dlouho zde Milína čekala, ale marně. Ticho bylo kolem, tak ticho jako před lety, když sovy toliko hnízdily v jeskyni a ve slujích. Sirotci nevraceli se. Dávno zapadlo slunce a ani list se nikde nehýbal, ani kámen nikde nezachřestil. Jakési úzko nevýslovné pojalo ji zde, strach a žal o dva životy mladé sotva vybujnělé, jimž kořen hned za dětských let podkopala ruka zlá a dokopla snad, když vyrostly. Pevně předsevzala si, že vše vyjeví kněhyni, ač zavázala se tehdáž onomu jinochu u bohů svých, že nikomu úkrytu jejich nezradí. — U těch bohů nevázala ji již přísaha; vždyť vyhostila již je ze srdce svého a již nevěřila jim... Musí o tom zvěděti Ludmila, župan Tetínský přísný hned zavésti soud a schytati vinníky, a až doba míru nastane, postaviti je před soudnou stolici vojvody velikého na Vyšehradě, aby na příklad odstrašující, na výstrahu všem byli trestáni.

Ani zdání neměla o tom Milína, že Ludmila stala se druhou matkou, opatrovatelkou sirotkům, kteří první po šíré vlasti české kráčeli pod křížem a ucítili již na mladinkých bedrách svých celou jeho tíž, ale také jeho slasť a útěchu.

Poprvé klečela dnes Milína před křížem; modlila se modlitbu, kterou Slavitah ji naučil, a několikrát po cestě opakovala si ji, aby jí nezapomněla. Dvakrát, třikrát se modlila, vždy krásnější zdála se býti slova ona, jednoduchá, prostinká a přece tak vznešená, uchvacující, že ulétá mysl naše za těmi dechy, jež derou se z prsou zanícených svatým rozechvěním, k onomu Otci na nebesích, aby posvětilo se jméno Jeho a přišlo Jeho království a byla vůle Jeho jako v nebi tak i na zemi, a který dává nám vezdejší chléb. — Vroucně, jak jen schopno je nitro lidské, modlila se Milína. —

Bylo již temné šero, když začernala se před ní skála vysoká a na ní náspy Tetínské a nad těmi cosi zabíhajícího v hrot, vížka s křížem na vrcholi nad kostelíčkem Tetínským.

Již spěchala Milína branami do nádvoří Tetínského k onomu křídlu, kde bydlela vojvodovna. Světlo bylo ještě v jejích oknech.

Právě byl odešel župan Tetínský a Pavel kněz, když vstoupila Milína do síně, kde Ludmila přijímala návštěvy. Slabounce jen hořel oheň v krbu, dohoříval již, ani nevšímala si toho Ludmila. Mdlý plamének vyšlehující ze spodu doutnajícího popelu, na chvilku vždy jen ozářil vojvodovnu, jež rukama sepjatýma v klín, s hlavou sklopenou seděla u stolku uměle řezbářskou rukou vyvedeného. Zpráva, již přinesl jí jistý dědinník z Loděnice ze skal, ohromila ji, hořem hlubokým naplnila to dobré, v pravdě mateřské srdce Pražské vojvodovny. — Druhá oběť vzteků starověrců po vlasti české, první krev vylitá na luzích Libušiných pro dřevo kříže, čistá, nevinná! Kolik životův as pohyne ještě, než vypučí po nivách vlasti Čechové semeno nové víry!

Marně snažila se Ludmila zakrýti hoře, když stanula Milína na prahu — povždy otevřeny stály vojvodské dvéře dceři Velislavově — bez ohlášení.

Z lící jejích četlo bystré oko Milínino, že zlá asi zvěsť stihla ji, tu matku národa. Však ne lépe bylo jí u srdce.

Brzy dověděla se Milína o osudu utečencův, a když dopověděla jí Ludmila vše, co událo se za dnů právě minulých a o zvěsti, již přinesl Raboch na Tetín, o ubití prvního věrověstce víry Kristovy po Čechách, bezděky utkvěly zraky její na kříži, jenž zdobil stěnu naproti dveřím, kde dříve stáli dědové se skřítky, utkvěly na něm dlouho, a ve tvářích jejích, té příští křesťanky, zazrcadlilo se tolik proseb, tolik vřelých tužeb, že nebyla by s to ústa její je vyjádřiti. Neušlo to Ludmile, použila vhodného okamžiku.

„I ty chceš býti dcerou kříže? Přiznej se k němu a věř, lehčeji poneseš osud svůj!“ důvěrným hlasem, jako rodná sestra sestře radívá, po chvíli oslovila ji.

„Chci, kněhyně, býti křesťankou, boj se starou vírou dobojovala jsem již a předsudky, které obrazivost má přiváděla mi na mysl, nevracejí se již. Proto zašla jsem na skálu Perunovu k sirotkům těm...“

„Když taková srdce otvírají se Tobě, Hospodine, po vlastech našich, pak nevyhyne víra Tvá, ale utvrdí se a pevnější budou základy než skála, na níž Tetín vybudovali!“ zvolala v nadšení vojvodovna a sepjala ruce ke kříži a vřelé políbení míru vtiskla Milíně.

„Půjdeme do skal ku starci, jehož ubili na smrť, jenž vyučil sirotky svaté víře své a první rozséval ji po půdě české se zdarem; však více ti o něm povím ještě. Jediný jen sluha bude ochráncem naším...“

„Božetěšku a Slávka necháme zde tichému spánku, jehož potřebí budou míti na zítřek, až uvidí pěstitele svého.“

Milína již neodpovídala, a v malé chvíli převážel převozník pod Tetínem tři osoby zahalené k nepoznání.

Na protějším břehu vystoupili všickni tři, a brzy zmizeli mezi skalami.

Tiché mrtvo bylo pod skalami, když stanuli v úžlabině; tam u té vysoké skály bylo lze rozeznati muže podepřeného o strmou stěnu vápencovou, a dále od něho pod křížem u sluje opět kohosi. Byl to Loděnický Raboch, který dlel na stráži u Ivana, aby nevrátil se snad vrah a do smrti ho neubil.

Ivan ani oka nezamhouřil, trval na modlitbách a připravoval duši, aby čista mohla vejíti na soud Hospodinův.

Raboch poznal příchozí, uklonil se a ustoupil několik kroků zpět.

Ivan se pozvedl pokud mu ochablé síly stačily, bystrý jeho zrak, nezkalený dosud, poznal štíhlou postavu Ludmilinu, v průvodkyni její však sotva by byl hledal Milínu Tuhošťskou.

„Uzdravižtě Bůh, otče Ivane," oslovila jej Ludmila, když přistoupila k němu.

„A tebe opatruj i družku tvoji!" odvětil Ivan slabým již hlasem vítaje pozdní poutnice. „Mohu zvěděti, kdo s tebou, vojvodovno, navštívil ubohého v souženích?" otázal se Ludmily.

„Dcera Velislavova, otče Ivane!" nesměle, šepotem téměř vyřkla průvodkyně Ludmilina.

„Bože jediný na nebesích!" zvolal Ivan, „kdo ze smrtelníků zná stezky své a počítati dovede kroků svých! Milosrdenství Tvé bez mezí jest. — Vítej mi, ty dcero národa, o skutcích tvých po léta slýchaly uši mé od sirotků mých a po léta prosil jsem Všemohoucího, aby pod skály přivedl tě — a vyslyšel Bůh hlasů mých, mocný svrchovaný. Běda, že slabá jsou již ústa má a jazyk téměř bez vlády, abych otevřel zrakům tvým skrýše perel a drahokamů, jichž cena neubývá majiteli ani s životem hasnoucím. Bože můj, kterýž tolik srdcí obrátils sobě v těchto dnech, dej i jí, aby poznala velebu, moc a dobrotu Tvou!"

„Otče Ivane, nevzývá již Milína bůžkův, ani nebije se v prsa před nimi, před křížem modlila se již na skále Perunově poprvé. Slavitah Vitoradovec a kněhyně byli učiteli mými, a pouť již konala jsem po vlastech za posledních dnů. Žreci, již se starou vírou viděli svou hvězdu zapadati, ti v pravém světle okázali mi nicotu vlastní a nicotu víry své a mé. Pokřtíš, otče Ivane, Milínu?"

Ivan nebyl s to na okamžik odopověď vypraviti ze sebe; hluboce dojala starce slova té dcery posledního lecha na Šumaví, již velebil všechen lid a otci kletby

zapomínal pro dítě. K nebesům upřel jasné oči, a kdyby noc, temný závoj její nebyl zakrýval údolí, umelec živý vzor by nalezl zde: starce, světce na lůžku smrtelném, an poslední dík vzdává Tvůrci svému.

„Zítra, drahá dcero, až ruku Božetěščinu položím v ruku Dobroslávka a požehnám svazku jejich, oslavím poslední čin svůj křestem tvým na čest a slávu Boha jediného!"

Pak dlouho vespolek rozmlouvali. Vyprávěl jim Ivan o zákeřnictví, když vracel se z Tetína. „Až v ruce spravedlnosti bude klásti počet ze skutku svého, však vyzradí se on, nechť odpustí cudaři jemu, Ivan již odpustil. — Boha Ivanova učte jej znáti a vodou křestu smyje vinu s beder svých a dobrotivý Pán neopustí kajícníka."

Slíbila to Ludmila Ivanovi — a mnoho, mnoho ještě jim toho stařec pověděl.

Přál si viděti svěřence své, aby požehnati mohl jim ještě před smrtí, předvídal, že nebude ho již asi zítra o tentýž čas, však neprojevil to. „A Pavla kněze že prosím, aby útěchu přinesl nemocnému a pokrm, jenž sílí na věky, s nápojem, jímž duše opojena jsouc nežízní..."

Se slzami odcházela Ludmila z údolí, a když vyšly nahoru nad skály, oddělila se Milína od ní. „Na skále Perunově chci stráviti dnešní noc, nejdůležitější v životě svém, odpusť, vojvodovno, že nepřijímám pohostinství tvého," pravila.

„K blahu časnému a věčné spáse posloužiž ti to, drahá sestro," přála kněhyně, „a bědy a svízele utkají-li tě pak, až dcerou kříže staneš se, jdi na ty skály a ptej se jich, a ony povědí tobě, jak snášela Božetěška se Slávkem osud svůj. Však neklesne pod nimi Milína Tuhošťská, jež tolik svízelů vytrpěla již, po život svůj, vím, že neklesne."

Zase pústo bylo na stěně dnes, o níž tak příšerné zvěsti kolovaly po okolí. Několikrát po sobě zahoukala sova, bála se snad, že opět vytržena bude ze sídla, v němž sotva se byla zahnízdila, a dole hluboko pod strání hučela řeka temněji a temněji a na temenech skal pronikavě to fičelo dnes — a Milína klečela pod křížem.

„Zítra až ruku Božetěščinu položím v ruku Dobroslávka a požehnám svazku jejich, oslavím poslední čin svůj křestem tvým na česť a slávu Boha jediného,“ slova ta Ivanova unášeli větrové se skály Perunovy.

Již dvakrát, třikrát a vícekrát se to opakovalo — a po každé zavzdychla a zase sepjala ruce a horoucněji se modlila, aby jí a Božetěšce i tomu jinochu na útěchu byl zítřejší den.

XXII.

o druhé zapadalo slunce nad skalami, co dovedl Raboch Ivana k jeskyni. Nad samými vrcholky borů, jimiž zarostla temena vysokých vápenců, leskla se již zarudlá tvář slunce, jako by krev vehnala se mu v obličej po dlouhé, daleké dráze denní, a pozlacovala ty stavěké obry na skále, v roucho skvělé, sváteční je i tu strmou stráň oblékla, aby důstojnými mohly býti svědky výkonu svatého.

Na mechu nedaleko jeskyně ležel Ivan **v umírání**. Hlava jeho podepřena byla o dolení česť kříže, pod nímž si vyvolil lůžko smrtelné. Hluboká rána nekrvácela již. Čisté zraky pohlížely k modrému nebi a rty uvadlé šepotaly modlitbu horoucnou, poslední v životě. Právě byl přijal Dařitele věčné spásy a svatý mír uhostil se na tvářích jeho.

U hlavy po pravé ruce klečela Božetěška s Dobroslávkem, po levici vojvodovna a Spytihněv s Vratislávkem, Milína, a dále od nich Raboch se ženou. Děti jejich stejného stáří se sirotky za těmito klekly si.

Ivan se domodlil. Pohlédl kolem sebe, několik obličejů viděl neznámých. Přišli se podívat, jak umírá spravedlivý. — Výše pozvedl hlavu, pokud síly stačily, a tichým, velebným hlasem mluvil slova přítomným, nezapomenutelná po celý věk; žehnal jednotlivým, z prvu Ludmile, mladým kněžicům — k dědouškovi musila je dovésti matinka — a když ruce kostnaté položil na kadeřavé hlavinky jejich, zrosilo se oko jeho, vzpomněl si snad matky své, když také tak žehnala jej a pak nikdo již, potom Pavlovi, a když Božetěška se Slávkem blíže přiklekli k pěstiteli svému, naposled promluvil k nim, ale poprvé tak:

„Jediné, drahé děti, po život Ivan zamlčel vám, o čem ani vy jeden druhému zajisté jste nepovídaly, a ponechal si na lůžko smrtelné, až lepší čas na budoucí věk zasvitne nám. Jako bratr rodný ku sestře lne, byla dosud, drahé děti, ta láska vaše, vřelá, upřímná, ode dneška však nechať změní se v lásku nehynoucí, věkovitou, jakou choť milovává věrnou družku na pouti vezdejší. Vím, že nezklamete přání Ivana umírajícího — vy, drahé děti, jak milovaly jste ho, ty skály kolem a jediný Bůh můj svědky toho jsou, sice prosil bych Jej, aby společně se mnou pochovali vás. Ruce si podejte a Ivan v umírání váš svazek požehná.“

Utichl na chvíli, požehnání nebes ždál jim, a pak opět slavným, vyvýšeným hlasem pokračoval:

„Nevinné, čisté jako první Vesny květ dochoval Ivan vás a vím, že zase nevinu a čistotu manželskou zachováte jako květ z lilií. Vidí rodičové vaši šťastny dítky své, také s nebes požehnají jim, a Ivan, až přijde k nim, poví jim o Dobroslávkovi a Božetěšce, že na

dvoře veliké kněhyně našli pohostinství. Račiž střežiti, kněhyně, ty dítky, jež odevzdává ti jejich pěstitel."

„Budu matkou jim, otče Ivane, matkou, jako vlastním synům svým, u kříže tohoto slibuje ti to Ludmila křesťanka."

„A ty, sluho Páně," pravil k Pavlovi, „obnov u oltáře při oběti nejsvětější požehnání Ivanovo."

I Rabochovi, ženě jeho a dětem požehnal. „Bůh odplatiž vám, vy dobří-lidé, i krvi vaší až do vyhynutí."

Pak Milína přiklekla blíže. „Můžeš mne pokřestiti, otče Ivane?" tiše, nesměle otázala se kmeta dcera Velislavova, jež před prvními lechy národa bez bázně vystupovala a soudila jejich činy, jejíhož soudu děsívali se na velikých hradištích... Sesuty byly základy staré víry, aby nevzmohly se již a pevnějším ustoupily, jež nikdo nevyvrátí ze srdce a duši neurve ani smrť.

„I já, otče Ivane, chci býti křesťanem i žena má i děti mé," ozval se Raboch. Nikdy v životě neslzel, jen když matku pohrobil a nad mrtvolou přítele na Tuhošti stál, zaleskly se mu slzy ve vyschlých očích a od těch dob opět ne až zase onoho večera, když tři hroby uzřel zde, a dnes.

Tvrdý to byl muž, ale přece citlivý! „Věříte všickni, drahé duše, v Boha trojjediného, nevyzpytatelného, Otce, jenž stvořil nebe i zemi z ničeho, v Boha Syna, který smrtí svou zhladil viny naše, a Ducha svatého, který sílí nás dary nebes a posvěcuje?"

„Věříme v Boha všemohoucího, stvořitele nebe a země" — pět duší zase vysvobozených z okovů temnot a poblouzení se modlilo — „a život věčný amen," doznělo pod skalami klidně a velebně jako šumot potůčka, z něhož nádobkou nabíral Pavel vodu a přinášel Ivanovi. A stařeček třikráte poléval skráně zprvu Milíniny, pak Rabochovy, ženy a dětí jeho.

Dosud zářila nahoře na skalách rudá, zlatem a nachem politá sluneční tvář, a zdálo se, jako by hlava Ivanova, stříbrolesklé šediny planuly nebeským jakýmsi plápolem.

„Chvalte Hospodina, národové..." po třetí, naposled pěl hlasem tichnoucím již, slaběji a slaběji. Ještě jednou položil ruce vyschlé na hlavu Božetěšce a Dobroslávkovi. „Modlete se, drahé děti, za Ivana; nezapomínejte po život svůj hrobů pod skalami," pravil jim, „a ty, sluho Boží, obětuj za Ivana oběť usmíření."

Níže pak sklonil hlavu do mechu, aby k nebi již jen obrácen byl jeho zrak.

„Matičko má, vidím tě již — odchází k tobě Ivan tvůj — s Bohem, vlasti Ivanova — kraji pohostinný, otče — bratří, opusťte bohy — Svatavo, ty dobrý muži; s Bohem, Ludmilo — drahé děti — Milíno a vy dobré duše, umírám, přijmiž, Otče ducha mého..."

Zavzdechl a nahoře na skalách zašuměly kmeny, či andělé to byli, již přišli se podívati s nebe na sňatek Božetěšky a Dobroslávkův, na křest pod skalami a — pro duši Ivanovu?

V hlubokém mlčení klečeli všichni kolem mrtvoly Ivanovy. Dosud za ruce drželi se Dobroslávek s Božetěškou, jak jim je byl Ivan spojil; vzlykání toliko chvílemi a šum odvěkých borů nahoře byly rušiteli velebného ticha. To rozžalili se ti svědkové Ivanových let nad druhem jediným, který první protrávil pod nimi mládí, mužný věk a stařecí. Nikdo již nebude naslouchati těm písním jejich, jež povídají snad o štěstí či o bědách smrtelníků.

Či nového nalezne brzy bydlitele údolí pod skalami?

Samotinký zůstal Raboch u mrtvoly Ivanovy.

Poprvé uzřeli Dobroslávek s Božetěškou druhy dětských let, těch šťastných, jež tak rychle uplynula jim. Vždy z jara Božetěška se Slávkem a s těmi dětmi Ra-

bochovic sázela kvítky v zahrádce, zalévala. — Dávno již zanesl z nich vítr semeno, ona chýška klidná za vískou, již vysoká, mnoholetá hruška stínila korunou svou — otecký dvůr — písně, jež Těchobud hrával jim, krásné ukolébavky zašuměly těm dětem vyrostlým kolem uší — ale vše to uplynulo rychle, ba rychleji než vánku šelestění...

Zaplakali usedavě, skalami by pohnul ten pláč, hýbala se také nahoře drva...

Na Tetín pozvali si děti Rabochovy, syna s dcerou, Ludmila svolila přání jejich; ale od mrtvoly Ivana nemohla je odvésti, s těží podařilo se jí, že uposlechli; zdálo se jim nepochopitelno, že nechtěla je svěřiti noci samotny, v těch skalách, kde tolik let na samotě prožili a ruka Boží i ve spánku je střežila.

S pláčem opouštěli údolí. „Zítra zase přijdeme sem, milé děti, pochovati Ivana, a až časy pokojnější nastanou, každodenně můžete choditi na jeho hrob. Nyní, kdo ví, jestli by vám neublížili škůdcové vaši a nemohla by pak Ludmila dostáti slovu danému a zodpovídati se Ivanovi," konejšila je kněhyně.

„A já s vámi budu choditi do skal," těšil se Spytihněv, „tak se mi to tam líbilo, lépe než u nás, dovolí mi matinka, a Vratislávek také půjde s námi, viď že ano?"

„To víš, že půjdu," zakýval hlavou mladinký kněžic, svědče bratříčkovi. —

Proč nerodí se vždy v palácích knížat také duše, proč v kolébce hned utlumují tak často pod zlatohlavem přirozené vlastnosti nemluvňat, jež určena jsou, aby řídila osudy národův, jako by přejinačiti chtěli i červenou jejich krev, aby nebyla stejna s krví ostatních?

Kéž byli by sledovali pozdní Přemyslovci příkladů prvních věhlasných předků na stolci Vyšehradském, tak

mnohý rozbroj a krutý v následcích svár nebyl by napsán v knize života rodu Stadického vladyky a v letopisech lidu českého — a snad déle by byl kvetl jejich kmen, déle na slávu jména českého a na dobro vlasti slovanské.

XXIII.

chylovalo se již k podzimku. Mnoho týdnův uplynulo, co na Ivana naházeli černou prsť, nanesli na něm rov, u hlavy mu zasadili kříž a v kyprou půdu zasázeli čerstvé květiny. Hlavinky jejich klonily se již na mech ku trávě, uvadaly, a lupínky z korunek jejich roznášel tichý větérek po údolí a semena zapadla v trávu na hrob, až zase příští jaro oživí je.

Nahoře na skalách žloutly mohutné duby, a březoví dnem ztrácelo svěžesti, a někdy prudce zafičely větry, zdálo se zase, že zakvílel někdo ve vzduchu: to země umírala poznenáhla, aby ji jako kostru položili do hrobu a přikryli rubášem bílým.

Hromady svadlého listí pokryly kraj a těla lidská zmrvila jej a potoky krve svlažovaly.

Ta proklatá vojna! Od Šumavy až po Vltavu skorem rozepjala zlověstné perutě. Patero lechů, již vytrhli s vojvodou proti vrahům, nebyli s to zadržeti návaly velikých vojsk, jež všemi stezkami jako povodeň valila se k východu, hodlajíce jedním rázem vyvrátiti panství Slovanů na Vltavě a na Velehradě. — Až k Vltavě hnali se Němci za prchajícími zbytky vojvodských vojsk, nikdo jim již nestál naproti; tak daleko nevnikla ještě nikdy noha pochopů Ludvíkových ani předků jeho. Poprvé zřeli Němci Vyšehrad, jediný cíl tužeb svých, ale tam také chystali při-

vítanou jim. — Na hradě otců stanul vojvoda, a na smrt připravil sebe i soudruhy své. Vysoko na náspech zavlál kříž a kolem něho seřadili se v pevnou zeď věrní synové jeho.

V dlouhých řadách rozložili se Němci po levém břehu Vltavy. Nechtělo se jim jaksi do perné práce, zuby si polámati a rozrážeti lebky o vysoké, černé skály velesídla českého anebo píti hluboko vodu na dně Vltavy.

Vojvodovna zůstala na Tetíně, zdálo se, že netkne se půdy zdejší noha nepřítele. Vyvalili se z jihozápadu a od severu a u Vyšehradu se spojili. Skály, jež vinuly se na obou březích Mže, a husté lesy, jež obkličovaly Tetín ze tří stran, bezpečným útulkem budou asi kněhyni, ukryjí zrakům nepřítele její útulek. Však nebylo téměř kdy na bezpečnějším místě někde ukrýti se.

V několika dnech zastavili se první houfce německé na Vltavě. Vojvodských byla hrstka proti tolika Němcům, a ti, již nepřáli Bořivojovi a nevražili naň, otáleli, schválně zdržovali pochod oddílů svých, aby tím spíše utrpěl vojvoda porážku a pak teprve že vrhnou se na vraha a vytlačí jej ze země.

Ani jediná zvěsť o porážce vojvodských vojsk nestihla Tetín. Hluboko kdesi pode Mží zatlačen byl Bořivoj k Vltavě a po levém břehu drželi s ním Němci rovný krok; dále přes řeku se přece neodvážili.

Celé tlupy jejich vycházely z povltavských táborů na loupež a plen.

Smutné dny přišly na ubohou zemi, zotavenou sotva. Opět věstily vysoké sloupy dýmu a záplava, jež noc za nocí halila oblohu v krvavou červeň svou, že cizinci-sousedě zle hospodaří po českých vlastech.

A kdyby nebyl Bořivoj udržel až na poslední okamžik neoblomného ducha, jejž zdědil po otci, veta by bylo po Přemyslovcích, Libušině prestolu, a marné by bývaly

pokusy oněch, kteří zrádně zanechali Bořivoje, svrhnouti se sebe cizácké jho a dravce, jenž v domovině jejich se uhnízdil, opět vytlačiti.

Silná byla posádka na Tetíně, a ku hradu samému od západu planinou možný toliko přístup. K východu hluboké rozsedliny skalin, k jihu i na sever příkrá sráz, nedobytným činily sídlo Tetky Krokovny; a vysoké náspy na nich, z hlíny a skalisk navežené, srazovaly každé sebe prudší podniky nepřátel, již od několika dnův objevili se již na pokraji borů poblíže valů Tetínských. Vyslídili úkryt kněhyně, a stůj co stůj umínili si zmocniti se hradu a vzácné kořisti, jež kynula jim odtamtud. Domorodec jakýsi zajisté ukázal cestu slídičům — a brzy bezčetné davy rozložily se podél návrší na skalách kolem Tetína a pramice jejich na rychlo utesané ze sporážených kmenů střežily přívoz, aby nikdo nebyl s to ze vnitra uniknouti.

Až budou míti Ludmilu a mladé kněžice v rukou, pak musí se jim vojvoda vzdáti — počítali.

Velikou modlitebnicí staly se hradby Tetína od těch dob: pod širým nebem modlila se v nich vojvodovna s družinou svou; hrůzné předtuchy hnětly ji. Modlila se za vlasť, za štěstí zbraní chotě svého — a veškerá posádka s ní. Paveł kněz rozněcoval vojíny slovem víry k mužnému odporu a hlasy jeho nebyly nadarmo. Duší však družiny Tetínské byla Milína, jež proti své vůli na usilovné prosby vojvodovny zůstala na hradě. Ven na pole bitev že poputuje, uzavřela dříve, a bude andělem umírajícím na bojištích. Však povděčnou byla tomu, že neopustila v dobách zlých vojvodovny a sirotků.

Druhý den sevřen byl již Tetín neproniknutelným řetězem nepřátel. Němci lámali skály, poráželi drva, zasypávali rozsedliny a na západě příkopy.

Však na hradě také nezaháleli. Ohromné balvany skal nalíčili na samý pokraj náspů v dlouhých řadách za sebou, aby dobře mohli přivítati první šiky útočníků. Ticho bylo na Tetíně, jen rachoty kamenův uvalovaných na valy a řinkot těžkých mlatů rozléhaly se po rozsáhlém hradišti.

Bylo to z rána třetího dne, když první střely německé zabodly se do vysokých náspův a dále na náhradí do stavení vojvodských, první co stojí hrad. Neodpověděli jim s valů, na horší doby šípů šetřili. Zběsilý ryk ozval se po lesích a v černých proudech valily se houfy německé přes klády naházené do rozpuklin pod náspy; však celý přední šik polehl, nevydržely lebky jejich těžkých kamenů, jež řítily se s valů Tetínských.

„Ku předu!“ zavelel znovu vůdce jejich, „kdo první sleze náspy, nejkrásnější holky na Tetíně se mu dostane; dnes musíme tam býti,“ zařičel a zraky jeho zašílely po ženštině nahoře na náspech, jež, jak bylo patrno, rozkazovala posádce. Bělavý její šat, vlající černý vlas kouzlem zdály se poutati k sobě velitele pluků německých, který v předu šiků hnal se pod hradby a přes mrtvoly na náspy stoupal vzhůru s první řadou svých.

Poznala jej také ona ženština, zdálo se, a s dvojnásobnělou horlivostí od houfce k houfci spěchala a s osvěženými silami sráželi na Tetíně těch, kteří slézali již vysoké náspy a zabodali v půdce oštěpy, aby vyhoupali se nahoru a valů se zmocnili.

Málo bylo jich přece na hradě proti množství obléhajících. Však i druhý útok Němců se nezdařil; se dvou stran udeřili na náspy a na dvou stranách věstily hromady mrtvol jejich porážku. Zaskřípal zuby velitel německý, hrozivě pohlédl k Tetínu, k té ženštině, jež pokojně s vrchu pozorovala couvání nepřítele.

„Nyní nejudeš mi již, holubičko má, tolik let stíhal tě již krkavec a přece dostihl. Neujdeš mi, byť jen zůstati měl Krakovský Mstiš ze všech, jež přivedl pod hradby Tetínské. Výborná to záminka, že Ludmila s kněžicí přilákala nás sem. Však Mstiše jiná přivedla pod Tetín a s ním vás, vy paroby. Jaktěživ bych sem nebyl šel pro vojvodovnu. Hu! pálí mne to doposud jako tehdáž na Tuhošti za té noci, kdy držel jsem ji v objetí; však ještě jiná rána pálí, Milíno, tvého ženicha, a za tu mu budeš platiti. Nezapomněl on nevěsty své, jež vedla jej pod záseky Hostivítovy nad Oharkou, nezapomene do smrti. Vidíš ji, tu ocel? Zakrvena je ještě, zrezovatělá, však zase začervená se, až nabaží se tě Mstiš! Ne, neujdeš mu...“

Milína skryla se nahoře na hradbách, zašla k vojvodovně do ložnice její. — Oba kněžicové a Božetěška dleli u ní, všickni se modlili pod křížem. I Dobroslav byl přítomen, právě přikvapil sem, když odrazil útok a nepřítel ucouvl. Přišel potěšit Božetěšku a oznámit vojvodovně výsledek boje.

Jen na úsilné domluvy Milíniny a náčelníků zůstala Ludmila ve svých pokojích; s posádkou chtěla nésti kněhyně bědy a zlo, těšiti a rozněcovati ji.

„Díky Bohu, opět o sto hlav je jich méně, vojvodovno, z našich tři toliko zasáhly střely německé. Dnes sotva již co podniknou, odtáhli do lesa; však zítra abychom měli každý čtyry ruce a čtyry oči. Zlého soka máme před sebou, ten sotva odtáhne zhola...“

„Krakovský Mstiš přivedl Němce pod Tetín,“ pokračovala dcera Velislavova, když byla Ludmila poslala kněžice s Božetěškou ku spánku. „Však zajisté cosi jiného přivedlo jej sem, než aby se hradu zmocnil. Vím, že ta rána, již mu před lety zasadila pod zásekami ruka má, nezarostla, ani upomínka na ni, a že raději zhyne

pod náspy, než aby s prázdnou odešel. — Jsme ztraceni, vojvodovno, neděs se zvěsti té, ukryj se, kde nevyslídí tě, děti tvé a Božetěšku. Ty, statný hochu, s nimi ukryj se... nestyď se za to, samotna by zde zůstala ta dívka, a ruce mé nevytrhnou nás, ani tvá smrť a ještě jedno srdce umřelo by pak pro tebe; škoda by ho bylo. Podzemní skrýše hluboko ve skále, jimiž vede průkop dolů do řeky, sotva vyslídí, bezpečný tam bude pro vás útulek, a já s posádkou odevzdáme se do vůle Boží. Pro mne nikdo nebude naříkati a pro tebe, vojvodovno, celá země by kvílela a pro děti tvé. Poslechněte rady mé. Zůstanete-li nahoře, veta po vás."

„Pevně umínila jsem si to, přítomnosť má nedá klesnouti mysli obsádky..."

„I župan i Pavel kněz souhlasí s návrhem mým. Velmi dobře znám povahu Mstišovu, pro Bůh, vojvodovno, učiň tak. — Muž ten jest s to celé vojsko jemu svěřené pohrobiti pod Tetínem pro choutku svou, a věř, že to také učiní. Nutnosť nevyhnutelná jest to, odpusť, že slovo od úst ti ujímám" — nepřipustila jí k vytáčce Milína — „nepomůže nám tvá smrť, ani hocha toho, ani dětí tvých; či myslíš, že by tě ušetřili? Do poroby zavezli by českou kněhyni, hanebně by vyjednávali s vojvodou a musil by zajisté za svobodu své choti v porobu dáti zemi. Musil by pak Bořivoj požadavky jejich vyplniti, aby zjednal svobodu choti své a dětem. Přesvědčena jsem, že jim kdesi čelí, že není pohubena síla česká. Však vzmuží se i ti odpůrcové jeho, až uvidí bědy, které vlastní jejich vinou zastihly zemi, vzchopí se proti nepříteli a vyženou jej společně s vojvodou."

„Však nepřijala bych nikdy za volnosť svou pohanění otčiny..."

„Pro blaho rodné země tvé a dobro dětí tvých tě zapřisáhám, ukryj se, vojvodovno!"

„Nuže, učiním tak, Milíno!“ pravila po krátkém přemýšlení, „neděsím se šípů jejich, ale důvody tvé opravily náhled můj. Ráno po mši svaté doprovodí nás Slávek; vím, hochu, že raději bys bušil mlatem nahoře a odrážel naše vrahy, ale pro Božetěšku učiň to!“

„Vyplním, vojvodovno, rozkaz tvůj, ač skorem nehodno mi se zdá, aby odpočívaly páže mé, když krev po nádvoří poteče!“ nesmělým hlasem potakoval Dobroslav.

„Však může býti, že nemine tě práce krvavá, kdo ví, nevyčenichají-li chodbu podzemní!“ namítala Ludmila.

„O to se ještě postarám; ale zachovejme o tom mlčení, aby nikdo nezvěděl, kam poděla se kněhyně,“ konejšila Ludmilu Milína. „Jediný župan a Pavel kněz věděti budou o úkrytu.“

Krásná, tichounká byla ta dnešní noc, málo bývá takových, když se ku konci chýlí dnové září a poznenáhla začínají fičeti ostří severní větrové.

Na Tetíně bylo ticho jako ode dávna. Nikdo by nebyl poznal, že Morana si zde stany rozbila na několik dní. Jen zvuky rohů temně duněly čas po čase po valech a blízké lesy opětovaly jednotvárné hlaholy rohové. Na severní straně, kde příkrá, strmá stěna skalní až ze samé vody čněla do výše, méně bylo potřebí ostrahy, a uprostřed náspu nově teprv navezeného seděli Božetěška se Slávkem.

Chvíli již dleli zde. Nemohla to vydržeti ta dívka v ložnici své; ven k Dobroslávkovi ji to pudilo, nevěděla sama, zdali strach o něho, či hrůzná předtucha pod šíré nebe vyhnaly ji z dusné světnice.

Vzpomínali si dnes oba Ivana, pěstitele svého, o jehož rodu a původu jim teprve po smrti jeho Ludmila vykládala, a sílila je upomínka na něho; ale té předtuchy děsivé, jež ondy jí prochvívala, nemohla se Božetěška zbaviti. Nepomohly prosby Slávkovy, pevně přitulila se

k němu, ani pomyšlení neměla na spaní; marně namáhal se, aby ji upokojil a utlumil přízraky v rozechvěné mysli její.

Kříž, který tolik let střežil je na skále Perunově a Ivanovi tolik odvahy udělil, aby zřekl se pláště vojvod chorvatských a dalekou, neznámou zemi za útočiště sobě vyvolil, ten také nyní neopustí je a záštitou bude jim, konejšil Dobroslávek choť svou. Podařilo se mu to po chvíli, ale aby na lůžko se odebrala, toho nedovedl. V duchu však byl skorem rád, že zůstala u něho, i jemu bylo jaksi nevolno dnes. Pevněji přivinul ji na prsa, sám děsil se těch vetřelců, těch zhoubců rodné země, vrahův otčíka, který daleko na západě klesl jejich železem — aby neurvali mu též dívku — drahou choť.

„Připraví jim pod Tetínem, drahoušku, hrob, nelekej se jich, v podzemní chodbě nenaleznou Božetěšky a kdyby nalezli, tělem svým ji zakryji, a mlat můj lebku by roztříštil tomu, kdo odvážil by se na tebe.“

„Věř mi, takové úzko sevírá prsa má, tak ani mi tehdáž nebylo, když matinku mrtvolou nalezla jsem, a když pověděli mi o smrti tatínka, ach, tehdáž necítila tak ještě prsa má — ani když pěstoun náš umíral pod skalami. Zdá se mi neustále, jako bych naposled byla u tebe, snad urvou mne tobě, zhanobí a zavrhnou pak, či prorazí oštěpem...“

„Zapuď, drahá, ty chmury, v kříž důvěřuj a dokud krůpěj krve bude v žilách, ani vlas ti s hlavy nesejde, a dopustil-li by Bůh, mocný, jediný, soužení na nás...“ utichl a sklonil tvář na líce Božetěščiny, zulíbal je a hladil vlásky její; pomyslil si, jak by mu bylo asi, kdyby navždy rozloučiti se s ní měl, a prudce to zatřáslo jím, stěží jen přemohl rozčilení. — „Zítra, Božetěško, v úmrtní den matinky tvé pomodlíme se ráno ve chrámku, a ona přijde s tatínkem k jedináčku svému a potěší jej. Vidíš,

kolik let prožili jsme na samotě, že tak zvrátí se naše dny, nikdy jsme nepomyslili. Bůh, jejž znáti mne naučilas, neopustí nás, a věř, že neopustí po život, jako Ivana neopustil. Křídloma svýma přikryje nás a pod perutěmi jeho budeme bezpečni.“

„Přijde, miláčku, matinka ke mně zítra s tatínkem a odvedou Božetěšku k sobě nahoru... Tolik jsem se modlila již dnes, tak vroucně pod křížem v ložnici, a nebyla jsem s to, sprostiti se těch trapných předtuch; proto k tobě vyšla jsem na náspy. Netrestej, mocný Bože, dítěte svého, že mluví tak, Ty znáš srdce naše i ledví a zpytuješ naše útroby.“

„Neboj se, Božetěško, víš, co říkával Ivan, když ho bědy trápívaly a tesknota po domovině svírala prsa jeho! Staniž se, Bože, vůle tvá! a vždy prý se mu dostávało z nebes útěchy.“

„Staniž se, Bože, vůle tvá!“ tiše opětovala Božetěška, na prsa Dobroslávkova sklonila hlavinku a neplakala již. —

Podél strání na pravém břehu Mže hořely ohně tábořících Němcův a chvílemi vyrážely divoké rykoty odtamtud; to povždy vracely se houfy z plenění s bohatou kořistí, a ti, již v táboře zůstali, vítali druhy — lupiče.

Děsná to byla noc. Kolem, kam oko mohlo jen dohlédnouti, ruměnilo se zatemnělé nebe a vysoko nad bory vylétaly větrem oharky z hořících vsí a červené sloupy zase hlásaly o strašné trýzni, již slavil vrah na půdě české.

Náhle vyrazil v levo za skalami rudý oblak; běsený křik rozlehl se po borech a mžikem zdály se lesy, ty černé na temenech skal po březích řekv, stápěti se v krvavém moři, jež rozlilo se na severovýchodní obloze.

Úpěnlivé nářky, hučení skotu, vytí psův a vztekající se jakési výkřiky svědčily, že nedaleko asi Němci si posvítili na divoký rej.

„Bože můj! to je v Loděnici!" zabědovala Božetěška, pozvedla hlavu, naslouchala, „jistě je tam přepadli. Ubozí Rabochovic! Proč vždy jen ctitele své stíháš, Ty Otče nebeský, kteří sotva Tebe poznali? Nevyzpytatelni jsou Tvoji soudové! To hoří, Dobroslávku, dvůr náš, a poslední stopa po Mirotovi pomizí. Otče můj, na to sotva kdy přišels, že Němci zapálí tvůj krov a Božetěška že se bude dívati na plameny s Tetína.

„Je to v Loděnici," potvrdil Slávek slova Božetěščina, když chvíli byl napjatě k lesům pohlížel. „Shoří-li, drahoušku, dvůr váš, nový nám postaví vojvoda na starých základech a v něm prožijeme věk, na dvoře nezůstaneme. Na tichounký život vesský nemohu zapomenouti. Až vrátíme se tam, zajisté pokřestěna bude naše víska. Odpustíme jim, viď, Božetěško? zapomeneme, že dědouška slepce a ubohé sirotky s ním vyhnali ven do lesů, do kruhu divé zvěři, ve zpustlé skály, zapomeneme toho, Božetěško; vždyť i Ivan odpustil vrahu svému. A z nového dvoru každý rok budeme putovati daleko na rozvaliny Tuhoště, kde leží tatínek tvůj. Milína bude nás provázeti; neplač, drahoušku, zlaté doby kynou nám, až jen pokoj vrátí se do vlastí našich. — Nechť ztráví ji žár, tu starou ves, ale také všecky staré upomínky s ní, a opět budeme míti domov, Božetěško, svůj krov, pole svá..."

Tiše plakala Božetěška na prsou jeho, slyšela ta slova, jež jí povídal, cítila, že prudce buší srdce jeho radostí z budoucích dnův; ale nitro její usedalo hořem opravdivým. Pořád zdálo se jí, že naposled dnes u něho dlí, a ta děsná dnešní noc, ony požáry, jež barvily nebe zlověstnou záplavou, příšerných obrazů natvořily ještě

v zachmuřené mysli její; zase se modlila a Dobroslávek s ní, až usnula ubohá. Těsněji zavinul ji do šatu, přikryl svrchním oděvem svým, aby jí neublížil chladivý vítr podzimkový.

Dole as čtvrť hodiny od Tetína převážely se pluky, jež vracely se z drancování. Smolné pochodně zabodnuté v jednotlivých člunech svítily jim na cestu. Zběsilý lomoz z lodic děsivě zabouřil chvílemi mezi skalami. Výskot a vřeskotný jakýsi nářek a zase proklínání se střídaly. Dlouho to trvalo, než se převezly. Hezký byl počet lupičův a ve středu jejich na loďkách byla kořisť, sestávající ponejvíce ze skotu, jejž naloupili v přepadnutých dědinách.

Již jen dvě lodice zůstaly na řece; byly to stráže německé, jež hlídaly, aby nikdo nemohl z hradu uniknouti. Za to divěji to bouřilo po ležení, babici jakousi přivlékli z výpravy, a nevázaný chechtot vyrazil ze sta hrdel, když k ohni ji přivedli. K devadesáti jí mohlo býti, ne-li více již. Scvrklá kůže po lících, hluboce zapadlé oči, vyčnívající čelistní kosť a šedivé vlasy rozpuštěné na temeni toliko plachetkou přivázané, šklebivý, šílený smích příšerné tvářnosti dodávaly té ženě stařeně, kterou v Loděnici chytili a chatrč nad hlavou její zapálili. Chvílemi svižností ještěrky vytrhla se jim, všemožně hledíc uniknouti. Však desatery paže pokaždé uchopily kostnaté ruce její.

Ani by si byli nevšimnuli v Loděnici té babizny; ale hrozivé posunky, ječivá, nesrozumitelná slova, zdálo se, že proklínání, přivábily zraky na ni. Poznali vlchvici ve staré ženě, jakýchž na sta upálili na severu ve Slovanech, však sotva takových jako byla tato — v několika skocích doběhli ji před chatou její, a když bránila se jim rvouc se zuby, nehty, krov jí zapálili, aby si lépe posvítili na kořisť. — Byla to Lutoška, jež od těch dob, co

Ivana v lesích ubili, za dne hluboko v huštinách si brloh vyhledávala a jen v noci se vracela v chatrč svou za Loděnicí. Dnes v nepříhodnou chvíli zašla si domů. Lupiči z táboru pod Tetínem nebáli se, že ruce jim ochromnou, ani že těla jejich vyschnou až do kosti, či že duše dostane se mezi zvěř; ač co hrdlo stačilo, celou cestu vřeštěla jim to, a vyhrožovala jim Perunem.

Vztekem rvala si vlasy a hrozivě zatínala pěsti naproti davu, jenž u ohně ji obstoupil. Ve směšné a zase mračivé rysy stahovala se jí vyschlá kůže na obličeji, a dvě řady bílých dosud zubův a žhavé oči hluboko v důlkách pod širokým, podlouhým obočím i nyní leckterého poděsily, a kdyby byl na samotě potkal ženu podobnou té, daleko by byl zajisté před ní utekl, ač po straně se mu houpal dlouhý, dvojostrý meč a pravicí se opíral o dlouhý oštěp. Sběh vojáků k ohni, kde podivnými posunky babice zástup obveselovala, i vůdce přivábil sem.

„Zpátky!“ zakřikl na ně chraptivým zvukem, ale pronikavým, a v řeči české oslovil Lutošku: „Dík bohům, že přivedli sem kněžku svou.“

Jako by zkameněla ústa jim, utichli všickni a ustoupili, když náčelník objevil se ve středu jejich. Jen někteří mručeli, kleli vůdce, cizince, ale daleko od něho, aby to neslyšel.

„Naše je, co přivedeme si z lupu, a žen zvlášť, ani té obludy nám nepřeje a pak nejkrásnější holky na Tetíně by nám přál, he, he; však až budeme na hradě, pak nebudeme se ho ptáti, nechť vezme si ji, hodí se k němu, hezká by to byla asi dvojice, druhové! Co?“ zachechtal se Ludigar, jeden z podnáčelníků, když odešli od ohně, kde vůdce zůstal s babiznou.

Dobře znal tu vlchvici, několikrát byla na Krakově, když ještě ve vlasti žil a věrně sloužil vojvodovi a srdce jeho neznalo lsti a úskoku. Běsovský nápad projel mu

hlavou; co ležel pod Tetínem, přemítal, jak snáze lstí by se dostal do náspů.

Náhoda sama mu nástroj podala do rukou.

„Pojď, sleduj mne do stanu, neklaním se kříži, bohy otecké ctím a po smrť nezřeknu se jich. Jen na oko postavil jsem si to dřevo přepažené ve stanu, nelekej se ho, až vejdeš tam!“

„Krakovský Mstiš,“ zavřískla náhle Lutoška a ruce sepjala nad hlavou. — „U Peruna, ty pod Tetínem; již měla jsem za to, že mne ti surovci upekou.“

Došli do stanu Mstišova, opatrně kolem pohlédl velitel houfů německých. Slabý plamének uprostřed mdle jen ozařoval prostory; ale nikoho zde nebylo.

Vůdce do kouta se posadil a Lutošce velel vedle usednouti na dřevěnou lavici a potichu hovořil s ní; dlouho to trvalo než byli u konce.

„Však najdeš sluj, a východ je dole u samé řeky, v rozpuklině, jež nahoře je bejlím a mechovím jako zarostlá. Nepodvižný kus skály zakrývá otvor. Však nemýlí se Lutoška, kout za koutem na Tetíně zná, a tamtudy, věř, nejlépe se tam dostaneš, jinak bys hradu nedobyl. Octneš se zrovna v pokojích vojvodských. Ale ještě než nastane den, musíš tam; mlha, která začíná již poznenáhla se tvořiti, zakryje tě. Chceš, abych doprovodila tebe?“

„Lépe bude, půjdeš-li s námi; býval jsem sice na Tetíně, ale chodba ta je mi neznáma. — Odměna tě na stará léta nemine. Jak jsem již řekl, mnoho českých lechů drží se mnou potají, a německé voje jen pomáhají záměrům našim. Sami nevědí, kam čelí Mstiš a jeho druhové. Ale až Vyšehrad bude náš, dovědí se. Zase slávu starých bohů obnovím a hluboko do Vltavy s Vyšehradských skal svrhneme kříž!“

„Tedy lhavé jsou zvěsti o zradě tvé!“ zašeptala Lutoška.

„Výmysl úhlavních nepřátel. Ti očernili po vlastech českých jméno mé. Však u Peruna, nezůstanu jim toho dlužen, jistě ne!“

Ale pravý záměr svůj, proč tak usilovně pokouší se, aby mu padl Tetín do rukou, nepověděl Lutošce.

Vyšli ven pod šíré nebe. Polehounku zatroubil Mstiš na roh svůj a brzo stanuli před ním velitelé jednotlivých oddílů. V krátkosti udělil jim potřebných rozkazů k ránu a nejodhodlanější sbor si vybral ku smělému podniku, jejž sám běs mu byl vdechl do ducha a Lutoška ulehčila zradou svou.

Hezky dávno již uhasly ohně po táboru a nikdo nevěděl, kam vůdce asi pospíchá s oddílem, jehož mužové považováni za nejurputnější rváče po celém ležení a zároveň za nejhbitější, nejudatnější bitce.

Nepronikmutelná mlha pokryla obzor, ani řeky nebylo možná viděti. Bez Lutošky krky by si zde byli polámali; však jistě ta babice bezpočtukrát přeměřila zdejší skaliska. „Strašný to bude na Tetíně soud,“ ječela mezi zuby, až i Mstiš se toho zděsil, „na postrach všem, kteří opustili zrádně bohy, pohanili sluhy jejich a začali novou víru zaváděti. Neujde trestu to proklaté plemeno, které na Loděnici naselo semeno zrady a jež bujiti počíná, neujde, a po letech zase uzří Lutoška, Svatavo, tvou krev a sama zardousí dcerušku tvou. Hu! sama zardousí!“ pronikavě zasyčela dračice, jako ty větry, jež fičely se skal od severu. — „Dosti má ještě síly a dnes dokoná dráhu svou. — Ale dříve musí Rabocha, ženu jeho a děti potrestati a ještě na odměnu si počká za dnešní čin, o němž po letech si budou povídati ctitelé Loděnické Lutošky. Dlouho ji nechají bohové na živu a Morana neodváží se na kněhyni věkovitých spás. Až uvidíš, vojvo-

dovno, Lutošku, až vyčte ti zradu tvou, sneseš to? Na tebe nesáhne ruka její, horší potká tě trest, poroba daleko za Šumavou, i děti tvé robství do smrti. — Ale po krvi té dcery krkavčí práhnu a po životě vychovance toho slepáka; umyji se v ní, v té krvi čerstvé, a omládnou líce mé. To sami bohové mi je dnes vydali v ruce na oslavu svou. — Novou chýši mi v Loděnici vystaví..., ba na Vyšehradě bude bydleti a lidstvo bude velebiti starou Lutošku, že vrátila mu bohy a starou víru. — Již jsme na místě!" zašeptala Mstišovi dole u samé paty skalní.

Štěstí to bylo pro ně, že stanuli pod skalou. Déšť šípů vysypal se mlhou se shora, čuli zajisté na Tetíně něco, ale o záměrech velitele německého bohužel ani zdání neměli, tím méně o té proklaté babici, jež tolik zla natropila již a posledním dílem běsovským dovršila míru, jehož následky osudnými státi se mohly pro českou zemi.

Tiše skupili se pod skálou, ani se nehýbali, a když na Tetíně usadil se ruch, kynutím ruky kázal Mstiš ohledati kameny, které zavíraly východ ze hradu, a odvaliti je. Bez velikého lomozu se jim to podařilo. Právě počínaly do výše vystupovati mlhy, když první přestoupil práh do průkopu. Chvíli již bylo asi slunce nad obzorem, již prorážely paprsky jeho šedivý závoj nad krajem. Mstiš vyhlédl si místo s Lutoškou uprostřed zástupu, který po třech stoupal hadovitou slují do výše. Pochodněmi osvěcovali si tajemný vchod. Nejodvážnější kráčeli v čele s oštěpy nasazenými v před, hotovi jsouce rázem zdrtiti každého, kdo by se objevil na cestě.

Náhle rozlehl se divoký ryk, daleko široko, až zatřásla se skála, jako by sesuti se hrozila nad hlavami družiny Mstišovy. Zastavili se na chvíli ve sluji, naslouchali. Pádné rány, lomoz řítících se balvanů vápencových

s náspů Tetínských, výkřiky potlučených, temné dunění válečných rohů nad nimi na hradišti, opětný ryk útočících a opětné lomození dopadajících k řece kamenů, klad a kolů, když vykonaly děsnou úlohu svou — vyjasnily zasmušilou Mstišovu tvář. Jakousi zvířeckou radostí zapláły zraky jeho, ruka mimovolně zajela k pasu, na němž na bohatém řemeni podle meče visela krátká dýka, zarezovatělá, krví pobarvená, jež uschla již na oceli, jako na paámtku jakousi. Snad se chtěl přesvědčiti, zdali nenechal ji ve staně. Ušklíbla se babice po jeho straně, jako Morana vyschlá, vyzáblá.

„Ani ta zvrhlá vlchvice Tuhošťská neujde nám," znovu zasípala. — „Uvidíš ty, jak zradu bohové trestávají. Již jednou viděla s to, viděla s hořeti otecký hrad, kletého roditele umírati v něm a nepamatovala jsi si to!"

„Bez smilování vražďte nahoře!" zvolal potichu Mstiš — „jen oné ženy, jež velitelkou je posádky, v bělavém rouše, s tím černým vlajícím vlasem, a vojvodovny se nedotýkejte; vše jiné, co naleznete na Tetíně, náleží za dnešní práci vám."

Nerozuměla Lutoška, co povídal tlupě, ale dovtípila se, četla to v rozradostněných obličejích vojáků.

„A mně tu holku nenecháš? To hadí plemeno? slíbils mi to."

„Tam s těmi si to vyjednej," odpověděl Mstiš a ukázal k tlupě své.

„Tak ty stojíš ve slibu? Nevíš, že na kletbu mou sesypou se skály a pohřbí tebe i řadu tvou? Nevíš, že Lutoška neodpouští těm, kteří ublížili jí, hu!? Nevíš to, župane Krakovský, z těch dob, kdy poslouchal jsi vojvodu ještě a nesloužil Němcům? Zapomněls to?" — skučela mu s chechtem po cestě Lutoška do uší a pak před něho se postavila, ruce kostnaté podepřela v bok a zasc

ušklíbla se, až mráz projel Mstiše a ony, již nejblíže jemu kráčeli.

„Ani slova již, ohavo!“ zaskřípal zuby zrádce-náčelník, „sice ani krok se dále již nepohneš!“ a ohlédl se po těch, již sledovali jej; porozuměli zrakům velitele a již nasazovali oštěpy, jimiž by nabodli babici, prozatím však jen, aby jí strachu nahnali; mohou ještě na Tetíně potřebovati Lutošky.

Zase jako had zasyčela vlchvice, mručela cosi, aby zachvátily skály jej; ale nechtěl jí poslechnouti věkovitý vápenec, ačkoli na mnoha místech byl již rozpraskán a hluboké rozsedliny utvořily se v něm během let. Ani nevšímal si jí Mstiš, jiné obrazy unášely mysl jeho.

Dosud nebyli u konce a děsivěji a děsivěji to nahoře dunělo; běsná to nad nimi zuřila řež.

Ba vskutku běsná to řež, jež po Tetíně a pod náspy jeho se rozzuřila. S veškerou silou udeřili dnes ráno Němci na náspy a zase celý první šik polehl pod valy a mnoho těl dolů do řeky se skal se řítilo a ještě více nakupilo se jich v příkopech; však přes mrtvoly druhů čerstvé řady se hnaly vzhůru na náspy, nezadržel je liják střel z Tetína, ani kameny nezahradily proudy útočících. —

Ve chrámu Tetínském klečela na modlitbách vojvodovna a kněžicové; vedle nich Dobroslávek s Božetěškou. Právě byl kněz Pavel dosloužil oběť nekrvavou, nejsvětější, a požehnání udělil posádce, když první střely německé zaletěly na hradiště.

Mlhy dosud ležely na zemi a nesnadnou činily posádce obranu, na mnoha místech zmocnily se pluky německé náspův, ale vždy přece pykaly odvahy své. Nezdařlio se jim do tvrdé půdy Tetínské zatknouti oštěpů.

Letem orlice vznášela se Milína po valech. Neohroženosť té dcery Tuhošťské k zoufalým pokusům doháněla

hrdinné obránce vojvodovny. Vysoko musily se věžiti mrtvoly německé pod náspy, jelikož k boji na pěsť již to došlo. Každým dopadnutím mlatu českého rozdrtila se lebka; na Tetíně však jich také ubývalo. A čím více pobili jich, tím více nových šiků se přihrnulo. Děsný to rej byl jako na Tuhošti před lety.

Dosud klečela Ludmila na stupních oltáře, i kněžicové a Dobroslávek s Božetěškou. Bělounké, tak čistě bílé jako labutí šat roucho té choti Dobroslavovy; to po třetí dnes měla na sobě, poprvé když Ivan zasnoubil ji se Slávkem, podruhé když Pavel kněz před oltářem požehnání Ivanovo obnovil, a nyní po třetí — na výroční den úmrtí její matinky. Skráně Božetěščiny zdobil věnec krásný, zelený z rozmariny a pod ním vinuly se bohaté kotouče vlasů, lesknavých jako perutě sokolí. Vroucně modlila se modlitbu, již vojvodovna předříkávala. Chvílemi vyprýštily se slzy z těch temně modrých zraků jejích, ronily se po růžových lících a s těch dolů na šaty; neutírala jich, duše její zabývala se jinými věcmi, dlela snad u roditelův — „ale zbav nás ode zlého" — domodlili se, když rozlétly se dvéře a Milína krvácející po obličeji vrazila do vnitra.

„Pro Bůh, pro spásu vaši ukryjte se!" zvolala úzkostlivě hlasem třesavým, „již ze všech stran stékají náspy a nejdéle ve čtvrť hodině bude Tetín v rukou jejich." — —

„Staniž se, Pane Bože, vůle tvá," zašeptala Ludmila a v náruč pojala mladé kněžice.

„Rychle, než uvidí vás, než bude ztraceno vše, chvíli dovedeme je zadržeti, než budete v úkrytu!" pobádala je.

„A ty, Milíno?" zvolala za dcerou Velislavovou vojvodovna; ale ta již zase stála na náhradí uprostřed ryku vražedného.

I vzchopila se Ludmila a spěchala do komnaty, by odtud se skryla. Již stanula v síni Ludmila, kde vojvoda hosti vítával, an po celé chodbě, jež vedla k ložnici její, zaduněly pádné kroky, bitevní jakýsi ryk; mžikem rozrazily těžké rány seker a mlatů protější dvéře a několik mužů z čeledi hradní postavilo se před vojvodovnu s napjatými luky obráceno ke dveřím.

„Jsme přepadeni, podzemní chodbou hrnou se již sem!" oznamoval se sklopenou hlavou náčelník, „ukryj se, paní naše, my tě svými těly zatím zakryjeme proti padouchům."

Však sotva to dořekl, již se řítili Němci do síně se zvířecím rykotem. Osm jich na samém prahu skleslo střelami lučišťníkův a ti sotva že šípy vypustili, ku dveřím vrhli se s napřaženými mlaty. „Ku předu!" zaječel chodbou sípavý hlas a několik Němců skácelo se ještě k zemi s roztříštěnými hlavami a pak vyřítil se celý proud do síně přes osm mrtvol věrných vojínů Tetínských.

Okamžikem řídl na hradišti hlouček, jenž stěsnal se před vchodem do síní vojvodských. Blíže ku zdim ucouvli, a nový roj, který právě dostal se na náspy, opět udeřil na sesláblé vojíny, když Ludmila s kněžici, s Božetěškou a Dobroslávkem objevila se na nádvoří.

Slávek ku chrámu vedl je, chodbou vyzděnou nemohli se již do svatyně dostati, ven na náhradí musili.

„Nechť žije vojvodovna, zemřeme za paní svou a za děti její!" z málo jen hrdel to zahučelo, když uzřeli kněhyni v nebezpečí.

„Ukryj se, Ludmilo, zadržíme je," zvolala Milína; ubohá, neměla zdání ani, že není již místa na skále Tetínské k úkrytu, leda chrám.

Čtyři odhodlaní mužové přiskočili ku kněhyni na pokynutí vůdkyně, aby do chrámu ji doprovodili skrze ryk bitevní.

Útočištěm býval za starých dob chrám; tam neodvážila se vstoupiti noha nepřítele, když stekl hrad a posádka se utekla do svatyně. To jen zlosyni činívali, že nešetřili ani stěn posvátných.

Jen několik kroků bylo již ku dveřím kostelním, když z vnitra hradu vyřítili se vrazi proti Ludmile, v čele jejich Krakovský Mstiš a po straně jeho babice, ohyzdná, jako obluda.

Pekelný jekot rozlehl se po Tetíně, asi ku dvaceti jen zbylo z družiny vojvodské. Ti o zdě se opřeli a každým zdvihem paže jeden vrah se potácel na kamenitou tvrdou zemi: však byla to již jen zoufalá obrana.

Uprostřed samé seče stála Ludmila se svými dětmi, rouchem zakryla chlapečky, a Dobroslávek s oněmi čtyřmi obstoupli ji a Božetěšku, hotovi jsouce zakrýti je těly svými.

Mžikem octla se zde Milína, sotva že zočila osudný stav rodiny vojvodské.

Na chvíli utichli Němci; vůdce jejich na Milínu upřel žhavé oči své a na dívku v bílém, sněhovém rouše, jež dlela vedle ní a opírala se o jinocha svěžího, jenž svíral v pravici těžký mlat.

Nach, zvěstitel studu panenského, polil vážné líce Milíniny, když setkaly se zraky její se sžíravými hledy dávného ženicha.

Nestydatý smích přeletěl vybledlýma rtoma zrádce župana, uklonil se Ludmile a jizlivě pravil k ní: „Ani vlas se ti nezkřiví na hlavě, vznešená kněhyně, ani dětem tvým; ale ostatní je naše vše."

Ani neodpověděla mu vojvodovna. K nebesům pohlížely zraky její; mlhy, jež před chvílí ještě zakrývaly z části skály a bory na jejich temenech, rozplývaly se v krásném modru po blankytu. — Ruce Ludmiliny vinuly z každé strany jedno dítko k sobě. Vznešený to byl oka-

mžik; i tím zvrhlým Mstišem hnulo to, že šetrně alespoň se choval ku vládkyni rodných bratrů, již vydal do rukou úhlavních nepřátel jména českého.

„Mimo tu ženu zde“ — obrátil se k pomahačům svým — „která nevěstou je vašeho velitele, nic si nevymiňuje na Tetíně Mstiš. — Kdo první slezl náspy, té holky zde se mu dostane, dostojí slibu vůdce váš; ta nejkrásnější je zajisté po celém hradě a po celém okolí. — Nedal by vám ji Mstiš,“ zamručel pro sebe, „však milejší je mu dnes Milína, než ta holubička sotva opeřená.“

„Tu mně jsi slíbil, pane župane, i toho hocha s ní. U Peruna nedá si Lutoška vzíti kořisti své,“ a jako jestřáb vrhla se na Božetěšku. „Ty dítě krkavčí, dnes mi neujdeš;“ však mžikem povalila na zemi babici silná Slávkova pěst.

Běsný chechtot rozlehl se po nádvoří, mladík jakýsi přikvapil k vůdci. „Já první byl nahoře!“ uklonil se před Mstišem.

„Zde odměna tvá!“ ukázal vůdce na Božetěšku.

„A toho hocha můžeš si ty, babice, vzíti; nikdo se nebude s tebou hádati o něho.“

„U čerta, to mi stálo za to; díky tobě, slavný vůdce náš!“ zajásal mladík a hnal se po dívce rukama rozevřenýma, aby uchvátil ji a unesl na ukryté místo a ukojil vášeň svou zvířecí. Však ani nedotekl se jí vilnik, roztříštěná lebka jeho rozlétla se po zemi a i Mstiše potřísnila.

Jako houf krvežíznivých šelem zavyli Němci a na sta oštěpů zafičelo větrem a proti tolika několik jen mlatů zahvízdalo. Mstiš vrhl se po Milíně, železnýma pažema ji uchvátil. „Mám tě, milenko má, tolik let hledal jsem tě! Neboj se ženicha svého!“ a dále do ryku bitvy vlekl ji, která nyní po Tetíně se rozzuřila. Však vymkla se mu dcera Velislavova. Jako lev, když rozvteklí se a bílá pěna usadí se mu na tlamě, zařičel Mstiš, z pochvy

u pasu vytasil dýku, zarezavělou, krví lidskou zbarvenou. „Neznáš ji, nevěsto má?“ rozkřikl se, „aspoň krve naše se zasnoubí!“ zasoptil, zachechtal se a mrštil jí po srdci Milíny; ale daleko do stěny zalétla ocel, ve dví se rozlomila.

Zase železnýma pažema uchvátil ji, pevně přitiskl k sobě nevěstu svou. Zaúpěla Milína v náručí jeho, ďábelský chechtot jí odpověděl. Nebyla s to již vymknouti se mu. Značně ochably dnešním bojem síly její. Znovu zaúpěla dcera Velislavova, znovu se její ženich zachechtal; ale střela, jež větrem zafičela — zabloudila sem snad, či schválně ji poslal za vůdcem někdo, aby se sprostili nenáviděného zrádce, cizáka — ochladila rozháranou vášeň jeho a Milínu z hanby vyprostila. Divoce zavyl župan Krakovský, zachroptěl, znovu zařičel a utichl na věky.

Zrada, jíž tolik let sloužil, sama postarala se mu o Moranu. Bědný život, bědná smrt!...

Milína neodešla od mrtvoly ženicha svého, jejž před lety otec jí určil... Dávné doby zase oživly v prsou jejích, jasněji dnes, než jindy to bývalo. Poslední druh činův otcových ležel jí u nohou — všickni, již tehdáž drželi s Vitoradem a Velislavem Tuhošťským, smutně zakončili dráhu svou, a nejsmutnější Mstiš, který uzavřel řadu jejich na hradišti Tetínském. — Však přece žije ještě jeden Vitoradův syn a Němcům slouží a otcovu zradu pěstuje dále a ve vlastní vštěpuje krev.

Na vše zapomněla Milína u mrtvoly Mstišovy, jemuž hada v kolébce hned dala matka za společníka, který druhem jemu zůstal po celý život. Nikdo nevšímal si té ženy v bělavém rouše u mrtvoly jakési daleko u náspů, na samém konci valů, jež v roh zde zabíhaly.

Válečný ryk utichl na Tetíně; rozpustilý rej německých tlup děsivějším ještě činil bojiště. Lutoška, jež

jako vzteklá si počínala, obveselovala vítěze. K zemi tváří padala a opět skákala do výše lomíc kostnatýma rukama nad rozježenou hlavou. Plachetku, jíž vlasy měla ukryty, strhli jí, a ona klela jim sotva jazyk postačil, celý svět proklínala, i bohy své, i matku, jež ji porodila, a otce, jehož neznala, že nezardousili dítě, sotva že uzřelo svět. Bezuzdný smích, postrkování, k většímu ji ještě vzteku rozpalovaly. Již ani hlesnouti nemohla, po chvíli bez sebe padla na kameny, začervenalá krev z hlavy její pobarvila půdu — a jako psa ji odkopli. Ani nemukla již, jen chvílemi zasyčela vztekle, zoufanlivě.

Po rodině knížecí, po sirotcích ani stopy nikde nebylo na hradě. Mrtvoly pobitých hrdinů, již životy pro vojvodovnu nasadili, hezky do výše kupily se na jednotlivých místech; však kolem nich mnohem více leželo roztřískaných lebek německých.

Leckde po nádvoří ležely ženy, ubité dívky z družiny vojvodovny. Vytáhli je vrazi z úkrytu, znectili, povraždili a vyházeli pak na hradiště. Ale Božetěšky mezi nimi nebylo.

Vítězové rozlezli se po hradě a rozlezli po loupeži. Dosti klenotů nalezli zde a ještě více medoviny, jíž zapíjeli dnešní řež. Na vůdce nevzpomněli, nepohřešovali ho, beztoho nikdo neměl rád zrádného cizince.

Oné ženy v bělavém rouchu, s dlouhým vlajícím vlasem černým, která kříž na kříž přešla hradiště Tetínské, o níž povídal Mstiš, že je to jeho nevěsta, také si nikdo nepovšimnul. Až když zmizela z hradu a vůdce našli mrtvého a vedle něho smrtivou střelu, divý shon nastal po Milíně Tuhošťské — velitelce Tetínské posádky. Ven do lesů na skály vyslali slídiče, ale všickni se vraceli s nepořízenou.

„Dnes ještě zapijeme slavný den svůj, poveselíme se, škoda, že nenechali jsme si těch holek, mohli jsme

se s nimi lépe povyraziti," vykládal Udo, hrabě bavorský, který zaujal prozatím místo Mstišovo.

„He! vojvodovnu máme zde zamčenou v kostele!" zachechtal se Gero, stoje vedle.

„To špatně bys, brachu, u Liutbrechta pochodil," okřikl ho Udo, „s podobnými návrhy nepřicházej; netknutou přivedeme ji do táboru arcibiskupova a odtamtud na dvůr do Řezna ku králi."

„Těšíš se již na odměnu, arcif, vojvodský klobouk tě nemine, a proto tak vřele se jí ujímáš!" odsekl mu Gero. „Však ty obrátíš, až jen budeš na Vyšehradě."

„Ticho!" zahřměl Udo a meč zablesknul se nad hlavou Geronovou; ale ten také neotálel sáhnouti k boku po jílci.

„U všech pekel! což nenabili jste se dnes již dost? Nemáme-li holek do náručí, medoviny máme do úst. To nám pro dnešek postačí, jinde si vynahradíme ostatní. — Či myslíš, že by ty husy byly za tebou šly, kdybychom je byli živili? Ubiti by se byly raději daly. Víš, že oči vyškrábala jedna Kurtovi, než se jí zmocnil. — Jako ve chrámě musil býti život na Tetíně!" rozumoval Osvald Duryňský. „To jinak se to žije na našich hradech; kéž bychom byli tam!" a jediným douškem vyprázdnil veliký pohár medoviny. „Ta lépe chutná, braši, než naše porýnské, častěji si sem zajdeme na pitky!" pochvaloval si Němčík.

„Však to krk bys také musil doma nechati, jinak by tě brzy zde o něj připravili, kdybys častěji chtěl přes černé lesy na západ," smál se mu Günther ze Sas. — „Nelépe je to zde než na Polabí. Každý krok si musí člověk krví vyplatiti. — Nyní hůře se nám, bratří, na západě povede. S barvou budeme musit ven, zástěra kříže nám více nepomůže."

„Však najde se dost výmluv ještě. Chceš-li psa býti, hůl vždy najdeš,“ poučoval jej Siegfried Estrišský.

„Nechte si již toho rozumování. Máš pravdu, Siegfriede!“ zavřískal Gero. „Co nám po tom, až budeme chtíti, opět sem vyjdeme. Nebyl, vy troupi, Karlu poddaným celý svět? A Ludvík, král náš, je přece jeho dědicem! Což zapomněli jste, že mu dal Řím vládu nade všemi zeměmi a že Karel v závěti zanechal dětem svým, aby i do Sarmat zanesly žezlo jeho?“

„Dobře díš, brachu, nač o tom zde jednati; nyní pijme, dokud máme co, kolik let jsem nepil tak dobrého nápoje,“ napomínal je Lipold a pilně ze samého soudku si přihýbal a — málo zbylo jen z jediného přihnutí.

„A co s hradem, přece jim ho nenecháme?“ otázal se Gero, upíraje zraků na Udona, co asi řekne.

„Co vy jste dělali na Slovanech, když dobyli jste pevného sídla?“ odbyl jej tázaný.

„Což nevíš, že vše jsme zapálili, vyvrátili do základův, a neživili ani jednoho, ani jednoho pravím, a ženy všecky byly naše, a byť to byla sama kněhyně jejich. Takové právo provozoval vůdce náš — a zde jiné máte zvyky. Podivné právo!“ zachechtal se a připil si z poháru. — „A nikdo nám z hradu neunikl, když dostali jsme se na valy, tím méně ženština a velitelka posádky. Zdá se mi, jako bychom si přišli pro žert na Tetín.“

„Pravil jsem již, ani slova více, ty uštěpačníku, zajisté jsou sklepy na hradě, chceš tam býti přes noc?“

„Já šedivý, starý válečník, jenž na Polabí deset hradů zapálil a deset vojvod pověsil na dubech i s jejich ženami, já do žaláře? Holobrádku, jen se opovaž na mne sáhnouti.“

„U čerta! pijte raději, co nám do toho, co tys dělal na severu a co bys dělal zde; nech jej, hrabě, ta medovina mu hnula jazykem. — Pij, hlupče!“ konejšil ho starý Lipold, „však zapálíme si na cestu, až půjdeme k arci-

biskupovi. Dnes však se zde ještě pořádně vyspíme a zítra ráno vyrazíme, viď že, pane Udone?" mínil šedivý Němec, a opět si přihnul z plného soudečku.

Lépe pilo se jim to ze soudků, rychleji než aby nalévali do dřevěných číší.

„To přivítá nás Liutbrecht, sotva asi již zítra bude očekávati českou vojvodovnu do svého táboru. Povděčen bude i tomu, že zbavil se toho chlapa; bez toho by nebyl již k potřebě. Bloud, těšil se na prestol Vyšehradský!" opět se Lipold smál.

„Vystrojíme pohřeb slavnému vůdci, nenecháme ho ležeti na skále do večera. Bez něho nebyli bychom zde a nepili pravé české ze soudků. Škoda, že s námi nepije," začal Osvald, jako by zastati se chtěl mrtvého velitele proti úsměškům.

„Však bude píti, nestarej se o to," přerušil jej Gero, „také pravé české, ale dole na dně... — Dva chlapi shodí ho se skály a dosti dobrý to bude pohřeb pro něho. Pokud žil, potřebovali jsme jej, a když padl, neplatí více než parob. Co nám po něm, ani jednomu z nás nebyl druhem, poslouchali jsme ho, že jsme musili." A zase zapil drzou, vděkůplnou řeč.

Udo je opustil; ne že by snad srdce jeho bylo šlechetnější, ale že hrdosť ho pobádala, aby neposkvrnil hraběcí hodnoty ve kruhu dobrodruhů z celé říše sehnaných a poslaných na Čechy. A ti zde na Tetín vyslaní byli zrnem vojska německého, jímž celé západní Čechy zaplavil arcibiskup Liutbrecht.

Ustoupil do výklenku u okna v síni a zabral se do snů svých, které jej po celou výpravu provázely. Proč nemohl by býti správcem na Vyšehradě? Mohli hospodařiti na Velehradě Vilém s Engelšalkem — a Udo by nemohl? — Slíbil mu to potajmu král; však dovedl by na uzdě držeti tu sběř. Jak se jen Němci usadí na Vyšehradě, nikdy již

nebude tam vojvoditi potomek Stadického oráče. Bořivoje zavrou někam do kláštera, i Ludmilu s kněžici, připraví jim osud Rastislavův, a lechy lehce ukovou. Vždyť je také mohou pozvati na Vyšehrad ku sněmu, a místo rokování dáti práci popravci. Musí se upevniti panství německé na březích Vltavy...

Divoký hluk rozléhal se síní kolem stolů, jež přitáhli sem ze světnic, kde v proudech tekla medovina i po dlažbě. Nové a nové poháry se pěnily u úst pijákům, soudků by již byli neudrželi.

Hůře ještě to vypadalo na náhradí; neštítili se mrtvol, vedle hromad lidských těl rozsadili se v houfech po zemi, vytloukali dna u sudův a z plných věder ssáli do sebe příjemný nápoj, bez míry jako zvěř, když k vodě se dostane po mnoha parných letních dnech. Takový ryk zajisté neslyšely ještě náspy Tetínské od těch dob, co dcera Krokova základy položila k nim, ač dvě stě let uplynulo již. Zdálo se, jako by vlkodlaci, o nichž si povídal okolní lid, že ve skalách v lesích vůkolních mají sídla svá, vyrojili se zde a slavili svůj rej...

Vysoko v oblacích poletovali nad bojištěm krahujci; ale báli se asi slétnouti na mrtvoly. Až k nim zarážel bezuzdný, divoký rykot vítězů.

Ani neslyšeli dunění rohů v lesích kolem Tetína, ani neviděli řady, jež rychlým krokem, letem skoro k náspům se valily. Nepostavili hlídek, měli se v bezpečí na hradišti; vždyť sevřeny byly voje vojvodské a po celém levém břehu Vltavy byly rozloženy houfce Liutbrechtovy. —

Znovu zaduněly válečné rohy pod náspy, rachotu hromu se to podobalo, když daleko za horami burácí. V předu šiků kmitala se žena v bělavém šatu s dlouhým vlajícím černým vlasem a blízko ní na bujném oři muž četou jezdcův obklopený.

Opět zaduněly rohy pod náspy a již stanul celý přední šik na valech a zase v předu ona žena a onen muž, však bez oře, nyní s mečem nahým, širokým v pravici a ve skvostném rouchu, kožešinou vykládaném.

„Nechť žije vojvoda Bořivoj!“ zaburácelo to hromem po náspech, a celá řada s kněezm v čele vrhla se na vítěze, zpité, kolem rozbitých sudů se válející, v kalužích medoviny, promíchané krví lidskou, jež dosud nevyschla od ranní seče.

Marný by byl odpor Němců. Sotva se na nohách udrželi, a ti, kteří chopili se oštěpův a natáhli luky, ani nepozdvihli ramenou a nevypustili střel. Rázem zmocnili se vojvodští Tetína, a náčelníci německých vojsk, již se dosud zatápěli sladkým nápojem, ani nevěřili zrakům svým, když objevily se cizí, nenáviděné tváře ve dveřích.

„Což z mrtvých vstali ti, které ráno jsme pobili?“ zasoptil Gero a hnal se po meči, který visel na stěně, „musíme dodati jim, málo ještě dostali, to brzo je vzkříšení,“ zachechtal se. Však sotva to dořekl a již potácel se k zemi a několik druhů jeho, kteří rovněž po zbrani se sápali. — Ostatní zajali, i Udona hraběte, správce země české.

Ve čtvrť hodině byl opět Tetín vrahů prost, arci že ne jejich těl, jež jako kobylky pokrývala náhradí. Udo pověděl Bořivojovi o vojvodovně a nezamlčel ani, že ji zachránil od surovosti druhů svých, a přisvědčili druzí zajatci, a kněz jim za to slíbil svobodu. Udo byl rád, že nazpět do zemí svého krále přinese celý krk.

Od rána po celý den klečela Ludmila s dětmi ve chrámě. Kněžicové ustrašeni nezvyklými zjevy a válečným rykem, brzo usnuli na stupních oltáře a nechali matinku samu i za ně se modliti. Horoucně se modlila, musily ty prosby její proniknouti k nebesům. Ale ani vlastní osud, ani těch dětí svých neděsily ji tak, jako myšlénka, co stalo se s Božetěškou a s tím jinochem. Odtrhli ji od té

dívky, když zmizel Mstiš s Milínou, viděla klesati Slávka a rozdivočilé vojíny hnáti se za ubohou. — „Ivane, Ivane! bude moci tobě Ludmila klásti počet z těch dětí, jež jsi jí svěřil? Bože můj, Bože můj!“ volala, a úpěnlivý její hlas i těmi necitelnými chlapy hnul, již dvéře chrámu střežili. — „Snad zhanobili ji aneb odvlekou v porobu; ubohá dívka! Ochraň ji Bože, jenž po tolik let držels nad nimi ochrannou svou ruku, vytrhni z rukou jejich to dítě, jež tolik již vytrpělo pro jméno tvé svaté.“

Muka nesnesitelná byly pro vojvodovnu události ranní, osud Božetěščin a její vlastní teprv později v celých svých černých barvách jí se představil. Daleko do ciziny povedou kněhyni českou, Slaviborovnu, a šantročiti budou o ni s Bořivojem — ne, raději volí smrť, než aby za hanbu rodné zemi vykoupila si svobodu. Věděla, že předloží mu podmínky nevyplnitelné, které nesrovnávají se se ctí chotě, kněze Vyšehradského, a se ctí jména českého, věděla, že Bořivoj raději se zřekne prestolu otců svých, než aby ve slávě vojvodil a choť jeho i synové úpěli v porobě, a půjde za ní na dvůr krále německého, výplatu za ni položí — věděla to, ale hrůzné bylo to pomyšlení. Kříž, sotva vztyčený na Vyšehradských skalách, znovu by vyvrátili ti, kteří vlády by se uchopili. Zanikla by víra Kristova, a, kdo ví, rozkvetla-li by již, a s ní po letech zanikla by sláva česká; znovu by Němci zaplavili nivy rodné domoviny pluky svými a zahladili syny její, a říše Svatoplukova sotva by pak odolala jim.

„Či nehodni jsme, že křížem znamenáme čela svá a tobě Bohu trojjedinému se klaníme“ — zaúpěla vojvodovna — „nechceš modliteb našich, nejsou ještě čista srdce naše? Lpí na nich skvrny z dřívějšího pobloudnění? Odpusť jim, ó Bože, a nepřičítej toho dětem svým. Rozpomeň se na lid svůj, Hospodine, popatř a viz pohanění naše, dědictví otecké k cizozemcům jest obráceno, ustala radosť srdce

našeho, ve kvílení obrátilo se plesání naše, spadla koruna s hlavy naší, běda nám! běda nám!“

Znovu rozlehl se na nádvoří ryk, slyšela to Ludmila; však na krátko jen, brzy opět vše utichlo. Náhle zarachotily dvéře chrámové. Stráž, jež dosud ostříhala vchodu, pozvedla oštěpy; brzo však je spustili před Bořivojem, který s Milínou, předními lechy a se Slaviborem Pšovanským bral se ke stupňům oltáře, kde klečela kněhyně utrápená a oba synáčkové její s ní.

„Tatínek, matinko!“ zajásal Vratislávek ohlédnuv se, a obě děti, jiež za ztracené považované, vrhly se otci do náručí.

„Slyšels modlitby mé, ty Bože můj!“ zvolala ku kříži Ludmila a spěchala vstříc choti svému — vysvoboditeli. Radostné rozechvění zabránilo řeči, když spočinula na prsou svého dobrého chotě. „A otec můj a dědoušek váš!“ zaradovala se dětskou radostí, když uzřela stařečka, jehož skráně byly jako stříbro a vous jako čerstvý sníh. Obě děti přitulily se k němu, ruce mu líbaly, a stařeček, Pšovanský lech, nestyděl se za slzy před druhy svými; plakal a líbal dceru svou, jedináčka, již pro prestol vojvodský vychoval. I lichotil vnoučkům, již s tak nelíčenou radostí se k dědouškovi vinuli.

Však těm druhým lechům nezůstaly také bez slz ohnivé zraky jejich, které před nedávnem plály ještě žárem bojovným. Nemusili se za ně styděti před vojvodovnou, ani před Milínou, po jejímž boku stál Slavitah Vitoradovec, muž v plné síle rozkvetlých let.

„Milíno, tys zachráněna?“ s úžasem zvolala Ludmila zočivši tu dceru Velislavovu, a v čelo ji líbala; vždyť k rodině vojvodské počítala ji od těch dob hned, kdy pro Bořivoje a pro Přemyslův rod vydala se na nebezpečnou pouť. Ale cosi tesklivého spočívalo na obličeji Milíninu, na těch růžích, které ani v pozdních letech neodkvetly.

Tři scházeli toliko v kruhu před oltářem, Slávek s Božetěškou a Pavel kněz. Mrtvola tohoto ležela u samých dveří chrámových, dosud mu vězel v prsou ostrý, dlouhý šíp. Naposled přinášel dnes ráno oběť nejsvětější; však byl již stařec, nebál se smrti, zvlášť od těch dob, co k Ivanovi donesl do skal Pána Boha a viděl jej umírati. A sirotci — svěřenci Ludmily? marně ptala se po nich vojvodovna, nikdo o nich nevěděl, ani Milína ne.

Všickni klekli před oltářem a děkovali Tvůrci za ochranu, jíž zakryl vojvodský rod a v pravý čas poslal anděla v Milíně. Ta letem prchala z Tetína ven na skály do lesů, když byla několikráte bedlivě přehlédla bojiště. Cosi neodolatelného pobádalo ji stále ku kvapnějšímu běhu k břehům Vltavy a asi v půli cestě od Tetína zočila první stráže české, rychle postupující k západu. Byly to voje, jež sám vojvoda vedl, předvídaje, že zle je na Tetíně, podobného však se přece nenadál.

Zvedli se i oni lechové, již otáleli dosud s pomocí, když viděli odhodlanost jeho vykrváceti pro rodnou zemi, prohlédli, že těžko by bylo pak vyháněti davy dravců, když by se usadili již ve hnízdě, na půdě domácí. Poznali chybu svou a všemožně hleděli ji napraviti. Ve dvou dnech zvrátilo se vítězství německé v hanebný útěk. Zprávy o porážkách, jež utržily voje jejich na Moravě, o vpádu Svatoplukově do Rakous, a hýbání se Slovanů na severu přinutily Liutbrechta ku zpátečnímu pochodu, vlastně útěku. Ani nevzpomněl arcibiskup ve zmatku na pluky pod Tetínem, nejkratší a nejjistější cestou pustil se ku hranicím. Voje vojvodské hnaly se za nimi daleko až na Šumavu, a s částí zaměřil vojvoda k Tetínu. —

Všickni klečeli před oltářem, celá družina vojvodská ve svatém, hlubokém mlčení.

Ještě jednou z nenadání se rozlehl po nádvoří divoký hluk, podivný, nezvonily to rány mečů, ani neduněly těžké

mlaty po dlažbě; byl to jakýsi hluk, vzrůstající v děsivý povyk po celém hradišti, kotouče černého dýmu vyvalily se dveřmi do chrámu a v krátce vyšlehovaly již nad kostelíkem plameny, splývající v široký, červený příkrov nad Tetínem.

V čas zachránili se ještě na nádvoří. V bitevní šik seřadily se voje vojvodské; hasiti rozlícený živel ani nebylo pomyšlení, mnoho zajatcův uhořelo v plamenech.

Prudce z nenadání, na mnoha místech najednou vyšlehl požár. Ven z hradu musili ustoupiti, vše hotovilo se již k pochodu. Najednou objevila se téměř uprostřed plamenů jakási ženština, polonahá skoro; šedivé vlasy větrem jí vlály, divoce koulely se dvě oči v důlcích ve hlavě a sikotný její zvuk děsivě rozléhal se praskotem, přehlušil skorem jej. Pádila k východu. Šílený chechtot vyrážel chvílemi ze seschlých ňader.

„He, posvítila vám Lutoška," řičela, „co Němci nemohli, sama udělala, přece v rumy se zvrátí to sídlo proradné. He! ne nadarmo přivedli sem Loděnickou vlchvici! Bohové sami jí práci vykázali, hoří to, vidíte ty požáry? To Lutoška udělala, Bořivoji! Chceš, Ludmilo, ohřáti se? můžeš jít."

Několik vojáků vyskočilo z řady a hnalo se po babici, aby neupláchla jim; však nemohla uprchnouti. Stráže u brány postavené oštěpy napřáhly proti ní. Zpět k plamenům vrhla se dračice. —

„Uchopte ji," velel vojvoda, „než sama si udělá smrt."

„Nepřivedou ji k tobě, pse, ty vojvodo," zaječela, „na takový soud nepostaví se kněžka věčných spás, he! ohřeji se sama, tryznu jsem si udělala; beztoho by jí nade mnou nikdo nezapálil a nepohrobené nechali by tělo babičky. — — — Milíno!" zavřískala naposled, „otec tvůj také takovou tryznu měl, a co mohl Velislav míti, po-

slední župan na Šumaví, proč Lutoška nemohla by, poslední vlchvice z Tetínska?! — A zahyne Svatavino plémě, zahynulo již, neslyšíš, Ludmilo? a vnuka slepce utloukly mlaty německé, utloukly ho, slyšíš, Ludmilo? A déle také nemusí Lutoška žíti. Kletba věkovitá vám i rodu vašemu a všem, kdo zradí otecké bohy" — ještě z plamenů zaječela — střemhlav se vrhla v požáry, a trámy řítíce se se zdí dolů, zachvátily ji, hluboko strhly s sebou a zavalily.

Volným krokem braly se řady vojvodské ze hradu Tetínského na protější skálu. Ani živé duše nezůstalo na Tetíně, toliko Milína obcházela na náhradí hromady mrtvol, jež netknuty ještě zůstaly od plamenů. Bedlivě prohlédala je, hledala kohosi, až nad samou skalou u náspu, jenž nejnižším byl, sehnula se, klekla na půdu, odhrnula vlasy s čela vojínovi a čapku, jež zakrývala mu obličej, odhodila; byl to on. Blíže k prsoum jeho se naklonila, rozhrnula roucho jeho, na tělo, na srdce položila ucho, naslouchala; vzdechy, jimiž dmula se chvílemi prsa jeho, rozbodnutá po pravé straně oštěpem, svědčily ještě o stopách života. Nepravidelně tlouklo srdce jeho, chvílemi prudce, jako by se rozlomiti chtěla hrudní kosť a opět slabounce, mdle, že sotva to bylo znáti. Někdy vyřinula se mu z rány krev, čistá, červená, porosila uschlou trávu, na níž odpočíval on, obyvatel skály Perunovy, kde poprvé Milína jej uzřela.

Byl večer již. Vítr, jenž pod soumrakem rozdmychoval plameny a vysoko k oblakům vyhazoval kusy hořících drv, utišil se po slunce západu. Nebylo nebezpečno již na nádvoří. Jasné plameny, jež posud děsivým praskotem trávily prastarého pamětníka Libušiných dob, svítily Milíně při lékaření. Ze záňadří vyňala lahvičku a jakousi mastí natírala žíly raněnému mládci, tepnu zvlášť a prsa kolem srdce a chřípě u nosu, aby snáze ještě přišel ku vědomí.

Rána nebyla sice nebezpečna; ale převelká ztráta krve jistě by byla přivodila smrt. — Podařilo se jí to; ubohý pootevřel oči. „To ty jsi, Božetěško?“ zašeptaly jeho rty, „ne, to není ona!“ zavzdychal a zase křečovitě stáhla se mu ústa a oči se zavřely, jako by ku spánku. Zase natírala jej, a opět procitl. „Božetěško, půjdeme k otci Ivanovi?“ zašeptal — „ne, ten odpočívá již pod skalami. Ke mně pojď, drahoušku, blíže, sehni se, abych pohladil vlásky tvé a líčka tvá, pálí to, běda, podej mi vody, kapinku jen!“ — Vína mu podala z druhé lahvičky Milína. Křečovitě uchvátil nádobku a dlouhými doušky do sebe ssál. — Bystřeji pohlédly zraky jeho na ženu, jež jako anděl s nebe objevila se u něho. „Tedy přece není to ona!“ zavzdechl. „Bože můj, vždyť ji zavraždili, viděl jsem, jak ji uchvátili, sevřeli pevně v náruč, ne, vytrhla se jim, skočila na pokraj skály, nemohl tě, drahoušku, ubrániti Dobroslávek!... Nevíš ty, ženo, o Božetěšce, o té dívce, která se skály Perunovy přestěhovala se na Tetín? Že raději nezůstali jsme tam! I tu babici jsem viděl, jak sápala se po ní. Ubohá! — Přiveď ji sem, prosím tě, a není-li živa již, nech mne, odejdi ode mne, ať umru s ní!“ zaúpěl a zase zavřely se oči jeho a zamkly se rty.

„Neběduj, však žije Božetěška, ukryla se před nimi a brzy přijde k tobě...“

„Nepřijde již,“ zabědoval, a hluboký, prudký vzdech trhl jím, a zase se kolem rozhlédl, a opět utkvěly oči jeho na Milíně, poznal ji nyní.

„Milíno, Bůh ti to odplať! Což zapálili Tetín ti vrazi? Nebojíš se jich? Nepřijdou, aby mne dobili a tebe se mnou? Nenajdou Božetěšky — vždyť je tu ticho kolem; což sama jsi na hradě? Co se stalo s Ludmilou a kněžici? Pryč je již Lutoška, prosím tě, zavolej Pavla kněze ke mně.“

„Zavolám, utiš se jen, hochu, a posilni se!“ a podala mu lahvičku s vínem. — „Až osvěží síly tvé, všecko ti povím, ničeho nezamlčím! a Božetěšku k tobě přivedu...“

Utichl; Milína vymyla mu ránu, obvázala a kvapem se vzdálila.

„V okamžiku budu zde, na bezpečnější místo tě uklidím,“ zašeptala.

„K ní doneseš mne? Odplatiž ti to Bůh!“

Usnul. Rány, z nichž krvácel, velice seslabily jej. —

V malé chvíli vrátila se Milína a čtyři muži s nosidly na rychlo utesanými s ní. Houně na dví přeložena přes drva zastávala místo podušek.

Dosud svítily jim na cestu plameny Tetínské. Byla již noc, hezky pozdě po západu slunce.

Na druhém konci hradu, na jihozápadu, kde v roh se náspy sbíhaly, také ležel kdosi ubitý. Až sem zalétaly plameny, ozařujíce tvář nešťastníkovu. Hrůzný to byl pohled na mrtvolu; kůže na obličeji počernala, ve strašlivé rysy stáhly se vrásky ve tvářích i na čele. Dvě řady zubů příšerně šklebily se v ústech polootevřených a vlasy jako špendličí stály mu po hlavě. Černá vlastní krev byla lůžkem posledním — županu Krakovskému, zrádci — vítězi. — Několikrát zašlehly sem plameny, zalétly oharky, chytily šaty jeho, a za chvilku černý trup ležel pod náspy. Když vystydl, krahujec usedl na něho, ale nepozdržel se na něm, nechutnalo mu maso bídáka. Zakrákal pronikavě, smutně a odlétl k hejnům, jež celou noc kroužily nad Tetínem, očekávajíce, až se požár utiší.

Snad to byl onen krahujec, jejž vypustila před lety Milína v zásekách nad Oharkou podle smlouvy s ženichem svým.

K ránu dohořívalo na Tetíně; šedý kouř zahalil kotouči svými všechen kraj. Jen chvílemi vyšlehly ještě plameny a pohasly zase spoustami dýmu udušeny.

Rukou českou, bídnou — že neusekli ji, když se narodila, aby zdaleka viděli, že ku zlu se narodil ten chlap, a vyhýbali se mu — v rumy klesl starý, památný hrad, svědek těch dávných, šedivých věkův, o nichž jen na jediné stránce nám povídají knihy lidu našeho. — Ta ruka domácí! co ta načinila zla rodné matce své! Tolik skvrn, jako ti cizinci, kteří číhali a ani na okamžik neustali, aby oprať hoditi mohli na krk zemi ubohé a zadrhnouti ji kolem hrdla!

Podivný osud! syn vždy skolil maťku roditelku, když zvedala se a povstávala ku slávě dřívější! — — — — Šedý dým rozložil se po hradišti, jako nad kostmi umrlce, nad nímž tryznu zapálili. Kéž by udusil také tu zášť ve stranách, jež na okamžik utichla, aby však, až nepřítel bude ze země, třeba po letech, tím zhoubněji vypukla a opět jevištěm jejím stala se ta šedá zdejší skála.

Byl to počátek teprve těch zmatků, jež krev svatého vojvody na čas utišila, a které opět rozbouřily se na Libici a jichž dohry dlouho, po uplynutí celého století, Vratislav pod Krkonošemi viděla, krvavou, tak krvavou, jako na počátku. Dva rody veliké, staré, tak staré, jako jméno české, jež dosud hrozivě stály proti sobě — pohynuly v nich, a kdo ví, ne-li i třetí, jehož ratolesti se střídaly na prestole Vyšehradském, o dvě stě let později v Olomouci!

K večeru zdvihly se mraky dýmu k oblakům, nahoře se rozplynuly a slunce zasvítilo na zříceniny. Několik osob dlelo na hradišti, popošly dále za rumy ku srázi a pohlížely dolů do řeky. Čistá byla hladina její, promodralá jako to nebe, jež shlíželo se v ní; vlny její unesly již kusy drv, jež zaletovaly větrem do vody, i mrtvoly, jež tam naházeli Němci z rozpustilosti, než přikvačil vojvoda na Tetín, aby napily prý se naposled domácí vody a najedly se ryb — dávno s proudy uplynuly ku Praze.

Vojvoda nedal naházeti pohořelých těl se skály, ven z hradiště do lesa vyváželi je od samého rána již. Dlouhé široké jámy kopali, v nich zahrabali je a přiházeli kameny.

Pavla kněze hned ráno pohřbili slavně, včera z hradu jej odnesli, aby plameny ho neztrávily. Na Tetíně mu vykopali hrob, ve středu chrámu, v němž sloužíval Hospodinu. Široký, mramorový kámen přivalili na něho, aby poznali lůžko prvního kněze křesťanského na Tetíně, až znovu budou stavěti hrad a chrám, aby ho pak v novém kostelíku uložili. —

Pod samou skalou, jež, zdá se, že z vody vyrostla, vyplynula na hladině dívka jakási; bělounké bylo její roucho, tak čistě bílé, jako labutí šat, a skráně její zdobil krásný, zelený věnec z rozmariny a pod ním vinuly se bohaté kotouče vlasů, lesknavé jako perutě sokolí. Široko po hladině splývala říza její a ruce křížem měla přeložený přes prsa, zdálo se, jako by nahoru na skálu pohlížely oči její.

„Božetěško má!“ vykřikl náhle jinoch, jenž podepíral se o tlustou hůl, bledý jako po dlouhé, trapné nemoci, a byl by se skácel dolů k té dívce, z lehounka plynoucí po Mži; slavně ji nesly ty vlny na bedrách svých, jako velitelku — mrtvou kněhyni panen, jež hluboko na dně řek obývají křišťálové paláce.

Druhové jeho, již stáli mu po straně, zachytili klesajícího. Pronikavý byl to výkřik, zoufalý, který se vydral z nejhlubších útrob ňader jeho, až skály opětovaly jej daleko po řece a bory na jejich temenech. Neomdlel jinoch, pevná byla povaha jeho, jako ta skála, na níž stál. Vzmužil se, o hůl se podepřel a zahleděl se do řeky, na tichou její hladinu.

„Zůstaň zde, příteli, my hned seběhneme, na lodici ku břehu ji dopravíme a vyneseme nahoru,“ pravil k němu

Slavitah, když se chystal jinoch na cestu se skály sám v hlubokém mlčení.

„Nech jen, musím u ní býti, pojďte se mnou, druhové, na břeh mi ji pomůžete vypraviti.“

Nikdo neodmlouval již, ani nezrazoval jej, aby se dolů nepouštěl pro slabotu. Několik jich sledovalo jej hradištěm na východ a brankou dolů rozsedlinami, které zavaleny byly hromadami drv naházených z hradu na útočníky. Slavitah pod paží vzal jinocha-chotě a nikdo ani slova nepromluvil.

Všickni znali osudy jeho a té dívky, jež splývala dole na hladině, hluboce dojalo je to, ty syny otužilé válkami, které nedávají vzniku jemnějším pocitům v prsou utvrdlých, nepřístupných hoři a zármutku. Brzy byli na břehu; dosti lodic nevázaných bylo tam, které Němci s sebou přivezli a neodvezli již. Tři odvázali, několikrát zapřeli veslo v písčité řečiště a dopluli k Božetěšce. Na první, na níž Slávek se Slavitahem seděli, naložili tu dívku mrtvou — mladinkou choť. Smutný to byl pohled na průvod, jenž plul po proudech ku břehu, kde s nosidly stáli již, s těmi, na nichž včera odnesli Slávka ze žároviště Tetínského. Brzy se pozdravil, rány německé nezlomily zdraví jeho, sehnuly k zemi jen mladý doubec a přivázaly. Ruka andělská vysvobodila jej.

Na prsou držel Dobroslávek Božetěšku, kterou na věky mu svěřil Ivan pod skalami. Bledé jako to roucho, jímž si večerní vánek pohrával, byly líce liliové. Oči její, krásné, temně modré, jako by pohlížely na jinocha, jenž v němém hoři křečovitě ji svíral v náručí.

„Neznáš mne, Božetěško? Bože můj!“ lkal ubohý a líbal ji ve rty, červené dosud jako dříve, a dýchal v ústa jí, jako by poznovu chtěl duši vdechnouti v ni, která vysoko asi dlela již, daleko za tím modrým nebem, jež klenulo se nad řekou. Neprocitla, studená byla líčka

její jako led; Morana dotekla se jich a zmrazila je na věky. —

Slavitah dolů do vln obrátil obličej, aby neviděli slz v něm a cosi jiného, co nikomu nesvěřil ještě a sotva kdy svěří; mocně zapřel veslo do písku — a byli u břehu. Rád by si byl dnes s Dobroslávkem zaplakal ten muž, v jehož prsou také asi tak to bouřilo — kdyby závoj noci byl ukryl jej.

„Já sám ji ponesu nahoru, vy nikdo nedotýkejte se jí, poslední službu prokáži Božetěšce. Odpusťte to muži“ — poprvé dnes vyřkl slovo to, nikdy před tím ještě — „povinen jest to choti své, že nepřijímá vaší ochoty!“ pravil jim, když na nosidla chtěli klásti ji. Těsně přivinul k prsoum Božetěšku, pevným krokem kráčel stezkou ku bráně a za ním ostatní.

Temně zaduněly rohy na nádvoří, v dlouhých řadách seřadily se zde voje vojvodské od brány až ku kostelu, z něhož jediné čtyry očazené zdi čněly do výše. U brány musil posečkati Dobroslávek. Máry na rychlo utesané byly postaveny tam a bílý příkrov, jako to roucho její, až na zemi splýval po obou stranách.

Vojvoda s kněhyní, Milína a celá družina vojvodská čekali zde. Na máry položili Božetěšku, čtyři z předních lechů pozvedli ji a nesli ku chrámu. Zase duněly temně rohy po nádvoří, smutně ozývalo se to po skále Tetínské po rozvalinách, z nichž naposled vystoupil sloup dýmu bělavého a přímo zaletěl k nebesům.

Ony jednotvárné hlaholy rohové, zdálo se, že nechtějí umlknouti dnes, ač dávno již hudci rohy od úst odložili; ale lesy a skály kolem dlouho je opětovaly, temněji ještě, teskliběji, jako by samy se chtěly rozplakati pro to dítě, jež mezi nimi vyrostlo. —

S obnaženými hlavami kráčeli za marami Slávek a vojvoda a všickni, již včera přitrhli s ním.

Uprostřed zdí, ve chrámě ji postavili, klekli kolem mar a modlili se: „Buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi," modlil se s nimi Dobroslávek, a když se domodlili a udělali jí na čele kříž po způsobu křesťanském, napřed vojvoda a kněhyně s dětmi, jež tak usedavě plakaly pro Božetěšku, jako by matku byly ztratily. Ani odtrhnouti jich nemohla od mar Ludmila, tak měly ji rády. Kdo by tu byl neměl také rád!

Jiným příkrovem, opět tak bělounkým, přikryli ji, u hlav postavili kříž a zapálili silnou voskovici.

Samoten zůstal Dobroslav u Božetěšky. Byla opět noc, ale po život neměl takovou mladý ten muž, jenž klečel u mrtvoly a modlil se za choť svou.

„Sám, drahoušku, vykopám ti hrob, do skal tě zanesu, nepohřbí tě zde jako Pavla kněze, tebe mi nesmí vzíti a na hrobě tvém bude domov můj a vedle tebe a vedle matinky tvé a dědouška také mne někdy zakopají. — Stala se vůle tvá, Bože můj! a dovedu nésti kříž, jejž uložils na bedra má. Na hrobě Ivanově a té choti své budu se učiti snášeti jej. Snad zapomenu tam — ne, nechci zapomenouti tvého obrazu, miláčku můj, nevymizí z paměti mé, a kdyby mi srdce vyrvali až umru, hluboko, hluboko by nalezli Božetěšku v něm."

„— — — — Zdá mi se, jako bych naposled byla u tebe, snad urvou mne tobě, zhanobí..." bědovala Božetěška předevčírem, když byl Slávek na hlídce nade srází a ona spočívala mu v náručí. Naposledy byla u něho, urvali mu ji, ale nezhanobili. Když oštěp zarazili Slávkovi do prsou a omráčili ho, uchvátil ji jakýsi šeredný, obrovský chlap; vytrhla se mu však, napjala všech sil, aby ušla hanbě. Ale desatery paže se po ní sápaly, hlas vojvodovny, jež po vůdci volala, aby ji osvobodil, zanikl v běsném rykotu rozdivočelých lupičů. Ven za chrám prchala Božetěška, k náspům; však celý dav se za ubohou hnal jako

houf vlků, když mladinká laň ocitne se ve středu jejich; opět dotýkali se jí, jako žíznivé uhlí pálily ji prsty jejich, znovu vymkla se jim nahoře na náspech — znovu hnali se po ní; však nedostihli ji.

„Matinko má, Bože můj — miláčku!" zaúpělo to pod skalou, vody dole se rozvlnily, bělounký šat rozložil se po vlnách, krásnou mladou dívku zakryl, a zase tichá byla hladina a pokojně valily se proudy tajemným šumotem skalami k Vltavě.

„Čert to byl dlužen, že ta holubička uletěla nám!" zachechtal se nahoře na skále hrubý jakýsi hlas, chraptivý. — „Po celé cestě neviděl jsem podobné."

„Dobře ti tak, proč lépe neumíš hnáty ohýbati," plísnil ho druhý.

„He! za jednu deset jich najdeme ještě dnes méně upejpavých," chvástal jiný, třeba neměly tak krásného peří; však naše tváře také nejsou z hedbáví."

Zanikl hovor surovců těch; divoký, spustlý smích ještě dolů k řece zarážel, do hrobu Božetěščina. Podivné to byly zpěvy pohřební, jaké rozhučely se po hradišti Tetínském, až po samý večer skoro běsily po skále.

Ubohá dívka! Na chvilku jen zasvitla Božetěšce po tolika bědách hvězda její, jež tak jasně rozzářila se nad kolébkou její, když stál otecký dvůr a žili tatínek s matinkou a klanívali se dědům a bůžkům, střežitelům blaha rodinného; — však co odstranili je a zřekli se té staré víry po otcích a na ohniště postavili kříž a před ním skláněli kolena, tatínka ubili daleko pod Tuhoštěm, matička dokonala pod skalami a ji, tu děvinku, vyhnali z rodného dvoru do skalin a babice uhnízdila se v něm, zase na kusy rozrážela kříž a na obětišti žertvy pálila — a jí shasla hvězda její; po čase toliko na okamžik zableskla se. jako za tichounkých nocí srpnových, když zatřpytí se světélka na temném nebi a rychle zmizí.

A přece věrnou dcerou kříže zůstala Božetěška a věrným synem jeho Dobroslav.

Ani smrť té dívky — choti, nezviklala víry jeho. Ta pevnější byla než ta skála, nad níž tolik prožil let a která přece po částech se řítila a drobila.

Zahynula s Božetěškou rodina Mirotů v Loděnici, ale kříž, jehož prvním vyznavačem byl Mirota se Svatavou a dceruškou — jedináčkem, nezašel již; — osudy jejich na sta srdcí nové víře vyzískaly.

Vyplnil se Svatavin sen. Viděla mrtvolu jakousi plouti pod skalami, vyrostlou dívku, rozkvetlou, dlouhé, krásné vlasy její splývaly po vlnách, roucho měla bílé, svatební a na hlavě věnec rozmarinový, poznala Božetěšku v ní, ale vysoko, s těch krajů, pod nimiž hvězdy se třpytívají a měsíc vychází a zapadá. — Více uvidí ještě Svatava odtamtud.

Dosud klečel Dobroslávek ve chrámě, mezi čtyřmi očazenými zdmi uprostřed, u mar zahalených příkrovem. Zapomněl na ránu u ní, která pálila ho opět prudčeji a prudčeji, na vše zapomněl u těch mar. —

Dále od chrámu, asi tam, kde včera nalezla Milína Dobroslava, dvě postavy černaly se, žena a muž. Tiše rozmlouvali, ani slova neunesl větřík, či bál se snad něco vyzraditi?

„Zemře se mnou Velislavova krev, druhu mladých mých let, nežádej ruky mé, ani srdce mého. To vlasti náleží a s ní — nepokládej to za zlé Milíně, že přímo mluví s přítelem — nikdo nemůže děliti je, nesmí, druhu můj, na rumech Tuhoště zapřisáhala se Milína!“

„Což platí ta přísaha, již bohům jsi přinesla?“ klidně přerušil ji muž.

„Platí, Slavitahu, a po život nezruší jí Milína; až doprovodím ke hrobu tu dívku pod skály a pomodlím se tam, odejdu do širých končin rodné země; počnu pouť,

z níž toliko Morana, ne, jediný Bůh, Tvůrce můj, mne vytrhne. A lidu veskému budu povídati o té nové víře. kterou Bořivoj přinesl k nám a před dávnými lety Ivan již, a doufám, že spokojeně budu umírati.“

„Milíno, Milíno,“ zaúpěl muž a hlas jeho se třásl a srdce bušilo mocněji a mocněji, že musila je slyšeti i Milína.

„Ustaň, drahý příteli! Nezvratný je úmysl můj, žena upoutaná k muži nemohla by otčině nikdy takových tužeb prokázati, a ty víš, jaký úkol předsevzala jsem si, a kdo ví, dovedu-li vyplniti jej. — S Bohem žij a nezapomeň na tu dívku, kterous znal za mladých let, a nezazli ženě, která na Tetínské skále ti odepřela ruku svou. Dnes opustím hrad, na pohřeb Božetěščin přijdu jistě; však sotva asi budeme již pospolu. S Bohem, druhu můj!“ a políbila ho na čelo vysoké, mužné, poprvé, co znala jej. Cítil Slavitah její rty, rozehřály jej, rozproudily krev; ale daleko byla již Milína, bez zdráhání vypustily ji stráže, jež chránily ke zříceninám vchod.

Jako přikován stál Slavitah na té zdejší skále. Zašla naděje jeho, a ta mužná prsa, o něž se již tolik bouří odrazilo, prudce zatesknila, ale pevná hruď přece nepovolila hoři, jež rozbortiti ji chtělo.

„Ubohý hochu, stejný je osud náš!“ zatruchlil Vitoradovec, „to žároviště Tuhošťské! Či nesu vinu otce i bratra, kteří život i česť vrahům zaprodali? Běda mi! Ukryji se někde a o samotě protrávím zbytek dnů. — Vždyť k témuž Bohu, jemuž já se klaním, i ona se modlívá nyní. To útěchou bude mi a ku kříži povede lid — a to nemohla by Slavitahova choť?“

Dole pod skalou temněji zahučely vlny Mže, a lesy na temeni vápencovitých stěn podél břehu hlasitěji zašuměly. Snad odpovídaly mu.

Na západě po planině, která pojí výběžek, na němž černaly se zdi Tetínské, s výšinami, jež vinou se daleko k jihu, opět hořely dnes ohně stráží, ale vojvodských. Zase duněly chvílemi rohy na skalách, ale jinak bylo ticho v táboře mezi řadami stanů, jež bělaly se šerem nočním opodál hradiště. V onom, který nejvýše vyčníval nad ostatními, odpočívala na lůžku vojvodovna. Kněžicové byli ve stanu s ní. Oba plakali pro Božetěšku, i kněhyně měla na mysli tu dívku, již Ivan svěřil jí na budoucí věk. Na krátko starala se o ni. Za těch několik týdnů, co na Tetíně strávila, zamilovala si ji Ludmila jako své vlastní dítko. „Vždyť byla tak dobrá, tak poslušná! kéž byly by takové děti mé!“ zašeptala si.

Budou, Ludmilo, upokoj se, ty matko vzorná, i vnuk tvůj, který u babičky na novém Tetíně protráví dětská léta tvá. Na něho nezapomene český lid, dokud bude žíti v té krásné vlasti, jíž on vévodil, ani na babičku jeho, která vychovala si jej na oslavu jména českého a rodu Přemyslova. Budeš povídati mu o Božetěšce a o Slávkovi, již tolik běd zažili pod křížem a věrni zůstali mu? — Zajisté že budeš, a o Ivanovi také, o kněžici charvatském, který pod skalami leží pochován! — — —

* *
*

Ke čtyřem hrobům pod skalami přidružil se nový. Okrášlen byl kvítím a uprostřed velký věnec upletený z kvítků, které jen s to byla nasbírati pilná ruka i v jeseni; uvadl ovšem již, mrazy podzimní popálily jeho svěžesť. Pomník byl na něm také, živý to pomník, jinoch v letech, který od rána do noci na něm sedával, zahloubán jsa ve čtení z velké jakési knihy, v níž velikými písmenami — jinými než Latiníci, Řeci a Němci užívají — cosi veleznamenitého bylo vypsáno, svatá to zvěsť o muži, který

před osmi as věky přišed z Nazaretu, kdež vychován byl ku spáse lidem a ku slávě Bohu, povstal ve chrámě Jerusalemském v den sobotní a knihu, již mu podali, knihu Isaia proroka, otevřel a z ní četl: „Duch Páně jest nade mnou, protože pomazal mne, kázat evangelium chudým, poslal mne uzdravovat skroušeným srdcem, zvěstovat jatým propuštění a slepým vidění a propustit soužených na svobodu a zvěstovat léta převzácného.“ — A zpěvy staré připojeny byly ku knize té, jež v šedověku pěl král a po králi celý národ, když psoty přišly na něho. — A když onen mladý muž na hrobě pomalounku dočetl ona slova, jež s ním četli jsme, k bělošedé obloze upřel obličej, z paměti opakoval je, vždy za každou větou pomlčel, rozmýšlel as, jak hluboký význam ukrývá se v nich. — Přišel tedy z říše Boží kázati lidem, uzdravovati skroušených srdcem, jatým zvěstovati propuštění, vidění slepým a soužených propustiti na svobodu a léta Páně vzácného zvěstovati.

Hustěji začalo se chumeliti, jinoch zavřel knihu, aby se listy neposkvrnily, a volným krokem odebral se do jeskyně Ivanovy.

Nevěděl asi tento, když umíral, že bude Dobroslav děditi bydlo jeho, že bude vedle něho odpočívati Božetěška dříve, než poprvé zabělí se šedivá temena skal a černé bory na nich, než poslední roj vlašťovic zakrouží nad úžlabinou. —

Marné bylo naléhání vojvodovny, aby se Dobroslávek k nim na Vyšehrad navrátil, když Božetěšku pochovali, ani Bořivoj nebyl s to přemluviti jej. „Slíbil jsem to mrtvole choti své, na hrobě jejím že bude domov můj.“

Nenutili již jej, bylo by to také bez výsledku bývalo. „Vezmi alespoň tedy tu knihu od nás,“ podávala mu vojvodovna veliký svazek čtvercový — „a čti v ní od za-

čátku až na konec, až celou přečteš, znova započni a modli se za nás. Však brzy tě navštívíme."

Se slzami poděkoval mladý muž dárkyni, milejší mu to bylo, než aby v lesku a nádheře žil na dvoře vojvodském. Za těch několik neděl, co byl na Tetíně, dosti naučil jej čísti Pavel kněz, často čítával s ním a s Božetěškou, a pokladem byla mu kniha ta, již Cyrill na Velehradě přeložil do řeči slovanské, písmeny nové vynalezl a památku zanechal lidu slovanskému po sobě na tak dlouho, pokud bude kmen slávský růsti. Byly to knihy nového zákona a žaltář, v nichž Dobroslávek čítával od rána do večera, bez ustání, a vždy nové a nové pravdy jevily se všímavému duchu jeho.

Ivan a Božetěška obletovali na samotě mladého poustevníka, jehož lid vyvrhl z kruhu svého hned jakožto malé dítě a dědouška s ním, a když vrátil se opět v jeho střed, urval mu, co nejdražšího bylo na zemi srdci jeho.

Však nebýval zde Dobroslav sám; celá Loděnice, rodná víska jeho, chodívala do skal, i muži, i ženy s dětmi, k tomu vnuku Těchobudovu, aby zvěstoval jim novou víru, pro niž vyhnali jej dříve z chýžky dědouškovy, rozkotali ji a Božetěšce pomáhali připraviti hrob.

„Ne, nebyli toho oni vinni, to ta babice, již požáry na Tetíně ztrávily," vymlouvali se. Ale Dobroslav jim dávno odpustil hned na skále Perunově, i dědoušek a Božetěška; vždyť i Ivan vrahu svému odpustil. —

„Strůjkyně našich běd nežije již, došla odměny, slavný vojvodo, a u památky Ivana a Božetěšky, již oba odpustili jim, nezasedej na přísný soud, v Božetěščin dvůr nevrátím se již, ani v chatu dědouškovu; odpusť jim. Vždyť ku kříži hlásí se, a nech je přijít k němu, nad hrobem jejím učiň skutek milosrdný, nechť smír vrátí se mezi těmi hroby zde a jimi, a očistou pak, až vyučeni budou ve víře Kristově, stane se křest," prosil Dobro-

slávek vojvodu, když poslední hrstka prsti zakryla Božetěšku a Bořivoj zasednouti chtěl na soudnou stolici na tvrdé skále a právu zadost učiniti. —

Se slzami v očích klečeli kolem Loděničtí, pohnaní k soudu vojvodskému pod skály, a hlasitý pláč se ozval údolím, když vojvoda tenkrát po pohřbu Božetěšky hlasem velikým, vznešeným pronesl z úst: „Nuže, odpouštím jim pro tu dívku, již jsme dnes pochovali. Kéž promine vám to také onen soudce, jenž vysoko soudí nad námi. — I vrahu Ivanovu odpouštím, poprvé to činí vojvoda váš, že nechává život muži, který jinému jej vzal; však přání svatého muže nechci oslyšeti. Nechť také Bůh mocný, jediný, neoslyší jej!“ — a daleko nejzáze v zástupu pod skalami klečel muž bledý, vyschlý jako smrť, a dvě děti, oba jinoši vyrostlí již, stejných asi s Dobroslávkem let, vedle něho i s matkou, ženou Kunešovou.

„Nezasloužil jsem toho,“ vzlykal, „smrť by mi byla milejší!“ zabědoval potichu, když poslední výrok vynesl Bořivoj, ale když pohlédl na děti a na ženu, vděkuplně obrátil zraků svých vzhůru k nebesům.

XXIV.

pět uplynul rok. Zase roztály sněhy po úžlabině a ledy nahoře na temenech skal, rozlily se paprsky jarního slunce a zase zazelenalo se údolí pod skalami a s ním pět hrobův u jeskyně, před níž čněl vysoký, dřevěný kříž, kříž Ivanův.

Bylo to asi ke konci června. Bezčetné davy lidstva valily se do údolí pod skály.

Slavným rouchem zdály se odívati dnes šedé skály vápencové a nahoře na nich dojemně šuměly stavěké kmeny, vítajíce to množství připutovavší sem z celé župy

Tetínské a ze vzdálenějších ještě končin, kam stihla jen pověsť o Methodějovi, slavném biskupu Velehradském, který zavítal na Vyšehrad, na Tetín a z Tetína v údolí pod skály. Celý vojvodský dvůr doprovázel sem svatého věrozvěstce Soluňského, jenž na Tetíně vysvětil chrám a požehnal nový hrad. — Ještě předešlý podzimek pracovali kvapem na zříceninách, na chrámě zvlášť, a než se vrátilo léto, opět stál Tetín a zase hradby jeho vysoko čněly nad skalou a nejvýše nad hradištěm dřevo kříže. Vyprávěli také vznešenému hosti o Ivanovi, o sirotcích, o jejich rodině, a stařičký kmet umínil si navštíviti údolí, kde tak slavné vítězství slavil kříž a ještě slavnější bude slaviti.

Naproti hrobům u jeskyně upraven byl skvostný stan a v něm oltář bohatě vyzdobený, jejž z Tetína sem zavezli. U oltáře v kruhu duchovenstva dlel stařeček tváří k lidu jsa obrácen a opodál něho rodina vojvodská a družinou a veliká část vladyk z okolí, jež zvěsť o Methodějovi sem přivedla.

Kdo Ivana z přítomných znal, na první pohled mnil, že z hrobu vstal a oblékl se v roucho duchovního pastýře. Také tak bělounký byl Methodějův vlas, jenž na ramena splýval mu, i vous, který na prsa se vinul, postříbřil věk, a v obličeji jeho jevilo se tolik dobroty, tolik lásky skutečně otecké, že s dětinnou důvěrou přitulil se každý ku stařečkovi, kdo uzřel jej. Ta šlechetná, mírná tvář, na níž dosud jevily se stopy surovosti úhlavních jeho nepřátel, kouzlem působila na nitro posluchačů, nebyli s to odolati slovům, jež rozrážela proud rozvlněných vod, staré bludy a srdce Kristu a víře jeho otevírala dokořán.

Na oltáři ležela rozložená dvě roucha — řeholní, a na stupních před oltářem klečeli dva mužové s hlavami sklopenými. Na kněze světil je na žádosť jejich biskup moravský. Jeden nedávno teprve dosáhl as mužských let, nezanikly posud stopy jinošství na lících jeho, osmáhlých,

ale vábivých temnou pletí, a druhý mohl již ku čtyřiceti počítati. Však dosud poutala jeho tvář, nepozbyla lepoty z mladých let; jen jakási zádumčivosť spočívala na nich, jako by cosi svíralo nitro jeho.

Byli to Dobroslav se Slavitahem.

A když ukončen byl posvátný obřad svěcení, ve dvě dlouhé řady rozestoupl se lid po celé délce údolí a dlouhý, velebný průvod hnul se od stanu mezi davy. —

Velepastýř Methoděj sám, doprovázen jsa dvěma novosvěcenci a celou vévodskou družinou, poléval vodou z potůčka tváře jednotlivcův, a když pokřtil je, svatým křižmem natíral čela jejich, aby udatní byli vojínové Kristovi a zmužilé hajitelky víry jeho, modlíce se k Bohu jedinému a za pravidlo života majíce blahé učení Ježíše Krista.

Pak k oltáři zase vrátil se průvod a Dobroslav se Slavitahem poprvé novou oběť obětovali Bohu nejvyššímu, a celý dav lidstva pokřestěný hluboko v prachu nice kořil se Vykupiteli svému.

A když po ukončení svaté oběti berlu podali do ruky Methodějovi a mitru postavili mu na stříbroskvělé skráně jeho, promluvil ještě k lidu českému biskup Velehradský:

„Věrně stůjte ve víře své, drahé duše, a až krev na vás budou chtíti, abyste spečetili smlouvu, již nyní uzavřeli jste s Bohem jediným a Synem Jeho, vaším Vykupitelem, životy a hrdly svými, nastavte jim je. Těla vaše mohou vzíti vám, ale duch na věky bude žíti u slávě věčné s Bohem Otcem, Synem a Duchem — s Bohem trojjediným. Viz, drahý lide, zde jinoch ten, jehož na sluhu Páně posvětil pastýř tvůj, ve svatém klidu mohl žíti, kdyby se nebyl zřekl staré víry, i ta mladá jeho choť, na jejíž hrob patříte, i matka její, všickni mohli žíti. Řekněte, že kříž, jemuž duši svou věnovali, tolik zla způsobil jim, že zahynuli pod tíží jeho. — Zahynuli předčasně, ale žijí věčně

ve slávě Nejvyššího, jehož poznavše milovali a dítky jeho učiněni jsou. A toho hrdinného kmeta Ivana, který prvním byl a pravým zasévačem víry Kristovy po Čechách, zapomene-li národ český? Nikdy nezapomene, ani jeho ani předrahého dědictví — svaté víry. On jemu, vám bude stálým přímluvčím na nebesích a vaše doufání v Hospodina bude pevnější těchto skal. Amen, staniž se tak."

Domluvil a žehnal novému stádci Kristovu.

Ubíral se pak středem lidu, postanul u pěti hrobů, pokropil je — první hřbitov křesťanský.

Utichlo již údolí, ve svaté ticho se pohřížilo, zástupové se rozešli oblaženi klenotem víry, a jediný Dobroslav, mladý kněz, modlil se ještě ve středu hrobův, a když na každém udělal kříž, stanul u onoho, jenž nejpozději přibyl sem a který mu Božetěšku zakrýval.

„Větší ti radosť způsobí Slávek takto, než kdyby seděl nad tebou, pláčem a hořem rozrývaje si kořen života. Ty radovati se budeš, drahá má, z něho, když uvidíš ho onu víru, kteroužs zasela do mladého jeho srdce, do srdcí lidu vštěpovati, a květy, které vybují ze semene toho svatého, lepšími budou tobě pomníky, než kdybych nejkrásnější květiny, které ze země vyrůstají, zasázel na rově tvém a každým dnem zaléval je. Ty povadnou v jeseni, oněch však ani smrť, ani bědy, ani mráz nezachvátí, na věky potrvají. — Však v úmrtní den tvůj vždycky přijdu na hrob své choti, nikdy nezapomenu na ni. S Bohem, Božetěško! žehnej mi s nebes na pouti mé. Až přijdu na Tuhošť, pozdravení přinesu od tebe tatínkovi, drahoušku můj," a blíže sehnul se k rovu, políbil jej a se slzami v očích opouštěl pak údolí pod skalami. Však vícekráte do roka umínil si navštíviti ji, ne jednou jen, když Ivan umřel, dědoušek, Bezděd a matinka Božetěščina. Dny ty hluboko zaryly se mu do paměti. — Zaměřil ještě ku skále Perunově, aby také tam se pomodlil, a nedlouho se

tu zdržev, pospíchal na Tetín, kde očekával jej Slavitah, jenž stejný s ním si vytknul cíl na budoucí dny. Nevšimnul si ani ženy, jež dlela u jeskyně a hlouběji do vnitra se ukryla, když zaslechla nahoru se blížící kroky. Byla to Milína, která tak mnohou noc prožila zde od těch dob, co poprvé uzřela skálu Perunovu a její bydlitele.

Rychlým krokem ubíral se již na Tetín, kde dosud dlel Methoděj a vojvodský dvůr, opíraje se o tlustou hůl — dědictví to po Ivanovi, jíž v jeskyni nalezl uschovanou — a maje pod paží knihu, již darovala mu Ludmila a ze které si měl čerpati útěchu a posilu pro celý svůj věk. —

A Kuneš, Ivanův vrah? Vystěhoval se z Loděnice, když pokřtil jej Methoděj a rodinu jeho s ním. Na rozcestí, kde ubil Ivana na smrť a dosud se černaly skvrny krve na kamenech, chatu si vystavěl a sám s rodinou bydlel zde a kál se ze skutku svého. Časem chodíval na hrob Ivanův, vroucně se tam modlíval — a konečně se vrátil mír do prsou jeho na stará léta a zažil pokojných dob ve kruhu rodinném. Nebál se již vlkodlakův, ani neděsily jej kletby té Lutošky, která přece se upekla. —

Ani synové jeho nevrátili se již do rodné dědiny; sem na samotu zdaleka si ženy přivedli, nechtěli do Loděnice pro ně jíti, aby na ně prstem neukazovali a oni nemusili se hanbiti. Snad to byl počátek nynější Vráže, která asi půl hodiny leží od údolí, o níž vypráví si lid, že prý tam ubili sv. Ivana pastevci, když vracel se z Tetína.

A z Loděnice každou neděli chodili do údolí a okrašlovali pět hrobův, ale ten nejnovější nejkrásnější. Těšíval se Dobroslav, když zavítal sem, a děkoval za to jim. Starší leckdy chodívali na skálu Perunovu a modlívali se pod křížem, zvlášť ženy, aby Bůh jim odpustil. „Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme svým vinníkům“ často rozléhalo se po vysoké, strmé skále.

XXV.

noho poměnilo se toho již po vlasti české, i Bořivoje slavně pochovali a na pomník jeho vyryli kříž, první nad českým vojvodou. Na otecký stolec dosedl Spytihněv. Zjevy na Tetíně a v údolí pod skalami, které hluboko zaryly se dítěti kněžici v mysl, a vzor otce-vojvody a matky-kněhyně skalopevnými učinily základy, z nichž vyrůstala s lety a mohutněla horlivosť pro kříž a pro víru jeho v prsou jinocha dosednuvšího na Vyšehradský trůn. V Praze šedý Týn, o jehož zdi tolik bouří se opřelo, kolik Prahou přeletělo jich, a přece nezdrtilo je, a na starém hradě Budečském kostelík sv. Petra zvěčnily jméno Spytihněvovo.

Po půl věku nezaduněl po vlastech českých válečný ryk, noha vraží neodvážila se již sem. Anděl, duch jakýsi strážný, rozestřel perutě své od Šumavy až po Krkonoše, od prahu Vltavy až nahoru po Srbsko a tajemnou jakousi mocí vzdaloval nepřátely hranic české vojvodiny. I ti zpurní leši a vladykové, kteří v nové víře viděli porobu otčiny, přivykali kříži poznenáhla; vždyť domorodci jim jej hlásali, ze srdce k srdci šla slova jejich. A jenom oni, však značná jich byla část, již kříži i rodu Přemyslovu přisáhli záhubu, zbůjně trvali na hradech a dvorech svých, vzdorovali Vyšehradu, ale neměli odvahy rušiti zemský mír.

Ve svatém pokoji zapouštěl hluboko do české půdy kořeny své kříž, a když po letech znovu děsné bouře rozzuřily se po krajích a domorodci, oni zbujní lechové, podníceni jsouce sváry v rodině vojvodské, vší mocí opřeli se oň, vztekle napjavše všech sil svých, pevně již stál, ani nepohnuli jím. Prst Božské Prozřetelnosti byl v tom, a když divoký národ, přišlý od končin kdesi až uralských,

zajásal nad rozvalinami veliké říše moravské a nad mrtvolami nesvorných synů velikého Svatopluka a Břetislavy — tvrdě stála država česká, omlazená; ani neodvážili se Maďarové na ni. Zdálo se, jako by pomsta surový tento lid vybrala si za metlu, jímž uzavřela až na kosti mrskati zemi Ludvíků na odplatu, co zla a křivd se dopustili na tiché, mírumilovné vlasti sousedské.

Smrtí Methoděje, velikého toho světce slovanského, zapadla sláva vlasti Mojmírovy, zpěvy pohřební, jež rozžalily se nad mrtvolou slavného biskupa Velehradského, platily zároveň slávě moravské.

I v údolí pod skalami to jinak vypadalo, když asi půlstoletí uplynulo.

U jeskyně naproti hrobům, kde před lety onoho slavného dne postaven byl stánek Methodějův, postavili okrouhlý kostelíček s věží nevysokou a se zvonkem v ní. K Bohorodičce a Janu Křtiteli a Ivanu modlívali se v něm.

Mnohokrát opláchly jej již lijáky a zdi jeho začernaly jako ty šedé stěny vápencové.

Delší již čas sedával u kostelíčka stařec sehnutý, v černém rouchu, splývajícím až na paty. Vždy ráno zazvonil, rozsvítil dvě svíce na oltáři a sloužíval mši svatou.

Sám připravoval si obětní chléb, sám zrna na mouku kameny rozemílal a sám zaséval pšenici na uzounké lišce, již vždy na podzim zryl a připravil ku setbě.

A když doobětoval, ven si vyšel a usadil se na hrobě, na tom nejkrásněji ozdobeném, rozevřel starou, velikou knihu, celé dopoledne čítával v ní a odpoledne pokračoval. Znal ji skorem z paměti; ale přece zdálo se mu, že by ani nemohl žíti, kdyby nečetl v ní.

V neděli shromáždili se vždy křesťané z okolních vsí v údolině a stařec-kněz po mši svaté hlásával jim slovo Boží.

To Dobroslav trávil zde poslední dny. Kříž na kříž proputoval českou vlasť, zvěstuje evangelium Kristovo. A když ochably síly jeho a nohy třásly se pod ním, vrátil se v údolí a již ho neopustil.

O všední dny samoten býval zde, jen stařenka jakási navštěvovala jej. Vznešená to asi byla paní. Vždy několik sluhů ji doprovázelo a na pokraji lesa očekávali, až se vrátila od kostelíčka.

Dnes opět byla u něho a poprvé s ní mladý hošíček. Nedal jí ani pokoje, dlouho mu to slibovala již a dnes musila ho s sebou vzíti.

Milostný to byl pacholíček. Dvě růžová poupátka kvetla mu na líčcích a z očiček zdál se vyhlédati sám andílek. Na vlas byl podoben stařence, jako by jí z oka vypadl.

„Takový byl Ivan, babičko, o kterém jsi mně povídala, jako ten dědeček zde?“ šveholil — „a zde leží Božetěška, matinka její, Bezděd a Slávkův dědoušek, a kde pak je Ivanův hrob? Aha, již ho vidím, jeden, dva, tři... pět je jich tu a ten druhý za potůčkem je Ivanův, ne-li, babičko?“

„Až tam ti to povím, holoubku, a ruku mu polib, tomu stařečkovi,“ napomínala babička.

Jako šipka vyskočil pacholíček, když byli již blízko u kmeta, jenž zahloubán byl do velké knihy, kterou měl na kolenou rozloženou. Za ruku uchytil ho a poceloval vyschlou kůži.

Stařeček pozvedl hlavu, usmál se na pacholíčka, zdálo se jako by nebyla zvyklá smíchu jeho tvář. Zalekl se jaksi chlapeček, ale když políbil jej kmet a pohladil, odložil knihu a na klín posadil si jej a když babička přišla, brzo seznámil se s ním, hladil bílý, hebounký vous, a stařec slzel radostí nad tím pacholíčkem nevinným, jehož poprvé stařenka přivedla k němu.

„Líbí se ti tu, Věnceslávku?“ tázala se stařenka.

„Lépe, babičko, než na Tetíně, dlouho tu zůstaneme dnes?“ úzkostlivě pohlédl na stařenku. „Tak jsem se těšíval do údolí pod skály“ — povídal chlapeček stařečkovi, dosud seděl mu na klíně — „a povíš mně, dědoušku, také o Božetěšce, jak utíkala za laňkou a zabloudila a otec Ivan nalezl ji ustrašenou. Babička mi povídala o tom, ale ty mi to také povíš; vždyť jste spolu vyrostli na skále Perunově a ona ti to desetkrát vypravovala, viď že, dědoušku?“ a zase hladil v dětinné přítulnosti bílý stařečkův vous.

„Ty pláčeš, dědoušku? brzy ji uvidíš, vzali ti ji Němci, shodili do řeky, ale ona přece žije vysoko nad hvězdami. Babička mi to říkává, tam že se zase všickni shledáme, a pak neoddělí vás již. Já také tam uvidím dědouška svého, a až ty umřeš, babičko, nebude plakati Věnceslávek, za několik let také umře a bude zase u tebe. Tam nahoře je to lepší než zde, nejsou tam lidé zlí, ani vojny nezuří tam, které tolik otců dětem odeberou, jako ta Tuhošťská vzala Božetěšce tatínka a tobě také vzala jej, když jsi byl malinký ještě, menší než já.“

Musil mu vypravovati Dobroslav o té choti své, a pozorně naslouchal chlapeček a každé slovo zapsal si ne do knihy, ale do srdce hluboko.

„Ubohá Božetěška! pomodlíme se na hrobě jejím, viď, dědoušku; ona je v nebi, nepotřebuje našich modliteb, ale ona přimluví se za nás, říkává mi to babička, a Ivan také se přimluví za mne, aby mne požehnal Bůh a posilnil mne, až usadí mne na stolec Vyšehradský.“

„Až půjdeme domů, pomodlíme se na hrobech, za všecky se pomodlíme, co jich zde odpočívá,“ přislibovala mu babička.

„Prosím tě, dědoušku, ukaž mi onu velikou knihu,

již zavřel jsi, když přišli jsme k tobě, ukáži ti, jak mne babička naučila čísti."

Kmet rozevřel knihu a chlapeček zvučným hláskem započal:

„Spravedlivého provedl Pán po cestách přímých a ukázal jemu království Boží a dal jemu umění svatých: poctil ho v pracích a doplnil práce jeho... Ostříhal ho od nepřátel a před svůdci chránil ho a potýkání silné dal jemu, aby přemohl a poznal, že nade všecko mocnější jest moudrosť... Ta v okovech ho neopustila, až jemu přinesla berlu království a moc proti těm, kteříž ho potlačovali, a lživé ukázal býti ty, kteříž ho skáleli, a dal jemu jasnosť věčnou Hospodin Bůh náš."

Dočetl Věnceslávek místo ono z knihy moudrosti.

„Dejž ti to Pán, drahé dítě, a uděliž ti moudrosti té, která hlavě přidává příjemnosti a korunou krásnou dařívá pěstitele své" — se slzami pravil kmet a ruce k žehnání položil na hlavinku pacholíčkovu — „a ozdobou budiž lidu svému na věčný čas a ochráncem národa, který ve vnukovi bude ctíti i babičku, že tak zdárně si jeho vychovala."

Dlouho pobyli u stařečka, a když k odchodu se chystali a pomodlili se na hrobech za duše zemřelých, z každého růvku tři kvítky utrhnul Dobroslav a metlicí v kytici svázal je a dal na památku Věnceslávkovi. Významný to byl dar! Kdo ví, pochopila-li stařenka — Ludmila vojvodovna — smysl, co říci tím chtěl kmet, a kdo ví, zdali i on by byl s to vysvětliti to, když podával vnuku jejímu po mladším synu Vratislavovi kvítky pohrobní. — Spytihněva také pochovali již.

V zátiší Tetínském učila Věnceslávka Ludmila knihám slovanským a víře křesťanské.

XXVI.

S Bořivojem vymřeli pamětníci křestu Řezenského a požáru Tuhoště. Nikdo téměř nežil již. I dceru župana Velislava, posledního lecha na Šumaví, pochovali nedávno na rozvalinách hradu oteckého. Mrtvou nalezli Milínu jednoho dne na pahorečku, kde v rumech ležela její kolébka, zarostlá mechem a travou.

Slavný jí vystrojili pohřeb na Tuhošti. Zapomněli pro dceru na otce, a hlína, jež dopadala do hrobu jejího, zasypala kletbu, již národ vyřkl nad Velislavem.

Dostála Milína úkolu svému, jejž vytkla si tehdáž, když viděla s vysoké skály plameny sžírající mrtvolu otcovu.

A když pohřbili ji, vysoká drva, kmeny opálené, jež po půl století, ba déle, holé, bez listí strměly k nebi kolem zřícenin, jako pranýř, na němž velikými slovy napsána byla nevěra Velislavova, z kořene vysekali, vyvrátili, zapálili a poslední jiskrou, která doutnala nad popelem ustydlým, uhasl i poslední zbytek kletby v prsou lidu naproti Velislavovi, a mladé, svěží lípky nasázeli do jam kolem Tuhoště — a v málo letech nebyl by poznal chodec to místo kletby. Neděsil se již poutník spálených drv; ale mladé košaté lípy vábily ho k odpočinku, když přešel neschůdnými stezkami Šumavy z Bavor na půdu českou. Nebál se již vlkodlaků, duší Václava a soudruhů, které prý vycházely zde za noci ze zřícenin a číhaly obětí. — Pokoje došly již. Duše Milínina odešla jim zvěstovat věčného míru.

Druhý den, když pochovali Milínu, kráčel starý, šedý muž zvolna, ale pevným krokem ještě, úvozem k jihovýchodu. Na Tuhošti, na čerstvě nanešeném rově pře-

nocoval a se slunce východem dal se na cestu. Dlouho šel, daleko za Otavu a hlouběji ještě k Rakousům.

Černé dlouhé roucho bylo jediným jeho oděvem. Nikdo neznal jej, ale když blíže se podívali stařečkovi do tváří, šeptali si cosi, někteří podivně zakývali hlavami, znali jej či neznali?

Ta jeho tvář podobná byla Slavitahu Vitoradovci, jenž před lety usazen byl Hostivítem na otecký hrad a když vyhnán byl vlastním bratrem proradným, daleko odešel a již se nevrátil do kolébky své. Vídávali jej po Čechách, slyšeli slova jeho a mnohého z nich přivedl ku kříži, a když odvážili se pozvati ho pod krov chaty své, „Zaplať vám Pán Bůh, dobří lidé," mluvil, zavrtěl hlavou kmet a dále k jihu se bral.

Slyšeli, že Slavitaha posvětil Methoděj v údolí pod skalami nade Mží v župě Tetínské na sluhu kříže; až na Šumavu zalétla o tom zvěsť, a ta starcova tvář jevila ne nepatrnou podobnosť s Vitoradovci.

Když blížil se již ku hranicím župy Vitorazské, houfy lidu potkával, ani v divém úprku hnali se k severu do lesů, bědný nářek, lomení rukou ubohých a za noci krvavá záplava, větší a větší zástupy, jež potkával, pověděly mu, co asi se děje na jihu, snad již i na hradě oteckém.

„S námi se, otče, vrať; pro smrť si jdeš do Vitorazska, divoši jacísi zaplavili ji a vraždí hůře než Němci to činívali, s námi se vrať. — V patách jsou za námi," varovali ho. — „Veliké houfy, kam jen mohlo oko pohlédnouti po Vitorazi, rozletěly se krajem. Snad dnes stekli již hradby..."

„Pro Bůh, to Slavitah!" zaúpěl hlas ze zástupu; „nechoď, pane, tam! ty dobrý pane náš," sto hrdel zaúpělo a cestu zastoupili mu, aby nemohl dále.

„Musím, drazí lidé, ku bratrovi, a dá-li Bůh, napraviti jej."

„Maďaři napraví jej, pane náš, mnoho jsme pod ním zakusili, cizí zvyky zavádí, pane, bratr tvůj a cizí řečí jako nepřítel mluví k nám; hyne jazyk český na Vitorazi, běda nám a našim potomkům! Co natoužili jsme se po tobě, s tebou zašly zlaté časy nám a nevrátí se nikdy již.“

„Až odejdou nepřátelé, pomůžeme ti stavěti otecký hrad, všickni ti pomůžeme — a na Vitorazi bude zase vládnouti Slavitah,“ zavýsknul onen, jenž první ho poznal.

„Ať žije náš budoucí pán,“ zahřmělo to lesinami.

„Vrátím se k vám, však musím na Vitoraz.“

„Zavraždí tě tam, pane, šípy jejich.“

„Staré, vyschlé kosti a vetché roucho nelákají již lupičův. — Opatruj vás, drazí, Hospodin!“ a v úctě rozstoupil se lid, s pláčem se loučil s bývalým lechem Vitorazským i pohan i kříže vyznavač.

Jen staří znali Slavitaha, mladí slýchávali o něm z povídání dědů svých, již chválili časy jeho.

Podivní jezdci projížděli se po župě Vitorazské, až k samým hranicím Čech zajížděli. Kmitali se jen oku po pláních houfy jejich, létali téměř. Přímku zdál se tvořiti se hřbetem koňův krk a jezdec jako ukován sehnut seděl v sedle z medvědí kůže, a hříva až na zemi skoro splývala.

Takových neviděli posud kraje zdejší, jako mraky kobylek přelétali země ti hosté z Urálu. Jen rumy, v nichž mrtvoly starcův, stařen a nemluvňat, a ty ještě polopálené zbývaly v okresích, jež navštívily divoké roty ony. Vše ostatní vlekli za sebou za Dunaj, do Panonie.

Arnulf král zdaleka povolal je prý na Slovany, na říši Svatoplukovu; ale pak obrátili se spojenci otcovi proti vlastním dětem jeho. — Tak to dravci činívají. — Zdálo se, jako by byly oživly tlupy Avarův a nájezdníkův Attilových, jejichž těla pomrvila západ Evropy, a znovu se mstili na lidu ubohém za své porážky.

Rychlostí blesku pojevily se hluky maďarské na planinách bavorských a celé říše německé až i území francského a na konících střelhbitých ženy a dívky unášeli ve hnusnou porobu.

Vitoraz padla jim také do rukou. Hrdinsky bránili se na hradě, ale neubránili se. Jako vlci když napadnou ves, slezou koly ohrad a zardousí obyvatele, stekly hordy maďarské náspy Vitorazské, nesehnali je již meče hradní družiny. Mžikem vzplanul k nebesům rudý plamen, vše utichlo na hradišti a černé houfy jezdců jako jestřábi letěly po planinách ester-říšských. Na každém skoro koni vedle jezdce ležela dívka či žena provazy přivázána k sedlu.

Poslední oddíl odecválal od Vitoraze; asi půl hodiny od hořícího hradu potkali lupiči stařečka sešlého, o holi, v černém rouchu podhrnutém. Ubohý! pohlédl na jezdce, na každém koni zoufalé výkřiky otřásaly vzduchem, srdce rozrývaly a po každém výkřiku zaječel ďábelský smích. Nevšímaly si jeho.

V zadu za oddílem spěchal opozdilec, prací byl ještě zaměstnán, kmeta jakéhosi přivazoval k sedlu, a když bránil se ubohý a ruce staré uchrániti si chtěl řezavých provazů, zaklel vždy jezdec a pádná rána do šedivé hlavy starcovy zamkla na chvíli jeho rty. „Děti mé, děti mé, kéž nebyly byste se zrodily, vinen je bědami otec váš, že nezabili mne!“ bědoval, a vždy ho jezdec pronikavě zakřikl. Podivná to byla řeč onoho pronároda! Když dojel ku starci, zastavil na chvilku surovec, aby pevněji přitáhl kořisť svou k sedlu, a pak s větrem se pustil zase o závod a dohonil druhy své — zase pozvedl vzhůru zraků poutník na jezdce a na kořisť, již vlekl do zajetí. Šedivý kmet to byl a na prsou jeho chlapeček; k dědovi têmitéž provazy přivázal pacholíčka.

„Bratře můj!“ zvolal náhle poutník. Ulekl se divoký jezdec, zakoulel očima a vycenil zuby jako litá šelma.

Kmet na koni posledních sebral sil, roztrhl obrovskou silou provazy. „Slavitahu!" zabědoval — „odpustíš bratru — zrádci? Přišel jsi viděti hanbu mou? To trest je na mne; viz, nejmladší můj syn!" a pozvednouti chtěl chlapečka; však Maďar jedinou ranou jen zase utišil jej. „Odpusť bratrovi!" ještě jednou otevřela se ústa jeho a pak zase křeč uzamkla je na věky. Mžikem sejmul Maďar s prsou luk a z toulu vyňal střelu bystrou, smrtivou, rybí kosť, popojel několik kroků dále, zafičelo to větrem — a stařec-poutník kácel se k zemi.

„Ježíši můj!" zvolal a již nedýchal. Dobrým byl lukovníkem jezdec maďarský. S koně k poutníkovi vrhl mrtvolu starce a z daleka jen zalétal sem usedavý pláč dítěte, jež do zajetí vlekli lupiči.

Hořela Vitoraz v nejprudších plamenech. Daleko, široko ozařovaly požáry její kraj, když se setmělo. —

Dvě mrtvoly kmetské ležely podle sebe, dva bratří nedaleko zanikající kolébky otecké. Ta potřetí hořela dnes a naposled, nevstala již z rumu Vitoraz.

Když vrátil se zase po týdnech lid do spustošených vsí, asi půl hodiny od rozvalin Vitoraze, dva mrtvé starce nalezli, jednomu z nich vyklubali oči krkavci, rozzobali tvář a roucho roztrhali, druhý netknut byl, jako kdyby včera byl zemřel.

Rybí kosť, dlouhá, zaostřená, maďarská to střela, vězela v prsou jeho. Pravicí svíral hůl, jejíž rukojeť, kříž, těsně ke rtům přiléhala, a levice zdála se po druhu svém dosahovati, jako by ho chtěl přivinouti na prsa. — Poznali v nich bratry Vitoradovce. Jeden jim vykopali hrob mezi rumy a položili je v něj.

Že nezůstal s nimi v lese Slavitah, byl by pánem jejich nyní a zase blahé doby by nastaly jim, bědovali, litovali jednoho syna, naříkali nad jeho mrtvolou, a druhému — odpouštěli. Veliké bylo neštěstí, všecky děti

odvlekli mu vrazi daleko do pustin panonských, dcery zhanobili, otrokyněmi učinili a parobky pacholíčky Vitoradovce.

Bědná to sudba, hrůzná, ale spravedlivá! — Těžký mrak, chmura zapomenutí přikryla Vitoradův rod a zastřela rozvaliny Tuhoště černým, smutečním příkrovem. Ani nepověděl by ti nyní potomek Chodů, jež Břetislav přivedl z dalekých zemí povislanských na Šumavu, kde stával Togastiburk, strážce českých krajů na západě od pradávných, nepamětných dob, pod nímž v šedověkosti žertvy bohům spásám přinesl na bojiště Samo, slavný vítězitel. — A v župě Vitorazské dávno vymizel hlahol český, ani nezná již tamější lid svého původu.

* *
*

Po čase přibyl pod skalami k patero hrobům ještě šestý, do něhož Loděničtí byli uložili tělesné pozůstatky kněze kmeta Dobroslava. Knihu, v níž tak často říkával, obdrželi dědictvím vnuci Rabochovi, jimž i dvorec Mirotův vévoda byl daroval; hůl, dědictví Dobroslávkovo po otci Ivanu, vložili mu do hrobu.

Za jednoho večera letního — byl to úmrtní den Ivana — stál pod skalami jinoch, v hluboký zármutek pohřížen, dlel u náhrobku Ivanova, slzy prolévaje. Byl to v jinocha dorostlý vévoda Václav, dědic české země. Dnes nebyla stařenka-babička s ním. Urvali mu ji, zavraždili na Tetíně, sama matka jeho byla strůjkyní černého skutku, jehož paměť nezahladily ani rumy Tetínské.

Tehdáž, když se stařenkou chodíval do údolí ku kmetovi a slýchal jeho vypravování, skoro ani nechtěl věřiti, že dosud žijí lidé zlí, myslíval v dětinné prostotě, že vymřelo pokolení jejich s Lutoškou, jíž děti již jen strašívali nyní na Loděnici a po okolí, nechtěly-li poslouchati;

ale jemu samému nalíčili na cestu trní a balvany skal, aby nemohl dojíti cíle svého. Od těch dob, co babičku zardousili vyslaní vrazi, začalo se to stahovati nad hlavou jeho. —

Dávný vrah vlasti české opět hubil slovanské kmeny a když všecky skorem již od ústí labských až po Rudohoří železy ukoval k podnoží trůnu svého, hrnula se vojska jeho k českým hranicím. V čele jim stál sám král — Jindřich Ptáčník. I doma ve vlasti zase to začínalo vříti jako za dnů Bořivoje. Sama vlastní matka a bratr rodný postavili se v řady nespokojenců.

Zbožná, tichá, byla povaha Vácslavova, holubičí, po babičce zdědil ji, ale po dědouškovi, po rázném Bořivojovi, měl ducha smělého, odhodlaného, který neváhá za dobro vlasti a zemský mír život položiti na oběť.

K možnému odporu chystal se mladý vojvoda a přijel na Tetín do chrámečku, v němž babička ho učívala se modliti, a tam odtud pod skály, aby vyprosil si požehnání nebes zbraním svým na hrobě Ivana, o němž po celé vlasti šla zvěsť, že pomáhá přímluvou těm, kdo v nouzi a bědách k němu se obracejí.

Klekl a modlil se vroucně, jako babička se modlívala.

Potěš tě Bůh, mladinký vojvodo, v těch dobách zlých, pevně doufej, že ti první křesťané, kteří odpočívají zde, uprosí Hospodina, aby nedal pohynouti kříži po zemích českých, proti němuž opět bezpočetných paží se pozvedalo, chtějíce vyvrátiti jej ze země a zničiti i s vojvodou, hrdinným obhájcem jeho. —

A vyslyšel Hospodin mocný, veliký, modlitbu mladého Přemyslovce, křesťana; netknutý zůstal kříž ve vichřici, pevněji do půdy české zapevnil jej Vácslav a zalil svou krví, aby nižádná zloba jej vyvrátiti nedovedla ze srdcí lidu českého.

Tisíc let spočívá zase na oné skále, na níž stálo slavné sídlo Tetky Krokovny — v rum rozpadl se tichý útulek Ludmilin, sám, či ruka vraží zapálila jej? To nikdo neví. — Bujná tráva vyrůstá na starém hradišti, skála sama se drobí již, rozpadává; ale nahoře dosud ční nad kostelíkem, pamětníkem těch starých, zlatých dob — o nichž sníváme již jen — kříž a ještě více na oblacích se rdí, ale nejenom nad skalou Tetínskou, nýbrž nad celou vlastí Vácslavovou.

Povídka z Poohří.

(Psáno: 1883.)

iž jsou tu zase — ony dlouhé večery zimní, kdy jizbičkou matně ozářenou den ode dne téměř hluboké ticho, rušené pouze odměřeným od kolika let stejným tikotem hodin, a kdy člověk jest takořka živ jen ve světě, jejž si sám v duši své utvořil! A mezi nimi nejdelším — ten štědrý, jejž obyčejně hlava dlouho přes půlnoc probdívá. Duše dlívá odtud vždycky daleko přes řeku, lesy a stráně, ve světničce se starým dřevěným stropem, s řadou obrázků v průčelí a krbem nedaleko dveří... Nahlédá do vnitra, vzpomene si, jak bývalo a jak už nikdy nebude, všecko si prohlédne — i tu polici, na níž bývaly někdy srovnány knížky na režném papíře, v nichž znala každičkou řádku, a potom neopomene nikdy navštívit hrob, v němž tlí dvé srdcí nejdražších... Všude ticho, mrtvo, ve vsích se kmitá jen tu a tam světélko, až se pojednou ozvou zvony půlnoční... Hlava opřená o ruce se zdvihá a člověku jest, jako by byl vykonal nevím jak dalekou cestu, ale milou, nevýslovně milou...

Vynořila se tou dalekou cestou pohádka za pohádkou, vzpomínka za vzpomínkou, obrázek za obrázkem, některý do smíchu, jiný k pláči a ještě jiný, že se k hlavě valí proudem krev... A skorem všecky odleskem poesie vá-

noční jež na našem venkově namnoze již hezky hluboko pode sněhem. A kde ještě živoří, bloudí od stavení ku stavení, od statku ke statku, od chaty k chatě, dívá se osvětlenými okny do světnic, postojí — postojí, zamyslí se a potom zlehounka zaťuká, aby ji vpustili... Ale slyší ji málo kdo a otevrou ji málo kde... Vánoční poesie — ten zlatý rys v povaze lidu našeho — bloudí, a což divu, když jí tak málo prahův otevírají, že si usedá a bledé líce její že ovívá Morana každou chvíli smrtivějším a smrtivějším dechem... A kdykoli slýchám o štědrý večer kvílivé větrů lkání, tak maně mi připadne pokaždé na mysl, že zase někde odpudili ode prahů tajemný zjev s bledýma, nevypověditelně krásnýma lícema, se zlatými vlasy a růžovýma rtíkoma, na nichž nejrozmanitějších pohádek a nejrozkošnějších popěvků k nespočtení, ve sněhovém jako by ze stříbrných nitek utkaném šatě — vánoční poesii, jíž byla tak zcela podobna děvuška, jež chodívala někdy v Poohří „Perychtou“ a kterou také spálil prudký zimní mráz.

Otce měla rybářem, jejž znali široko daleko. Revír rybáka Marhuly táhl se také na dobrou hodinu cesty. Když začal opravdu loviti, nepostačily mu košíky, nůše, pytle, ale musili přijeti s povozy. O jeho ryby se každý dral; byly nejchutnější a což hlavního, rybák Marhula své zboží nepředražoval.

O mlýnech a rybárnách na Poohří vypravovali si lidé široko daleko. Mlynáři s rybáky byli také zcela zvláštní druh lidí; ale jednu vlastnosť měli společnou skorem všichni: prostosrdečnosť. A přišel-li kdo pod jejich střechy, nalezl každý neupřímnější pohostinství. Dali a předložili, co měli. O mlýnu či rybárně, kde by pode krovy lidé tvrdí bydleli, nikde ani neslyšeli, leda ve dlouhé, smutné pohádce.

Bývalo však zřídka, aby byl mlynář s rybákem rozvaděn, už pro vodníky, kteří se nejednou v rybárnách sušívali, když se jim zachtělo podívati se do kraje... Rybák by mohl velmi lehce vodníka navésti, aby škodil nejen mlýnským strojům, ale podbíral i jez. A potom by nesvedl ničeho ani nejdovednější krajánek, byť by se vyznal v nejdůkladnějším zaříkávání.

V rybárnách bohatství nebývalo domovem nikdy, dobrý čas spíše, někdy také nouze s bídou. Ale poslednější hosti si jen vždycky sami přilákali. V těchhle chatách umívali celou řadu zvláštních nezvyklých pořekadel, přísloví a průpovědí; všecky se však točily kolem vody a lidského života. Pozemská pouť prý rychleji ubíhá než nejprudší proud. A k čemu si tedy skrběním a ukládáním pro jiného bráti od vlastních úst. Rybářští synkové s mladými rybačkami všude v kole mezi nejprvnějšími. Dudáci jim také pokaždé zahráli tu nejnovější. A musili míti při tom „solo". Ale také říkávali, kam prý se rybačka kdy provdala, přes žádný práh ještě štěstí nepřinesla. Všude prý to potom rychle dolů chodívalo, až začaly pelichat i došky na střechách. — A potom se ponejvíce vdávaly a ženili mezi sebou. Na některé řece bylo od rybárny k rybárně samé příbuzenstvo.

Rybák Marhula, jehož chata stávala někdy mezi Pátkem a Křesejnem, byl však mezi svými soudruhy učiněnou bílou vranou. Také s nimi mnoho nedržel, jako by se jejich společnosti štítil. Byl bohat a lidé si vypravovali, že má zakopáno tolarů k dobrému tisíci. Přidávali ještě, že prý je ve spolku s vodníkem — s tím, jenž se vždycky za slunných jasných dnů v dubinách nad Křesejnem sušívá. Jinak by ani nebylo možno, kde by se v jeho revíru tolik ryb nabralo. A jaké ryby. Nikde po celé Oharce od jejích zřídel až po ústí u Litoměřic nebylo takových.

Zlým však rybák Marhula nebyl, jen poněkud podivín; málo mluvíval, spíše vždycky více myslíval. Do hovoru se pustil s kým málo kdy. V hospodách nebýval, „solo“ si nedal zadudati jaktěživ a dudáci o něm za to roznesli až neuvěřitelné klepy, je prý lakomec, proto se také tomu vodníku zapsal krví; někde ještě dopověděli šeptem: „krví své vlastní dcery“. Pohádkářům s dudáky nikdy nešlo o nějakou tu lež. Řeč prý se mluví a voda teče. —

Ale Marhula nebyl ani lakomec.

Nejskvěleji vyvrátil tuto pomluvu o každý štědrý večer, kdy jeho Lucilka chodívala „Perychtou“. Chodívalo s ní družek vždy několik, v rukou měly košíky, některá na bedrách i nůši a v nich ryb pečených, co se jich tam vešlo.

Lucilka měla šaty bělounké jako nejčistší kment, ve bledých vlasech, hebounkých jako len, zlatou korunku, v pravici vrbovou metlici a jaké průpovídky na růžových rtech!

V sousední vesnici se lidé nikdy štědrého večera ani dočkati nemohli, ne tak pro Lucilčiny rybičky, ale k vůli jejímu říkání.

Dvě neděle před svátky učily se všude děti nejrozmanitějším koledám. Než dostaly po rybičce, musily si jí vždycky hezky zasloužiti. Lucilka učívala také koledám děti sama, nejraději tuhle:

„Teče, teče říčka,
studená vodička.
Umejvala se v ní
panenka Maria
Když jest se umyla,
po břehu chodila:
na kameně klekla,
syna porodila.“

„Ach ty milá máti,
chceš-li ryby jísti?“
„Ach ty milé dítě,
kde bys je lovilo?
Malé čtvrť hodinky,
cos se narodilo.“

„Perychta“ chodívala ve vesnici od stavení ke stavení, od nejbohatších k nejchudším a všude ji s družkami rádi viděli a všude ji nejvlídněji přivítali. Děti se z počátku schovávaly matičkám za sukně, někde i pod postel či pod stoly zalézaly, ale musily ven všecky, nepomohlo jim nic... Nejhorší otázka přicházívala vždy naposled: „Kolik bylo mladťátek?“ Tahle byla vymyšlena na počtáře. — Dovedli ji vždycky jen nejstarší a nejvtipnější. Některé se odpovědi učívaly po celinký Boží rok a přece se potom zakoktaly. Nešlo to a nešlo. Spíše by si byly jazyk přehryzly.

„Perychta“ chodívala, když dozněl vesničkou poslední hlahol pastuchova rohu.

„Letos, Lucilko, nepůjdeš!“ řekl asi tři dny před štědrým večerem rybák Marhula.

„A já se již, tatíčku, tolik natěšila!“

„Slyšeli ledacos. Lidé jsou zlí.“

„Co chodím, nikdo se na mne ještě ani škaredě nepodíval!“

„Věřím — věřím. Člověk někdy zcela podoben téhle naší Oharce. Dívá se, dívá, jako by neuměl počítati pět, staví se, staví, jako by byl holátko, ale pojednou se v něm něco vznítí, zavře a potom o sobě neví — necítí se a je všeho schopen... A proto bude lépe, když doma zůstaneš!“

„Ani téhle radosti mi, tatíčku, nepřejete? Ani téhle jediné?“ Lucilka uměla tak neodbytně prositi.

Starý tatík přikývl jen potom hlavou, vyšel ven, odvázal loďku a pustil se na řeku, aby ulovil nějakých pěkných ryb. — A za nedlouho jich měl, že by se byla lodička hnedle potápěti začala. — O štědrý den je pekli, skorem až do večera. Takové chuti, jako u Marhulů, nedovedl jim dodati nikdo, byť by vzali nejdražší koření a přimíchali i všehochuti. Byly křehounké, šťavnaté a lehounce pročervenalé, jako by je vymaloval.

Když se smrákalo, Lucilka se strojila. Plavé vlasy rozčesala si volně po ramenou do skrání, zasadila zlatou korunku, bílé šaty v boku sepjala modrým pasem a potom se jí prodral rtíkoma tichounký popěvek, jako by se chtěla přesvědčiti, zdali jí to půjde. — A šlo jí to až milo.

Starý tatík se dnes své dceři nemohl ani vynadiviti. Jak jí všecko slušelo! A potom ji chtěl o tuhle radosť připraviti.

Lucilka zářila štěstím a spokojeností.

Přicházely i družky její jedna za druhou a chválily ji, takováhle „Perychta" že nechodí Poohřím.

Lucilka se jemnince začervenala.

Pastucha již začal před okny statkův i chat své štědrovečerní troubení. — Dnes mu však roh každou chvilkou selhával. — Tak se zdálo, jako by se také zimou tetelil. — Popadával i sníh a od vrchu fičel nejostřejší vítr. Mlhavo však nebylo. — Kam oko mohlo údolinou dohlédnouti, kmitalo se světel a světélek nejskotačivějším rejem. A větrem rozléhalo se vytrubování pastevců souladem nejčarovnějším...

Lucilčiny družky vzaly košíky, v nichž bylo naloženo ryb, co se jich jen mohlo směstnati.

A všude již měli chaloupky i statky dokořán otevřené, chvilkami zvědavější vyhlédali, zdali nepřichází „Perychta", a když zaslechli klinkot rolniček, rychle odskočili do

světnic, usedli na lavice kolem kamen či za stoly a naslouchali s tajeným dechem...

„A neboj se! — To ti povídám!" napomínala matka dcerušku či synáčka, již se jí chytali za sukně. A jí samé bylo nějak úzko, aspoň na chvilenku.

Perychta bývala vždycky obestřena jakýmsi tajemným kouzlem, byť by ji sebe lépe znali. Už tak ode dávna návykem. Přispíval k tomu namnoze také ten štědrý večer s veškerým rojem pohádek, pověr i bájí.

Za zdejší dědinou byl dvůr; takto mu říkali „manský statek". Na dvoře hospodařil mladý pán. Pocházel z české krve, arciť jen po matce. Ale kdyby to nebylo zapsáno ve farních matrikách, nikdo by tomu byl nevěřil. Mladý pán pobyl nějaký čas v cizině a když se vrátil, ujal se otcovského dědictví... Na takovýchhle „panstvích" měl se lid vždycky nejhůře. Musili robotovati do úpadu a ještě mohli býti rádi, když jim aspoň na těle kůži nechali... Dědic manského statku potřeboval stokrát více, než mu dvorec vynášel, ani tak ne pro sebe, jako pro své soudruhy a společnice... Zdejší pán byl ženat; ale o manželce jeho nikdo nevěděl. Jen tak potají si šeptali, že od něho odešla hned ten týden po svatbě. — Na manském statku po pravém Oharčině břehu nejpustší mrav... Až si lidé křížem čela znamenali, šeptajíce: „Netrestej nás, Bože!" — Mladá dívčí tvář se tam nesměla soumrakem ani ukázati... Na dvorci co chvíli noví a noví hosté; velmi často i důstojníci.

A potom provádívali kousky, nad nimiž se rděla i Oharka...

O štědrý večer v prostorné jizbici manského statku bylo k deseti mladým pánům. Přivedli si zpěvaky se zpěvačkami až někde ze saských hranic... Kluzký vtip střídá se ještě s kluzčím, kluzký popěvek celou kopu jiných, ještě pustších vyvolává a hosté, zdá se, jako by

chtěli předstihnouti i samotného „umělce“... Jsou sice teprve vánoce, ale v obilnicích na zdejším dvorci již prázdno, ve stodolách ani klásku, vyprodána i všecka sláma. Co však na tom! Robotníci budou musit pomoci. Zdejší dvorec ostatně ještě něco vydrží. Ochota Libochovického Isáka dosud pokaždé z tísně mladého pána vyprostiti dovedla. A předevčírem se nabízel zálohou sám... Manský statek na pravém Oharčině břehu zlato rodí a než se rozkutálí, bude dlouho — dlouho trvati. Bez toho prý povstal ondyno v Sasku divný prorok, jenž umí pověděti na vlas, kterého dne i které hodiny bude konec světa...

„Dnes, milí braši, ještě něco uvidíte!“

Zdejší pán se dal do hlasitého smíchu.

Soudruzi jeho na několik okamžiků utichli.

„Což bychom zde mohli viděti?“

„U nás vždy zvykem, že nejhezčí dívčina chodí „Perychtou“. Několik holek ji provází. Bývá oblečena jako anděl... Dnes se na ně podíváme! — Slyšíte? — Budeme choditi s nimi! — Anebo musejí také k nám!“

„Výborně, Edvarde!... Však dovedeš pokaždé uchystati zábavu, že již za něco stojí...“

„Připravte se. Už budou asi chodit!“

Hosté byli připraveni mžitkou.

Potom vyrazili do vsi. Hlavy jim šly kolem. Víno, jehož se již skorem přepili, počalo účinkovati.

Z protějšího statku zazníval milounký dětský zpěv:

„Dala jest nám, dala
růžičku od srdce,
která jí vykvetla
v zelený zahrádce:
však jí to zaplatí
přesvatá Trojice!“

Na zápraží pojevilo se několik ženských postav.

Světlo, vyrazivší za nimi ze světnice, ozářilo je kouzelným svitem.

Panna „Perychta" podobala se opravdu anděli, jenž druhdy zazpíval nad luhy Betlemskými: „Sláva Bohu na výsostech a na zemi pokoj lidem dobré vůle..." Hebounké, plavé vlasy její, vinoucí se volně ramenoma i šíjí, odrážely se od sněhobílého roucha třpytivým zlatem. — V přibledlém obličeji prokvítaly jí růže tak zrovna po prvním rozpuku a kolem ruměných rtů jejích kmital se nejblaživější úsměv... Letos nezůstalo panně „Perychtě" ani jediné dítko dosud dlužno odpověď. Už čtvrté vědělo, že bylo mlaďátek čtyři tisíce čtyři sta čtyřicet čtyři... A rybky z košíků jí ubývaly, že bude musit poslati do rybárny ještě pro zbytky. —

Rolničky chřestily pronikavějším a pronikavějším klinkotem.

Hosté zdejšího pána se na několik okamžiků zarazili.

Stepilou postavou, rostlou jako nejpěknější břizka na nedalekých stráních, a sličnou tváří dovedla panna „Perychta" výtržníky na chvilenku omámiti. Stáli, jako by ke sněhu byli přimrzli. A nejednoho napadlo, aby se obrátili a doma načali raději druhý soudek.

Panna „Perychta" zaměřila se svými družkami nyní zrovna proti nim.

Hosté zavejskli z nejplnějších hrdel a ocitli se u dívek větrem.

„Nás snad, hezounké panenky, neminete. To byste tomu daly. Jsme všickni mládenci jako lusk..."

Panna „Perychta" se zarazila, zbledla stěnou a družkám jejím vypadly košíky z rukou. Pečené rybky rozkutálely se sněhem.

„Slyšíš-li, ty hezká rybařice?... Aspoň se u nás

trochu ohřejete... napijete; dáme vám, co budete chtíti. Půjdete?"

Zdejší pán se k Lucilce přitočil a štípl ji do zbledlých, plných líček. —

„Pane, ty máš — svou — paní..."

„Co ti do toho, když tebe mám radši?"

Zdejší pán objal rybařici kolem pasu.

„Nebojíš se hříchu dnes?" Lucilka mu uskočila ještěrkou, ale padla do rukou jinému...

„Nebojíte se trestu Božího?"

„Však zpíváte pobožné písničky. Zakoledujte nám již dnes. — Jste všecky holčice — nevěsty!"

Lucilka se bránila vší silou — ale neubránila se...

Dvě družky její prchly; ostatní tři napjaly všech sil a také se vymkly pažím hostů zdejšího pána.

Lidé vyběhli ze statkův i chat.

„Co se děje?..."

„Pán si vede „Perychtu" do dvora. Nic se jiného neděje."

„Pomozte, lidé dobří, pomozte, slitujte se, lidé dobří..."

„Utiš se, holubičko, utiš, hnedličko ti bude dobře. Jakživa jsi se tak neměla. V mém dvoře si ještě nikdo nikdy nezasteskl...."

„Smilování — tatíčku, můj milý, drahý tatíčku..."

„Pošlu pro něho — k tobě ho za stůl posadím — budete se míti oba dobře."

Na návsi ticho; jen několik mužů kupí hlavy ve hromadu.

„Toho dopustiti nesmíme. Jářku, toho nedopustíme..."

„Nepálí tě! — nehas! Rozumíš? — S pány není do žertu. Trochu ostudy nebude rybákovi na škodu!"

A potom bylo slyšeti jen skřipot zubů mladého muže, jenž učinil návrh, aby se za násilníky pustili do dvora.

Vesničané zašli do světnic; ale už jim nějak nic nechutnalo. I všecka řeč pojednou vázla. Měli se přece jen opříti; byli by ji násilníkům vyrvali. Měli však jen holé ruce a tihle páni u boků kordíky a snad i pistole... Každý konejšil své svědomí jak uměl nejlépe; ale co naplat! Pořád víc a, více bodalo a ode chvilky ke chvilce se ozývalo důrazněji a důrazněji...

Pojednou se rozlehl návsí úpěnlivý nářek.

Lidé poznali po hlase rybáka Marhulu.

Ale zavírali i okenice a přiráželi ve dveřích závory, aby snad k nim nezašel a ukolébaným jejich svědomím nezaburcoval.

Plynula hodina za hodinou a rybák Marhula ještě na návsi. Tu se dobývá do vnitra, tam zatluče, zde zaklepá; ale neotvírají mu nikde.

„Já tě varoval. Já tě vystříhal! Já měl hrozné tušení — hrozné. Vy lidé kamenní! Což se nade mnou nikdo z vás neustrne? Já míval mezi vámi tolik přátel! Já vám nikomu ani stébla příčem před nohy nepoložil. A vy se ke mně žádný, žádný neznáte."

Vesnicí jen větry skučí a zdá se, že už skorem všude světla pohasla.

Jen ve dvoře rdí se okna příšernou září.

Rybák Marhula se nemohl dnes Lucilky nějak dočkati.

A když přišel do vsi a ptal se po dceři, řekli mu, že je ve dvoře.

Rybákovi se zatajil touhle zvěstí pode hrudí dech. A když se sněhem proploužil až ke dvoru, nalezl vrata zavřena. A ze vnitra ozval se pronikavý štěkot psí. Mohl si však pěsti roztlouci o těžká, dubová vrata, a nikdo by se byl ani nezeptal, kdo to. Ode dvora zaměřil do vsi a dovolával se lidské pomoci.

Dnes nešli vesničané ani na půlnoc.

A příčinou bylo, aby se nemusili setkati s rybákem, jehož hlas každou chvilkou zalehl k uším jejich zoufanlivějším zaúpěním. A nechtělo se jim přes prahy ani dne druhého — o Božím hodě.

Po Lucilce ve dvoře již však ani vidu a o Marhulovi ani slechu.

Rybárna na pravém Oharčině břehu mezi Křesejnem a Pátkem osiřela.

O mlaďátka plížilo se večerem ku staré chatě několik lidí s rýči a motykami, aby hledali Marhulova pokladu. Ale nedokopali se ničeho leč černé prsti.

Ten den začalo již hezky táti.

Sníh ležel od svatého Martina.

Někde ho bylo naváto na kolik loket.

Středohorské vrchy až zčernaly. Od pradávna nedobré znamení.

Ve dvoře zase hosté, titéž, kteří tu ondyno provedli pych neslýchaný o štědrém večeru od nepaměti.

„Schází nám tu nějaká „Perychta!" — Není-liž pravda, braši?"

„Což abychom si šli pro jiné?"

„Tentokráte by se nám to zle mohlo vyplatiti. S rybákovou jsme nepotřebovali dělati dlouhých okolků. Věděl jsem, že se pro ni z robotníkův ani jediná ruka nezdvihne. Měli na tatíka ode dávna s vrchu. Už proto, že se mu vedlo lépe než jim a že nemusil robotovati. Však dovedeme býti přece veseli!"

Přísečnické harfenice zabloudily na dnešek až sem.

Cesta do zdejšího dvora se jim už několikráte velmi dobře zaplatila.

Dědic manského statku nikdy nemíval ve zvyku šetřiti stříbrňáky, pokud měl v kapse jen jediného.

Ku dnešku vzaly s sebou ještě mladou houslistku. Hrávala prý před knížaty, kteří ji zlatem obsypali, před

hrabaty, z nichž nejeden ruku jí podával ke sňatku, o baronech a rytířích ani nemluvila, natož potom o zemanech s manským dvorcem.

Když přejel smyčec jejími houslemi, zdejší pán byl všecek u vytržení.

A což když spustily potom všecky najednou.

Housle bylo jako by naschvál slyšeti nejvíce — a pořád prudčeji a prudčeji.

Ve dvoře veseleji — mnohem veseleji, než ondyno o štědrý den.

Mladá houslistka hrála i očima.

Zdejší pán vysypal před ní poslední stříbrňáky.

Houslistka jen hrdě hlavou pohodila ani neděkujíc.

Ve dvoře prostornou jizbicí ryčněji a ryčněji. Dupotem a tlukotem až se div okna netřesou.

Není ani slyšeti, jak strašlivě vyjí psi.

Příšerný hukot, jenž se blížil ke vsi, větrů váním byl úplně přehlušen.

I v dědině se nikdo nehýbe.

Hukot každou chvilkou děsnější a děsnější.

Ve dvoře dosud světlo; ale v jizbici už ticho. Hosté zdejšího pána usnuli s pravicemi na převržených plecháčích.

Dědic manského statku svírá ruku mladé houslistky, také již ponořené v hluboké dřímoty.

Hukot už zcela přede dvorem, jako by přilétala hrozná, báječná příšera.

Byla to Oharka, jež vystoupila ze břehův a rozzuřila se vzteklejším běsením.

Okna ve dvoře nemohla vlnám odolati.

Hosté procitli, když na zemi zařinčelo sklo a vyvrácená vrata sřítila se s hradební zdi za ohlušujícího rachotu.

Ve vesnici se také probudili teprve, když ucítili studenou lázeň.

Už možno pomýšleti jen na záchranu pouhých životů — a ještě to půjde stěžka.

„Trest za štědrý večer. Milosrdný Bože!"

„Tak brzy! Milé děti! Kde jste kdo?"

„Muži!"

„Matko!"

„Tatíčku! Matičko!"

Děti volají ve zmatku po rodičích a rodiče zase po dětech.

Noc každým okamžikem přibývá. Vesničané již na kalencích doškových střech, někteří na stromech, ještě jiní bojují s rozzuřenými vlnami. Ze dvora slyšeti ženské hlasy s mužskými, zdá se, jako by se byly i housle s harfami rozezvučely, ale za chvilku všecko tichne.

A když se rozednilo, celá údolina, jíž Oharka protéká, podobala se obrovskému jezeru.

Po zdejší vesničce ani pohádky, po dvorci ještě méně.

Uprostřed vod na přepažených kládách podivný zjev: jakási ženština v bílém šatě, s vlajícími rozpuštěnými vlasy na skráních, zdálo se, jako by se zlatou korunkou. Vlny ženou klády zrovna v to místo, kde stála vesnička se dvorcem.

Ženština na vodě se spokojeně usmívá.

„Za pohaněnou „Perychtu" mstí se Bůh — hrozně se mstí. Toho jste nečekali — věřím, že nečekali. A neopovažujte se na těchhle místech stavěti znovu statky a chaty své. Pokaždé budou spláchnuty vodou, že nezbude kámen na kameni."

Postava dívčina, zdá se, že na vlnách roste do výše obrovské.

Kde ji s výšin vidí, trnou hrůzou a šeptají: „Lucilka!"

Vlny jako by jí nemohly ani uškoditi.

Také se jich nebojí. Zdá se, jako by jim spíše rozkazovala, kam mají zaměřiti a kde co ještě zpustošiti.

Podivná ženština odplovala s Oharčinými vlnami Bůh sám ví kam.

Od těch dob ji zde již nikdy neviděli.

Povodeň vyžádala si tentokráte lidských životů sílu. Byla to hrozná kořisť novoroční.

Vesnička na pravém břehu Oharčině vzala tou nocí za své i s manským statkem na věky.

Jen rybárna zůstala netknuta a za nějaký čas objevil se před jejím prahem rybák Marhula. Ale nebyl si ani podoben. Sestárl k devadesátce. A nic jiného s nikým nemluvil leč tato slova: „Za to, že ve dvoře zneuctili mou Lucilku a za to, že mi ve vsi nikdo nechtěl ku pomoci, pozval jsem si na ně vodníka a ten jim zaplatil za mne! — Jářku, za mne!“ Byl však živ ještě dlouhá léta a když vídával, kterak vánoční starodávné zvyky berou za své jeden po druhém, kterak i ta koleda již klesá na žebrotu, hovořiíval sám k sobě: „Zrovna jako s tebou, milé dítě. Zkazili ti mladý život a mne připravili o všecku radosť na světě jen proto — žes chodila „Perychtou“ a že ti toho záviděli.“

A lidé se spasením duší svých zaklínali, že starý Marhula se opravdu zapsal vodníku. Vídají prý je spolu sedati na břehu a rybák mu ukazuje, do kterých vesnic by si měl zajíti pro nevěstu. Marhula prý ani neumře; ale stane se také vodníkem. A potom je račiž chrániti Pánbůh všemohoucí! Bude se jim mstíti na věky věkův.

* *
*

Když se tak o štědrý den bělívají pole nejbělejším pokrovem sněhovým a když si tak vyjdu ven sám a sám

a zahledím se k modravým vrchům středohorským, odkud fičívají skorem vždycky studení větrové, pokaždé mi zatane na mysli děvuška, jež chodívala na Poohří „Perychtou“, rozdávala pečené rybky chutnější než marcipán a jak jí potom mladinký život zkazili, zrovna tak jako té poesii vánoční, na níž naváty již celé závěje. A bude už sotva koho, jenž by je odklidil.

Zakletec.

(Psáno: 1881.)

oravská orlice ležela na rodné půdě s křídloma svislýma a zobanem zabodnutým do země jako bez vlády. — Péra z perutí rukou vraží roztrhána větrem poletují a travička kolem se čistou, červenou krvicí barví silněji a silněji. Jen tak chvilkami sebou ještě zaškubne; ale ve křídlech už žádná síla a hlavička v mrákotách. A není nikde nikoho, kdo by ji zdvihl, kdo by ji vodou pramenitou rány vymyl a kdo by zubožené popřál útulku. Spíše by ji zlá noha ještě přidupla.

Ubohá Moravěnka!

Žírnou Hanou táhnou divné větry a k valašským hlavám letí ještě divnější myšlénky. Za nocí plíží se dědinami mužové, svitem měsíce leskne se jim dobrá zbraň, za humny rozléhá se hvizdot a na návsích jim tímtéž znamením odpovídají. Od nějakého času začíná po zdejších vesnicích ruch teprve, když slunce zapadlo; a pod leckterou střechou při opatrně zavřených okenicích lze viděti švédský kabátec, jak se na něm mdlým plápolem, dohasínajícím na krbu, leskne stříbrný lem a modrá či žloutne široký hedbávný bandalír.

„Pro naši lásku, pro naše štěstí, nechoď s nimi! — U Boží matičky, Jaroušku!“

Mladistvá děvuška sepjala bílé ruce před hochem, jehož hlava k zemi sklopena, tvář zachmuřena a zrak pak jako by nějak krví podběhlý.

„Půjdu, Haničko! — Musím!“

„A co si počnu já? — Už se nevrátíš; už mne víckrát neuvidíš!“

Hoch ještě tak stál s hlavou svěsenou opíraje se o těžký mušket; jen tvář jeho se rděla temněji a temněji, jako by se mu v obličej hnala všecka mladá krev z celého bujného těla.

„Tak jsi mi ten náš život budoucí maloval! — Tak jsi mne vždycky těšíval, až jsem tomu všemu uvěřila jako Boží pravdě!“

„Už jsem jim dal slovo! — Nic platno! — přišel jsem se s tebou rozloučit. — Však se sejdeme zas brzičko; — uvidíš, Haničko!“

„Mně jsi taky slovo dal; ale už dříve... Skoro před rokem! Jak jsi to slovo mohl znovu dáti jinému?“

„Co jsem řekl tobě, neslíbím jakživ nikomu; — jakživ, Haničko!“

Mladý muž se chystal k odchodu; dívka jej však pevně držela za ruku.

„Císařští nám zapálili nad hlavou střechu, ubili mi otce i matku, a víš-li, co sestře učinili? — Či jsi to už zapomněla? — Musím, Haničko! Žene mne to za nimi! Neměl bych pokoje! Takováhle chvíle se mi už nikdy nenaskytne!“

„Pak to naše štěstí trháš svévolně a tu naši lásku schválně zadupáváš!“

„Kéž bych ji mohl jen tak skrýti mezi trávu, aby ji lidé nenašli! — Už pozdní večer, miláčku, a o půl noci musíme býti na místě!“

„A kam?“

„Což já vím, Haničko, já?“

„Ani nevíš kam? — A zaslíbils se jim? — Povedou tě snad smrti zrovna do rukou.“

„Kovář příliš obezřetný...“

„Kovář...“

„Což se tak lekáš, Haničko, toho jména?“

„Pak už po naší lásce ode dneška a po našem štěstí od této chvíle!“

„A jak, drahoušku?“

„Otec té hlavy, tvrdé ode dávna nepřítelem! Říkává, že by s ním pod jednou střechou nebyl okamžik, že, kdyby prý umíral, ani lžíci vody by mu nepodal... Bůh sám ví, proč!“

„Zpět nesmím, nemohu... My pod širým nebem s dvěma prsty vzhůru přisáhali... I kdybych nešel, bylo by po našem štěstí i po naší lásce... Čekej mne co nevidět, Haničko!“

Mladý muž vtiskl dívce prudce na rty polibek a vymknuv se jí ještě prudčeji, odkvapil... A tichou nocí zněla za ním do šíra polí tak tklivým, tak nevýslovně žaluplným hlaholem pěvanka:

„Lásko, milá lásko,
kde tě lidé berú?
V zahradách nerosteš,
v poli tě nesejú . . .
Mne v poli nesejú,
iá se sama rodím . . .“

Jaroš prchal, co mu nohy stačily, protože se už v něm po třetí ozval hlas, tak jako by z otcova hrobu na hřbitově, kolem jehož bílé zdi se hnal, šelesť trávy k uším jeho zalétal: „Vrať se, chlapče, vrať; ani mne, ani matky, ani sestry nepomstíš; ale sám sebe zahrabeš a koho ještě?“

Hvizdot rozléhal se již se tří stran, pořád táhlejší a táhlejší, od dědiny k dědině kmitaly se podivné postavy

a srážely se v hluky, jež rostly jako voda v potoku, když stružka za stružkou se do něho vlévají...

Tu a tam bylo slyšeti i tlumený pláč, a když někdy protrhanými mraky měsíc prokmitnul, ozářil ženu s několika dětmi, jak se oběma rukama drží muže, jak děti prosí, ručky spínají, jak ten muž chvilinku váhá, ale novým hvizdotem jako by upomenut rychle se k těm dětem shýbá, líbá je, s ženou se loučí a potom jako bleskem mizí.

A když druhý den z rána slunce od Tater zasvítilo, bylo po valašských vesnicích hrobové ticho; ženám práce z rukou padala, děti plakaly a jedno přes druhé doléhalo na matku s otázkou, kam že za noci tatíček odešel...

Tři sta valašských mužů scházelo. Dali se ku Švédovi na vojnu a odtáhli do Olomouce.

* *
*

Olomoucké náměstí poskytovalo za těch dnů prazvláštního divadla. Švédům přibyl opravdu nový praporec vojenský v pestrém kroji valašském. Bílé pláště střídaly se se zelenými, červené spodky se žlutým lemem, tmavé klobouky s kyticemi, na pláštích kvítky rozmanité, provedené červeným či modrým vyšíváním... Sám švédský generál mohl očí nechati na těchto jonácích, jimž všecko tak výborně slušelo, jako by na tělech jejich byly kazajky i spodky zrovna ulity. Švédští verbíři musili jinde po německých městech stříbrem a zlatem platiti, když rozvinuli svého regimentu praporec, když bubeník zabubnoval a vyvolával, kdože by chtěl se dáti do služby Její milosti švédské královny... A zde přišli k nim zadarmo. Jediné, že jejich náčelník dostal od Torstensona krásnou ručnici, stříbrný kord i ostruhy.

Tenkrát přišly na Olomouc časy, jež byly skorem podobny vpádu tatarskému. V klášteře Hradišťském po celý

měsíc loupeno a drancováno; otevřen i hrobový sklípek, v němž leželi pohřbeni premonstrátští kanovníci. Švédové s nebožtíků svlékli klášterské hábity, sami se do nich oblékli a tak veřejně všude se ukazovali. Jiní měli na sobě i mešní roucha, komže, ornáty — a tak se do Olomouce vraceli... Potom kostel s klášterem zapálili. Nejinak vedlo se svatému Kopečku.

„Dříve než s námi můžete po boku do bitvy v šírém poli, musíme vás zkusiti, co všecko dokážete!"

Švédský generál se uštěpačně usmíval a švédská pěchota utvořila kolem Valachů neprostupný řetěz. Nejeden „modrák" prohodil, že by nijakž ve stejném šiku nebojoval se sedlákem.

„Pak vám dáme nový praporec, zlatem a stříbrem protkávaný, a pentle na tyč pošle vám milostivá královna až ze Štockholmu."

„Lobodice jsou v celém okolí zdejším prý nejbohatší!"

„Jsou, pane generále!" vskočil švédskému veliteli do řeči Kovář z hukvaldského panství a zraky se mu při tom až běda zasvítily.

Mladý muž, skorem ještě hoch — druhý v předposlední řadě — se náhle při tom zachvěl, a zbledl jako stěna.

„Lobodice, pane generále, arciť nejbohatší, ale také vám nejnepřátelštější! — Už dávno zasluhovaly biče uzlovitého. V Lobodicích v každém druhém statku vyzvědač. Přede dvěma lety by tam byla málem celá švédská kumpanie zahynula. A mezi všemi Lobodický rychtář nejjedovatější... Proti mně třikrát svědčil, dvakrát přisáhal. Jeho svědectví bylo horší než falešných svědků proti Kristu Pánu a jeho přísahy obě křivější než nejbídnější lež!"

Generál se ještě uštěpačně usmíval.

„A co ještě proti němu víš?"

„Tenkrát, když ty mnichy honili, dvěma poskytl přístřeší. My jim byli v patách a před jeho statkem se nám ztratili, jako by do vody padli! My všecko od hambalek do sklepů prohledali; ale po holohlavcích ani památky. A ráno za vsí oba mnichy viděli, jak si vykračovali. Měli selský šat; jen pleš, když čepici pozdvihli, je prozradila. A rychtář se zas živého Boha dokládal, že noha taková ani práh statku jeho nepřekročila..."

Švédský velitel Kováři pravicí na rameno poklepal.

„Jen co se osvědčíš, oficírský patent tě nemine. Takových hlav my potřebujeme. — Celé Lobodice pevně hrazeny?"

„Kdyby hradby železné kolem byly, my se tam dostaneme!"

Mladý muž, skorem ještě hoch — druhý v předposlední řadé — chvěl se osykou a byl už bledý jako smrt, protože potáhnou na dědinu, kde jeho Hanička, a nikoho živiti nebudou... snad ani jeho Haničku. Až kola se mu před očima tvořila a nemohl učiniti pevného kroku.

* * *

Švédský velitel dal ještě Valachům posilu; ale vybral z každého praporce nejhorší a nejzlotřilejší. Pořádný voják nechtěl živou mocí po boku sedláků bojovati.

Byla temná, bezhvězdná noc. Jen Olomouckými hradbami kmitala se světélka v baštách a na strážnicích.

Podzimní větry smutně hučely, opadalé stromy tesklivě kvílely a Olomouckou branou vytáhla tiše čtyřstová řada pěchoty...

Běda, kam zaměří, a třikrát běda, kam útokem udeří!

„Dostaneme hosty," pravila usmívajíc se Lobodická rychtářka, když dnešním jitrem už asi po čtvrté v kamnech prudce cosi zapraskalo, div že se „kachle" nerozletěly.

„Koho bychom mohli dostati! V těchto časech hosté nechodí!"

„Není-li hostí po celé Moravěnce dost a dost?" podotkl starý muž pleta u okna husí košík.

„Těch nás Pán Bůh chraň!"

„A Hostýnská Matička Boží nás před nimi opatruj!" dopověděla selka za mužem.

Den přešel šťastně; o Łobodice nezavadila ani cizí noha. Hanička chodila z místa na místo nikde stání nemajíc s hlavinkou svěsenou a s očkama zakalenýma.

„Všecko-li v pořádku?" otázal se rychtář soumrakem ponocného. — Dnes řada na rychtáři nebyla, až teprve příští noc.

„Za ohradami všickni až na Pelíška, jenž se nemůže nikdy dost naobléknouti. Dvě kazajky béře, přes ně ještě plášť a přece se vždycky zimou tetelí."

„Zimomárný člověk i na sebe se mrzí!" ozval se zase u okna košíkář vstávaje se stoličky, poněvadž už nebylo viděti. Bývalo mu také od rána do večera chladno; stydl od nohou, jak říkával. A takové stydnutí může prý časem býti i smrtelné.

Ponocný odešel, a u rychtářů rozsvítili.

Košíkář si sedl hezky blízko ke krbu. Ale ani zde se nemohl, jak se patří, ohřáti; pořád sykal a zuby drkotal. Byl odněkud z Čech. Ani sám se nepamatoval, kde se narodil; tím méně, aby věděl, kolik na jeho bedrách desítek. Ale šel z kraje do kraje, tu pobyl týden, tam týden, a vždy se tak za rok jednou v totéž místo vracíval.

Košíky, kteréž on upletl, jsou prý jako začarované. Ani jedno vejce se v nich nezkazí; husa vylíhne vždycky velmi šťastně. Z housátek nezajde také ani jediné. Proto se i selky přeplácely, aby přišel dříve k té, než k oné. V jiném košíku pět jich „stará" rozmačká, šest jich za-

páchne a z ostatních se teprve něco vylíhne; ale bývají to „krňata“.

„Jak pravím: smůlu rozvařenou lejou lidem do úst; říkají tomu švédský „truňk“. V Čechách vám jde člověk od rána do poledne a nikde ani vesničky; od poledne do večera a zas nikde živé duše!“

„Raději nějakou pohádku! — Darmo se děsiti!“ pravila panímáma, připravujíc večeři.

„Za našich časů se pohádky, milá selko, odstěhovaly do lesů; vypravují si je jezevci s liškami, vlci s medvědy, jeleni se srnami... Lidé k nim nemají času. Kdyby byl za mých mladých let tyhle věci, které my vidíme na své oči, někdo povídal, byli bychom mu řekli, že „vrdlouže“. — Ani o mahomedánech se tak nemluvívalo. — Tak jako tohle: kolem Olomouce stavějí nové hradby, měšťané musejí posýlati své ženy i dcerky do práce jako sprostý lid. Švédové je do železné klece v poledne vždycky uzavrou a oves i ječmen místo stravy jim za mříže házejí... Kdo pak by byl tohle někdy uvěřil! — Abys to tak ty, rychtáři, byl tomu některému měšťáku řekl! Věru, že bys byl divně pochodil! A což dále? — Vzácné panny, kterýmž tatíkové věno na tisíc dolarů chystali, musejí jíti chtěj nechtěj za ledajakés švédské dráby a taškáře...“

Pohádka se košíkářovi opravdu ani jedna nechtěla namanouti; i na zlé duchy přišel, jak do kterého kde vešli, jak ho trýznili, někdy až do smrti utýrali...“

Jen Hanička z tohohle ze všeho snad jediného slova neslyšela; seděla stranou, pořád tak s hlavinkou nakloněnou, jako se sklání květinka, když žhavé slunce nemilosrdněji a nemilosrdněji na ni doráží...

Ve statcích po vsi už všude shasnuto a klid; jen kroky přecházejících hlídek se rozléhají zmtvělou tišinou. I psi schouleni v budkách podřimují. Větry se stišily. Vzduch nad dědinou nějak příliš těžký, až k záduše. Což

divu, že se i jinak bedlivá a ostražitá hlava sklání mimo vůli a oddává se třeba jen chvilkovému spánku... Za zostřeným kolem nejeden hlídač opřen sní, že doma v teplých peřinách. Jen Pelíšek z nohy na nohu přestupuje a posykává, hale se těsněji ve svůj huňatý plášť.

Lobodice byly ohraženy hustě vedle sebe nasázenými koly přes sáh vysokými už před švédským vpádem. Císařská vojska také sedláčka nešetřila; a což teprve tlupy, jež tak hodinu či dvě pokaždé přicházely se řadovými regimenty — na Moravě zvlášť! Měli všickni cikánské tváře i cikánské duše a svědomí vraží.

„Slyšels, brachu?“ ozval se tiše hlídač nakloniv hlavu těsně k ohradě a zatáhnuv svého soudruha za plášť.

„Pták tudy letí! Noční sůva!“ zahučel tento polo v dřímotách. „Už mne ta noční stráž věru omrzela!“

„Až v kostech zimu cítím! Br!“ zasykal znovu Pelíšek, zaslechnuv hovor obou mužů poblíže u něho stojících.

„Ba věru toho už do omrzení. — Co by si na mně vzali, kdyby přišli nakrásně!“

Potom bylo za ohradami zase ticho; zimomárce také už nesykal. Bezpochyby, že se mu hlava trochu níže do kožichu mimoděk a proti vší vůli svezla...

Byly to skutečně noční sůvy, jež se k Lobodicům blížily; ale prapodivné sůvy, že takových ještě nikdo nikde neviděl. Měly po dvou nohou, po dvou rukou, v pravicích ručnice, v levicích halapartny a na hlavách klobouky tak zcela stejné s těmi Lobodickými.

Jen se krajem kmitaly a sotva se půdy dotýkaly, jak rychle běžely. Už viděli i světlo v rychtářových oknech, jež prorážolo skulinami v okenicích do černé tmy.

Košikář dosud u krbu; ale přicházely na něho už také dřímoty. Povídal skorem polo ze spaní... Musili ho každou chvilku pobízeti: „Tak jen dál; ať se konce

dovíme... Rozpovídati něco a nedokončiti — asi tolik, jako přestati v jídle po polévce."

Rychtáře se nějak zmocňoval nepokoj a proto na odpočinek neměl ani pomyšlení.

Haničce se také dnes očka nemhouřila a přece nezdřimla minulé noci ani okamžiku. Ani se říkajíc neodstrojila. Když se člověku bortí štěstí, na které čekal mnohé léto a u něhož byl již tak blizounko, že jen po něm sáhnouti, zachytit je a přitisknouti těsně na srdce — zaspal by celý život nejraději, kdyby to jen šlo! — A sen nepřijde a nepřijde! Pořád a pořád musí se dívati do očí skutečnosti, jak se šklebí s jízlivou tváří a jak sáhá rukou ledovou na čelo, zdali lebka dosti pevná a nerozskočí-li se...

„Pro Kristovy rány, tatíčku! — Neslyšels?" vzchopila se dcera náhle s lavice a skočila k okenici.

„Spíš, holka, a něco se ti zdá! Však tě už pozoruju od rána; jako bys ani k sobě nebyla podobna!"

„Jen poslechněte přec! — Matičko!"

Košikář právě zase „poklimboval"; ale také byl vzhůru okamžitě.

Venku rozléhaly se hlasy, štěkali psi, už skorem všeckni, co jich ve vsi měli... Křik rostl každým okamžikem.

„Střílejí!"

Opravdu bouchala rána za ranou.

Matka vzala dceru za ruku; obě se chvěly, jako když zimnice přichází — ale ta, která se vrací vždy až devátý den a může ubožáka rozlámati. —

„Zle, milí lidé! — Tuze zle!"

Pelíšek rozevřev dvéře do světnice, klesl na prahu z hlavy silně krváceje.

„Ukryjte, kde co máte! — Je tu Kovář s horáky..."

Pelíšek už dále nemohl.

„Pak ovšem zle! — Bude se mstíti!“

Rychtář si prohlížel ručnici, zdali dobře nabita, a ohlížel se po sekeře... Čeleď také všecka vstávala a hrnula se do světnice.

„Uschovejte se v přístěnku! Dveří zabílených si nikdo ani nevšimne!“

Rychtář se obrátil k ženě a dceři otvíraje bílé dvéře k úkrytu. Ale třeskot zbraní a střelné rány duněly až pod samými okny a s kostelní věže klinkal zvonec — umíráček! Kolika životům zvonil téhle chvíle asi poslední hodinku! A kolik asi duší ulétalo téhle chvíle ku tmavému, bezhvězdnému nebi!

Na dvou stranách dědiny vyšlehly obrovské plameny.

Umíráček zvonil i k poplachu! — Tolik služeb najednou neprokázal Lobodickým ještě nikdy od těch dob, co ho počestný mistr zvonař ulil v Brněnské slévárně.

V rychtářově statku bylo nejhůře. — —

„Dvě léta jsem pro tebe seděl nevinně a jen proto, že jsem v lese několik kusů dřeva porazil! — Slyšíš, křivopřísežníče? — Člověk prý nedožije do roka; tys se dočekal dvou! Ale dnešek nepřežiješ!“ Náčelník vzbouřenců stál nad povaleným rychtářem bambitku maje položenu přímo na jeho čelo.

„Jaroši! — Což tu nikde nejsi? — Vždyť jsi šel mezi ně!“

„Prosudná dcero!“ zahučel rychtář na podlaze, obě ruce zaťaté ne proti svému soku, ale proti dceři zdvihaje výhrůživě.

„Věru bych měl chuť tě pustiti, abych viděl divadlo, kterého člověčí oči tak často neuzří.“

„Jaroši! — Jaroušku můj! — Pomoziž!“

Hanička, otevřevši okenice a okno prorazivši, z plna hrdla volala do vsi, kde bylo nářku, psího vytí, řvaní

krav, řehotu koní, praskotu plamenů, lidského proklínání i proseb zároveň, až člověka přecházel sluch i zrak...

„Snad jsi je sem ještě pozvala k vůli..."

„Tatíčku!"

„Trap se, sužuj; schválně ti život prodloužím!"

Rychtáři vyvstávala na rtech bílá, podivná pěna a někdy sebou zaškubl, že se Kovář téhle síle podivil... Kdyby byl svázán provazy, musil by je roztrhnouti...

Vesnicí rozléhají se poznovu střelné rány; v rychtářově statku světnice už také plna dýmu... Zvonec ve věži umlkl, protože spadl s trámce dolů napolo rozlitý; pláč už také není slyšeti, protože skorem všecko pobito... Jen návsí kmitají se příšerným svitem ozářeny pořád ještě tytéž postavy, berou, kde co mohou, i do sklepů se vlamují, natož pak do přístěnků; kolem kostela už se hromadí naloupené kořisti na kolik „řebřiňákův"... a co jí ještě každou chvilinkou přivlékají!

Vesnice hoří dvěma plameny...

Po Jarošovi však nikde ani pohádky, jako by s Valachy byl ani nepřišel...

Lobodický požár viděti na čtyři až pět hodin daleko. Švédské stráže na Olomouckých hradbách hrají v kostky jako ve dne...

* *
*

„Páni drazí, pro Boha zapřisáhám vás! — U vašeho císaře pána! — Už nejvyšší čas! Do půlnoci jsou tam. — Potom bude všecko marné!" prosil úpěnlivým hlasem as dvě hodiny odtud k východu mladý muž císařské důstojníky, kteříž právě zasedali ke hře v karty dnešním večerem podruhé, aby co nejdříve vytrhli a Lobodickým přispěli ku pomoci.

Co ho stálo, než se k tomuhle kroku rozhodl a odhodlal! — Příchylnost k Haničce propukla teprve cestou

největší měrou a pod lebku plížilo se mu myšlení tak nějak spletené, až zůstal mezi všemi nejposlednější a potom se pustil takořka skokem do běhu v tu stranu, kde tušil regimenty císařské, aby jim vyzradil, kudy a kam že táhnou Valaši. Doufalť, že dorazí s císařskými do Lobodic dříve, než vzbouřenci. Ale zmýlil se hrozně. — Zapomněl, že je těmhle hra v kostky či karty stokráte milejší, než deset vesnic valašských, byť by je mohli zachovati jen několika výstřely.

„Počkáme si na ně, až půjdou zpět! — Neujde nám potom ani živá duše!“ rozhodl pan obrist. — „K čemu si tady kaziti noc a překážeti jim v práci, kterou jen pro nás vykonávají! — Ani slepice nám z naloupené kořisti neuletí!“

Na západě zabarvilo se náhle noční nebe, jako by samou lidskou krví.

„Pro vašeho císaře, jemuž jste všickni vy, pánové, věrnosť slíbili!“ zaúpěl mladý hoch poznovu s rukama sepjatýma naproti oficírům.

„Budeš mlčeti...?“

Císařský důstojník připojil k tomuhle zakřiknutí nadávku, kterou nelze opakovati, a k nadávce přidružila se pádná rána ploskou šavlicí, že hochovi vystřikla ústy i nosem krev.

„Tohle že za všecko?“

„I za tvou zradu tuhle máš!“

A druhou ranou div že se mladík neskácel.

„Máte pravdu, pánové! — jen víc!“

Mladý hoch vyhrkl nyní v hrozný smích, že i těmhle otrlcům bylo nějak úzko a karty z rukou jim padaly, a nastavoval tvář k novým ranám blíž a blíže, císařským důstojníkům až mezi samé oči...

„Jen víc, pánové! — Unesu mnoho a vydržím všecko; mám valašská záda! — Jen mne bijte a nešetřete! —

Bijte mne za tatíčka, za matičku, za sestřičku, že jsem na ně všecky zapomněl pro Haničku! — Nelitujte, nešanujte! — Když jste už jednou začali, tak dodělejte!"

Mladý hoch se smál hrozněji a hrozněji; císařským důstojníkům hra v karty se už znechutila...! Za několik okamžiků dali rozkazy k pochodu; ale hoch se jich nespustil.

Obloha byla černější a černější co chvíli...

Už mohl člověk slyšeti zcela dobře ržání koňstva, bukot krav, bekot ovcí, vytí psů...

Císařští se zastavili a ukryli v porostlinách po obou stranách hlubokého úvozu.

„Ať tedy, páni, i já dodělám, co jsem už jednou započal!"

Mladý hoch zašeptal tato slova císařskému důstojníku zrovna do uší.

„Už mrtva Hanička! — Vidíte její dušinku! — Jen se, páni, podívejte, jak letí výš a výše!"

Nad Lobodicemi vyletovaly oharky jeden za druhým na čtvrť hodiny cesty. Vítr, jenž se byl tak k desáté hodině i zde utišil, začal nyní váti opět prudčeji a prudčeji...

Netrvalo ani hodinu, když se Valaši z Lobodic k Olomouci vraceli. Uprostřed mezi nimi jelo ke třiceti vozům a všecky byly přeplněny až nad žebřiny.

„Pozor, páni! — Ticho! — Pst!"

Mladý hoch se kmital ode stromu ke stromu s ručnicí v pravici.

„Ukážu vám, na které hlavy nejdříve máte zaměřiti! — Pušky k lícím, páni vojáci! — Pozor!"

Ač táhla tak teprve druhá hodina, bylo přece skorem jako ve dne.

Valaši zajížděli již do úvozu.

„Klobouk se švédským pérem! — Do něho, páni vojáci!“

Mladý hoch vzkřikl nyní, co mu hrdlo stačilo; a již houkala rána za ranou. Valaši nemají času ani ke tvářím ručnice přiložiti, ani halapartnou zašvihnouti...

„Semhle, páni vojáci! — Jen do nich! — Víc, páni vojáci!“

Seč dlouho netrvala; z Valachů mimo několik švédských drábů neunikl opravdu ani jediný, kteří nebyli pobiti, byli schytáni.

„Tím lépe, pane Kováři! — Stokrát lépe! Budou ti muka trvati delší čas!“

Mladý hoch, jenž jednomu ze jatců tato slova zahřímal do uší, jako tento před nějakou chvílí Lobodickému rychtářovi, starý širák se pštrosím pérem pošinul mu nazpět do týlu.

„Znáš-li mne pak, pane Kováři? — Zdráv-li rychtář Lobodický a co má Hanička?“

„Proklatče zpropadený!“ zahučel valašský „hejtman“ a holýma rukama se chtěl vrhnouti po Jarošovi.

Ale mušketýři zatrhli řetězem, jímž měl obě ruce svázány, že se mu zaryl až do kostí.

„Za to, že jsi své krajany vydal, ať krkavec ještě po smrti oči tvé vyklube a vlk ohrýže hnáty tvé.“

„Oho, pane Kováři! — Oč pak jsi lepší mne, pane hejtmane? — Zdaž tys se ke krajanům přátelštěji zachoval? — Vidíš, tuhle nade mnou duše Haničky poletuje a běduje, žes ji připravil o život, o štěstí a kdo ví, o co všecko ještě... Jsem zakletec! — Což to upírám? — Sám sebe na věčné časy proklínám a budu proklínati, jak dlouho zůstanu živ!“

Od Olomouce ozvaly se jezdecké trubky; bylo slyšeti už i rachot bubnů... Švédové táhli as Valachům ku pomoci.

Císařští obrátili povozy na levo; vojáci se vyšvihli na koně, zajatce svázané hodili na vozy a potom se všecko pustilo, jak kdo mohl nejrychleji, cestou zpáteční...

Ale mladý hoch se jich už nespustil; vyvolávání jeho, kterémuž pro rachocení vozů nebylo rozuměti, křehotavým ohlasem rozléhalo se krajinou z děsné noci se probouzející...

Po několika nedělích přitáhl do zdejších krajů generál Puchaim a vojsko jeho rozložilo se až za hukvaldské vrchy. Co bylo v moravských městech katů, všickni měli za těch časů plné ruce práce...

Na sta manželek ovdovělo a na sta dětí osířelo; Valaši po stromech věšeni, do kola pleteni, kolem lámáni, na kůl naráženi a stínáni...

A to všecko pro tu nešťastnou bouřku!

Zobanem uštvané orlice rozletěl se do všech končin milé Moravěnky skřek, po němž si lidé všude a všude uši rukama zakrývali a třásli se, jako kdyby anděl Boží troubil na poslední soud; potom se ubohá vznesla sebravši poslední sílu, aby nešťastným krajem ještě jednou se rozhlédla; ale už vysoko nemohla a k letu zpátečnímu jí síla nestačila, naprosto... Klesla v sirou půdu jako by mrtva dočista!

* *
*

Švédové už byli dávno ve svých severních krajích; ale v Lobodicích dosud jen sbořeniště. Rumy kopřivami, bodláčím a travou zarůstaly; s Lobodicemi však ještě tři sta třiatřicet moravských vesnic zašlo za těch vojen rukou žhářskou, a co zámkův a co měst!...

Moravou od jihu na půlnoc a od západu k východu toulával se až do konce století sedmnáctého divný člověk kterýž, s kým se kde potkal, každému do očí vykládal rukama, že je zakletec.

A nebylo vesnice, kde by ho neznali a všude před ním dvéře zavírali.

„Jsem Kainovi na vlas podoben, mám na čele znamení, a každý, kdo by mne zabil, trestán bude sedmnásobně!“

A byl kosť a kůže, až hrozno se na něho podívati. I říkali lidé, že to kostlivec.

Nejraději se zdržoval ve valašských dědinách, a kde se mohl jen k dětem dostati, učil je potupné písničce na jejich otce či dědy. A smával se vždy při tom, že tu a tam i křížem se znamenaly.

A když tak klučík valašský zpíval:

„Pásli kozy Valaši
v Romanovým salaši,
nedobře se jim vede,
Puchaim na ně přijede...“

tleskal si oběma rukama a do výše vyskakoval, jako by byl posedlý.

„Já na ně toho Puchaima přivedl; já je vyzradil — já! — Jen se na mne dobře podívejte, semhle na čelo! Mám znamení Kainovo! — Ale dotknouti se mne nesmíte, protože kdybyste mne zabili, byli byste trestáni sedmnásobně!“

A po těchhle slovech vždycky začal poznovu sám:

„Pásli kozy Valaši
v Romanovým salaši...“

A zase si tak tleskal ku zpěvu rukama a do výše vyskakoval buď po obou či o jedné noze...

A když pak se někdy na něho podíval někdo soustrastně, jako by ho chtěl litovati, zavrtěl hlavou a říkával: „Každý člověk se zblázní v životě několikráte, já třikráte. Ponejprv, když jsem se dal k Valachům, po-

druhé, když jsem od nich utekl a potřetí, když jsem je zradil císařským... Ale od těch dob mne to už nepustilo a nepustí; vždyť jsem zakletec!"

Zrak jeho, kterýž, zdálo se, že na okamžik se jasní, zatáhl se zase pokaždé jako by pavučinami a vyschlec potom se dal vždy do běhu, jako když za mladých let hned za Olomoucí od Valachův utekl.

Popěvek o Valaších lze prý po moravských dědinách tu a tam slyšeti do dneška, a kdo ví, zdali tu a tam i o zakletci ještě nevypravují!

Příšery.

(Psáno: 1873.)

apište o tom povídku! — Napíšete? otázal se mne as podesátiletý muž, když mi byl vypověděl událost, o níž v následujících listech řeč. Býval po mnoho let respicientem u finanční stráže v Dalmácii. Jednou jej jmenovali už komisařem, měl patent v rukou, ale... O jeho životě bylo by možno napsati nejednu povídku.

„Napíšu, pane Martine!" A dal jsem mu na to ruku.

Uplynula dvě léta a já přišel do svého rodiště těžce nemocen.

„Napsal jste?" upomenul mne pan Martin na slib. „Přečasto o tom příběhu přemýšlím. I ve snách ubožáka vídávám. Tehdy jsem mu podal slivovice a kus sucharu. Jako by ještě dnes kolem nás pobíhal, ukazoval na spuchřelé trámy a potom kladl každým večerem na pobřežním hřbitově na zapadlý hrob věnec z mořské trávy."

„Napsal. Však vám ji pošlu."

A když jsem se měl po několika nedělích za mlhovitého rána dubnového odebrati na nové stanoviště, probudil mne ještě za šera tesklivý klinkot zvonečku. V klidné naší dědince zvonili někomu umíráčkem.

„Komu?"

„Martinovi!" zněla odpověď na otázku.

Nikdo tomu ani nechtěl věřiti, protože ještě před třemi dny si pan Martin tloukl do prsou vší silou, jako prý tambor na buben, a měl hlas, že by mohl komandovati celý kordon c. k. pohraniční stráže rakouské. — Knížku jsem mu ovšem poslat nemohl; nemohu ani nyní. Ale když jsem upravoval „Příšery“ k tisku podruhé, zatanula mi příliš na mysli přímá vojenská postava s výrazným obličejem, prsoma vypjatýma, levou rukou zapřenou v bok, krokem jako by plukovnickým a hlasem jako by generálským... pan Martin. A laskavý čtenář mi zajisté odpustí, že píšu tyto řádky co vzpomínku.

I.

iné moře těžce oddychovalo; výdechy jeho podobaly se temnému dunění nad horami, jež mraky halí ve chmurné závoje. A za každým tím výdechem vzpínaly se vody do výše jako balvany skal, ve výši v jedno splývaly a jako by si říkaly, v divém jekotu bily zase na šedé skály; a vyletěvše do pola strmých stěn, opláklyje a opláknuvše zasténaly žaluplně, že tak příliš tvrdé jsou, že už do nich perou tolik věků, že zmohly pramálo, a kdy že asi je rozrazí, aby vyvaliti se mohly dále na ten lid, zachvátiti jej, aby nežil jako dravci žijí, ale jako tvor se srdcem a rozumem. Či proto sténaly, že nemohou dosyta naplniti jícen bezedný?

Nad rozvířenou mořskou hladinou poletovali ptáci-bouřliváci až k vlnám hlavy shýbajíce, jakoby mermomocí dověděti se chtěli, co si as ty vody povídají a proč se tak z hluboka dnes rozhučely.

Jakási loďka s několika muži plula ke břehů. Roztažená plachta zakrývala plavce-odvážlivce. Byltě opravdu

odvážlivce, kdo se pustil dnes na vodu. Vždycky, hučí-li takto moře, bývá rozdrážděno a nikoho nešetří, ani dětí svých, jež v muže na vlnách jeho vyrostly a opět na nich sestárly — sešedivěly, jako bělavé pěny, jež rozlévají se v kruhy na míle, do nedohledna.

Pták-bouřlivák poletoval nad loďkou perutěmi rozepjatými; nebál se těch mužů, že mají ručnice, v těch ručnicích těžké kule z olova, a ty kule že létávají čtyři sta střevíců vysoko nad vodu. Však věděl, proč se nebojí, a potom se řekne, že nemá rozumu pták-bouřlivák. Ještě nikdy nestřelil plavec po burňáku, a střelil-li by, všichni ti ptáci, co jich ve skalách pobřežních, sletěli by se, na loď usedli, zobany lana rozzobali, plachty rozklubali a veta bylo by po životě plaveckém. Kdo by se chtěl zachrániti, pod vlnami by musil ke břehům doplouti a pod vodami nikdo dlouho nevydrží — praví Dalmatinec.

Ale dnes ho neradi viděli plavci nad hlavami.

„Pozor — úskalí je tu, nevidíš? Div že mu do nosu nevrazí! — V pravo zahněte!“ ozval se drsný hlas na lodici.

Osmero paží opřelo se o vesla a mžikem v pravo se loď obrátila.

Štíhlý, na sáh vysoký chlap vystoupil v popředí a nahnul se přes bok do moře. Zdálo se, že po čemsi pátrá.

Měsíc stál nad pobřežní skalou a svítil mu přímo do tváře. Ale co bylo jeho světlo proti dvěma očím muže obrovského! Styděl se za to a za mrak se ukryl.

Muž se rozhlížel po břehu dosud tak pátravým zrakem.

Byl as dobře znám s těmi vlnami; div že mu někdy až do očí nevletěly, a přec se jich nelekal.

Opět vyplynul měsíc. Nahoře na skalách zabělel se kostelík, u kostelíku začernalo se několik křížů, přímo

nad samou srází dřevěná budka a před budkou se zaleskl bodák.

Neznámý plavec, ukryv se rychle, cosi zahučel a sáhl po ručnici.

„Čert je v tom zrovna! — Celou cestu nikdo, až teprva zde!“ povídal si, tak že druzí dobře to mohli slyšeti. „Co síly vám stačí, založte, abyste byli střelou pod skalou a ta kočka nahoře na nás nezamňoukla. — Sám ďábel nás sem vehnal.“

Plavci se podívali nahoru ku kostelíčku: ještě se tam ocel blýskala. Opět opřelo se osm rukou vší silou o vesla a mžikem byla loďka pod skalou.

Ale pták-bouřlivák se plavců nespustil. Nad samou plachtou poletoval a křídloma leckdy do ní udeřil.

„Hrom do tebe, pse! — Však bys ani nezývl, věděl-li bych, že jsi tam sám. Ale tak je to tady, že promluví-li ručnice, hned kolik jich hovoří na přivítanou,“ hučel mladý muž a zas se podíval ven na skálu ku kostelíčku; ale mžikem hlavu uschoval.

„Čuje cos. — Rychle, hoši — rychleji, jde to pomalu, jako by řetězem voli táhli loď, jako když sedlák veze na trh obilí.“

„Nemůžeme — celé odpoledne...“

„Ďas tě, chlape, vezmi!“ vzkřikl mladý muž, dle všeho asi náčelník, odstrčil plavce od vesla a chopil se ho sám ramenoma obrovskýma, div že se člun nepřekotil.

Veslař stíral si s čela pot. Utýralo ho to. Celé odpůldne vesla z rukou nepustil a oddychoval si.

Náhle vyletěl pták do výše, vysoko nad skálu, nad skalou nad kostelíček, zakrákal podivným skřehotem a v tom se také rozlehl skalami výstřel.

Plavec, jenž odpočíval v lodici, převrhl se polou do vody.

„Proklatec!“ zachropotal, trhl sebou a již vlny si s ním pohrávaly.

Ostatní bleskem schoulili se do vnitra. Zahoukla druhá rána, za druhou třetí a nahoře nad kostelíčkem zaplanula na věži svítilna. Vztyčovali ji pokaždé, událo-li se cos neobyčejného, nejvíce za bouří.

Lodička letěla střelou dolů kolem skal, rychleji než oblaka. Plavci slova nemluvili, ale veslovali o překot. V jekot vln ozýval se nahoře s věže kostelní zvonek. Zvonili tam za někým na poplach.

„Zlý duch je s námi dnes!“ hučel mladý, obrovský muž. „Já říkal, že jsme měli přistati výše. Po skalách spíše bychom se tam byli nepozorovaně dostali. — Čert nás sem nes — nechť si nás tedy vezme!“ řekl, odhodil veslo, ohlédl se a sáhl po ručnici.

Jakási dvoustěžňová loď plula za nimi a nahoře po skalách se plížily stíny s bodáky.

„Již dávno jsem měl dodýchat a vás také škoda nebude, půjdete-li se mnou do pekla,“ zahovořil plavec-náčelník. „Neujdeme jim — zastavíme se!“

Druzi jeho však neposlouchali, k čemu je pobádal; ale mocněji ještě opírali se o vesla a lodice letem ptačím kmitala se kolem šedavých, pochmurných skal. Znali svého náčelníka, že někdy mívá chvíle, v nichž ho mrzí svět, kdy by si mladou hlavu nejraději kulí prohnal, a proto zdvojili síly, aby jich loď nedohnala a stráže na skalách nenadběhly.

Zase zdvihaly se vlny do výše a pohrávaly si s lodicí. Plavci byli již vodou skrz na skrz promočeni; ale mladý náčelník si nevšímal, že voda studí a že vlny hrají si s lodicí jako s kusem nahnilého drva; viděl jedině dvoustěžňáka, jenž hnal se za člunem jeho, a jak okamžikem ubývá prostory mezi nimi a jím, a křečovitě tiskl pravicí dlouhou ručnici.

Vesla se již ani nedotknul a levicí ohmatával bambitky za pasem. Že před chvilkou projela kule hrudí druha jeho a zaryla se na palec hluboko ještě do člunu, bylo mu lhostejno. Ničím byl život lidský tomu mladému muži, tolik co pěna na vlnách, co na kmeni list, jenž z jara se zazelená a když přijde jeho čas, uschne a větrem do bařin zapadne. Viděl již tolik životů pohynouti, tolikrát se díval Moraně do tváři, den za dnem, drže, skorem vysměvavě, jako se díváme soku, jenž nás nutí, abychom jím opovrhovali.

Byl mlád — ještě ne ani třicet; ale srdce měl otrlé jako skály, o něž se vlny minutu za minutou marně odrážely. A čím že byl?

Neptejte se. Uvidíte, čím byl ten mladý muž, jejž stíhali s druhy jeho se dvou stran: mořem a po skalách.

„Proklatá noc!" zahučel náčelník, přiložil k lícím ručnici a sotva že přiložil, zahučelo to nad hlavami a stíhající loď se na okamžik zarazila.

„Proč za mnou jedete? — Mohls seděti v budce a dívati se, jak pluje siným mořem ku břehům Kiuperli!"

Plavci si ani nevšímli, že mladý muž vystřelil, a prudčeji se jen lodice kmitala. Dvě koule zaryly se jim nad hlavami do stěžně, a velitel zasmál se z plna hrdla, že prý drvo uprostřed člunu je magnet, proto také olověné kule zaryly se do něho, a zase k lícím ručnici přiložil; ale díval se jenom v zad — hledaje snad terč.

Za chvilku teprve zabělel se nad lodičkou dým, zas se ta stíhající loď zastavila a na člunu opět rozlehl se ohlušující smích — posměch spíše.

Čtyři kule prorazily bílou plachtu nad mladým mužem.

Byli již hezky daleko od skály, nad níž se bělel kostelík, a na věži blýskala se svítilna jako hvězda, bludička. Klinkání zvonečku dobře ještě slyšeli; ale znenáhla hlásek jako umlkal — umlkal, až zmíral a na pobřežních

skalách nebylo již viděti bodákův, ani stínů pádících stráží v rovné čáře se člunkem.

Ale tím blíže byl dvoustěžňák a tím častěji rachotily výstřely. Za člunem zdvihl se vždy v dobách odměřených bělavý mráček a rozlehl se pustý, nevázaný smích. Ptáci, již hnízdili ve skalách, vyletovali výše k oblakům, ne pro ty rány, ale pro ten divý, nezvyklý smích.

„Vyhoďte koberce! Darmo tíží a překážejí nám!" zavelel mladý muž. Mlčky vykonali dva rozkaz náčelníkův.

„Jsou lenochodi. Mohli nás míti, mne pověsiti ku kostelíčku na některý kříž, ale mrtvého, živého ne, a pak se mohli za mou hlavu přepíti; celý rok mohli hlupáci píti, že chytili Kiuperliho, nebo statek si koupit za dukáty a oženiti se. Lenochodi jsou a my úhoři."

A nyní zas se mladý muž vesla uchopil.

A když je zapřel do vod, černé, dlouhé vlasy jeho zavlály větrem a zase jen se neveliká lodička vlnami míhala. Byla již z dostřelu — a koule z dvoustěžňáku jenom vlny rozrývaly.

„Celý den budete zítra píti, celý den, hoši, za dnešní noc," sliboval plavcům-veslařům náčelník. „Podívejte se, ani jich není už viděti. Staré baby aby hlídaly, ale Kiuperliho neustřeží ani kordon, veliký kordon, jako když bývá mor a jde nahoru z Turecka."

II.

Tys tím vinen, proč neměls loď pohotově a žes ochrnělec. Však ti jich za to vytáhnou. Dva lidské životy máš na duši."

„Hlídka na skále je vinna, že upláchl, proč dříve nevystřelili a nevyvěsili svítilnu."

„Však uvidíš! Oběma vám půjdou na kůži. Věru že bych tu tvou nechtěl míti. V pasti měli jsme ho už a jen

ty — ty! Ani stopy po něm nikde není, jako by se byl s tou skořepinou potopil. O dva nás připravil a to je nejhorší. Co řekne komisař!“

Podobně hovořili na dvoustěžňáku, když jim zmizeli s očí podivní plavci se člunem.

„Co tamhle to plove! Tělo jakés a plachtou vlny mořské si pohrávají?“ zvolal náhle strážník.

„Je to on — Kiuperli, a ta plachta zbyla z jeho člunu.“

„Hojsa, hojsa!“ zajásali na lodi dvoustěžňáku.

„Tatáž odměna je za živého jako za mrtvého?“

„Tatáž, braši, tatáž. Já první ho uviděl!“

„Nic tam nestojí, kdo první ho uvidí; ale kdo první ho uchopí.“

„Ani tak tomu není. Která loď ho přiveze a pod čí dozorem. Tak je to, a velitel téhle lodi jsem já — já Stolo Giovani; ale vám, braši, dám polovic a s tím životem stihačským praštím. Půjdu domů, do své Venecie, koupím si loďku, hezounkou loďku, červeně, zeleně a do žluta pruhovanou a budu gondolierem. Hojsa, hoši! Stolo Giovanni gondolierem!“

„Už ho mám — pomozte! Je těžký, dva centy váží,“ křičel kdosi ve vlnách, jednou rukou držel mrtvolu za vlasy a druhou hleděl se k lodi dostati.

„Tenhle je proti němu moucha, trpaslík; dobře Kiuperliho znám!“ smál se mladík na lodici, skoro ještě bezvousý hoch.

„Je to on — pomozte!“

Strážníci hodili dolů lano, plavec se ho uchytil a za chvilku byl i s nebožtíkem na palubě.

„Zde ho máte. Pobřeží dalmatské bude nyní bezpečno a já mám 1000 zlatých z ryzího zlata s orlem a hlávou císařovou.“

„Rozdělíme se, anebo dáš polovinu?“

„Nic nedám, já po něm skočil; ale pít ti přece dám, a všem vám, ale více nic — nic; já první chytil Kiuperliho.“

„Dáš, musíš dáti. Já velitel lodi, jež ho chytila. — A tamhle je koberec, krásný, drahý koberec, zachyťte ho. Tím gondolu si vyložím a gondola Stola Giovanniho bude nejlepší, nejpohodlnější a mně nejvíce budou platiti; holky s chlapci nobily budu voziti — a ti platívají nejlépe, protože se v gondolách nejlépe cukruje.“

„Povídám vám, že plavec je to jakýsi. Kdo ví, kde je už Kiuperli. Za ním jinak jste se měli hnát. Hlupci jste. Že by se sám utopil? — K tomu vás by bylo dost. Ale věřte, že by dříve draze život svůj zaprodal kolikerem našinců,“ opět týž mladík zahovořil a potutelně se usmíval.

„Hubu drž, nemáš ještě pýření a nám starým chceš povídati, kdo že je Kiuperli? Kluk je to, čertovský kluk, a já přec jsem Stolo Giovanni, příslušník benátský, kde se rodili dóžové, kde je tolik nobilů jako u vás sedláků-robotníků. Já jsem také z nich, předek můj býval v radě desíti, a to bylo již něco, rada desíti! Byli to páni, největší nobili! Tys na selských kutích se provaloval a já byl ve velikém, čtyřpatrovém domě, a proto jsem také tvůj velitel; mohl jsem býti sice víc, ale ve Vídni Vlachům nevěří. Proto jsem nebyl a nejsem komisařem do dneška. Tak, tak — tenhle koberec bude na gondolu, dost je velký a jaký pěkný, turecký —“

Loď jela již nazpátek a mladý plavec šeptem si povídal, proč že tedy ti benátští nobilové chodí sloužit císaři za sprosťáky, aby si vydělali na gondolu? Kdyby jeho tatík prodal statek, že by měl gondol jako trakařův a z kluků samé gondoliery.

„A jak má rozedranou kazajku!“

„Z toho jsme měli tolik strachu?“

„Říkají, že je jako Herkules, že má hezkou tvář a že holky jsou za ním celé poblázněny.“

„A z čí že ručnice koule ho sebrala?“ otázal se mladý hoch pošetilců.

„Z mé!“ Čtyři jedním hrdlem se ozvali.

„Tu ať dají za sklo, do zlata, a střelce ať pošlou do Zadru.“

„Opovažuj se mluvit ty mezi nás! Starší jsme my plavci, já velím této lodi třicet let a mohl jsem býti komisařem. Kliď se! Jsi selský kluk a já potomek benátských nobilů, předek můj seděl v radě desíti a tvůj pole kopal kdesi a chodil za voly s bičem provázkovým; můj se zlatou rukojetí u meče dělal po Venecii pána, byl velmocným, jak pravím, v radě desíti.“

„Uznávám. Vím, že předek tvůj chodil po Benátkách se zlatou rukojetí u meče, můj že voly s bičem popoháněl, ty že jsi potomek nobilů, že vlastní rukou zastřelils Kiuperliho, za hlavu jeho že si koupíš gondolu a že si budeš vydělávati s ní peníze — třebas jsi byl potomkem benátských nobilů!“

Loď jela volně podél břehu a plavci-strážníci výskali, že vezou Kiuperliho zastřeleného.

U strážnice na břehu stál již komisař a mnul si radostí ruce, že dostane z Vídně křížek s korunou, protože jeho plavci uchvátili pověstného muže.

„Hola! Hola! Hola!“ řvali na dvoustěžňáku.

Komisař vytáhl jakýsi papír z náprsní tobolky, rozvinul jej, a když vynesli z lodi plenníka a k nohoum mu ho položili, velel posvítiti nebožtíku do obličeje pochodní, ale prvním pohledem mrzutě pohodil hlavou, schumlal papír, nedal ho již opatrně do tobolky, nýbrž do kapsy a zlostně nohou dupal.

„Do vody s ním a ty mohl bys za ním, starý blázne!“

„Pane komisaři, já blázen? — Stolo Giovanni je potomek benátských nobilů —“

„Dva z vás scházejí.“

„Zastřelil je — duše psí! ale my ho dostali. Leží ti, pane, u nohou. Moře ho i s člunem pohltilo; ale potom zase vyvrhlo nahoru, protože jej nemohlo snésti.“

„Musili jste se za ním hnáti tak daleko? Dva muži pryč z mého oddílu. Proč mne to zase postihlo! Před čtyřmi týdny tři. Vyhrožovali mi sesazením. — Odveďte ho! Dám já ti, abys nenechal lidi střílet nadarmo. Nevíš, co stojí jeden život císaře? Arciť že nevíš, protožes pitomý chlap. Zavedu vyšetřování.“

„Já, Stolo Giovanni, pitomý chlap? — Proč vy jste nešel, pane komisaři? Tepleji je v peřinách —“

„Železa mu dejte!“ zavelel po německu pan komisař.

Starému plavci opravdu dali okovy; Stolo se sice vzpíral, ale dvěma neodolal.

„Má gondola! — Pryč je; nebudu už jezditi po Venecii, i koberec je pryč; za to mám okovy, já potomek benátských nobilů! Má gondola. — Ale pravdu povím, že mi tisíce dukátů nepřeje a chce je sám. Byl to Kiuperli, byl — já ho přivezl. Pusťte mne! Já, starý plavec, ani jednou jsem neměl okovů, pusťte Giovanniho,“ bědoval a zlobil se šedivý Vlach, trhal sebou, ale železa byla silná k neroztržení a staré ruce jeho slabé i na provaz.

III.

ránu bylo siné moře zase rovno jako hladina rybníku. Po celém široširém obzoru ani plachtičky nikde viděti; s vysokých skal, vyšších ještě než co na nich stojí ten kostelíček s dřevěnými kříži do kola, dívalo se do něho slunce a Adria byla tak upejpavá a tak jemně červená jako růžové poupě

nebo kvítky na lících dívky, kteráž seděla na úskalí vedle mladého muže a stydlavě klopila hlavinku před černými, plamennými zraky, jež hltavě ssály z jejich půvabův a čím déle v lepou nevinnou její tvář zíraly, tím háravěji se blýskaly.

Muž držel děvu za hebounké ruce a hlavu těsně k ní naklonil: „... budeš mou, to ti povídám, musíš mou býti, i kdybys jen okamžik slouti měla ženou Kiuperliho."

„Pro Bohorodičku!" zvolala dívka a oběma rukama zakryla mu rty, aby nemohl dále mluviti. Ale sotva že dotkla se jeho úst, okamžikem ruce utrhla; pálilyť jeho rty jako sklo, když je držíš proti paprskům slunečním.

„Všem se vysměju a až tebe budu míti, u vítězoslávě tě siným mořem povezu a vlajky všech korábů musejí se skláněti před královnou Adrie, před ženou Kiu... mlč, holka, ať vědí to vlny, ať slyší to ty skály — před ženou Kiuperliho. A která se nesklonί, bez milosrdenství v tůň ji pohroužím. Vídeňský car má carevnu a král Adrie musí míti královnu a bude ji míti! Otec tvůj mu ji dá, musí dáti, sice mu dceru uloupím, ale on mi tě dá dobrovolně, protože ne každý — nikdo ze smrtelníků nebude tchánem krále moře jaderského, než on. A víš-li, ty, holka, kde budou naše paláce? — Ve skalách. Takových nemá žádný král a nebude míti. Těch nikdo nestavěl, a já dám potáhnouti šedé, omšené stěny nejdražšími koberci, kolem stěn rozestavím divany — vše jako mají pašové, a u stropu lampy navěsím ze zlata ryzího," polodušeným hlasem hovořil v zanícení mladý muž.

A dívka ještě níže hlavu sklopila; plavé vlasy mdlého lesku v dlouhých vlnitých pletencích valily se jí po ramenech na poloodkrytou šiji a očka její, barvy zelenavé, jako bývá moře o polednách, do vody se zahleděla. Zdálo se jí, že moře vidí do dna a na dně hromady perel a skvostů drahocenných.

„A proč mi nechceš říci, kde béřeš tolik klenotův, a proč se bojíš, abys nepadl strážníkům do rukou, a proč já se bojím, slyším-li to jméno tvé — tak divné, ale hezké jméno?“ zašeptala a podívala se do černých očí jeho; ale hlavinky nesklopila, pevně zahleděla se v ně, a mladému muži se zdálo, že ty zraky její do zelena jsou smaragdy a ty růže na lících rubíny a ty rtíky nachové, jemňounké, že jsou — k líbání. Ale nepověděl jí, kde béře klenoty, a když se ho opět chtěla ptáti, přivinul ji k sobě obrovskýma rukama pevně, že chtěla vykřiknouti. Avšak výkřik zůstal lpěti na jeho snědé tváři, tou divokostí bezuzdnou, jež mu z nich sálala tak nevýslovně vábivě.

„Máš mne ráda?“ zašeptal a těsněji ještě k sobě ji přivinul.

„Mám — mám, ale bojím se tě, a proto mne pusť. Zaklínám tě, tvoje tvář upálí mne, tak je horká — pusť, Kiuperli!“ a vší mocí se mu vymykala.

„Já nikoho ještě nepustil, kdo padl mi do rukou; ale tebe pustím, protože tomu chceš, a kdybys řekla, abych šel a skočil dolů do moře perly hledat na krček tvůj, bělounký jako labutí hrdélko, skočil bych a přinesl bych ti je, protože tě mám rád a chci, abys byla královnou moře siného a ženou krále Adrie.“

I vzal hedbávnou tkanici s perlami a zavěsil ji děvušce kolem hrdla. Ale holka ani okamžik je na sobě nestrpěla.

„Nesmím dar tvůj nositi a nebudu, až mi povíš, kdes jej vzal. Otec také by se mne po tom ptal.“

„Že nechceš, ty, holka, daru mého? Styděla bys se zaň? Tohle by mi žádná neudělala, z bohatých rodů bych mohl míti nevěsty a šly by za mnou i do skal, kdybych je zval. Slyšíš, z rodů bohatých; ale já chci tebe a jinou

ne, protože do zelena očí nemá žádná a vlasy do plava také žádná, jako ty. Nechceš, Iljuško?“

Dívka zavrtěla hlavou a mladý muž, uchopiv perlový řetěz, mrštil jím vysoko do výše, že za hezkou teprva chvíli dopadl do vody.

„A za perlami půjdu sám, věř, že půjdu, a potom můžeš jíti do Dubrovníka a pověděti, že Kiuperli tě měl rád.“

Plným hrdlem, co měl síly — a měl jí mladý muž tolik, že by snad byl hnul tou vysokou skalou a ta drva, co černala se nad ní, strhl by jediným trhnutím — vyhrkl jméno své a dívka se vrhla k němu, měkkounkýma rukama kolem krku jej objala a přivinula k sobě mladou, divnou hlavu jeho. Nebyla již tak horká; ale oči pod vysokým čelem planuly prudčeji a ruce jeho chvěly se až zimničně.

„Tak mne ráda měj a bude ze mne ve tvých rukou beránek. Ale dárků mi podruhé nevracej! Jsou mé, já život za ně sázím, slyšíš, život za ně sázím, a proto jsou tak drahé.“

„Nechci jich — zůstaň u mne, u otce, a nebudeš musit život sázeti za klenoty; nedbám jich, věř, že nedbám.“

„Ale pak bych nebyl vládcem moře jaderského a ty nebyla bys carevnou Adrie. A tak přec já chci. Nikde by si potom o mně nepovídali, nikdy by se nebáli Kiuperliho; ale mne musí se báti i mrtvého, Iljuško.“

„Proč chceš mne tedy, když se zdráháš žíti se mnou v zátiší u otce, u stařečka?“

„Proto tě chci, že mi scházíš, Iljuško, že králi Adrie schází carevna, a kdybych žil v zátiší, nežil bych, ale pozvolna umíral, a já, až bude mi umírati, chci umříti hned, aby to přišlo na mne, jako chodívá blesk, jako rána z ručnice dobře mířená ubíjí. Tak chci umříti, Iljuško, a s tebou v náručí, takhle, vidíš?“ a zas ji objal

oběma rukama a zase přivinul na prsa. Měl ňadra rozhalena a dívka cítila, jak prudce mu bilo srdce a jakým návalem dmula se prsa jeho. Chvěla se v rukou jako list, protože jej milovala a bála se ho zároveň nesmírně.

Celé dny leckdy proseděla na úskalí a oko její těkalo po siném moři, zdali nečerná se kdesi lodička a nad lodičkou plachta nebělá; mezi statisíci byla by tu jeho poznala, protože plula nejrychleji a letěla vlnami jako pták-bouřlivák.

Toho cizího, mladého, neznámého muže měla již ráda hezký čas, ač nic o něm nevěděla, než že je králem Adrie, a přece kdykoliv ho čekala a hleděla do dálky, s jakousi úzkostlivostí pozírala a oddychla si, když uviděla lodici a nad lodicí plachtu bělounkou a po celém obzoru ani bodu černavého.

Poprvé ho viděla za minulého léta. Přistal s několika druhy ke břehu; spravovali lodici, potom vyběhl na skálu a zadíval se černým, velikým okem do moře a uviděv ji, z počátku se zalekl, ale jen na okamžik, a od těch dob vždycky říkával, že musí býti jeho, a dívka každý den chodívala na skálu, stání nemajíc u starého otce.

Bydlila se starým mužem ve skále o samotě. Půl hodiny odtud as byla dědina; ale nepatrná, učiněná chuděrka při samém břehu, a ve vsi bydleli rybáři.

Mladý muž byl již dvakrát u starého, vždy však v jiném obleku, jako bohatý plavec. Ale tak se jí nelíbil. Nejraději viděla ho v turbanu na hlavě, v černé rozepjaté haleně a v širokých spodcích šaravárech.

Pověděl jí, že ho strážníci nemají rádi, že po něm pasou, protože drží s chudým lidem, s chudými rybáři, jež oni odírají. A opravdu také ti rybáři ctili dole v dědině Kiuperliho jako Vídeňského cara. Navedl ji jednou, aby se podívala, že půjde mezi ně, a šel do vsi opravdu. A bylo tu jásotu, že i skály veselou ozvěnou hlaholily a

Kiuperli peněz rozházel, jako jich rozházeli při korunovaci ve Vídni. Aspoň si tak rybáři povídali. —

„Brzy budeme slaviti svatbu; než vyjde nový měsíc podruhé nad zdejší skály, musím tě míti. Již chystají palác pro mladou, hezounkou carevnu. Nyní se mne bojí široko daleko a což až budu míti ženu, Iljuško! A k svatbě ti přinesu dar, že žádná nevěsta ještě takového v Dalmácii neměla. Ale nezahodíš ho do moře, sice bych za ním skočil a nevím, zdali bych jej nazpět přinesl.“

„Vždyť tě však ani nezná otec můj. Říkává, že dceru jedinou dá jenom tomu —“

„Však zná on Kiuperliho, a jak dobře zná; uvidíš, že se nebude zdráhati.“

„A já sama nevím o živobytí tvém ničeho, leda že žiješ na moři a že jsi králem moře jaderského.“

„Více věděti nepotřebuješ, milenko má, jen mne ráda měj a uvidíš, jak budeme živi,“ šepotal sladkým hlasem mladý muž a v osmahlé tváři jeho zahárala prudká roztouženost.

Náhle zdvihl se však střelou, upřel černé oči do dálky, zahvízdl, že hvizd jeho vyplašil na temeni skály orla z hnízda a děvče bezděky si oči zakrylo a celým tělem se zachvělo, jako když mrazivý vítr lehce oděného ovane.

Muž sehnul se ještě kvapněji, dívku pojal v náruč, políbil ji a třemi skoky byl dole se skály.

Tichou hladinou cosi zašplochtalo a pod samou skalinou objevila se lodice s bělounkou rozepjatou plachtou. Byli v ní dva muži a třetí okamžikem — Kiuperli. Ale plavci nespěchali; volně veslovali dolů k jihu podél skal.

Mladý muž na pokraji loďky nezvratně hleděl po předmětu, jenž se mu na skále zdál býti černou tečkou, ale čím déle, tím určitěji jevily se obrysy vojenské fregatty. Muži Kiuperliho se na hladinu nepustili: ve vsi,

jež byla odtud as půl hodiny, zakotvili mezi lodicemi rybářův a dva zmizeli mezi chatami.

Za nedlouho objevila se vojenská loď; zaměřila k západu, i zdálo se, že větřík ji odnáší k břehům italským.

Iljuška ještě seděla na skále. Okamžitě zočila loď a opět se bála o plavce odvážlivého, jenž s hrdou lhostejností hleděl na fregattu, jakoby to byl jen člunek nějakého nejapného strážníka.

„Proč musíš vždy za ním sem, a proč bojíš se tak o něho?“ zašeptala Iljuška. „Protože kdybych ho neviděla, vadla bych, jako kvítky vadnou zde ve věčném chladu pod zdejšími skalami; a řekl-li by ti otec, že nesmíš chtíti toho muže, jemuž říkají Kiuperli? — Podivné jméno! Proč chvěješ se, Iljuško, vyslovujíc je? A přece kdyby tě vyzval, abys šla za ním na moře, do té lodice mezi druhy jeho divoké, šla bys, Iljuško? Šla bych s ním, opustila zátiší i starého otce, jenž se tak na mne těšívá. — Proč chodívala jsem k tomu moři? Říkával mi tatíček, že nedobře na jeho břehu sedávati a poslouchati, jak vlny hučí, že omamují, že slepou a hluchou leckterous již učinily. — Proč chodila jsi sem?“

„Proč chodila jsi sem, Iljuško, se ptáš? Abys byla mou carevnou Adrie, a nelituj toho, žes chodila nad moře a sedávala nad jeho hladinou.“ — Zdálo se, že dole šepotaly siné vlny a zase na skálu nabíhaly; ale nikoho ani člunku na nich nebylo.

„Iljuško! Iljuško!“ opravdu jí kdosi náhle do ucha zase zašeptal; ale nebyl to onen mladý obrovský muž s černýma očima, s tváří snědou, okouzlující; syn stařešiny to byl z rybářské dědiny na břehu, stejně rostlý s ní a dávný druh. Také měl černé oči a snědou tvář; ale v černých jeho očích zračila se dobrota, a zadíval-li se kdo v ně, viděl mu do duše a ještě hlouběji.

Iljuška se ohlédla, zapýřila a zelenavá očka její neodvážila se podívati mladému hochu do obličeje, avšak netoliko dnes, už dlouho, celý rok.

Ubohý hoch myslil, že Iljuška jde do panenských let a tu že dívčiny vždy bývají tak stydlavy. Byl rád, že Iljuška klopí krásná očka, jakých žádné děvče nemá na celém dalmatském pobřeží. Ale někdy jej přece napadlo, že i když jsou o samotě, bojí se jeho tváře, a když s ním mluví, že se chvěje její hlas a že líčka rdí se jí příliš do tmava. Však mlčel a nestopoval jí; věřil Iljušce a těšil se, jakou svatbu budou strojiti na pobřeží, že ještě žádná dědina zdejší takové neviděla.

„Iljuško — Iljuško!" zase zašeptal mladý hoch; ale nevzal jí do náručí, ač ji dnes zase viděl po třech měsících poprvé. Byl na dalekých cestách a včera večer se vrátil, když moře bylo tak nepokojno. Otec mu jel do Kotora naproti, a když s druhy k dědině přijížděli po vodě, celá ves byla vzhůru a všude plno radosti, že se zdrávi vrátili.

A starešina měl ještě větší radost, že kupci dobře synovi zaplatili a povídal mu, že mají už dost, že se nepotřebuje pouštěti daleko na moře, nýbrž že může v pokoji dobře žíti a pojede-li, že nepojede již na výprodej, ale aby něco viděl, a mladá žena jeho aby také něco viděla, třeba do Benátek a dále ještě že může s ní.

Zvučně rachotily pušky; neboť bylo mnoho synů s ním a všickni přinesli dary matkám, tatíkům, bratrům, sestrám i nevěstám. Dlouho do noci nechtěla se radosť utišiti.

Iljuška samojediná nepřišla ho uvítat. Nikde nebylo lze jí spatřiti. Seděla na úskalí a poslouchala, jak moře běduje. Až k nohám jí leckdy voda vystřikla a sukénky pomáčela. Dlouho chvíli proseděla bojíc se o toho plavce-odvážlivce a na Basila ani nevzpomněla, že dnes se má

vrátiti. A kdyby i byla vzpomněla, sotva by se byla hnula dolů do dědiny. Tak ji cos k tomu moři vábilo. Až o půl noci teprve šla domů, a dříve než slunce vzešlo nad horami, byla již zase na skále, čekajíc Kiuperliho. —

„Už nazpět, Basile?" zajíkavým hlasem ptala se Iljuška, jež chodívala mu před rokem vždy naproti daleko za dědinu, když do Kotora a dále za Kotor jezdíval.

„Vím, kdo byl u tebe a koho jsi čekala. Ale nehněvám se na tebe. Nešel bych k tobě, kdybych se hněval."

Dívka si zakryla oběma rukama na tvářích temný nach, chtěla cosi říci, ale nemohla — nemohla. Tak prudce se jí mladá ňadra vzedmula.

„Víš, kým je Kiuperli, Iljuško?" začal opět za chvilku mladý hoch. I zdálo se, že jím zatřáslo pouhé vyslovení jména toho, protože se plaše kolem rozhlédl, zdali ho někdo neslyšel.

„Utíkej, holka, před ním, nevíš, kým je. Ale Basil jej dobře zná a radí ti tak, protože ví, že jsi nevinná, dobrá Iljuška."

„Basile — Basile!" zaštkala dívka.

Hoch popošel blíže k ní a chtěl ji obejmouti; ale Iljuška ještě si hebounké tváře zakrývala ručkama.

„Poslechni mne, Iljuško; Basil by tvého neštěstí nesnesl. Utíkej před ním, s Kiuperlim byla bys nešťastna, i otec tvůj. — Nevytýkám ti ničeho, ale radím upřímně, protože vyrostli jsme spolu a protože bych rád, abychom spolu také umřeli. Slyšíš, Iljuško? Viděl jsem ho, když od tebe šel, jak vklouzl do člunu. Rci, Iljuško, že tě neobjal, že ti nepopálil dechem svým růže na tváři?"

„Budu, Basile, nešťastna, jsem již a teprve budu, uvidíš!"

„Střez se ho, vyhýbej se mu — a nebudeš. — Lupič je to a jaký lupič! Takového nepamatuje naše pokolení. Proto prchal od tebe, že koráb vojenský uviděl."

„Lupič, Basile, jakého pokolení nepamatuje? A přece všude si ho váží, i otec tvůj, všichni po celém pobřeží, a není nikoho, kdo by ho vydal úřadům," zašeptala Iljuška.

„Lupič, Iljuško, zlý lupič, pekelský, protože lodice do vod potápí, okrádá je a když krásti nemůže, číhá na březích, když bouře zuří na moři, a vidí-li kde nešťastné, již volají o pomoc, zaměří po nich a běda bývá ubohým. Pekelník je a proto mu vody neškodí. Naloupené skvosty vozí na daleké trhy, peníze vždy prohýří a zase loupeží. Ani mrtvol, jež moře vyhazuje na břehy, když odpadá, nenechá v pokoji. A že váží si ho všude? Neváží, ale bojí se ho i těch druhů jeho, aby jim ze msty chaty nezapálili a nenadělali z nich žebráků. Nahoře všude tak o něm povídají, u nás teprv od nedávna a ještě potají. Na jonském moři ho zná každé dítě a proto zašel k nám a hraje si na bohatýra. Lupič je to a jaký lupič! Takového lupiče, jakým je Kiuperli, nepamatuje pokolení. — Neslyšíš mne, Iljuško?"

„Slyším, Basile — poslouchám."

„A nemáš mne už tak ráda, jako mívalas, když jsem říkával, že se odstěhuju k tobě do chaty a tam že věčně spolu budeme?"

Iljuška neodpovídala a rděla se ještě více.

Ale v očích hocha nezračila se již dobrota, bylo v nich viděti slzy, ruce se zatínaly a celé tělo třáslo se hněvem nezvyklým a lítostí nevýslovnou.

„Iljuško!" zasténal skorem jinoch, pevně ji k sobě přivinul a chtěl jí odtrhnouti ruce s tváří, ale nemohl.

„Pro poběhlíka — lupiče pohrdáš dávným druhem svým! Já mám právo na tebe a to mi nikdo nesmí vzíti, a kdyby přišel on, pověděl bych mu, že nebojí se Basil Milovanovič ani Kiuperliho, a tenhle nůž vrazil bych mu do plecí, aby ani jednou již nemohl vydychnouti."

„Basile, Basile;“ zvolala Iljuška a po ústech jeho vztáhla ruku, jako by chtěla zaraziti hněvu proudění.

„Buď si tedy nevěstou vraha — bratra ďáblova. Rok jsi mne klamala, celinký Boží rok, a já myslil, že jsi holka nevinná, sivá holubička.“

„Zab mne, Basile, tímhle nožem, ponoř jej do těchhle prsou mých; čistá Iljuščina krev ti dá svědectví, že byla nevinná, a duše její bude se za tebe modliti; ale nespílej mi!“

Dívka strhla se sebe šat, odhalila ňadra a ještě temněji, jako bývá záplava na nebi, když za noci kdes vzejdou požáry, až po hrdlo se zarděla.

„Basile, ostrý tvůj nůž projede hluboko a Iljuška bude šťastnější.“

Ale hoch již neslyšel; prchal dolů se skály k dědině. Potkav obrovského muže, na chvilku se zarazil, a když ho předběhl, sáhl po handžáru; ale za pasem bylo již prázdno. Bylť prve nůž zahodil do moře.

Cizinec se ohlédl na mladíka, jenž díval se za ním s očima vytřeštěnýma, a zamáchnul svalovitou pravicí do větru. U boku svítila se mu lesklá zbraň; ještě jednou přeměřil hocha, ale zdálo se, jako by ani jediného pohledu již hodným ho neuznával, a pevným krokem stoupal dále úzkou pěšinkou ke skále.

„Čeká tě již nevěsta s náručí otevřenou, jdi — jdi! Či myslíš, že jsem tě nepoznal? V Soluni vědí, kdo je Kiuperli, a dobře vědí; já také vím, ale za tu holku — za tu první oběť tvou v našem okresu, kdo ví, hlavu-li nedáš, ty pse!“ vzkřikl za ním Basil.

Zase obrátil se obrovský muž, černé vlasy sjely mu na čelo a pravice vjela za pas. Vytáhl bambitku a namířil. Ale okamžitě zastrčil zase zbraň a s potupným smíchem hnal se nahoru.

IV.

ljuška se nahýbala do vod, jako by dosáhnouti chtěla daru, jímž byla pohodila; houpalyť se ještě perly s hedvábnou tkanici po vlnách.

„Nehledej jich, holka, jiné ti přinesu a o svatbě si je kolem hrdla ovineš; nenahýbej se tak, moře je zde hluboké a ty sotva umíš plovati,“ řekl zticha za ní kdos a jemně, zlehka ji přitáhl nazpět na hebounký mech.

Iljuška se mu vymkla, zakryla si ňadra šatem před tím cizincem-lupičem. Co hrdlo jí stačilo, vzkřikla, a zase chtěla se dívati na perly do modravých vod.

Ale Kiuperli toho nedopustil.

„Jsi pocuchána, nevěsto má! Stydíš se přede mnou; viď, že se stydíš, a proto si ňadra ukrýváš. Však co je mi po tom, že jiný mimo mne ještě chodí za tebou? Dosud mohl, kdo chtěl a komu tys dovolila; ale ode dneška nesmí nikdo. Iljuško, protože jsi zasnoubena, a střez se, abych nikoho u tebe již nenalezl. Jsi ještě mladá, na jednom mohla bys míti dosti. Či nejsou hezké mé tváře a nejsou vábivé mé oči? Pověz mi, Iljuško, může-li tě někdo udělati carevnou? Mně jsi zasnoubena ode dneška a tenhle prsten ti dávám na památku, vezmi jej a na levici na prostřední prst si navlékni,“ hovořil mladý muž skvostný prsten dívce podávaje.

Iljuška však jej nenavlékla na levici na prostřední prst, ale hodila do moře k těm perlám, jež dosud vlnami splývaly.

„Také dobře, Iljuško! Ať ví moře siné o zasnoubení vládce svého s nejhezčí dívkou celého pobřeží, jejíž oči jsou zelené jako smaragdy a na jejíž tvářích červenají se rubíny. — Chtěl jsem ti jej prve již dáti, ale víš, že jsem musil pryč. Závidí mi mé panství na moři a rádi by

mne o ně připravili. A tuhle hubičku na slib věrnosti, slyšíš, Iljuško, na slib věrnosti."

Dívka se mu bránila a vší silou vzpírala se jeho objetí, že Kiuperli až užasl, kde se vzalo tolik síly v té útlé, hezounké dívčici.

„Nedotýkej se mne! — Jsi lupič, odíráš mrtvoly a potom prsteny a skvosty s nich nosíš za snubní dary nevěstě, oklamané Iljušce."

„Já že lupič, já že mrtvoly odírám? Iljuško, já moře jaderského král, jenž má tolik pokladů jako car Vídeňský či Carhradský padišah? Ale nechť si, jen mne ráda měj a považuj, začkoli chceš. Jsem-li k lidem někdy zlý, oni horší ještě ke mně bývali. — Vlny dole ti to pověděly, zmrskám je, Iljuško, proč lhou a proč vzpírají se proti svému vladaři. Ale ty budeš mou, jako že slunce svítí, a kdyby shaslo, že by byla noc. Staneš se carevnou a uvidíš, jaká bude sláva, až položím diadém na hlavu královně Adrie. Moře musí bouřiti, po nebi se blýskati a bíti hrom, a já budu výskati a se mnou všichni hoši moji. Budou tvoji poddaní, a potom všecko budeš věděti, kým je Kiuperli, s ním sedávati před palácem a, když odejde, dívati se, zdali se z vojen nevrací, a nevrátil-li by se někdy, za něj se nemodli, ale toho moře se vyptávej, kam zašel jeho král. A řekne-li ti, že dolů do hlubin, jdi za ním, aby se nikdo neoženil s vdovou cara moře jaderského."

Tak podivně zněl jeho hlas, skorem tesknobolně, a černé oči jeho vyhlédaly tak vábivě, že se dívce zdálo, jako by pila z opia, o němž jí leckdy starý otec vypravoval, že se Turci jím omamují. Zapomněla, co jí řekl Basil před chvílí. Jakž neměla také zapomenouti, když hovořil ten krásný muž a díval se na ni zrakoma, jež okouzlily ji hned poprvé?

„Tak tě mám, Iljuško, rád, tak, a nevěř, co o mně lidé povídají. Mluví z nich závisť, že také nemohou býti králi o že nemohou hromaditi pokladů.“

„U Boha věčného se mi zapřisáhej, že mne neobelháváš!“ zašeptala dívka, sepjavši ruce proti němu.

Kiuperli se zasmál zase tak divoce.

„U Boha věčného, že chceš, abych přisáhal, Iljuško? Nebudu, protože v něj nevěřím. Věřil jsem jednou, ale dnes už nikoliv.“

„V Boha věčného, jediného, že nevěříš?“

„V nikoho nevěřím, jedině v tebe budu ode dneška věřiti.“

„Bohorodičko!“

„Nikoho nevzývej; ale ne — nebráním ti.“

„A proč jsi ztratil víru?“

„Lidé mne o ni připravili, a co mi z ní zbylo, schválně jsem odhodil, protože zbytky nikdy za nic nestojí.“

„A co jsi udělal těm lidem?“

„Nic, Iljuško, a oni mne pronásledovali. Potom já začal pronásledovati je a od těch dob pronásleduji do dneška. Však všecko ti jednou vypovím.“

„Přece tedy jsi lupičem?“

„Nejsem — jsem, jak, Iljuško, chceš. Ale zhrozíš se, až ti povím, co jsem zkusil za ta nedlouhá léta, co mne matka porodila. A potom se nebudeš diviti, že nemám, co jsem měl a co mají snad všickni lidé. Ale nechť! — Nyní jdi domů, Iljuško, a připravuj se na tu naši svatbu! Já také odtud odjedu a až po třetí se slunce ponoří do moře, na této skále zase mne očekávej.“ Pak pravil sám sobě: „Půjdu ještě dolů do vsi, moře je tiché a na nebi jasno. Nikomu ze strážníků nenapadne, že by za bílého dne mohl býti Kiuperli na samém pobřeží, a rybáři to nepovědí.“ — Pak zase nahlas: „Tedy třetí den, až slunce do moře se ponoří!“ zavolal a odešel.

V.

tařeček stál již před chatou; Iljušky neviděl od rána.

Od chaty bylo dobře viděti na hladinu a stařeček každé jitro, když siná barva se zarumĕnila, vyšel si ven, sepjal ruce, modlíval se a ta modlitba jeho trvala vždy dlouho — dlouho. Iljuška se modlívala s ním; ale oba po tichu, jinak stařec a jinak dívka.

Chata jejich byla neveliká, ale uvnitř opatřena dosti úpravně. Nikdo by nebyl řekl, že je tak milo v těch dvou světničkách, jejichž stěny zevně nebyly o nic lepší než dole pod skalami na břehu nejchudší, nejbídnější chatrč rybářská. A chuďasem stařec také nebyl, ba zajisté býval někdy boháčem, protože čtrnáct let zde už žije a nikdy nikoho ještě neobtěžoval. Ale v jeho tváři jevíval se výraz, jenž nebývá svědectvím tiše uplynulých let, nýbrž spíše v mládí v bouřích stráveného. Ani na okamžik nezaletěl s ní trudný nádech, ani když usnul, ba ani tehdáž nemizel trud, když Iljuščina jemná ručka svadlé a zažloutlé líce mu hladívala a bílé vlasy na staré, šedivé hlavě rovnávala.

Před chvílí vyběhl odtud jakýs mladý hoch a pádil nahoru do skal. Starý muž přehodil přes sebe dlouhý šat, vzal na hlavu fez a opásal se prostým koženým pasem: za pás vložil dvě bambitky, jež měl ve stolku uschované — byly již rezovaté. Prohlédnuv je, spokojeně pohodil hlavou.

Nějak divně dnes oči jeho vyhlédaly ze spodu obočí a stará tvář stáhla se skorem v šílený ráz, jakýmž as zachmuří se obličej, když člověk popustí vášním, jež dávná, dlouhá léta byl držel na uzdě, ale neutlumil.

Náhodou povšimlo si oko jeho vysokého muže, jenž volným, majestátným krokem bral se k dědině při břehu, a za chvilku zočil dívku kvapící od moře k chatě — Iljušku.

„Zase jsi tam byla? Co má ta skála pro tebe tak vábivého?" promluvil tichým hlasem. „Odtud vidíš moře také dobře a na moři každou lodici. Řekni mi, Iljuško, proč tam býváš nejraději a proč není ti od nějakého času tak milou již chýše na samotách? Tak ráda jsi zde bývala, ty holka, od rána do večera, den ode dne, měsíc od měsíce, rok od roku. A nyní starého otce o samotě necháváš. Iljuško, Iljuško! Již nejsi tak upřímnou a proč nejsi? Moře to ví, nad nímž sedáváš, a ta skála, jež tě zakrývá; ale já to také vím. Iljuško, Iljuško! K tomu jsem si tě nevychoval, k tomu já — — nešel do zdejší samoty, ale proto, abys byla andělem, abych věděl, může-li přece kdo býti na zemi andělem. Či myslíš, že dám tě muži, pro nějž za živa přijdou ďáblové? — Musím s tebou dnes tak mluviti. A teprv nyní mne napadá, proč hledal cosi onen muž v chatě naší již po dvakrát. Přišel sem co zbloudilec, a já uvěřil; já neviděl, že oko jeho je oheň, že jeho tvář je běs. Raději do těch vln tě svrhnu se zlořečením, než aby on tě odvésti směl, než aby —"

„Basile, Basile, začínáš se na Iljušce mstíti. On ti to řekl, otče! Svrhni mne do vln a bude mi lépe, snubní prsten náš už je tam; jen Iljušce a jemu nezlořeč. Svrhni mne dolů, ale neproklínej!"

„Nelhal tedy, běda, že nelhal a že jsou jeho slova pravdiva. Lež vodí do pekla a pravda do nebe, a já s pravdou půjdu do pekla. Proč pak jsi myslil, že uděláš z té holky anděla? Kdybys do skrýší podzemních ji ukryl, nebyl bys s to. A mohls mysliti, že sám — ty sám že toho dokážeš? Tys mne, Iljuško, do nebe mohla přivésti, ale přivedeš do pekla. Buď si tedy! Jednou nohou jsem

tam již byl. Je to na mne trest, zasloužený trest. Čtrnáct let jsem myslil, že Bůh mi odpustil, a proto jsem se k němu modlíval, ale on neodpouští. Nechce či nemůže? Co je ti po tom, hlavo šedivá, nechce-li či nemůže-li? Alespoň tebe také tam uvidím a nebude se mi stýskati," zoufalým hlasem hovořil stařec. Bílé vlasy chvěly se mu na hlavě a svadlé tváře plály divokým zanícením.

Iljušce s očí se řinuly slzy, jako byly perly, jež plynuly po vlnách.

Neposlouchala, co stařec povídal, a dobře že neposlouchala.

„Tak jsem si tě musil vychovati, tak; jinak jsem ani nemohl. Já hlupec netušil, že musím dojíti odplaty, že duše těch —"

„Otče můj, dobrý otče můj!" zaúpěla dívka a vrhla se po starci s náručí rozepjatou.

„Pryč jdi ty, do vod skoč anebo tě tam hodím sám, aby dovršeny byly pekelské dny mé, abych tam byl dříve, kde rváti se budou o mne ďáblové."

„Bohorodičko!" zabědovala dívka a přivinula se ku starci, z jehož očí sršel žár až příšerný.

Dříve měla jsi tak volati, dříve, když chtělo se ti na skálu nad moře, abys otci otevírala dvéře do pekla —"

„Vždyť tě mám ještě tak ráda, tatíčku, a duše má je bez viny do dneška."

„Nedotkly se žhavé tváře jeho těchhle tvých rtů?" temně zahučel kmet.

„Dotkly, tatíčku, mocí mne k sobě přivinul, jako já nyní tebe, ale jsem nevinná, věř, že nevinná. Tvá Iljuška lháti neumí."

A dívka se podívala na něj těma svýma očima do zelena, že musil jí stařec věřiti, že je nevinná, že by hlava její snesla o svatbě věnec panenský, třebas ta

jemná, zrůžovatělá líčka ucítila plápol polibkův a rtův ohnivých.

Stařec se na okamžik přemohl a vší silou chtěl tváři své dáti opět rázu dřívějšího, byť i trpkého, ale mírného při vší vnitřní hořkosti.

„Odstěhujeme se odtud hluboko do hor, daleko od moře, v noci, ještě dnes, aby o tom nikdo nevěděl. Půjdeš se mnou a nebudeš nikdy na něho mysliti, ani na toho Basila? Chtěl jsem, abyste šli za sebe, ale nyní již nechci, protože by sňatek váš nebyl požehnán. Tak rád bych tě byl viděl doke, tak rád jsem sníval o těch budoucích dnech. Pryč jsou, a já troup, že jsem se kdy na ně těšíval. Nezůstaneme zde, nemůžeme zůstati, půjdeme do hor daleko od moře, aby po nás zvěsti nezbylo. Uživíme se, mám tolik, abychom byli živi a ty také abys byla živa i potom, až mne na živu nebude. A nebudeš na něj mysliti, aby otec tvůj mohl umírati s útěchou, že vychoval světu anděla, jehož sice kdes pokoušeli, ale jenž přestál pokušení? — Svatou pravdu, Iljuško, mluv, ani zdát se ti nesmí o něm někdy.“

„Půjdu s tebou, kam povelíš, hluboko do hor, daleko od moře, aby nikdo o nás nevěděl, ale na něj nezapomenu, protože se zapomenutím musila bych umříti. Je, tatíčku, tak nešťasten. Povídal mi, že ho lidé, co je živ, pronásledují, a proto také on je musí stíhati; kdyby jim dal pokoj, že by ho našli a ubili. Je opravdu nešťasten.“

„Nešťasten — já také býval nešťasten. Myslil jsem, že neštěstí již minulo, a ono začíná po letech ještě hrozněji; ty také budeš nešťastna i se mnou i s ním. Všickni musíme býti nešťastni. Žene nás to, jako ječivé vlny chatrný člun,“ pro sebe povídal polohlasitě. „Že nebudeš moci na něj nemysliti?“ temným, hlubokým hlasem otázal se dívky ještě jednou.

„Nebudu, tatíčku, ale půjdu s tebou a Iljuška zůstane u tebe do smrti. Půjdu, protože tak chceš a protože jsi otec můj.“

„Otec tvůj?“ tiše opakoval po ní kmet a zase se tak divoce zablýskalo v očích jeho. — „Zde tedy zůstaneme! Budeš u něho blízko; ale já mu zaplatím, že se na tebe podíval. A až se doví, čí je ta dcera — ta holka zelenooká, již obloudil, uvidím, odváží-li se ještě za tebou. — Ale dříve ti povím pohádku, hezkou pohádku, jaké dole ve vsi neumějí, a ty také co živa neslyšelas takové, nemohlas slyšeti, protože ji nikdo ještě nepovídal, až já ponejprv. Můžeš ji pak Kiuperlimu vyprávěti, až se budete zase cukrovat. Tak, tak, nečervenej se jen, Iljuško, nečervenej. Ta červeň přejde a potom budeš míti bledé tvářičky, tak bledé jako bývá měsíček, když nad naší chatou vychází, jako jsou paní skaderského paši v harému. Potom tam také můžeš jíti, ale nebudeš už míti otce žádného; ať tě uživí hezká tvář. Poslouchej, ale ani nedýchej. Beztoho máš ňadra rozhalena; ani nevíš, že se cudné holce nesluší takto choditi na slunce. Či pálí tě u srdce a chceš, aby tě větřík ochladil? — Skoč dolů do vody a ta tě ochladí nejlépe. — Mlč, ničeho nemluv, sice nic ti nepovím. Na tu pohádku už jsem myslil dávno, ale že ti ji někdy povím, ani se mi nezdálo. Je hezká, seber paměť, abys ji mohla Kiuperlimu pověděti. Tak tedy: — Před lety, ať to bylo dávno nebo nedávno, je ti jedno a mně také, žil kdesi na jonském pobřeží chudý plavec. Byl tak chud, že měl chatu bídnější než nejnuznější rybák dole v dědině. V té chatě měl ženu, s tou ženou chlapce a holku; dobře poslouchej! Ale nebyl spokojen ani s chlapcem ani s holkou ani se ženou. Chtěl míti mnoho, aby byl boháčem jako skaderský paša, protože měl bídu a nechtěl ji snášeti. Však mohl, opravdu mohl; statisíce jiných nemělo více, než chatu bídně slepenou a děravou lodici.

Ale řekl jsem již, že chtěl plavec míti hodně mnoho, aby byl boháčem jako skaderský paša. Proto sebral se s druhy plavci, již také nic neměli a také chtěli býti boháči, pustil se na moře a stal se lupičem, jakým je Kiuperli, slyšíš, Iljuško, jakým je Kiuperli. Łodi potápěl, kupecké lodi, jichž zmoci se mohl, okrádal a naloupené bohatství zavážel do skulin ve skalách. Stíhali ho dlouho, ale že by tím lupičem byl chudý plavec, ten nejbídnější ze všech na pobřeží dolů za Skadrem, nikoho ani nenapadlo, protože chodil ještě otrhanější a holka jeho polonahá. Jednou zachvělo se pašovi skaderskému podívati se do pobřežních chat, jak hezké jsou v nich holky a jak hezké ženy. Plavci měli hezké ženy a ještě hezčí holky, ale nejhezčí byla toho, o němž povídám. Klučík byl malinký, ale již uměl veslovat a jezdit po moři a tatík mu říkával, že bude carem Adrie, velkým carem, větším než je ten v Carhradě. — Plavci byli na moři, daleko na moři, a paša byl tomu rád. A když se vrátili domů z moře a uložili braky s bohatou kořistí — chytili tenkráte velikou a bohatou loď, až z Alexandie plula do Terstu — nalezli prázdné chaty, všickni, i ten, o němž ti povídám; ani klučíka mu nenechali. Ještě té noci šli na Škader, chtěli do pašova dvora, ale tam je schytali a naráželi na koly; jen několik jich uprchlo a ti stali se příšerami. Víš, co je to, holka, příšera? Takový člověk, jako je Kiuperli a druzi jeho na moři jaderském. Nikomu života nedarovali, koho zastihli na vodách, i z mrtvých tropili si smích, a lidé báli se příšer daleko široko. Sultán Carhradský vyslal na ně lodí množství, ale nedostali ani jednoho. Za nedlouho si však povídali, že pašu našli u jedné té ženy zardouseného, a že to byla žena toho plavce, jenž první chtěl mnoho míti a býti boháčem jako paša skaderský, a že potom ta žena sebe i dívku zhanobenou upila opijem. Dobře udělala! Však poslouchej dále. Uprchlo sedm let,

co přišed plavec z moře, nalezl prázdnou chatu bez ženy, bez holky a bez klučíka — sedmá noc, již se soudruhy pomstě zasvětil, Turků ke stu pobili, do vod je pohroužili, ale sami také plynuli po vodách s prsoma rozraženýma dodychávajíce. Jen on zbyl jediný ze všech a z lodi pohroužené také jen duše jediná, holčička, nemluvňátko; drželo se plavce okolo krku, líbalo ho a plakalo po tatíčkovi, po matičce. Chudinka tušila, že utonuli ve vodách, že valí se jim z prsou krev a ta mladá matka její že dodychávala v náručí vilníka. Neplač, Iljuško, že dítě ztratilo tatíčka s matičkou. Ten plavec byl také sám a ti druzi jeho také sami. Ale tehdáž poprvé zabolelo něco toho plavce u srdce, tehdáž poprvé mu zakmitlo hlavou cosi divného, netušeného, když podíval se do očí té holčičce; nemrštil jí o roztříštěný stěžeň, jako dříve dělával, ale vzal ji do rukou, přivinul k sobě, vsedl do člunu, do šatu chudinku obalil a sám bez druhův odejel ke břehu. Peníze, jež v lodi tonoucí vzal s sebou, pečlivě uschoval a opustil břehy moře jonského. — A od těch dob bylo na mořích ticho až do nedávna. Teprv nyní zase křižují po něm lupiči, nové příšery, snad z hrobů, z hlubokých tůní vstali ti druzi plavce onoho a hlavou jejich je Kiuperli, samého pekla syn. — Řekl jsem, že ten plavec opustil břehy moře jonského, ale to jsem říci zapomněl, že holčičku vzal s sebou a že již nechodil do vody, ani neloupil, ale těšíval se, že ta holka, až vyroste, smíří ho s duchy, kteří vždycky v noci chodívají k němu a děsívají ho, že bude nyní jeho andělem, když měl opravdu tolik jako paša skaderský. — A konec té pohádky abych ti, děvče, dopověděl, není potřebí; někdo jiný ti ho dopoví, ale tohle ještě musím dodati, že ta holčička, již vzal plavec s sebou, měla oči do zelena a že byla podobna k jeho dceři, již mu paša skaderský zhanobil.“

Jakési divné tušení, jehož nikdy ještě nebyla poocítila,

projelo Iljuškou, když dopověděl kmet svou pohádku; mrazilo ji skorem, ač slunce hezky vyhřívalo, ba takořka pálilo.

„Proč jsi mi dříve nikdy nepovídal tu pohádku, až teprv dnes?“ zašeptala dívka a bála se pohleděti do těch očí starce, jež svítily příšerněji, než za bouřných nocí hledy kulicha.

„Protože toho nikdy ještě nebylo potřebí. Děsívají také někdy takové pohádky a bývají k smrti, slyšíš, Iljuško? k smrti!“

„Což nejsi ty mým otcem, a jsem já snad ta holka maličká, jež jediná zbyla z lodi, jejíž rodičům z prsou krev se řinula, jejíž matička dodychovala v náručí muže vilníka?“ otázala se hlasem zděšeným a vzlykavým.

„Nejsem, holka, otcem tvým! Tys mne měla smířiti s duchy, již v noci ke mně chodívali, ba ještě chodívají, když tiše spíš a já bdě se soužívám. Vídám jich celé řady a mezi nimi i otce tvého i matku tvou. — Tys tím vinen, pekla zplozenče, že nadešel mi dnešní den, však toho ti Izmail neodpustí! Ještě jednou se pokusí, zdali bude mu odpuštěno a zdali zmizí ti duchové. Třetí den, až bude slunce zapadati, dovím se, zbavím-li se těch strašných obrazů; nezbavím-li se jich, pak až opět přijdou ke mně v noci vrhnu se do moře a ať mne do pekla odnesou. Zasloužil jsem toho. Čtrnácte let jsem ve skalách, celých čtrnácte let, a nepomohlo to. Jediný den zvrhl všecka ta léta, jediný chlap, ďáblův syn,“ hučel stařec a neviděl ani, že dívka leží vedle něho s hlavou opřenou o skálu a kyprá, bělounká ňadra její že dmou se už zvolna, jako by život z nich ulétal vysoko nad skály k modrému nebi, na němž nedaleko odtud, kde s mořem se snoubilo, počaly vystupovati šedé, zlověstné mraky.

Stařec se ani nepodíval na svou chatu; spěchal vzhůru do skal a ani se neohlédl.

„Vidíš, proč nežils v chatrči a chtěls býti bohatým jako paša skaderský! Byl bys doma býval a paša by tě byl ubil s holkou, se ženou i hochem, anebo ty sám bys mu tak byl učinil se svými soudruhy. Ale kdo ví, byl-li by se do vsi odvážil, aby si naplnil harém ženami plaveckými? — Pryč jděte ode mne! Což i za dne mne chcete stíhati? Pojď, ty první, já ještě jednou ti koulí hlavu proženu a uvidím, vstaneš-li potom; nechoď, povídám ti!“ řičel stařec a jako běsy štván pádil dále a s vidinami zápasil. Z pasu vytrhl bambitku, skalami zarachotila rána a za ranou sledoval sípavý posměch. Jak jen mohl, rozesmál se, zase nabil bambitku a nabitou za pas zastrčil. Kus skály se oderval a kámen dolů do moře se skutálel.

„Jdi, uvidím, přijdeš-li nazpět. Kdybys přišel, pak tak sobě udělám a jako ten kámen sřítím se do vod; tam podle chuti mne můžete mučiti, protože vás nebudu viděti, ani nebude cítiti tělo mé! — Kiuperli!“ Hejno racků vyletělo nad starcem a ptáci-bouřliváci nevesele zakrákorali.

„Jinak ti odplatím, že jsi mne z klidu mého vyrušil. — Pitomec jsi, ty starče, myslil-lis, že ta holka ti bude andělem. — Lidé jsou zlí, ty jsi také zlý, nejhorší mezi nimi, a proto tupá jsi hlava, že jsi chtěl z někoho udělati anděla. Ty v ďábla bys přetvořil tu nejčistší duši a peklu upravil. — Kdyby nebyl přišel on, jiný by si ji byl vybral; ale ať, každému bych se za to mstil — ne Izmaile, nemstil, jen po právu činil bys. Po právu, he? Práva ty se dovoláváš, jež tolikrát šlapals nohama, i tehda, když nemstil jsi se ještě za ženu, za holku a za klučíka! Arci že práva, protože čtrnácte let jsem se ve skalách kál; nyní mohu se dovolávati práva, a budu se ho dovolávati! A nedostane-li se ti ho?“

Kmet se chytil za bílé vlasy, jako zběsilec si je rval, a kdo by jej byl zahlédl, na sto kroků by se mu byl

zajisté vyhnul a ukryl se před starcem, jenž prudkým krokem, s rukama na hlavě sepjatýma dál a dále na sever ubíhal. —

Když přešly Iljušku mrákoty, rozhlédla se kolem a z hluboka si oddychla.

„Tatíčku — tatíčku!“ zabědovala, vstala, veběhla do chaty a z chaty vyrazila ven; ale kmeta, domnělého otce nikde neviděla. Chtěla mu ubohá vypravovati, jak děsivý sen ji polekal a jaký osten zabodl se jí do srdce mladého.

„To nebyl, Iljuško, sen; tatíček mrtev, dávno mrtev, tenhle není otcem mým, je to lupič, jak Kiuperli, a já dítě nebohé. — Sirotek od mladých let, matička v moři s tím pravým tatíčkem, jejich vrah mne vychoval a já ho měla s nimi smířiti. A já jej přece tak ráda mívala! — Proč povídal mi jen tu pohádku, jež děsí a je prý ku smrti? Odpusťte mu, tatíčku, matičko, nežalujte na něho! — Proč nemrštil mnou raději do toho stěžně; u nich jsem už také dávno mohla býti, Bože můj! Bože můj! Vezmi si k sobě dceru sirotu!“ zaúpěla a opět klesla na skálu.

Větřík rozvlnil jí krásné vlasy do zelena, jako mají víly u moře v doubravách, a očka smaragdová se zavřela, jako by již nechtěla ani prohlédnouti.

Na obzoru každým okamžikem vyvstávaly nové šedé mraky, jako z úkrytu černavého moře — šly ze zdola; a na moři bylo ticho; zvolna, bez šumu dmuly se vody a nad nimi zase poletovali ptáci-bouřliváci.

VI.

nes setmělo se ku podivu brzy. K večeru bylo nebe jako příkrov, moře zdálo se, že jest rakví, nad níž neviditelná ruka spouštěla černé chmury, jimiž porůznu jen se bělely šedivé proužky; a také ty splývaly znenáhla v děsivé černo. A ne nadarmo podobalo se dnes nebe příkrovu a ne nadarmo moře ohromné rakvi, protože běda bývá životům, jež octnou se za takových chvil na hladině.

Večerem prudký vichr se ještě rozbouřil a tu nedýchalo již moře těžce, ale divokým jekem hučelo, jako když bez přetržky v oblacích rachotí hrom, a po vodách rozestřely se tmy, že na krok nebylo viděti.

Nedaleko od břehu houkaly chvílemi rány z děl; zprvu se to skorem nelišilo od jekotu vln. Ale poslouchal-li kdo bedlivěji, čím dále, tím rychleji sledovaly rány za sebou.

V pobřežných dědinách klinkaly zvonky, jako když zvoní umíráčkem, a leckde pozdvihli i smolnice; vítr však je mžikem uhasil. Velká dvoustěžňová loď potácela se as hodinu od břehu v rozvzteklených vodách a z této hřímaly dělové rány volajíce o pomoc.

„Musíme býti nedaleko země!“ řval do uší lodníkům kapitán. „Rozetněte rahna tyčemi, sic v okamžiku se utopíme.“

Voda byla již na palubě skorem do pola. Marně ženy s dětmi se modlily; černé oblaky visely nad nimi a s oblaků shlížela na své oběti smrt.

„Celý život střádal jsem a je to pryč; co je mi do života, nechci býti žebrákem! Alespoň ty koberce zachraňte, vezu perly, skvostné perly, celé jmění své,“ naříkal si majitel, smyrnenský žid.

„Na lodi jsou miliony. Chraňte, co můžete, každého z vás učiním bohatýrem, jen ty perly mi zachraňte a koberce.“

„Dolů musejí tyhle bedny!“ velel kapitán.

„Raději tam hoďte mne než tyhle skříně, celá vaše loď za ně nestojí a s ní všichni vy!“ bědoval žid Eliáš.

„Rychle, rychle — vody přibývá. Také ty vylejvej, všichni se lopotí a jen —“

A v téže chvíli shodili dolů do vod dvě bedny s drahými látkami, skvostnými koberci smyrnenskými, za něž by byl žid v Terstu stržil tisíce.

„Ouvej — ouvej!“

„Hýbej, žide, lopaty se chop, jsi silný dost. Tyhle balíky dolů!“ opět poroučel kapitán.

„Jahve — jahve! Všecko jmění mé, žebrákem budu, ale nechci býti!“

„Stěžeň podetněte — tenhle! Zarazíme to snad poněkud.“

A za chvíli sklátilo se do rozzuřených vln obrovské drvo.

„Kolik máte ještě ran?“

„Tři, pane!“

„Vypalte je.“

„Ouvej, ouvej, mé zboží, mé jmění, celý život střádal jsem je.“

Celou lodí to zahýbalo, jak děla hřímala v tříminutových přestávkách.

„Všichni, žide, pracují a ty lelkuješ? Lopatu vezmi, nebo půjdeš za bednami.“

„U břehu jsme, pane, tamhle světlo, několik smolnic a dva čluny jedou naproti,“ zavolal kdos na lodi a opravdu dva veliké čluny razily si cestu rozvzteklenými vlnami k ohrožencům.

VII.

e člunech ticho a temno, jako kdyby živé duše v nich nebylo; jen se kmitaly a v malé chvilce dorazily k tonoucí lodi.

Přirazily k ní na obou stranách, ale nikdo se neozval, nikdo nepodal rukou ubohým.

„U čerta, jste lidé nebo ďáblové?" zahučel kapitán, a sotva že to dořekl, skácel se přes levý bok do moře.

„Lupiči!" ozvalo se na lodi z mnoha hrdel najednou a rázem oba čluny až k samým bokům přirazily.

Několik mužů vyhouplo se do lodi.

„Prorazte kýl. Ať s nimi zahyneme!"

Druhá rána zasvištěla a dva plavci, jež seker se byli chopili, aby rozrazili loď a ponořili ji do moře, bez ducha klesli do vod za kapitánem.

„Ničeho nemám, v bednách jsou samé staré hadry na papír, vezu je do Terstu," křičel smyrnenský žid. „Jsou to falešné perly, pouhé barvené sklo."

Ale nevšímali si ho mužové; bedny, co ještě zbyly v lodi, vyzdvihli obrovskýma pažema a spustili do člunů.

„Lupiči — ďábelská sběř! Okrádáte mne chudého!"

Ale bohatý žid dořekl slova poslední již ve vodách.

„Nikoho nešetřte, všecky ubijte," zvolal mladý muž, jenž stál na lodi u svítilny. Dnes ničeho se sám nedotekl, uděloval jen rozkazy.

„I tuhle holku? Je tak hezká!" zeptal se s posměchem loupežník. Držel v náručí mladou dívku, tak asi šestnáctiletou.

„Loď se už topí! Rychle dolů — čelo je již ve vodě," zahřímal náčelník.

„Jsme zde sami dva. Pojď, holubičko! Nesmíš tu zůstati."

Holka napjala všech sil; ale lupič byl silnější.

Teprv nyní si všiml velitel mladé dívky v náručí surovce a zachvěl se; oči jejich se na okamžik setkaly. Dívka byla opravdu sličná, až svůdná v této nevypověditelné úzkostí.

„Škoda je jí, pane; mrzí mne již bezženství a tahle se mi líbí jako duše kněze ďáblovi. Nech mi ji.“

Ale velitel ji lupiči vytrhl, ke rtům přitiskl líce její, cosi zašeptal a mžikem byla dívka pod vodou.

Bylo jí tam lépe než v objetí vilníka. Byl to první „dobrý“ skutek Kiuperliho, že dnes tuhle dívku vyrval drápům jestřába; ale okamžitě toho litoval.

„Vás také, ty matko má a ty sestro má, nikdo nebránil v harému paši skaderského, nikdo ne, až sama jsi se upila, ty roditelko má, opiem,“ zahučel. „Také máš jednu?“ otázal se temným hlasem chlapa, jenž seděl u něho nejblíže a tiskl na prsa mladinkou ženu, jež rvala si vlasy zoufale.

„Je to sestra tamhle té!“

„Měj si ji, ale jen dokud nedojedeme ke břehu.“

„Mně toho nepřál, a byla hezčí, dvakráte hezčí. Jinou si ji však nahradím a uvidím, odváží-li se mi ji potom vzíti,“ zlobil se lupič, jenž byl přišel o kořisť, ale jen potichu.

Kiuperli stál v čele člunu a díval se, jak potápěla se při umírajícím světle svítilny vyloupená, vyvražděná loď, a divoce se při tom smál. Neslyšel, jak úpí za ním mladá žena, a kdyby byl slyšel, snad ještě ve zběsilejší by byl propukl smích.

„Ať si třeba ne Turci, také jsou to lidé. Skaderský paša, jenž mne připravil o otce, o matku a o sestru, také byl člověk; ať tedy trpí a budou trpěti, dokud bude Kiuperli živ.“

„Kiuperli!“ zahulákali lupiči po svém náčelníku a v bezuzdný ryk zaúpěl sténavý již jen vzlykot mladinké ženy.

„Mnoho zboží, hoši?“ otázal se Kiuperli hlasem ledovým.

„Mnoho, pane, čalounův a koberců dvě plné bedny, drahých, krásných koberců, pravých tureckých. Však věděl ten žid, proč říká, že veze hadry na prodej, na papír do Terstu.“

„Zítra budete míti za dnešek svobodu. Vyjížďka se nám podařila!“

Člun se mu zakolíbal pod nohama, jak prudce do něho vlny vrazily.

„Do vody s pochodněmi! Budeme u břehův, už vidím skály.“

„Byl by to býval s tou holkou den! Ale což on! Svou kdesi má a nám nepřeje ničeho. Běs ho vem!“ zahučel chlap, jenž s mladou ženou seděl na zadním konci lodi. —

Opět chudinka zaúpěla. Kiuperli si všiml toho výkřiku zoufalého, ale neobrátil se, nýbrž stále hleděl do vod, jež, zdálo se, že bály se toho člunu, na němž stál „car“ moře jaderského. Vysoké vlny se mu takořka vyhýbaly a ještě volnou cestu ke břehu činily.

„Je to za matku, za sestru. Také úpěly tak a nikdo jim nepomohl; musily samy sobě pomoci. — Jako raci lezeme, trvá to věčně, ani čtvrt hodiny nejsme od břehu a jedeme už dobrou půl. Anebo všecky vás dolů sházím, můžete plovati, dojedu sám dříve,“ vadil se s druhy, s poddanými svými, vládce Adrie.

Ještě rozléhalo se po březích klinkání zvonkův a čirou tmou leckde se světla kmitala; ale že by byl Kiuperli lodi pomohl do tůní bezedných a odvážil se potom mezi samé rodiny rybářské, na to nikdo ani nepomyslil.

„Do rána budou hlupáci klinkati a těmi pochodněmi mohou si ještě posvítiti, až bude slunce nad skalami,“ vyhrkl ze sebe pohrdavě Kiuperli; u břehu vymrštil se ze člunu a brzy nebylo po lupičích ani pohádky. Bedny s plenem odnesli kamsi do skal a několik jich podél břehu na obou člunech odjelo k půlnoci, skorem k samým hlídkám. Byli tam nejjistějšími.

VIII.

Ubozí!“ vyprávěli si z jitra plavci v dědinách pobřežních. „Hleďte, ženská, skorem ještě holka, pluje k nám, a tamhle plachty viděti. Byla to zajisté hezká loď. A tak blízko.“

„Není možná!“

„Podívej se! Tamhle se také někdo drží stěžně. Drva jsou pokrvena.“

„Na mou pravdu!“

„Jdi to oznámit na strážnici. Snad tu nebyl zas...“

„Pán Bůh nás před ním chraň! — Nikam nechoď. Proč lépe nehlídají. Stane se jim to pod samým nosem a pak hrdlují se s námi, že my ho nechytáme.“ —

„Měli jste dnes bouři?“ otázal se plavcův obrovský mladý muž v prostém námořnickém obleku.

„Onehdy také. Ale tahle urvala několik životů,“ řekl starešina pobřežní dědiny.

Rybáři nastoupili nazpět a podivným, bázlivým zrakem měřili příchozího.

„A kde jsou stráže? Zase bezpochyby vyspávaly po hodech.“

„Tak bude, tak!“ pokyvoval hlavou starešina.

„Abychom dojeli pro nešťastníky, pochováme je. Odvažte lodice.“

„A nikoho neviděli jste v noci na břehu?“

„Nikoho; byla tma, čirá tma.“

„Dva čluny jely ubohým ku pomoci a nezpomohlo to tedy?“

„Nezpomohlo,“ přisvědčili neznámému plavci rybáři.

„Rychle odvazuj a nedloubej se s tím. Zase se to kalí od západu. Ať je pochováme. Dojděte domů pro háky, já skočím zatím k duchovnímu. S Pánembohem, pane!“ řekl starešina, ani se nepodíval cizinci do očí, až když byl několik kroků dále, poohlédl se. — Obrovský muž dlel dosud na břehu dívaje se na mrtvoly, jež splývaly po vlnách.

Starešina urychlil krok a byl rád, že nalezl jakousi vytáčku, aby nemusil s ním mluviti. Však rybákům také nebylo volno před tím velikánem. A přece byli chlapi; ale Kiuperliho sta se bála a proto vytratili se z pobřeží. A nemýlili se; byl to on. Přišel se podívat na své dílo a měl z něho radosť.

„Bojí se mne, dobře, že se bojí; lépe než aby se nebáli. Potom by dědiny jejich hořely, ženy jejich a děti jejich by se topily a plavce-rybáky bych dal po smolných tyčích rozvěsiti. — Až se budu ženiti, všecky je za to pozvu na svatbu, do každé dědiny dám svatební dar, každé holce starešinské, aby věděli, že žení se jejich car, vládce moře jaderského se zelenookou Iljuškou. — A děti také si za krále vychovám, po otci musejí veliké panství děditi. Ale musejí to býti kluci, všickni kluci, jakým jsem byl já, když mne paša ukradl a štípal do kulatých, buclatých tváří. Holky by zůstaly věčně pannami, protože bych je neměl za koho provdati!“

IX.

o tomu jen řeknou v Zadru? Tři lodi v našem okresu ve třech týdnech? Proč v jiném se tak neděje? A přece stejně opatrně střeží hlídky pobřeží. Ale sám čert ví, že se tak jen nám vždy přiházívá," huboval pan komisař, když ho ráno vzbudili, a řekli mu, že je na moři zase viděti trosky lodi a podél břehů že opět splývají na vodách dvě zohavené mrtvoly a že nejspíše Kiuperli původcem.

„Sesadí mne, dají do výslužby, a v pensi sesazený úřadník, malý úřadník, jako je komisař na dalmatském pobřeží, hlady zlehounka umírá," myslil si více než povídal dívaje se oknem na moře, jež bylo zase tiché jako beránek.

„Ale ode dneška budeme jinak hlídati, ani pták-burňák nesmí nad okresem naším přeletět, abychom ho neuviděli, a kdyby se Kiuperlimu zachtělo ke břehům, v mušku by se musil přeměniti, v malinkou mušku, která mne vždy za paren do téhle tváře štípává," hovořil dále komisař.

Vzal s kolíku šavli, na hlavu si posadil čáku s blýskavým orlem, přes ramena přehodil plášť a vyšel ven.

Před strážnicí stálo snad všechno mužstvo, jemuž velel pan komisař, kolem jakéhosi hocha. Příchozí ptal se po veliteli a více nemohli z něho slova vypraviti, jako by měl rty sevřené kleštěmi. Po celém těle se chvěl a pravice za pasem tiskla nůž, dlouhý, bystrý nůž, jako janičarský jatagan. Na plecích svítila se mu drahocenná ručnice. Hlaviště bylo stříbrem okováno a dobře zlacenými kvítky posázeno.

Hoch hleděl na moře, zdali neuvidí na něm nevelikc

loď, na lodici plachtu bělounkou a nad plachtou ptáky-burňáky.

Za chvíli objevila se opravdu, ale daleko na obzoru a oči mladíkovy zasvítily divěji; bledá, uděšená tvář se zarděla, a levice natáhla se po ručnici; ale loď, zdálo se, že jen proto vyplula, aby hocha poškádlila.

A když jí nebylo viděti, zaskřípal jinoch zuby, že komisař, jenž právě levou nohou překročil práh, obě uši si ucpal, plášť spustil s ramenou, z plna hrdla zaklel a celým tělem zatřásl, aby z toho skřípání nedostal nátku.

„Po vás se, pane komisaři, ptá. Jiného nemůžeme z něho dostati. Má na jazyku cos tajného," řekl po německu nadstrážník svému představenému.

Pan komisař pocházel odkudsi z Chebska, od sasko-bavorských hranic, ale zdejším jazykem dovedl přece jakž takž vládnouti, protože půl věku — dobrých padesát let už vídal moře jaderské a dalmatské pobřeží.

„Není nám nic tajného, neví-li ničeho o Kiuperlim. Dám mu ještě za to vymrskat, že nás mučí klepy, jako bychom jen proto byli zde. — Ještě mne hlava brní, jak zuby psí kluk zaskřípal," zlobil se komisař, také po německu.

„Po mně že se ptáš?"

„Po vás, pane."

„Mluv tedy a nezdržuj."

„Chci s vámi, pane, mluviti o samotě, aby to nikdo neslyšel."

„Tak tajné je to, kluku — šibale?"

„Tak tajné; — ale šibal nejsem. Já věrný poddaný Vídeňského cara, jemuž chce carství nad mořem jiný urvati —"

„O něm že ty víš?" usmál se komisař; ale sotva že se usmál, zaškubl sebou. Ve hlavě ho cos píchlo — suché lámání. Trpěl tím. Měl už dlouho pokoj, až zase dnes se

nemoc vracela. Ale mlčel, nezaklel, protože se chtěl dověděti, co asi mu hoch nese nového.

„Pušku musíš nechati venku a ten nůž ti také zatím uschovají, protože plavec nemá mluviti s úřadníkem ve zbroji. Až půjdeš domů, vrátí ti zase ručnici i nůž. — Vy dva se postavíte ke dveřím, protože mluví-li s cizincem císařský komisař, musí u dveří býti stráž, aby nikdo neposlouchal a nezvěděl tajemství úřadních. — Pojď, tedy."

Nerad, ale přece dal hoch drahocennou ručnici v ruce strážníkův i s dlouhým, břitkým nožem jako janičarský jatagan. Poprvé dal dnes podržeti cizímu zbraň; ale dnes také byl poprvé před císařským komisařem, s nímž nikdo prý nesmí mluviti ve zbroji.

X.

Na stráži u dveří stál mladý plavčík, jenž si tropil onehdy ze Stola Giovanniho, když s nepořízenou vraceli se z honby na Kiuperliho, smích, a dnes opět tak potutelně se usmíval.

„Bojí se ho a proto mu poručil, aby odložil zbraň, a proto také my tu stojíme. Baba je ten komisař, jako jedna z těch, jež chodí na suchý chrást do lesa. Nevím, jak ten také se komisařem stal. — Proto asi, že je Němec, kovaný Němec, a při tom hloupý, jako ten ve Splitu. — Ale toho hocha znám dobře, protože jsem několikrát ve vsi jejich byl. Je syn starešiny, boháč, a ve skalách má holku. Také ji znám, ač jsem ji viděl nad mořem na skále jen jednou, a bude prý strojiti s ní svatbu. Ale proč přichází k nám na strážnici?"

„Jde zvát komisaře na svatbu," pověděl druh.

„Jaká ty jsi želva! Nevíš, že v Dalmácii nikdy nezvou úřadníky do domův a neradi je vidí, obzvláště na

pobřeží, pod střechou a neradi se s nimi setkávají? Stalo se mu cos, a proto jde se dovolávat úřadu a i to je mi divno, protože lidé zde nenavykli hledati si práva u úřadův, ale sami mezi sebou se pořádají a úřady míchají se mezi pořádnosti jejich z vlastní vůle, ač nikdo jich nevolá.“

....„Nechci odměny, vám ji ponechám, protože tatík můj má jmění dost a já bych se styděl, kdybych šel k úřadu za mzdou,“ pravil hoch panu komisaři.

„Dobrý, věrný poddaný; však dostane se ti za to pochvaly. Všecko tam povím a důkladně povím, i tu holku budeš míti za ženu, na to ti mohu ruku dáti, a víš-li, že žádný úředník ruky nikomu nepodal, kdo také není úředníkem? Vídeňský car ti svatbu vystrojí, pomysli si, hochu, Vídeňský car na své útraty za to, že jsi věrný poddaný. Já sám půjdu s tebou do skal k tomu starému muži a místo tebe řeknu mu o Il — — Ale jaké to jméno! K nevyslovení! Divné jméno, a ještě divnější lid. Takového není u nás na saských hranicích,“ hovořil vlídně úředník, radostí ruce si mnul a s jakousi nedočkavostí těkaly již oči jeho oknem po hladině tiché a rovné jako mramorový stůl.

„Ale nikomu nesmíte se, pane, zmíniti, kam máte zaměřeno. Sice by se o tom dověděl, Iljušku by odnesl do svých doupat a celé dědině naší vedlo by se nedobře. Je to, pane, chlap zlý, pekelský. Já mu viděl do očí tváří v tvář, když šel k ní nahoru do skal; ale nebál jsem se ho. Dědinka naše by shořela a rybáře do jednoho by stopil ve vodách i s jejich rodinami.“

„Však vím já, kterak na něj, a to mně již musíš ponechati, protože jsem zde už padesát let a několik takových chlapů hoši moji schytali.“

„Takových, pane?“

„Arciže takových.“

„A otec můj je zde již šedesát a děd můj zde byl

osmdesát let a přece říkával, než loni umřel, že takového lupiče, jako je Kiuperli, ještě moře jaderské nevidělo."

„Protože nikde nebyl a ničeho neviděl! Povídám ti a mně věř, že několik takových lapili již hoši moji. Ale jsi hodný, žes nám to pověděl. Řekl jsem už, že na tebe nezapomenu, až půjdu do Zadru, a Vídeňský car na své útraty ti svatbu vystrojí. — Tak tedy zítra přijď, ale hned ráno, a k té holce nesmíš — rozumíš? Až pozejtří a pak pořád už budeš s ní."

Dvéře v jizbě se rozevřely a strážník ohlašoval panu komisaři jakéhosi starce.

„Co za šedivce?"

„Neznám ho, pane."

„Nemám dnes kdy... Jdi tamhle tudy, druhými dveřmi, aby si tě nevšimli. Pobřežím nechoď, ale pusť se skalami, však dobře jimi umíš. Znám já děti Dalmácie. — A zítra ráno přijď; ale k té holce nesmíš, pamatuj si to!"

„Nechce se dát odbýti," zase oznamovala do dveří stráž.

„Nemám kdy. Hlava mi jde po dnešní noci kolem," zazlobil se pan komisař.

„Ručnici a jatagan?" otázal se hoch pana komisaře.

„Do zítřka si můžeš obé u mne nechati. Je to u úřadníka císařského jisté, jistější, než by bylo u tebe."

„Pane, je to můj majetek a ten přece mohu požádati nazpět."

„U mne to bude, hochu, uschováno do zítřka, je to jisté u komisaře na dalmatském pobřeží, jistější než u kteréhokoli starešiny."

Hoch odešel mlčky; ale zase zuby zaskřípal, že opět si pan komisař oběma rukama zachytil hlavu a zaklel hlasitě.

„Hoj, bude to život," těšil se pan komisař. „Ne křížek, patent šlechtický ti dají, a potom už nebude

komisařem. Ve Vídni se usadíš i oženíš; pohrne se jich za tebou na vybranou. Prstem budou si po tobě ukazovati, tenhle že vyčistil moře jaderské od lupičů." — Ještě držel si hlavu oběma rukama, pádným krokem jizbou přecházeje; ani neslyšel, že strhl se venku lomoz, jako by se jich několik servalo.

Odháněli od strážnice jakéhosi starce, poněvadž prý nemá dnes pan komisař kdy. Ale nepotřebovali chuďasa odháněti, šel již sám, s hlavou vzpřímenou, pevným krokem a se zrakem pohrdavým, jako se dívá padišah, neřeknu na vezíry, ale na nejnižší roby.

„Je to psovina!" hučel kmet, leckdy se zastavil a podíval na moře. „Ale nedostanete ho, mohu vám na to přisáhati. Sto chutí bych měl přidružiti se k němu, děliti se o moře jaderské s ním a pak mohl bych mu dáti Iljušku; mohl bys, Jerone, a zdivili by se ti chlapci, že vlny zas vyvrhly Izmaila živého." Stařec vyhrkl ve smích, a kdo by byl tak nyní uzřel obličej jeho, nebyl by se divil, že ten kmet ze skal, jenž měl tak hezounkou dívku, zelenookou, zelenovlasou, také jednou potápěl lodi a z tonoucích lodí odnášel ne lidské životy, ale poklady a drahocenný skvost, a že na duši jeho lpí tolik životů, co má vlasů bílých na hlavě své.

„Šel bys ty ještě na moře?" zahučel hlasem temným a zraky jeho rozletěly se po vlnách, na nichž na nejzazším obzoru kmitala se loď. „Šel bych a dosud bych to dovedl lépe než on; ale nepůjdu. Zítra z večera již také nebude Kiuperli křižovati na téhle hladině. A odpustíte mi potom, vy duchové, odpustíte Izmailovi, až zarachotí bambitka jeho skalami a kule zaryje se do srdce — ne do srdce, jen nad srdce tomu vtělenému ďáblu, abych se mu ještě mohl do očí podívat a říci mu, proč že ho ta kule zasáhla? — Odpustíte? — Musíte odpustiti, sice by Izmail šel podruhé na moře, stal by se vůdcem lupičů

na místě jeho, a bylo by pak hůře, neboť musili by se mne v Terstu, v Zadru a nejen v Dubrovníku báti; až za jonské moře bych zajížděl... Chtěl jsem jim ho vydati a nechtěli; já pošetilec! Nehodny jsou kule jejich života Kiuperliho, protože je hrdina a oni shnilé baby. A až vydechne, Jerone, kulí tvou? Budu umírat já a Iljuška mně bude připravovat k smrti, abych dobře umřel a nepřišel do pekla. Za něj se také může pomodliti otčenáš — dopřeju mu ho. S takových rtů zajisté něco prospěje!"

Náhle se kmet na skále zarazil a udeřil se prudce rukou do čela, že skorem zavrávoral.

„Zapomínáš, ty hlavo má, brzo zapomínáš, nic již není do tebe. Také ti kule nejlépe poslouží. Či mohl bys se k té holce nazpět vrátiti, dáti pokoj tomu mladému srdci, jejž jazykem bodavým vyrušils? Proč podal jsi se zcela návalu hněvu předevčírem? Nikdy nebude z tebe již ten starý, spokojený plavec, už ani krůpěje krve jeho nemáš v sobě a neměl bys, kdybys ještě jednou čtrnáct let žil ve skalách. Vždy již zůstaneš Izmailem, příšerou, jejíž každé slovo, byť i nejupřímněji bylo míněno, kletbu rozsévá. Sám se k smrti připrav a nejlépe se připravíš. A Iljuška? Může jíti k dobrým lidem, k tomu hochu dolů do dědiny, bude jí lépe pod jeho krovem, než se mnou jí bývalo, když ještě nevěděla, že na rukou mých lpí krev otce jejího. — Ženo má, dcero má! Vy již nežijete, ale chlapec kdes žije do dneška, ten klučík, jemuž jsem říkával, že bude carem Adrie, ale o otci neví, a otec neví o něm — nikdy nedovědí se o sobě... Pryč jdi ty — pryč ode mne! Proč za mnou vždy se jen plížíš, hlavu ti rozrazím, jako tomu druhu tvému včera. Nechoď za mnou, povídám ti, nesáhej po mně, oheň jsou ruce tvé, raděj krev si s hlavy setři, je usedlá, viď, že usedlá?! Sám chci dnes choditi po skalách a mysliti o tom životě svém, sám; jdi ode mne, sice tě střelím a hlavu ti roz-

razím, ruka se mi třese, ale tvé lebky se nechybí; naposled tě varuji. — Stůj, ani krok dále!“ zahřímal stařec, vytrhl bambitku, namířil do vzduchu modrého, kule vyletěla, nad skalou zakrákoral pták a dopadl k nohám starci, jenž v ruce držel bambitku k nové ráně uchystanou a zase tak divoce se rozesmál.

„Tak všem učiním, za mnou půjdou-li, a zbavím se jich. Však žádný již za Jeronem — Izmailem nepřijde.“

Dva dny probloudil kmet skalami, dva celé dny a jednu bouřlivou noc. Slyšel rány z děl, napadlo jej, že dovolávají se pomoci; ale zašel ode břehů dále, aby neslyšel výstřelů, protože všecko, i to zvonků klinkání upomínalo jej na noci dávno uplynulé, na děsivé noci v jeho životě, pod jejichž pláštěm chodil na moře a lodím tonoucím pomáhal, ale dolů do hlubin, jako Kiuperli.

A celou tu černou, bouřlivou noc zdálo se mu, že vidí kolem sebe řady obětí svých a nejblíže roditele Iljuščiny. Ale nestřílel do nich, mluvil s nimi tiše, prosil je s rukama sepjatýma kleče na holé, mokré skále, aby mu odpustili, že přijde a vydá Kiuperliho úřadům. A opravdu šel; ale pan komisař neměl kdy!

XI.

lunce opět se topilo do moře; jen půl kola ohnivého rdělo se již nad vodami a druhá polovice byla ve vlnách a ty vlny až ke skalám opět se ruměnily jako stydlavé dívky, když jede k nim hoch na námluvy. Slunce také k nim chodívalo na námluvy každinký den vždy z večera, a líbalo je, jak toho nedovede žádný hoch. Vlny byly rády, že každý den mají ženicha! Proto se často také zlobívají, zaženou-li jej mraky, černé chmury. Proto po životech touží nena-

sytně a proto je hltají, že neviděly ženicha. Divné nevěsty jsou ty mořské vlny, opravdu divné, ale ženichu svému jsou věrny, věčně věrny; sice by se nerděly, když ho vidí, a nedmuly by se, aby horké líce jeho lépe ucítily, a nehněvaly by se, když ho nevidí. —

Kiuperli stál k slovu, že přijde, až bude slunce zapadat po třetí, a potom že půjde do skal ku starému otci, aby ho poprosil o Iljušku. — Dívka už ho čekala na úskalí. — Ale dnes se jí zalekl, protože oči její, do zelena jako smaragdy, se kalily a na bělounkých líčkách nebylo viděti jemně červených kvítkův, a skála, na níž Iljuška seděla, slzami se perlila.

Dívka vypověděla Kiuperlimu celou tu pohádku, jediného slova nevynechala, a Kiuperli poslouchal, jako když stává u břehu za černé noci, již chvílemi ozařuje blesk, zdali nehučí odkudsi děla a lidé nevolají o pomoc, aby jim šel pomáhat... A když byla Iljuška s pohádkou u konce, neřekl nic; toliko ruku svalovitou položil si na čelo. Bylo horké, pálilo více než slunce, jež všecky ty vlny — nevěsty své — najednou líbalo, a Iljušce opět se oči kalily slzami a líčka bělounká leskla se perlami, jež padaly pozvolna na skálu a na skále se rozplývaly. Neřekl jí, aby neplakala, slovem ji nepotěšil a měl přece, protože tak nikdy ještě Iljušce nebylo. Nemohl jí však těšiti, protože o čemsi přemýšlel a tou rukou svalovitou, jež chvílemi po vysokém čele se rozháněla, chtěl přivolati upomínky z nejprvnějších let, z těch dětských, z nichž si tak málo člověk pamatuje, a pamatuje-li, vše zdá se mu býti snem, jejž snil dávno, ale sladce pokojně.

Matka jeho byla také ženou chudého plavce a sestra jeho dcerou, hezounkou dcerou ubožáka, jemuž Pánbůh nedal ničeho, leda poloshnilý krov, na tělo hadry a v podušku mech, ale za to hezké tváře, ze všech nejhezčí. Skaderský paša též tu ženu i s dcerou i s klučíkem

ukradl a ta žena plavecká pašu zardousila, když přišel k ní, dceru zhanobenou i sebe upila opiem, a když dorostl v hocha, šel mezi lidi, ptal se po otci, ale nikde o něm nevěděli. V rumech ležela rodná jeho dědina a nebylo v ní človíčka. Potom se pustil na moře, našel si soudruhy a za matku, za sestru se mstil na všech lidech. Však to již víme — z vlastních jeho úst jsme to slyšeli.

Opět přejel si čelo svalovitou rukou, sevřenýma rtoma prodral se prudký vzdech, že se Iljuška zachvěla osykou.

„Nyní od tebe už nikdy nepůjdu, musíš mne vzíti s sebou, bojím se toho starce, jenž mne vychoval těma rukama, jež rdousily snad matku mou a v krvi otce mého se brodily. Hned spolu pojedeme, hned; ale ty už nesmíš na moře, daleko odtud půjdeme, kde tě neznají," zašeptala holka a blíže k němu přisedla. Ale dnes ji mladý muž nebral do náručí; kdo ví, zdali slyšel, co mu povídala.

„Musím ho znáti, zajdu si k němu — tatík můj mi říkával, že ze mne bude car Adrie, a já se ho ptával, kde je ta Adrie, a on ukazoval mi vždy k severu. Opravdu jsem carem moře jaderského a on? Nemýlí se, Iljuško, Kiuperli — nemýlí," zavolal hlasitě; ale ani nyní nezahrál si jeho rtoma smích, spíše trpkosť jakási a bolesť rozestřela se jeho snědýma tvářema, a to zřídka, ne zřídka: nikdy u něho nebývalo.

„Nepůjdeš už na moře? Zajedeme odtud daleko. Pěstoun můj se již nevrátí, tři dny jsem ho neviděla, celé tři dny, Kiuperli, a bez tebe byla bych ubohou sirotou."

„Se mnou budeš, Iljuško, ne s ním, s tím pekelcem," ozval se nahoře na skále pronikavý hlas Basilův, za hlaholem rozlehla se rána, skálu zahalil dým, a když se vznesl nahoru, srdce Iljuščino zabušilo naposled; Kiuperli ji držel v rukou a hlavu svou na prsa bělounká, z nichž proudem krve se valila, položil, zdali se srdce nehýbe. A nehýbalo se; ňadra se již také nedmula. Mladý muž

přitiskl prudce její tváře ku svému obličeji; držel tak Iljušku chvilenku na svých loktech, potom ji položil zlehounka na skálu, zdvihl se a rozhlédl kolem.

XII.

od samou skalou objevily se dvě lodice s několika čluny, ve člunech zaleskly se rudým svitem potápějícího se šlunce bodáky.

Kiuperli neřekl ani slova, skalami zarachotily dvě rány a dvě těla dopadla na svah — dva strážníci. Měřil dobře a chystal se ke skoku smělému do moře; ale v tom zasvištěla kule a zaryla se Kiuperlimu zrovna nad srdce.

A když se opět zdvihl dým, stálo již mnoho mužů na svahu v hlubokém mlčení. Jediný stařec bělovlasý se smál, prodral se až ke Kiuperlimu, sehnul se k němu a zahýbal jím.

Jen zvolna, jako by ze sna, otevřely se velké, černé jeho oči; podívav se jimi bystře na kmeta, oddychl si.

„Víš, koho to zastřelili?“ zašeptal tiše. „Tvého Stašu, Iljuška mi pohádku tvou pověděla, tamhle leží, hoď nás oba dolů do moře —“ Nikdo neslyšel, co řekl, a stařec se ještě blíže nahnul k umírajícímu.

„Já jsem tě, dítě, zastřelil, já vlastní rukou, touhle, Stašo, protože chtěls mi tu holku odlákati — já nevěděl, že tebe ubíjím. — Vlastní otec syna zavraždil!“ zahučel hrozivě, příšerně stařec, vyrval si hrsť bílých vlasů, do větru je rozhodil a opět si je rval.

„Chtěl jsem dnes s Iljuškou k tobě přijíti, abys mi ji dal.“

„Já přišel sám, ale s vrahy na své dítě, ubil jsem je a Basil Iljušku. — Tiše, ani nešeptejte car moře

jaderského umírá. Vidíte, že ani moře nedýchá, je také tiché, nedme se, protože umírá jeho král; teprv zejtra bude bouřit, burácet, hrom bít a blesky budou se kmitat a děti po caru zbylé budou plakati. — Tiše, nechoďte sem, jest to mé dítě, můj Staša a já Izmail z moře jonského. Z mrtvých vstalá příšera! — Či nejsem příšerou, když vlastní dítě ubíjím, vrahy na ně zvu, na Stašu svého, jenž za matku, za sestru se mstil a lidi pronásledoval? Já ho ubil, když se k svatbě chystal s touhle dívčinou! — Vezměte si mne, kamkoliv pověste, nechci už žíti, protože bych ještě natropil zla a ve vašich okresích loupežil, a až do Zadru a k Terstu zajížděl. Jsem Izmail, na vašem moři jsem šest lodí potopil a za to už mne můžete pověsiti."

Pan komisař vyňal papír z tobolky, již vetchý, rozevřel ho a četl. Po každé řádce podíval se na starce a pokaždé se pousmál. „Izmail z pašalíku skaderského. — Jeron jménem křestním."

„Jsem to, jsem; ale tam mám asi černé vlasy a nyní jsou bílé, protože od těch dob uplynulo již čtrnácte let — naposled jsem vlastní dítě zastřelil. Mou krví Kiuperli — můj Staša. Já mu ne nadarmo říkával, když jsme neměli co jísti ani já, ani on, ani žena má, ani dcera má, že někdy bude míti dost, až ho bude moře jaderské poslouchati. Tamhle tu dívku jsem vychoval, jest má schovanka, Iljuška. Dcera má se také tak jmenovala a byla také zelenooká, zelenovlasá —"

„Svažte ho," zavelel komisař. „Je to zlý chlap, jako ten, jenž dodělal." — Strážníci se vrhli na kmeta s provazy; ale stařec hbitě uskočil a namířil proti nim bambitku.

„Kouli má v hrdle, kdo po mně sáhne. Bez želez půjdu; ale pouta mi nedáte, kdyby vás zde byl celý pluk. Peklo mi proti vám pomůže, tolikrát mi již pomohlo."

„Bojíte se ho?“ zavolal komisař; ale nikdo se nehýbal. „Poroučím vám to, já komisař císařský a představený váš!“

Dva vrhli se opět na starce; ale oba jedna koule k zemi povalila.

„Palte do něho,“ velel komisař.

Několik ran zahouklo a kolem bylo plno dýmu.

„Izmail — Kiuperli!“ rozlehlo se nad mořem, že děsivý vřesk i rachot ručnic přehlušil.

A když se znova zdvihl bělavý dým k modru oblak, vedle syna ležel stařec, křečovitě tiskl hlavu jeho na prsa, z nichž čtverým otvorem krev jen sršela.

„Sneste všecky dolů do lodi!“ —

„I tu holku?“ —

„Všecky, povídám,“ zlobil se pan komisař a dnes sám by byl zuby skřípal, kdyby byl jaké měl, že nepovedlo se mu oba za živa dostati.

Rychle naložili do lodí mrtvoly, Kiuperliho s Izmailem, Iljušku a čtyry strážníky. K Iljušce sedl si mladý hoch, vzal ji do rukou, zadíval se jí v zelenavé oči — pořád také skláněl hlavu k těm bělounkým ňadrům, zdali přec srdce její ještě nebuší; ale slova nepromluvil a zraky jeho divným leskem svítily, jako když za bouří uhasíná na břehu pochodeň. Jakýsi děsivý výraz usadil se mu v obličeji, že i těm strážníkům bylo nevolno, když se naň podívali.

Moře bylo tiché. Slunce se již ve vlnách potopilo a nad lodí zase poletovali ptáci-burňáci, samých plachet se křídloma dotýkali; ale poletovali bez krákotu, a v té lodi, v níž ležela Iljuška v rukou hocha — Basila, nikdo nemluvil.

Němě hleděli strážníci chvílemi na obrovskou postavu Kiuperliho, mlčky se jí divili, a zase na mrtvou dívku chvílemi. A zdálo se, jako by povídaly si na vzájem oči

jejich, že nikdo ještě takovou holku neviděl a že i ta studená, bledá tvář stála by ještě za polibek. —

„Toho Vlacha-hlupáka, až domů dojedeme, pustíte, aby se podíval na Kiuperliho, jak vypadá," řekl komisař. Byl na druhé lodi. — A plavci si řekli po tichu, že proto na tamtu loď sedl pan komisař, poněvadž se bojí, aby Kiuperli s otcem neoživl, a že ti čtyři strážníci také mohli žíti, kdyby byl jiný komisař ve zdejším okresu, nějaký chytřejší.

Ale mohli si to pověděti hlasitě. Velitel pilně cos psal do tobolky a při každém slůvku se spokojeně usmíval. Byla to asi úřední zpráva o dnešní události do Zadru. —

„Hej, Stolo! přivezli jsme Kiuperliho a za to máš svobodu, abys se mohl na něj podívati. Píti budeme, celé čtyry dny píti, slíbil nám to pan komisař, a ty musíš s námi," volal mladík Dalmatinec na Vlacha-pošetilce. Měl tak již ve zvyku, škorpiti se s ním, a uměl se škorpiti; ale také hned zase dovedl svého „představeného" smířiti.

„Podívej se, tenhle je obr a tamto byla proti němu žížala. Ten mladý je Kiuperli a starec otec jeho — Izmail."

„Izmail, že?" podivil se Stolo. „Také jsem jej honil z našeho moře a zahnali jsme ho, že více už nepřišel," chlubil se potomek benátských nobilů. — „Co je mi do toho, že jej máte, když jsem při tom nebyl i já. — Zlý je ten komisař, zlý, zarytý Němec, a nám Vlachům nepřeje, vím, proč nám nepřeje. Od jakživa nám Němci nepřejou. Ale Stolo Giovanni také nebude už na pobřeží dalmatském, kdyby v Benátkách měl býti „ciceronem". Budu „ciceronem" a na gondolu si přec nějak vydělám."

A mladý Dalmatinec se Benátčanu smál, že tak mermomocí chtěl míti gondolu.

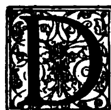
„Nesměj se, chlapče. Nevíš, jaký to život na benátských lagunách. Mnoho dětí po nobilech, bohatých nobilech je gondoliery, budu raději ve Venecii žebrákem,

než v Zadru či ve Vídni milionářem. Tomu ty, chlapče, nerozumíš, protože tatík tvůj chodil s bičem za voly, já však rozumím a dobře rozumím. Hned půjdu ke komisaři a řeknu mu, aby mne pustili."

Šel opravdu a nedivil se Kiuperlimu, ani Izmailu, ani té zelenooké dívce, u níž Basil ještě seděl beze slova, jako by oněměl. Hladil jí a rovnal vlasy a svíjel je kolem hlavy i čílka bělounkého, ale studeného, u věnec, v korunu. — Byl bez ručnice; daleko ji zahodil do siného moře, protože zastřelila Iljušku; jen za pasem leskl se mu ještě nůž. Neodháněli ho od ní; sám ji střežil nejlépe i všecky mrtvoly. Strážníci s plavci měli dnes dobrou noc. Takové neměli, co jsou na dalmatském pobřeží. Pan komisař jim dal sud vína, dobrého a spravedlivého vína. Jediný Stolo Giovanni se ani netkl ničeho; měl zlost, že nebyl při tom, když chytali Kiuperliho, a hotovil se na cestu do Benátek.

Večerem nebe náhle zčernalo a siné moře opět začalo tak těžce oddychovati a výdechy jeho opět podobaly se temnému dunění nad horami, jež mraky halí ve chmurné závoje. Zase vzpínaly se vody za každým tím výdechem do výše, ve výši v jedno splývaly a jako by si říkaly, v divokém jekotu bily na šedé skály. Do pola strmých stěn vždy vlny vyletěly, opláklv je a opláknuvše zasténaly žaluplně, ne že tvrdé jsou ty skály, ale že jest mrtev jejich car — mrtva že leží vedle něho jeho nevěsta, a toho cara jejich že vlastní otec zastřelil a tu carskou nevěstu dávný její druh a milenec.

XIII.

Dávno již nebyl na dalmatském pobřeží Němec od saských hranic komisařem; dostal hezkou odměnu a odstěhoval se opravdu do Vídně. Ale u strážnice dosud stálo několik sloupů. Byla to již spuchřelá drva — stěžně utonulých lodí, vysoké stožáry nahoře jiným trámem překřížené. A na těch drvech houpaly se kostry — holé, bílé kosti, ale také již psotami porušené, a kolem trámů každým dnem po kolik let pobíhal zrostlý chlap, oděn v hadry, bez pokrývky na hlavě a s podivnými posunky. Ubohý byl strážníkům k posměchu. Ale byl rád, když se smáli, a dlouho jim povídával, jak před lety na těchhle trámech věšeli ne lidi, ale příšery, pekelné příšery, a jak si zastřelil nevěstu. „Byla zelenooká, zelenovlasá, taková nevyroste prý už na dalmatském pobřeží. Tamhle u toho kostelíčka, co se šedá ten kříž a žloutne uschlý věnec, leží Iljuška. Mne také, až umru, k ní za to pochovejte, že vám o tom povídám.“ Byl to Basil a o jiném nemluvil než o Iljušce. Ostatní představy všecky vymizely z nešťastné hlavy jeho. Strážníci znali ho dobře a z útrpnosti mu tak někdy sousta podávali, sice by se byl hlady umořil.

Od těch dob, co na vysoké skále u kostelíčka vykopali Iljušce hrob a dali ji tam bez rakve — nic nechtěl ten hoch, jen rakev pro ni žádal na panu komisaři za to, že mu o Kiuperlim pověděl, a ani té mu nedali; nešel již do své dědiny, ale toulal se ve skalách. A když mu plavci něčeho poskytli, neděkoval; toliko na spuchřelá drva vždy ukázal a toto mluvíval: „Vy nevíte, co jsou příšery. Nejsou

to lidé, ale vtělení, snědí ďáblové; tuhle z nich visí kosti. Všecky ty druhy Kiuperliho schytali — a od časů těch je moře jaderské volné, beze strachu a s vámi Vídeňský car. Ale je skoupý ten car, ani rakev nechtěl mé Iljušce dáti; polonahou jsme ji pochovali!“

OBSAH.